DE REALI CHRISTI PRAE-SENTIA IN EVCHARISTIA, ET DE TRANSVBSTANTIATIONE PANIS ET VINI IN CORPVS ET SANGVINEM CHRISTI,

Libri tres:

In quorum poſtremo nominatim reſpondetur Fortunato cuidam, Caluini diſcipulo.

AVCTORE

GREGORIO DE VALENTIA, SOCIETATIS IESV.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cum Gratia & Priuilegio Cæſareæ Maieſtatis.

INGOLSTADII,

Ex Officina Typographica DAVIDIS SARTORII.

Anno cIↄ. Iↄ. XXCVII.

STRENVIS, NOBILIBVS, MAGNIFICIS, AMPLISSIMISQVE REIPVBLICÆ FRIBVRGENSIS APVD NVITHONES VIRIS, DOMINIS IOANNI A LANTEN, cognomento HEID, & LVDOVICO ab AFRI, Equitibus atque Prætoribus, aliisq; Senatoribus, Patronis benigniſsimis atque optimis:

GREGORIVS DE VALENTIA SOCIETATIS IESV Theologus, ſalutem & felicitatem à DEO Optimo Maximo precatur.

QVod librum hunc meum veſtro potiſſimùm nomini, Viri clariſſimi, quãtumuis nec vobis familiariter notus, & longè diſsitus dedicandum eſſe cenſuerim; non tam vobis, vt arbitror, pręter exſpectationẽ accidet, quàm probabitur ab iis omnibus qui rationes huius conſilij mei attentiùs perpenderint. Nam ſiue argumentum ipſum, quod tracto, ſiue virtutem veſtram excellentem, ſiue veſtra etiã in Societatem noſtram præclara merita, animo mecum reputo, vndiq; mihi cauſſæ ſuppetũt, quę me ad hoc faciendum iure optimo impellant. Primùm enim, quis neſcit, errorẽ Sacramentarium, cõtra quem pugno, & quem vos ſummis votis, pro pręſtãti veſtra erga rem omnium diuiniſsimam religione, expugnatum

atq; profligatum eſſe cupitis, in Heluetia maximè, cum ſumma pernicie Reipublicæ Chriſtianæ, vel natum eſſe, vel incrementum cœpiſſe, vel etiam hoc tempore, operante Sathana per ſuos adminiſtros, & quidē in locis præſertim ditioni veſtræ finitimis, corroborari? Fuit aliquando communis omnium Heluetiorum laus, quòd apud illos maximè, ſi vſquam alibi, viguit, & floruit, & culta eſt vera erga ſacroſanctam Euchariſtiam fides atque religio, quam & Deus ibidem, cùm aliis argumentis, tum inſigni miraculo conteſtatus eſt, quum ſanctiſsimo viro Nicolao Vndervualdio Anachoretæ (cuius anniuerſaria memoria, propter felicē è corpore, annis abhinc centum, migrationem, hoc ipſo die apud vos celebratur) vitam iſto duntaxat cœleſti cibo annos viginti prorogauit; vt vel ex hac re poſſet intelligi, cū ipſum in ſacra Euchariſtia veriſsimè cōtineri & percipi, qui vera vita eſt, & cuius ex carne viuifica & ſanguine, ſanguis etiā & caro noſtra quodā modo alitur, & quaſi pignus quoddam accipit immortalitatis, vt à D. Irenæo antiquiſsimo & maximo auctore grauiter

Ioan. 14.

Irenæ lib. 5. cap. 2.

uiter

uiter ſcriptũ eſt. Sed inuidit hanc felicitatem, & ſingularem Dei gratiam, Heluetiæ Sathanas, à quo, quoniã erat iratus Deus, perfectum eſt, vt non omnes iam in Heluetia obediant Chriſti Euangelio, nec in ea fide permaneant, quam eius Euangelij verbis clariſsimis de hoc ſanctiſsimo Sacramento traditam acceperant, ſed pleriq; ad Euangelium aliud transferri ſe paſsi ſint, cui, licet Angelum de cœlo (nedum hominem Zuinglium aut Oecolampadium aut Bertholdum Haller) habuiſſet auctorem, anathema dicere debuerunt. Verumenimuerò, quamuis hi communem quidem Heluetiorum laudem infamia huius erroris atq; defectionis ſuæ à fide obſcurauerint, ſeu potius extinxerint; tamen gloriam illam, quæ veſtra propria (Viri ampliſsimi) & aliorũ Catholicorum omnium in Heluetia, eſt, tantò clariorem reddiderunt, quantò conſtantia veſtra, in recta fide, illis ab ea turpiter deſciſcentibus, nunc eſt illuſtrior. Quæ gloria in retinenda atque defendẽda veriſsima religione, vel hoc nomine inclytæ veſtræ Reipub. Friburgenſi conſtat auguſtior, quòd ab adulterini dogmatis Galat. 1.

Sectatoribus & Patronis vndiq; circumcincti, modisq́; omnibus tentati & oppugnati, tantũ abeſt vt aliquid vnquã remiſeritis de ſanctiſsimæ religionis ſtudio, vt indies etiam, quæ ad Eccleſiæ Catholicæ ornamentum ſacrumq́ue cultum pertinent, confirmare & augere conemini, ac eius rei cauſſà periculis nec paucis nec leuibus vos obiicere, minimè dubitetis. Ita fit, vt hęc laus ac decus religionis, maiorem vobis, Viri ampliſsimi, exiſtimationem auctoritatemq́; apud bonos & prudentes omnes conciliet, quàm quòd florentem & optima ratione cõſtitutam Rempub. habetis, quòd ſapienter eam moderamini, quòd multis præterea populis imperatis, quòd propter bellicam fortitudinem, & ſingularem omnis rei militaris ſcientiam, ac victoriam ex proſtratis hoſtibus ſæpenumerò reportatã, clari ac celebres vbiq; eſtis. Porrò merita veſtra in Societatẽ noſtram ita illuſtria ſunt, vt facilè etiam agnoſci poſſit, ab eadem virtute veſtra ſingulari, de qua nonnihil hactenus à me dictũ ſeu potius inſinuatum eſt, eſſe profecta. Nam, cùm nobis nihil tale cogitantibus, nedum ambientibus, aliqui

qui è Societate noſtra operarij in amplam iſtã Friburgenſium meſſem expetiti veniſſent, vt partim in literis tradendis, partim in fide Catholica tuenda atq; promouenda (ſicut alibi paſſim) operam ſuam ſtudiumq́; ponerent; & in vtroq; genere feliciter, Chriſto ipſis propicio, laborare cœpiſſent: Iudicium veſtrum fuit, Viri clariſſimi, optimè vos de re Catholica poſſe mereri, ſi de nobis, qui nihil à vobis meriti eramus, benè mereremini. Quocirca non ſolùm cõmodam pulchramq́; Scholam ad docendum, ſed etiam egregiã ad viuendum habitationem illuſtri in loco ciuitatis, nec ſine permagnis ſumptibus, exædificandam nobis curâſtis. Ad hoc autem inſigne beneficium tam multa alia & tam magna quotidie in noſtris hominibus vel defendendis vel ornandis, & tanta id quidem cum beneuolentia atque charitate erga nos verè paterna, adiungitis; vt quò nobis vehemẽtius propter hanc cauſſam (vt fit) aduerſarij & æmuli inuident, iniquioribusq́; calumniis atq; mendaciis cõtinenter proſcindunt, eò nos magis vobis eſſe obſtrictos, animis quã poſſumus gratiſſimis, agnoſcamus.

ſcamus. Quæ cũ ita ſint, multæ ex omni parte (ſicut initiò aiebam) rationes exſtiterũt, quibus adducerer, vt in ſignum animi grati & beneficiorum veſtrorũ in mei ordinis homines memoris, ad vos potiſſimùm hunc librũ mitterem: in quo mihi propoſitum eſt, cõfirmatis ac in aptam rationem diſputandi redactis, quæ ab aliis auctoribus de eadem re copiosè ſcripta ſunt, & non paucis etiam vel argumẽtis, vel explicationibus à me additis, Sacramentarium errorem nouorũ Berengarianorum, quantũ adiutore Deo poſſim, expugnare, & pro mea parte efficere, vt tãdem aliquando verũ fuiſſe appareat Caluini ſiue præſagium, ſiue vaticinium, qui de poſteritate, in qua ſuum diu conſeruaretur Euangelium, adeò nihil ſibi pollicebatur, vt etiam palàm ſcriberet, ne cogitare quidẽ de illa ſe audere. Valete felices, Magnifici atq; ampliſsimi Viri, & pergite cõſtanter, vt facitis, Catholicã religionẽ tueri atq; promouere, accepturi ſuo tempore à Chriſto coronam in cœlis immarceſsibilem. Datum Ingolſtadij, 21. Martij, Anno Domini 1587.

Præfatione in Catechiſmum ſuum Eccleſiæ Geneuenſis.

DE REALI

DE REALI PRAE-SENTIA CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI IN EVCHARISTIA, & de Tranſſubſtantiatione panis & vini in corpus & ſanguinem CHRISTI,

LIBRI TRES.

DVa ſunt de Sacramento Euchariſtiæ præcipuæ cõtrouerſiæ. Una eſt; Vtrum in ſpeciebus panis & vini contineantur reuera corpus & ſanguis Chriſti poſt conſecrationem. Altera; An ſi ibi continentur, ſiat hoc per conuerſionem ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, ita vt non maneat ampliùs in illis ſpeciebus ipſa panis & vini ſubſtantia, ſed tantùm eius accidentia, ſub quibus exiſtant corpus & ſanguis Chriſti. Utramq; controuerſiam ordine explicabimus, quàm breuiſſimè & clariſſimè fieri poterit.

LIBER PRIMVS,

DE REALI PRAE-SENTIA CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI IN EVCHARISTIA.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur ſtatus controuerſiæ & methodus, qua veritas Catholica confirmabitur.

QVAESTIO igitur eſt primò; Vtrum corpus & ſanguis Chriſti contineantur realiter & ſubſtantialiter in Euchariſtia, ita vt ore etiam corporis in ea ſumi poſsint? Hæretici Sacramentarij negant. Eccleſia Catholica affirmat. Cuius nos veriſsimam ſententiam ſeptem viis demonſtrabimus. I. Ex hiſtoria certaminum & opinionum, quæ de hac ipſa quæſtione vnquam fuerunt in Eccleſia. Quo loco patebit, errorem Sacramentariorum iam olim multis Orthodoxorum præiudiciis, atq; etiam Cōciliorū definitionibus, fuiſſe damnatum. II. Ex verbis quibus hoc Sacramentum à Chriſto inſtitutum eſt. III. Ex aliis etiam Scripturæ noui Teſtamenti locis. IIII. Ex cōmuni conſenſu Orthodoxorum Patrum. Vbi ſeptendecim argumentis, ex teſtimoniis ipſorum Patrum exſtructis, contra Sacramentariorum tergiuerſationes & corruptelas demonſtrabimus, aſſertam fuiſſe à Patribus illam ipſam Chriſti præſentiam in Sacramento, quam hodie Eccleſia Catholica profitetur. V. Ex antiqua praxi Eccleſiæ Catholicæ circa hoc Sacramentum. VI. Ex his quæ de vi atque efficacia iſtius Sacramenti certiſſima ſunt, & ipſi etiam Caluiniſtæ fatentur. Quo loco planum faciemus, vel nihil rei ſubeſſe iſtorum doctrinæ & verbis, vel debere ipſos neceſſariò confiteri illam Chriſti præſentiam in Sacramento, quam nos defendimus. VII. Ex teſtificatione ipſius DEI externa, qui variis miraculis fidem atque deuotionem populi Chriſtiani circa præſentiam realem Chriſti in hoc ſanctiſsimo Sacramento confirmauit & auxit. Poſtremo autem loco, tribus aliis capitibus reſpondebimus ad obiectiones Sacramentariorum.

CAPVT SECVNDVM.

Probatur primò Chriſti præſentia realis in Sacramento ex hiſtoria errorum, qui vnquam hac de re exſtiterunt.

PRINCIPIO ab hiſtoria hoc modo rationem côcludo: Si quod dogma eſt tale, vt quicunque illi vnquam contradixerint, vel côtradicere viſi ſint, eos conſtet ab Orthodoxis Doctoribus in Eccleſia Catholica fuiſſe repreſſos, & damnatos, tanquam repugnantes antiquæ & Catholicæ fidei; dubitãdum non eſt, quin id dogma ſit Catholicum & certiſsimum ex fide. Tale eſt autem hoc dogma de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia. Igitur dogma Catholicum & ex fide certiſsimum eſt. Prior argumenti propoſitio certiſsima eſt. Nam euidens indicium id eſt, quòd tale dogma ſit dogma Eccleſiæ Catholicæ, quæ falli nequit, cùm à Spiritu veritatis regatur, vt [a] alibi oſtendimus. Et hac ratione etiam [b] Irenæus Valentinum & Cerdonem hæreticos refutauit: Et [c] Epiphanius, & [d] Tertullianus, atque etiam [e] Vincentius Lyrinenſis vniuerſos hæreticos. Poſterior propoſitio ex hiſtoria confirmanda nobis eſt. Itaque vt conſtet quemadmodum in Eccleſia ſemper error contrarius aſſertioni de præſentia Chriſti in Euchariſtia fuerit reiectus, breuiter repetemus, quinám hoc loco veritati Catholicæ fuerint vnquam refragati.

Quomodo aſſertio Catholica ab hiſtoria probetur.

a *In lib. Analyſis fidei Catholicæ.*
b *Lib. 3. c. 4. contra hæreſes.*
c *Lib. 3. ſub finem, in compẽdiaria doctrina.*
d *In præſcrip.*
e *In lib. côtra hæreſum nouit.*

AC OMNIVM ſanè primi hæretici (vt [f] Auguſtinus appellat) qui eam veritatem negauerunt, fuerũt increduli illi Chriſti [g] Diſcipuli, qui non obſtante explicatione myſterij per Chriſtum adhibita (ſicut cap. 4. videbimus) *abierunt retrò* cum Capernaitis. Fuit autẽ Iudas Iſcariotes vnus ex his, qui tunc myſterium iſtud non crediderunt, vt diuus [h] Chryſoſtomus teſtimonio Chriſti & Euangeliſtæ Ioannis confirmat his verbis: *Intuere*, inquit, *Chriſti ſapientiam. Neque Iudam manifeſtauit, neq; latere voluit. Illud, ne impudentius contenderet. Hoc, ne latere arbitratus, licentius auderet. Quare in ſequentibus apertius reprehendit. Prius ergo eum non credentibus annumerauit, cùm diceret: Sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Quod his verbis confirmat Euangeliſta: Sciebat enim ab initio*

f *In Pſalm. 54.*
g *Ioan. 6.*

Quinã negauerint Chriſti præſentiam in Euchariſtia.

h *Homil. 46. in Ioan.*

Ioan. 6.

I e s v s, *qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum.* *Cùm autem in malitia perſeueraret, vehementius eum arguit. Vnus*, inquit, *ex vobis diabolus eſt.* Eadem eſt ſententia D.[i] Auguſtini, qui dicit: *Manſiſſe tunc Iudam cum Chriſto, non ad intelligendum & credendum, ſed ad inſidiandum.* Quod cùm ita ſit, illum eundem præceptorem ac ducem ſequuntur Sacramentarij,[k] *qui fuit dux eorum, qui comprehẽderunt* I e s v m, ſicut & ipſi modo in vnum duntaxat locum tanquam in carcerem I e s v m coniiciunt. Iudam autem & alios eiuſmodi diſcipulos incredulos ipſemet Chriſtus ſummus Eccleſiæ Doctor refutauit.

i *Tract.* 27. *in Ioan.*

k *Actor.* 1.

Iudas Iſcariotes eſt magiſter Sacramentariorum.

S e c v n d o. Corinthij quidam videntur iſtud myſterium non credidiſſe, vt ex [l] Apoſtolo docet diuus [m] Cyrillus Alexandrinus. Nam aduerſus eiuſmodi errorem Corinthiorum Apoſtolus cum tanta emphaſi & grauitate verborum inſtitutionem Chriſti repetit: *Conuenientibus*, inquit, *vobis in vnum, audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo. Nam oportet hæreſes eſſe.* & quę ſequuntur. *Cùm enim*, inquit Cyrillus, *quidam ex iis ignorarent myſterij traditionem & vim, lauta conuiuia & cœnas populares in Eccleſiis agitabant.* Itaque non habuerunt Corinthij iſti Euchariſtiæ celebrationem pro re vſq; adeò ſacra, vt ibi contineretur ipſum corpus & ſanguis Chriſti, ſicut Apoſtolus affirmat, ſed pro cœna ferè vulgari, vel tãtùm myſtica fortè, ob aliquam ſignificationis rationem. Quem errorem vt vnà cum aliis quibuſdam abuſibus refutaret Apoſtolus, Chriſti inſtitutionem repetiuit, ſicut ipſe etiam accepiſſet à Domino; quomodo ſcilicet dixiſſet: *Hoc eſt corpus meum, &c.* Ideò etiam videtur dixiſſe, eos indignè ſumere Euchariſtiam, *qui non diiudicarent corpus Domini*, quaſi illorum ſententiâ non ibi eſſet. Hoc ipſum confirmare poſſumus ex [n] Auguſtino, qui affirmat, idcircò ab Apoſtolo Corinthios reprehendi, quia non diſcernebant hoc Sacramentum à ceteris cibis veneratione ſingulariter debita: cùm nimirum in eo eſſe reuera Chriſtum non iudicarent: *Inde*, inquit Auguſtinus, *Apoſtolus indignè dicit acceptum ab eis qui hoc non diſcernebant à ceteris cibis, veneratione ſingulariter debita. Continuò quippe cùm dixiſſet, Iudicium ſibi manducat & bibit; addidit vt diceret, Non diiudicans corpus Domini. Quod ſatis*, inquit Auguſtinus, *toto ipſo loco*

l *Lib.* 4. *Pentabibli apud Turrianum lib.* 1. *de canon. Apoſtol. & epiſt. Pont. c.* 22. in 1. *Cor.* 10. & 11.

m

n *Epiſt.* 118. *c.* 3.

loco in epiſtola ad Corinthios prima, ſi diligenter attendatur, apparet. Vbi Auguſtinus inſinuat, huc etiam pertinere (ſicut & Cyrillus notat) illud quod præcedenti capite Apoſtolus ait: *Panis quem frangimus, nónne communicatio corporis Chriſti eſt? & calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Quaſi eſſent videlicet aliqui inter Corinthios, qui hoc negarent, etiamſi alij quidam id ſcirent & crederent, vt inſinuat quoque ibi Apoſtolus. Atque huc etiam pertinet quod ait vetus auctor [o] Sedulius, Apoſtolum hîc docuiſſe Corinthios, *quaſi oblitos, quàm magnum ſit huius myſterij Sacramentū.* Item illud quod [p] Ambroſij commentarius affirmat: *Deprehenſo*, inquit, *& correpto errore; vt de cetero corrigant, & ſciant hoc eſſe* VERVM, *quod dudum in primordiis ipſi didicerant, formam illis, quæ à Saluatore in huiuſmodi data eſt, iterat dicens: Ego enim accepi à Domino, &c.* Et deniq; illud quod ait [q] Hieronymi commentarius: *Quia contentiones*, inquit, *habetis, neceſſe eſt vos vſq; ad hæreſes peruenire.* Nec verò me latet, quoſdam interpretes ſentire, Apoſtolum hoc loco non appellaſſe hęreſes, errores doctrinę; ſed ſolùm vitia morum reprehēdiſſe, quòd ſcilicet Corinthij quidam in Eccleſia comeſſarentur, nec admitterent pauperes ad communionem cœnæ Dominicæ: Sed tamen nullam eſſe cauſſam video, cur non ſimul de errore doctrinæ circa myſterij ſanctitatem, ex mente Cyrilli & Auguſtini, & aliorum quos citaui, eum locum interpretemur. Ac certè illa verba: *Oportet hæreſes eſſe*, propriè de doctrinæ erroribus intelligunt Patres hoc loco, & nominatim [r] diuus Cyprianus & [s] diuus Auguſtinus paſsim. Habent igitur Sacramentarij ſatis antiquos erroris ſui patronos, ſed quos ipſemet Apoſtolus Paulus nominatim refutauit.

TERTIO. Sub initium quoque naſcentis Eccleſiæ, circa annum Domini 129. Gnoſtici, quorum magiſter fuit Carpocrates, vt ait [t] Irenæus, & ante illos etiam [u] Saturniani, quia non credebant Verbum diuinum induiſſe corpus humanum, ſed tantùm figuram quandam ſeu imaginem humani corporis; conſequenter cenſebant in Euchariſtia ſolùm eſſe illam imaginē corporis humani. Eos refutarūt [x] Irenæus & [y] Ignatius apud Theodoretum. Quorum verba contra Sacramentarios

o *In collectā. ſuper epiſt. Pauli, 1. Cor. 11.*

p *In eum locum.*

q *Ibidem.*

r *Lib. de Vnitate Eccleſ. & lib. 3. ad Quirin. c. 93.*

s *Lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 2. & lib. 1. de Geneſi cōtra Manich. cap. 1. & in Pſalm. 67. &c.*

t *Lib. 1. c. 24.*

u *Sicut apparet ex Ignatio in epiſtol. ad Smyrn.*

x *Lib. 5. cap. 2.*

y *In fragmento epiſtol. ad Smyrn. recitato à Theod. dialogo 3.*

tarios clariſsima, infra cap. 5. recitabimus.

QVARTO. Neq; Manichæi crediderunt ſanguinem Chriſti eſſe ſub ſpecie vini, immò nec corpus ſub ſpecie panis, ſaltem per aliquam certam conſecrationem, vt colligere licet ex [a] Auguſtino & ex [b] D. Leone. Confutati autem ſunt ab iiſdem Patribus.

a *Lib. 20. contra Fauſtum, cap. 13.*

b *Serm. 6. de ieiunio 7. menſis.*

QVINTO. Non defuerunt etiam ex Arianis, qui exiſtimarēt, in Euchariſtia, tantummodò virtute diuinitatis Chriſti, gratiam ſpiritualem participari, non autem ſumi etiam in illa ad ſalutem noſtram Chriſti humanitatē. Ita enim ſenſiſſe quendam Arianum refert [c] D. Cyrillus Alexandrinus. Contra quem inter cetera ita inquit: *An fortè putat ignotam nobis myſticæ benedictionis virtutem eſſe? quæ cùm in nobis fiat, nónne corporaliter quoq; facit, communicatione carnis Chriſti, Chriſtum in nobis habitare?* Et rurſus: *Qui manducat*, inquit, *meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Vnde*, inquit, *conſiderandum eſt, non habitudine ſolùm, quæ per charitatem intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe; Verùm etiam & participatione naturali.* Ac Arianos quoq; notare videtur [d] D. Gregor. Nazian. cùm ita fideles hortatur: *Submota*, inquit, *omni dubitatione, corpus ede, ſanguinem bibe, ſi modò vitæ deſiderio teneris, nec doctrinæ carnis fidem abrogans, nec paſſionis ſermonibus offenſus. Sta firmus & ſtabilis, vt in nullo concutiaris ab* ADVERSARIIS, *nec verborum lepore atq; illecebris abripiaris.*

c *Lib. 10. in Ioan. cap. 13.*

d *In orat. 2. de Paſch. circa medium.*

SEXTO. Quidam etiam Meſſaliani hæretici circa annum Domini 370. apud [e] Theodoretum videbantur Euchariſtiam habere tantùm pro communi pane; nam illam cenſebant eſſe rem indifferentem, quæ neq; prodeſſet, neque noceret quidquam. Qui ab omnibus fuerunt tunc damnati, vt patet ex eodem Theodoreto.

e *Lib. 4. hiſt. cap. 11.*

SEPTIMO. Auguſtini tempore, quidam Vrbitius exiſtimaſſe videtur, non eſſe in pane Euchariſtico reipſa Chriſti carnem, neque in poculo ſanguinem. Cuius ſententiam [f] D. Auguſtinus his verbis cōmemorat & redarguit: *Dicit*, inquit Auguſtinus, *ceſſiſſe in noua lege pani pecus: tanquam neſciens, & tunc* (in lege ſcilicet veteri) *in Domini menſa panes propoſitionis poni ſolere, & nunc ſe de agni immaculati corpore partem ſumere. Dicit, ceſſiſſe poculo*

f *Epiſt. 86.*

culo ſanguinem: non cogitans etiam nunc ſe accipere in poculo ſanguinem. Quantò ergo melius vetera tranſiſſe, & noua in Chriſto facta eſſe ſic diceret, vt cederet altare altari, panis pani, pecus pecori (id eſt, Chriſto, agno immaculato in Euchariſtia) *ſanguinis ſanguini. Videmus enim in his omnibus carnalem vetuſtatem ſpirituali cedere nouitati.*

OCTAVO. Neſtorius item negauit in Euchariſtia ſumi carnem Verbo diuino vnitam. Refutatus autem hic error eſt in Concilio [g] Epheſino, & eum etiam refutat [h] D. Cyrillus his verbis: *Sanctum ac viuificum incruentumque in Eccleſia celebramus ſacrificium; non hominis alicuius nobis ſimilis & communis corpus, conſimiliter & precioſum ſanguinem eſſe quod proponitur, credentes: ſed magis tanquam proprium viuificantis Verbi corpus & ſanguinem accipimus.* Et paulò infrà: *Neſtorius & qui cum eo ſentiunt, hoc myſterium diſſoluunt.*

g *Anathem. 11.*
h *In declaratione eius Anath.*

NONO. Circa annum Domini 700. & deinceps magis incœpit ſerpere opinio de abſentia Chriſti in Euchariſtia. Vnde à [i] B. Damaſceno, qui circa id tempus floruit, aliqui notati ſunt qui dicerent, *tantùm* ibi eſſe corporis & ſanguinis Chriſti figuram. Contra quos ipſe expreſſè diſputat, *non figurã tantùm, ſed ipſum Chriſti corpus & ſanguinem ibi eſſe.* Quod etiam per idem ferè tempus diſputauit æquè expreſsè [k] Theophylactus. Et omninò Scriptores omnes Eccleſiaſtici ab illo tempore, propter gliſcentem cõtrarium errorem, clarius & cautius ſcribere & loqui de hoc myſterio cœperunt, quàm à ſuperioribus factum fuiſſet; vt rectè hoc etiam obſeruauit [l] Gulielmus Alanus. Ac ſub idem etiã tempus, ſcilicet anno Domini 781. Synodus II. [m] Nicæna notat Iconomachos de eodem errore. contra quos clarè ibi affirmat: *Sacrificium noſtrum à Chriſto & Apoſtolis nunquam fuiſſe vocatum imaginem aut ſimilitudinem, ſed ipſum corpus & ſanguinem Chriſti.*

i *Lib. 4. fidei, cap. 14.*
k *In cap. 26. Matth. & in cap. 14. Marc. & in cap. 6. Ioan.*
l *Lib. 1. de Euchar. cap. 24.*
m *Acti. 6. tomo 3. ſub fine.*

DECIMO. Circa annum Domini 800. fertur quidam Ioannes Scotus, Monachus Benedictinus, & Caroli Magni Pręceptor, eundem errorem de ſola figura ſtudioſiùs propugnauiſſe, ea de re libro edito, quem [n] Landfrancus Epiſcopus Cantuarienſis, qui poſtea, vt dicemus, contra Berengarium ſcripſit, teſtatur fuiſſe damnatum in quodam Concilio Vercellenſi. Paulò pòſt liber etiam pro defenſione eiuſdem

n *Lib. de Sacram. Euchar. non longè ab initio.*

erroris

erroris ſcriptus dicitur à quodam Bertramo. Quanquam, vt videre eſt apud [o] Claudium de Sainctes, dubiũ eſt, an iſte Bertramus, quem alioqui [p] Trithemius cõmemorat fuiſſe pium & doctum virum, illius libri auctor fuerit, qui nunc inſperſus fermento erroris Sacramentarij exſtat. Ac fieri quidem poteſt, vt alij qui illius Ioannis Scoti ſeu Berẽgarij diſcipuli fuerunt, librum Bertrami Catholicè alioquĩ ab eo conſcriptum (paſsim enim in eo leguntur ſententiæ de Chriſti præſentia in Sacramento planè Catholicæ) fraudulenter corruperint. Liber tamen ille, qui nunc ſub nomine Bertrami exſtat, damnatus eſt, & meritò, in Indice Concilij Tridentini. Qui verò illa tempeſtate in eo errore Ioannis Scoti fuerunt, refutati ſunt à Paſchaſio & Rabano in ſuis libris qui hodie exſtant, de corpore & ſanguine Domini, & ab aliis.

VNDECIMO. 200. circiter annis pòſt, id eſt, circa annũ Domini 1000. cùm aliquandiu ille error omninò repreſſus fuiſſet, cœpit Berengarius Archidiaconus Eccleſiæ Andegauenſis maiori contentione, quàm quiſquam alius antea, eandem hæreſin propugnare. Quæ cauſſa eſt, cur [q] S. Thomas, & alij ferè, præſertim Scholaſtici Scriptores, hũc Berengarium dicant fuiſſe primum auctorem huius hæreſis; cùm tamẽ certum ſit, alios etiam ante Berengarium fuiſſe in ea hæreſi, vt ex ſcriptis Paſchaſij, Rabani & aliorum antiquorum patet. [r] Ferunt autem, diuum Fulbertum, cùm moreretur, iuſsiſſe, hũc Berẽgarium adhuc iuuenem à conſpectu ſuo remoueri, quòd prædiceret futurum eum inſtigante dæmone, quem ei aſtantem videret, magnum Catholicæ doctrinæ corruptorẽ. Aduerſus eum [s] ſcripſerunt illis temporibus quàm plurimi; vt Adelmannus quidam Epiſcopus Brixiẽſis: Landfrancus Archiepiſcopus Cantuarienſis: Guidmundus Epiſcopus Auerſanus in Apulia: Algerus Monachus. Sequebantur autẽ illum ſoli ſcelerati, vt teſtatur [t] Guidmundus. Item eſt damnatus à pluribus Pontificibus, & in [u] Conciliis pluribus, in quibus propter illius pertinaciam atque etiam inconſtantiam ſępius de hac quæſtione diligentiſsimè diſputatum eſt. PRIMO, in Concilio Vercellenſi ſub Leone IX. vbi præſente ipſo Pontifice

o *Repetitione 2. de Euch. cap. vltimo.*

p *In catalogo ſcriptorum Eccleſiaſt.*

q *3. p. ſua ſumma, q. 85. art. 1.*

r *Gulielmus Bibliothecarius Malmeſmerienſis lib. 3. de rebus geſtis Anglorum.*

s *Exſtãt hi auctores in vno volumine ſimul editi, Louanij Anno 1561. apud Hieronymũ VValleum.*

t *Lib. 1. de Sacram. non procul ab initio.*

u *Id patet ex Guidmũdo lib. 1. & ex Thoma VValdenſi lib. 2. de Sacramẽtis, cap. 43.*

fice Berengarius abſens, cùm noluiſſet ad Concilium venire, poſt longam diſputationem tandem eſt damnatus. SECVNDO, In Turonenſi ſub Victore II. ſucceſſore Leonis, præſide Hildebrando, qui poſtea fuit Gregorius VII. ibi Berengarius coràm conuictus eſt, & iureiurando promiſit ſe in poſterum illam hæreſin non defenſurum. Verùm cùm mox in eam relaberetur, TERTIO congregatum eſt vniuerſale Concilium Romæ 113. Epiſcoporum à Nicolao II. vbi rurſus conuictus eſt coràm Berengarius, propriosq; libros præſente Pontifice ac tota Synodo ipſe combuſsit, & iuramentum prius renouauit, ac formulam fidei clarius, quàm antè, profeſſus eſt, quæ exſtat in [x] decretis. Ceterùm rurſus relapſus eſt, atq; adeò Romam vocatus ad [y] Concilium alterum ſub Gregorio VII. Vbi tandem QVARTO damnatus & conuictus eſt. Atque ibi dicitur ex animo reſipuiſſe, illamq; confeſsionem ibi repetiuit, quæ exſtat in [z] decretis, vt iam dictum eſt. Deinde vt refert [a] Gulielmus Bibliothecarius, rectè & piè mortuus eſt. Fertur enim in die Epiphaniæ iam moriens dixiſſe: *Hodie in die apparitionis ſuæ apparebit mihi Dominus meus* IESVS CHRISTVS, *vel propter pœnitentiam, vt ſpero, ad gloriam, vel propter* [illegible]*os* (quos videlicet ſeduxerat) *vt timeo, ad pœnam æternam. Nam* [illegible]*m ſanè,* inquit, *credimus, poſt benedictionem illa myſteria eſſe corpus & ſanguinem Saluatoris, adducti & veteris Eccleſiæ auctoritate, & multis nouiter oſtenſis miraculis.* Hæc tandem ille, vt narrat Gulielmus Bibliothecarius.

x *De conſ. d. 2. can. Ego Berẽgarius.*
y *Vide de hoc Concilio Thomam VValdẽſem in illo cap. 43. lib. 2. de Sacram.*
z *d. 2. can. Ego Berengarius.*
a *Lib. 3. de geſtis Angl.*

DVODECIMO. Quamuis ita tunc hæc hæreſis damnata & reiecta fuerit; in nonnullis tamen aliquandiu delituit & reſedit: nempe in Henricianis, Petrobruſianis, Albigenſibus, VValdenſibus. Contra quos ſequentis ætatis ſcriptores diligenter etiã diſputauerunt. Ex quibus fuit Petrus Cluniacenſis, D. Bernardus, Hugo Victorinus, D. Anſelmus, Innocẽtius III. Atq; etiã Magiſtratus Politici vi coërcere cœperunt eiuſmodi Sacramentarios circa idem tẽpus, vt oſtendit [b] Alanus. Item florere cœperunt, nõ ita multò pòſt, Scholaſtici Doctores, quorũ doctiſsimæ de hac re diſputationes deniq; effecerunt, vt ferè 200. annis circa illa tempora conſopiretur hæc hæreſis.

b *Lib. 2. de Euch. cap. 21.*

Decimo tertio. Anno Dñi 1380. VVicleffus maxima contentione eandem hæreſin [a] renouauit. Ab hoc VVicleffo eandē didicit hęreſin eodem tempore Hieronymus Pragēſis, cùm ex Bohemia Oxoniam in Angliā veniſſet. Deinde hic in Bohemiam rediens docuit eandē hæreſin vnà cum aliis Ioannem Huſs, cuius opera plurimi ſunt ſeducti in Bohemia, vbi propter ſchiſma, quod tunc erat in Eccleſia, tribus cōtendentibus de Pōtificatu, valde illa hæreſis graſſata eſt. Tandē verò in Concilio Conſtantienſi, vbi ſublato ſchiſmate Martinus V. electus eſt, [b] damnatur ob eam hæreſin, & alias VVicleffus, & Huſs etiam cōburitur. Contra iſtos ſcripſerunt circa id tempus plurimi, vt Turrecremata, Gerſon, Æneas Syluius, Thomas VValdenſis, & alij. Atq; etiam in Græcia, vt communis fides omnium Eccleſiarum defenderetur, cōtra eandem hæreſin ſcripſerūt eodem tempore multi, nempe Nicolaus Metonenſis, Germanus Conſtantinopolitanus Patriarcha, Marcus Epheſinus, Beſſarion, &c. Ac tandem denuò ex vtriuſque Eccleſiæ Græcæ & Latinę conſenſu damnata eſt eadem hęreſis in magno Concilio Florentino ſub Eugenio IV. Quod etiam factum eſt in multis aliis Conciliis prouincialibus vbiq; terrarum. Quare per centum fermè annos in Bohemia tantum hæc hæreſis reſedit apud Huſsitas.

a Id patet ex Thoma VValdenſi lib. 2. de Sacram. cap. 2. & pluribꝰ ſeq. Et ex Concil. Conſtantienſi ſeß. 8. art. 1. 2. & 3. VVicleffi.

b Seß. 8.

c Repetitiōe 1. cap. 10. Refert etiam varias iſtorum interpretationes Ioachimus VVeſtphalus in Defenſione cōtra cuiuſdam Sacramentarij (Caluini) criminationem.

Decimo quarto. Denique anno Domini 1522. Carolſtadius hanc hæreſin iterum renouauit, Item Oecolampadius, Zuinglius, Bucerus, Petrus Martyr, Caluinus, & alij, qui hodie communi vocabulo appellantur, propter eam hæreſin, Sacramentarij. Qui omnes etſi diuerſas interpretationes adhibeant verbis illis Chriſti: *Hoc eſt corpus meum*, Et: *Hic eſt ſanguis meus*, adeò vt ad 80. & eo plures, expoſitionis modos excogitauerint, quos refert [c] Claudius de Sainctes; Tamen re ipſa conuenit inter omnes, ibi eſſe tantùm figuram & ſymbolum corporis & ſanguinis Chriſti, propter virtutem videlicet quam Chriſtus habet ſpiritualiter nos paſcendi per gratiam. Atque ita omnes hodie Sacramentarij docent, panem ipſum & vinum metaphoricè dici corpus & ſanguinem Chriſti per metonymiam, quia ſunt [d] ſigna corporis & ſanguinis Chriſti.

d Ita docet quoque apertè Caluinꝰ in defenſione 1. et 2. contra VVeſtphalum, & lib. 4. inſtitutionis cap. 17. Sect. 20. & 21.

Sicut imago Cæſaris dicitur Cæſar, quia eſt ſignum Cæſaris. Quocirca hi omnes negant ſumi re vera ore corporis in hoc Sacramento corpus & ſanguinem Chriſti. Porrò hi etiam noui Sacramentarij damnati ſunt (vt conſtat) ab omnibus Orthodoxis in Eccleſia Catholica, nempe ab omnibus Catholicis Academiis, ab innumerabilibus Scriptoribus huius temporis, à Concilio Tridentino Oecumenico, ac multis etiam prouincialibus & Epiſcopalibus Synodis, à Pontificibus omnibus, & quidem ſingulis annis in Bulla cœnæ, denique ab omnibus Orthodoxorum hominum ordinibus. Hanc narrationem ideò ſic repetiui, vt ex contradictionibus perpetuis, quas hæc hæreſis in Eccleſia habuit, euidenter intelligatur, aut nullam vnquam fuiſſe hæreſin; aut opinionem certè nouorum Sacramentariorum, hæreſin eſſe. Ipſe enim [e] Caluinus ſatis agnoſcit habere ſe Berengarium auctorem. Atque etiam [f] Oecolampadius ſuam opinionem retulit ad Ioannem illum Scotum. Quinimmò (velint, nolint,) Iudam ipſum Iſcariotem, & alios veteres hæreticos, de quibus diximus, agnoſcere debent Sacramentarij ſuos eſſe præceptores.

e In defenſione 2. contra VVeſtphalum, non procul ab initio.

f Lib. 3. epiſtol.

CAPVT TERTIVM.

Probatur ſecundò Aſſertio Catholica ex verbis quibus hoc Sacramentum à Chriſto inſtitutum eſt.

PRÆTEREA pro ſentẽtia Catholica firmum fundamentum Dei ſtat in clariſsimis illis Chriſti verbis conſtitutum: [a] *Hoc eſt corpus meum*, Et: *Hic eſt ſanguis meus*, quæ ab Euangeliſtis tribus, & ab Apoſtolo Paulo referuntur. Sed quanquam nulla potuerint eſſe verba Chriſti clariora, quibus ille ſignificaret, reuera corpus & ſanguinem ſuum id eſſe, quod in manibus tunc tenebat, tamen faciunt hîc noſtri Sacramentarij illud, quod diuus [b] Auguſtinus notat moris etiam eſſe aliorum hæreticorum: *Si animum*, inquit, *occupauerit alicuius erroris opinio, quidquid aliud aſſeruerit Scriptura, figuratum arbitrantur.* Ita in hac quæſtione Sacramen-

a Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. 1. Cor. 11.

b Lib. 3. de doctrin. Chriſt. cap. 10.

cramentarij ſenſum illorum verborum eſſe dicunt: ***Hoc ſignificat corpus meum***, vel quod eodem redit, ***hoc eſt figura ſeu ſignum corporis mei***. Probandum eſt igitur, non figuratum, ſed proprium fuiſſe illum Chriſti ſermonem ex loci circumſtantiis, vnde diuus [c] Auguſtinus docet cognoſci oportere, vtrum ſermo Scripturæ ſit proprius nec ne.

c *Lib. 83. qq. q. 69.*

Proprietas Chriſti verborum, ex quibus circumſtantiis probetur.

Igitur quod ad circumſtantias illius Chriſti ſermonis attinet, expendenda eſt diligenter I. Res ipſa de qua ſermo ibi fuit. II. Ratio & forma ſermonis. III. Perſonæ ad quas eſt habitus. IIII. Tempus illud & locus vbi eſt habitus.

Tria conſideranda in I. circumſtãtia, quę eſt cõditio rei, de qua fuit ſermo.

I. In *re ipſa* ſunt tria conſideranda. PRIMO, Quod ibi Chriſtus Dominus cultum quendam externum inſtituebat ac præcipiebat, non autem in concione, vt aliâs, loquebatur, cùm ſcilicet facilius ſolet vſurpari ſermo figuratus, vel ad exhortandũ, vel ad amplificandum. Quare oportuit, ſermonem, qui præceptum de cæremonia externa & cultu continebat, fuiſſe planiſsimum, ne poſtea circa executionem eiuſmodi præcepti, ac circa ritum ſeu cultum talis cærimoniæ, meritò eſſe poſſet ambiguitas aliqua. Nam & ob hanc cauſſam videmus totam doctrinam veteris legis, in qua præcepta de cultu tradebãtur, fuiſſe, quod ad vſum & executionem illarum cæremoniarum attinebat, planam.

SECVNDO, In re etiam conſiderari debet, quòd tradidit ibi Chriſtus & docuit proprium ac ſingulare fidei myſterium, in quo videlicet ſit peculiaris & magna quædam difficultas diſtincta à difficultatibus propriis aliorum fidei articulorum ſeu dogmatum. Ideò enim Sacramentum hoc ſemper in Eccleſia ſolitum eſt appellari *myſterium fidei* per antonomaſiam. Ideò CHRISTVS, cùm vellet primùm de hoc myſterio verba facere, ſtupendo [d] miraculo animos auditorum dociles facere ſtuduit, vt notauit diuus [e] Chryſoſtomus, cùm maximam hominum multitudinem paucisſimis panibus ad ſaturitatem pauit. Ideò etiam (vt animaduertit diuus [f] Cyrillus) argumento, ex miraculo Aſcenſionis ſuæ futuræ ducto, myſterium hoc non eſſe incredibile confirmauit. Huiuſ-

d *Ioan. 6.*

e *Homil. 45. in Ioan.*

f *Lib. 4. in Ioan. cap. 22.*

Huiuſmodi autem difficultatem,quæ ſcilicet ſit & maxima & propria iſtius myſterij,minimè in illo relinquũt Sacramentarij ſecundum ſuos tropos,vt manifeſtè hoc oſtendi in g diſputatione contra fundamentum Vbiquetariorum & Sacramẽtariorum. Nam quòd panis ſit ſymbolum viuificatricis virtutis corporis & ſanguinis Chriſti propter vim reficiendi, nõ eſt intellectu difficile:& quòd in vſu huius Sacramenti corpus & ſanguis Chriſti ſpiritualiter è cœlo nos paſcant,id eſt,quòd tanquam inſtrumentum diuinitatis concurrant ad efficiendã in animo noſtro gratiam,qua ſpiritualiter cum ipſo Chriſto in cœlo abſente vniamur; id ex doctrina alioqui de iuſtificatione & ſanctificatione per Chriſtum,& de ſalutari Sacramẽtorum vſu,cognoſcimus & fatemur.

g *Pagin.* 73. & 74.

Tertio conſiderandum eſt in re ipſa, Sacramentum iſtud Chriſtum inſtituiſſe & legaſſe Eccleſiæ tanquam teſtamento,cùm iam eſſet morti vicinus. Verba autem teſtamentaria clariſsima & planiſsima eſſe conſueuerunt.

II. Deinde in ratione ipſa & *forma* ſermonis quinque conſiderare oportet. Primo vim illius demonſtrationis ſingularis, *Hoc eſt*, &, *Hic eſt*. Dixit enim aliâs Chriſtus in genere,cùm concionem haberet, ſe eſſe *oſtium* vel *vitem, &c.* Si autem ſumpſiſſet vitem aut palmitem in manus & affirmauiſſet, illã rem eſſe corpus ſuum, ac cæremoniam aliquam cultus in ea re inſtituiſſet,ac præcepiſſet; non rectè intelligeremus ſermonem fuiſſe figuratum.

Quinq; conſideranda in II. circumſtantia, quæ eſt forma ipſa ſermonis.

Secundo conſiderari debet,quòd in metaphoricis locutionibus,explicandi cauſſa,nudè ac ſimpliciter(id eſt,abſq; expreſſa interpretatione metaphoræ) vſurpatis,non conſueuit affirmari de altero niſi tale aliquid, in quo proprietas ſecundũ quam metaphorę ſimilitudo attenditur,eſt multò notior quã in eo de quo id metaphoricè affirmatur. Quæ cauſſa eſt,cur ferè ſoleamus in metaphoricis locutionibus, id quod de altero affirmamus,nõ niſi in genere vel in ſpecie conſideratũ affirmare,eò quòd generis vel ſpeciei proprietas notior eſſe ſolet, quàm proprietas rei ſingularis & indiuiduæ. Vt quando propter fortitudinem dicimus hominem quempiam

eſſe leonem. Vel certè, ſi aliquid determinatum & indiuiduum affirmamus metaphoricè de alio, id non facimus niſi ſecundum aliquam proprietatem, quæ in eo indiuiduo notiſsima ſit, atque adeò notior quàm in illo altero de quo id affirmamus. Vt ſi quenpiam propter eloquentiam dicamus eſſe Ciceronem. In propoſito autem nihil cernitur tale. Nam Chriſtus non de ſuo corpore aut ſanguine, panem aut vinum, in quo notior eſt vis reficiendi, affirmauit, (ſicut affirmauit

h *Ioan.* 15. [h] aliâs ſe eſſe *vitem*, in qua vis vegetãdi palmites notiſsima eſt) ſed contrà, ſuum corpus & ſanguinem, in quo illa virtus reficiendi erat minus nota, affirmauit de illis rebus ſingularibus (conſideratis ſecundum ſubſtantiæ rationem communem & indiuiduam vagam, vt infrà explicabitur) quas in manibus tenebat, & in quibus virtus reficiendi erat longè notior. Neque etiam vſus eſt ad affirmationem aliqua re in genere ſiue in ſpecie, aut etiam ſingulari quæ eſſet, quo ad eam proprietatẽ reficiendi omnibus notiſsima: Sed, *Hoc eſt* (inquit determinatè) *corpus meum*, & *Hic meus ſanguis*. Corpus autem Chriſti ſingulare, & ſanguis Chriſti non ſunt res per ſe vſque adeò notæ ſecundum illam vim reficiendi.

Accedit TERTIO, quòd corpus & ſanguinem ſuum non affirmauit Chriſtus expreſsè de pane & vino; ſed vocabulo confusè ſignificante vſus eſt *Hoc* & *Hic*, ſub quo videlicet poſſet intelligi confusè res ſeu ſubſtantia accidentibus panis & vini contenta, quæ verè ac propriè, & non per metaphoram affirmaretur eſſe corpus & ſanguis Chriſti, vt infrà ſuo loco explicabimus. Contrà verò cõſuetudo ferè metaphoricæ locutionis eſt, vt expreſsis nominibus ſignificentur, & affirmatione coniungantur res diſparatæ; vt inde videlicet intelligatur, locutionem non eſſe niſi metaphoricam. Vt cùm dixit

i *Luca* 8. Chriſtus, exponens parabolici ſermonis metaphoram: [i] *Semẽ*

k 1. *Cor.* 10. *eſt verbum Dei*. Et Apoſtolus: [k] *Petra autem erat Chriſtus*. Hoc autem loco non dixit: *Hic panis eſt corpus meum*, Et, *Hoc vinum eſt ſanguis meus*, ſed cõtrariis pronominibus vſus eſt, quæ potius ipſi corpori & ſanguini conuenirent, quàm pani & vino.

QVARTO, in ipſa forma ſermonis conſiderari etiam debet

bet id quod Chriſtus adiũxit, Hoc eſt, inquit, corpus meum, l *quod pro vobis tradetur*. Et apud Lucam Græcè habetur *ipſum quod pro vobis tradetur*. Item illud de ſanguine, m *Qui pro vobis effundetur*. Omninò enim hæc declaratio à Chriſto addita eſt ad demonſtrandam proprietatem & veritatem antecedentis affirmationis. Etenim, quando affirmatio eſt tantùm metaphorica, non ita ſolet aliquid ad verbum adiungi, niſi fortè id quod additur, declaret expreſsè eam rei proprietatem ex cuius ſimilitudine metaphora ducitur. Vt ſi quis diceret: Iſte eſt leo, qui eſt animal *fortiſſimum*. Si autem ad verbum, quod de re aliqua affirmatur, fiat aliqua additio, non explicans eam proprietatem, in qua conſtituitur metaphoræ ſimilitudo, ſed abſolutè indicans rei ipſius affirmatæ veritatem; tunc quidem ſecundum communem ac moralem vſum loquendi talis additio proprietatem præcedentis affirmationis oſtendit. Vt ſi quis dicat: Idem ipſe Chriſtus paſſus eſt in cruce qui natus eſt ex Virgine. Item: Chriſtus eſt ille ipſe Deus, qui fuit ab æterno genitus à Patre. Huiuſmodi additiones certè determinant proprietatem antecedentium affirmationum. Atque ideò Apoſtolus, quoniam metaphoricè intelligi voluit illud, *Petra autem erat Chriſtus*, ſimpliciter id dixit, neque addidit: *Ille ipſe qui crucifixus eſt pro nobis*. Iam verò verba illa: *Quod pro vobis tradetur*, quæ Chriſtus adiunxit; minimè quidem ſignificant virtutem illam reficiendi è cœlo noſtros animos, quam Chriſti caro vnita cum diuinitate habet; in qua conſtituunt aduerſarij metaphoræ ſimilitudinem; Sed ſignificant, Chriſti corpus ſeu ſanguinem fuiſſe pretiũ noſtræ redemptionis. Quod ipſum neque eſt illa reficiendi virtus, neq; propria & proxima cauſſa eius (habet enim eã virtutem caro Chriſti propriè ex vnione cum diuinitate) licet id quidem accedere quoque debuerit, vt ea Chriſti virtus in noſtros animos ſe ſe exereret. Quare reliquum eſt, vt determinauerint illa Chriſti verba (ſicut dixi) proprietatem antecedentis affirmationis.

l *Luca* 22. 1. *Cor.* 11.
m *Matth.* 26. *Marci* 14. *Luca* 22.

QVINTO. In eadem forma Chriſti locutionis maximè etiam ponderandum eſt, quod eiuſmodi verbis eſt vſus, quibus clariſsimè ſignificare potuit, verè fuiſſe ſuum corpus & ſanguinem,

ſanguinē, illud quod tenebat in manibus; & ita quidē, vt nullis aliis verbis aut clarius, aut magis propriè id ſignificare potuerit, quā ſimpliciter dicēdo, vti dixit, *Hoc eſt,* Et, *Hic eſt, &c.* Neq; enim addere debuit: Hoc eſt *Propriè*, Et, Hic eſt *Propriè*. Nō enim hæc eſt cōſuetudo loquēdi: ne tum quidem, cùm maximè loquimur propriè. Quòd aūt Chriſtus non ſolùm clariſsimè & cōmodiſsimè his verbis potuerit id propriè ſignificare, ſed etiā voluerit; ea ratione patet, quia, vt veriſsimè docet Dn Auguſtinus, intelligere oportet, id omninò ſignificari Scripturæ verbis, quod propriè per illa ſignificari poteſt, niſi inde ſequatur aliquod abſurdum: nullum autem abſurdum in propoſito cum propria verborum Chriſti ſignificatione coniunctum eſſe, euidenter infrà defendemus, cùm refutabimus obiectiones Sacramentariorum. Quod ſi alioqui liceret ad figuras referre huiuſmodi ſimplices & abſolutas Scripturæ affirmationes; nullum ferè nobis eſſet certum fidei myſterium. Similiter enim poſſet aliquis fingere, in illa enūciatione: *Verbum caro factum eſt*, particulam, *eſt,* tantundem valere quantum *ſignificat*, & ſic in omnibus aliis myſteriis quæ ſignificantur (vt eſt neceſſarium) per verbum, *eſt*, aut, *ſunt*.

n *Lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 10.*

Quo fit, vt planè ſit confitendum, euinci & probari ſatis ex his Chriſti verbis veritatem præſentiæ corporis & ſanguinis eius in hoc Sacramento: niſi fortè modum eum probationis requiras, qui faciat prorſus obmuteſcere aduerſarium etiam pertinaciſsimum. Quo ſanè pacto neque vllum aliud omninò fidei noſtræ myſterium ex Scripturæ verbis poteſt conuinci. Sicut autem alia myſteria ex Scripturis comprobari poſſunt apud eos qui non ſint proteruiſsimi, ita etiam & hoc illis Chriſti verbis. Id quod etiam exemplo & teſtimonio Lutheri, licet alioqui hæretici peruerſiſsimi, confirmari poteſt. Apertè enim cōfeſſus eſt, ſe, licet maximè id cupiuerit, nō potuiſſe tamen hæc verba Chriſti niſi propriè intelligere, quoniam ſunt, inquit, nimis clara. Quare quēadmodum, inquit, ſi Chriſtus dixiſſet: Hoc quod do vobis, eſt panis & vinum; nemo de proprietate huius orationis dubitaſſet; ita neque dubitari

In epiſt. ad Argentinenſes.
In Serm. de Euchariſtia, impreſſo Haganoa, anno 1527.

bitari

bitari poteſt, quin ſit corpus & ſanguis illud quod ipſe dedit dicens: *Hoc eſt corpus meum*, Et, *Hic eſt ſanguis meus.*

III. Iam verò in *perſonis* cũ quibus Chriſtus loquebatur, conſideranda ſunt etiam tria. PRIMO, Quòd fuerint ſoli Apoſtoli, ad quos ferè Chriſtus clarè loquebatur, iuxta illud: o *Vobis datum eſt noſſe myſteria, ceteris autem in parabolis.* SECVNDO, Quòd ſi aliquando Chriſtus ad ipſos etiam Apoſtolos obſcurè & parabolicè ſermonem habebat, hi eum interrogare & hęſitare tũc ſoliti ſunt, vt apud Matth. p *Ediſſere*, inquiunt, *nobis parabolam zizaniorum.* Et: q *Ediſſere nobis parabolam iſtam.* Item apud Ioan. r *Neſcimus quid loquitur. Et volebãt eum interrogare.* In illo autem Chriſti ſermone nihil tale, ſed vt ſimpliciter Chriſtus affirmat, ita illi ſimpliciter accipiunt, neque quidquam hæſitant aut interrogant. *Non turbati ſunt*, inquit s Chryſoſtomus, *cùm hoc audiuiſſent, quia multa iam & magna de hoc* t *antè diſſeruit.* TERTIO, illud etiam in iiſdem perſonis obſeruatione dignum eſt, quòd cùm Matthæus, qui adfuit præſens, & Lucas ac Marcus qui ab Apoſtolis ipſis acceperunt, pòſtmodum hiſtoriam inſtitutionis narrarent; ſimpliciter omnes aſſeuerationem illam Chriſti commemorant ſine vlla prorſus ſignificatione parabolę: Et, quòd plus eſt, aliquot etiam poſt annis D. u Paulus eodẽ modo hiſtoriam ſine vlla commonefactione de impropria Chriſti locutione commemorat. Cùm tamen, ſi falsò illa Chriſti verba ſecundum proprietatem ſermonis accipiuntur, facillimum fuerit in ſenſu illorum verborum totum mundũ errare: quem errorem ad doctorem Gentium Apoſtolum cum primis pertinebat aliqua ſignificatione præcauere.

Conſideranda tria in circumſtantia III. nempe in perſonis quibus Chriſtus loquebatur.

o *Luca* 8.
p *Matth.* 13.
q *Matth.* 15.
r *Ioan.* 16.
s *Homil.* 83. *in Matth.*
t *Ioan.* 6.
u 1. *Cor.* 11.

IIII. Poſtremò, Tria etiam expẽdenda ſunt, quod ad circũſtantias *temporis* & *loci* attinet. PRIMO, tempus fuiſſe vitæ Chriſti penè poſtremum. In quo certè conueniebat, ſermonem Chriſti ad Apoſtolos, quos *cùm antè dilexiſſet*, maximè tunc *ſub* x *finem diligebat*, eſſe apertiſsimum & planiſsimum. SECVNDO, Quòd etiam rem dignam Chriſtus ipſius charitate erga diſcipulos tunc temporis facturus erat, ſi (quemadmodum potuit) ita ab ipſis abiret, vt etiam ſeipſum iis relinqueret in ſanctiſsimo Sacramento. Nam hoc ipſum facerent, ſi quo modo

Tria etiam cõſideranda in IIII. circumſtantia temporis & loci.

x *Ioan.* 13.

poſſent, alij, quando ab illis quos ardenter amant, recedendum eſt. TERTIO accedit, quòd ea res ad ſtudium charitatis & religionis fidelium incitandum erga Chriſtum diſcedentem, maximè valitura erat; vt adducto etiam luculento teſtimonio D. Chryſoſtomi, explicaui in y diſputatione cõtra Sacramentarios & Vbiquetarios. Qui enim non ferreus eſt, huius certè animus maximè commouetur, cùm cogitat illum ipſum præſentem ſe habere & ſumere, cui tam multum debet, à quo tam multum & ſperare & timere poteſt. Itaq; præclarè D. z Chryſoſtomus: *Cùm ſuum, inquit, Chriſtus in nos amorem indicare vellet, per corpus ſuum ſe nobis commiſcuit, & in vnum nobiſcum redegit, vt corpus cum capite vniatur. Hoc enim amantium maximè eſt. Hoc* * *Iob ſignificabat de ſeruis, à quibus maximè amabatur, qui ſuum amorem præ ſe ferentes, dicebant: Quis daret nobis vt eius carnibus impleremur? Quod Chriſtus fecit, vt maiori nos charitate aſtringeret, & vt ſuum in nos oſtenderet deſiderium, non ſe tantùm videri permittens deſiderantibus, ſed tangi & manducari, & dentes carni ſuæ infigi, & deſiderio ſuo omnes impleri. Ab illa igitur Chriſti menſa tanquam leones ignem ſpirantes ſurgamus, diabolo formidoloſi, & caput noſtrum intelligamus, & quam in nos præſtiterit, charitatem.* Locus item fuit ſecretus & remotus à turbis, quibus aliâs Chriſtus in parabolis loquebatur. Atq; hæc de prima probatione ex verbis Chriſti & ex rei circumſtantiis, quæ certè (ſi præſertim expendantur ſimul omnes) maximam habere apud omnes vim debent, vt ſermonẽ Chriſti fuiſſe proprium intelligamus.

y *Pag. 75.*

z *Homil. 45. in Ioan.*

* *Iob. 31.*

CAPVT QVARTVM.

Probatur tertiò Chriſti præſentia in Sacramento ex aliis Scripturæ locis.

TERTIO confirmamus eandem veritatem quibuſdam aliis Scripturæ teſtimoniis. Nam Chriſtus apud Ioannem cum magna aſſeueratione PRIMO promittit, ſe ſuum corpus & ſanguinem daturum in potum & cibum: a *Panis, inquit, quem ego dabo, caro mea eſt.* SECVNDO, Addit etiam particulam, quæ proprie-

a *Ioan. 6.* Expenditur ſermo Chriſti apud Ioan. de Euchariſtia.

proprietatem affirmationis indicaret: *Caro mea* VERE *eſt*, inquit, *cibus*. TERTIO, Confirmat cum magna verborum emphaſi hanc ſuam aſſeuerationem: *Amen, amen*, id eſt, certè, certè, *dico vobis, niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem* (hoc de ſanguine quomodo intelligendum ſit, aliâs [b] explicaui) *non habebitis vitam in vobis.* Quæ omnia ad Sacramentum referri debere omnes ferè [c] Patres intellexerunt. QVARTO, Ibidem *diſtinguit myſticam benedictionem*, vt inquit [d] Cyrillus, à manna, huncque cibum mannâ longè præſtantiorem eſſe affirmauit, quoniam præſtat ipſe vitam æternam; Et tamen manna ſignum ſanè ac ſymbolum Chriſti fuit. Quare hic cibus reuera oportet vt contineat ipſum Chriſtum, ſitque eatenus per ſe viuificus aliter quàm manna. Quod & diuus [e] Cyrillus teſtatur, cùm hoc loco ait; *Nos per hanc benedictionem myſterij ipſum Filium Dei ſuſcipere.* QVINTO, Cùm diſcipuli cogitaſſent, debere ſe carnem Chriſti comedere, more conſueto, ſicut eam quæ affertur ex macello; remouit quidem ille hunc modum carnalem à myſterio, vt Auguſtinus exponit: Sed tamen adeò non potuit prætereа, ſalua veritate huius myſterij, ibi declarare, tantummodò ſymbolum ſui & figuram (quod fuiſſet ad credendum facillimum) comedi ore corporis & bibi debere, quò ab illo paſci ſpiritualiter animas (id quod iam antè [f] diſcipuli ſciebant) ſignificaretur; vt etiam permiſerit [g] *multos ex ſuis diſcipulis abire retrò*, eo quod non crederent, ipſum reuera, tametſi non modò prorſus carnali (ſicut carnes quæ afferuntur ex macello) comedi debere: vt latius ex hoc loco Ioannis ſum argumentatus in illa [h] diſputatione contra Vbiquetarios & Sacramentarios.

Deinde Apoſtolus PRIMO non ſine grauiſsimo illo procœmio ad faciendam tanti myſterij fidem (*Ego enim accepi à Domino, &c*) [i] refert Chriſti inſtitutionem & aſſeuerationem, quam ſine vlla ſignificatione metaphoræ opponit illi errori Corinthiorum, de quo [l] ſuprà dictum eſt. SECVNDO, Grauiſsimè affirmat, eum qui ſumit indignè, *reum eſſe corporis & ſanguinis Domini*. Et, *iudicium ſibi manducare ac bibere*, eo quod non *diiudicat corpus Domini*, quòd nimirùm in eiuſmodi cibo

b *In diſputatione de legitimo vſu Eucharistiæ in altera tantùm ſpecie.*

c *Orig. homil. 16. in Num. Athan. l. 4. in Synopſi. Baſil. in moral. ſumma 22. c. 1. & 2. Chryſoſt. hom. 45. & 46. in Ioan. Cyrillus li. 4. in Ioan. c. 14. Cip. in orat. Domin. & Serm. de cœna Domini. Emiſſenus ſermon. 5. de Paſch. Auguſt. ſerm. 2. de verbis Apoſtol. Vide noſtram diſput. de commun. ſub vtraque num. 80.*

d *Lib. 4. in Ioan. c. 16.*

e *Ibidem.*

f *Id apparet ex ſerm. Chriſti, Ioan. 3.*

g *Ioan. 6.*

h *Pag. 68. 69. Vide infrà lib. 3. cap. 4.*

i *1. Cor. 11.*

l *cap. 1.*

inſit, atque adeò ſumma cum reuerentia & puritate animi accipi debeat. Nam quod [m] Sacramentarij interpretantur reum eſſe corporis & ſanguinis Domini, tantundem in eo loco ſignificare atque grauiter offendere Chriſtum, licet à Sacramento abſentem, leuiſsimum eſt. Non enim ſimiliter dixiſſet Apoſtolus, eum qui indignè ſuſcipit Sacramentum Baptiſmi, reum eſſe corporis & ſanguinis Domini, quia non diiudicet, ac diſcernat ab aliis rebus illud: tametſi dubium non ſit, quin indigna ſuſceptione Baptiſmi, Chriſtus ipſe, à quo eſt & inſtitutio & efficacia Baptiſmi, grauiter offendatur. Non igitur id propriè eſt hoc loco reum eſſe corporis & ſanguinis Domini, ſed impura ſumptione cõtaminare quantum eſt in ſe & afficere contumelia ipſum corpus Chriſti præſens; non ſecus atque fecerunt illi, qui ipſum crucifixerunt. Nam veriſsimè diuus Chryſoſtomus exponens hunc Apoſtoli locum: [n] *Si*, inquit, *qui Regis purpuram coinquinant, haud ſecus, quàm qui ſcindunt, puniuntur; quid mirum, ſi qui immunda conſcientia Chriſti corpus accipiunt, idem ſupplicium ſubeant, quod qui ipſum clauis cruci affixerunt?* Et rurſus: [o] *Illi*, inquit, *acerbiſſimè corpus Domini trucidarunt. Tu poſt tot tantaquè beneficia, ſordida ſuſcipis anima.* TERTIO, Vehementiſsima quoque eſt illa aſſeueratio Apoſtoli per interrogationem: [p] *Panis quem frangimus, & calix cui benedicimus, nónne participatio corporis & ſanguinis Chriſti eſt?* quaſi dicat: Eſt prorſus. Vbi & illud obſeruandum eſt, Apoſtolum hac aſſeueratione voluiſſe deterrere Corinthios ab vſu eſcarum, quæ idolis mactabantur: tanquam ſi hoc argumento vteretur: Cùm particeps ſimus corporis & ſanguinis Chriſti reipſa & ore corporis, ſicut alij edunt eſcas immolatas idolis: non æquum eſt, vt etiam de iis, quæ idolis immolantur, participemus. Non enim decet *participes eſſe, & menſæ Domini, & menſæ Dæmoniorum,* vt ibi Apoſtolus dicit.

m Caluinus in priori defenſione doctrinæ de Sacram. contra VVeſtphalum. Et Miniſtri Tigurini in Apologia contra Teſtamentum Brentij.

Quid ſit reum eſſe corporis Domini.

n Hom. 45. in Ioannem.

o Hom. 83. in Matth.

p 1. Cor. 10.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

Confirmatur quartò Chriſti præſentia realis in Sacramento teſtimoniis Patrum, qui ex verbis Chriſti eam aſſeruerunt; id quod oſtenditur ſeptendecim argumentis.

QVARTO probatur aſſertio Catholica ex communi ſentẽtia ſanctorum Patrum. Quorum teſtimonia, cùm ſimiliter atq; verba Chriſti, à Sacramentariis adulterentur, & referantur ad figuras & ſpiritualem tantùm communicationem corporis & ſanguinis Chriſti per fidem, aliquot argumentis probandum eſt, eos intellexiſſe, quòd reuera corpus & ſanguis Chriſti ſint præſentia & ſumantur ore corporis in Euchariſtia.

PRIMO enim, cùm omnes veteres Patres affirment ſimpliciter, corpus & ſanguinem Chriſti in hoc Sacramento ſumi: nullus omninò ex illis eſt, qui hîc adhibuerit illam interpretationem Sacramentariam, id eſt, qui dixerit tantùm hîc eſſe figuram, & ſpiritualem communicationem, ac vnionem cum Chriſto, quæ fiat non ore etiam corporis, ſed per fidem & gratiam tantùm. Quod tamen, ſi ita intelligi deberet, mirum eſt, ab omnibus veteribus fuiſſe hãc declarationem prætermiſſam.

Argumẽtum I. à teſtimoniis Patrum.

Quod autem Patres omnes planè & ſimpliciter affirmẽt (vt dixi) habere nos & accipere in Euchariſtia corpus & ſanguinem Chriſti, ita certum eſt, vt ne ipſi quidem Sacramentarij negare auſint. Habemus enim ea de re clariſsima teſtimonia illorum etiam antiquiſsimorum Patrum, qui primis Eccleſiæ ſeculis floruerunt. Vt Martialis, Dionyſij Areopagitæ, Clementis Romani, Anacleti, Ignatij, qui vixêre primo ſeculo, id eſt, primis centum annis. Item Alexandri I, Iuſtini, Irenæi, & Tertulliani, qui vixerunt ſecundo. Item ex tertio ſeculo habemus inprimis teſtimonia Origenis, & Cypriani, & alia innumera ex omnibus ſequentibus ſeculis.

Martialis [a]: *Quod Iudæi,* inquit, *per inuidiam immolauerunt, nos in ara ſanctificata, ſalutis noſtræ cauſſa, proponimus.* [b] Dionyſius: O, inquit,

[a] *Epiſt. ad Burdegalenſes. cap. 3.*

[b] *Cap. 3. Eccleſ. Hierar, parte 3.*

inquit, *diuiniſſimum Sacramentum, perſpicuè nobis fac appareas reuelatis ænigmatum operimentis, quæ te ſymbolicè circumdant, & intelligentiæ noſtrâ oculos tuo lumine comple.* Quem, obſecro, alium in Sacra-
c *Lib. 8. cõſtit. Apoſt. c.24.* mento inuocat niſi Chriſtum? c Clemens Romanus: *Qui pretioſum corpus & pretioſum ſanguinem Chriſti participauimus, agamus gratias, quia dignatus eſt nos communione Sanctorum ſuorum myſterio-*
d *In epiſtol. ad Roman.* *rum.* d Ignatius: *Panem,* inquit, D E I *volo, panem cœleſtẽ vitæ, qui eſt caro* I E S V *Chriſti Filij* D E I *viui: Et potum volo ſanguinem eius.* Et rurſus de Saturnianis & Simonianis hæreticis ſui temporis ita
e *In epiſtol. ad Smyrn. apud Theodoretum dialogo 3.* e ſcribit: *Euchariſtias & oblationes non admittunt, quod non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Seruatoris Domini noſtri* I E S V *Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam Pater ſua benignitate liberauit.* f Ana-
f *Epiſtol. 2.* cletus: *Dominus,* inquit, *ſacri ſui corporis tractatores* (Sacerdotes) *à*
g *Epiſtol. ad omnes Orthodoxos.* *vilibus & reprobis perſonis infamari noluit.* g Alexander I. *Talibus,* inquit, *hoſtiis delectabitur & placabitur* D E V S, *peccataq; dimittet ingentia. Nihil enim maius in ſacrificiis eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chri-*
h *Apologia 2. ad Antonin. in fine.* *ſti.* h Iuſtinus: *Non,* inquit, *communem vſitatumq; panem, vſitatamq; potionem, capimus, ſed quemadmodum* D E I *Verbum homo factus* I E S V S *Chriſtus, & carnem & ſanguinem habuit, ſic etiam cibum, qui per preces ſermonis, quem ab eo accepimus, conſecratus eſt, & quo ſanguis carneſq; noſtra communione aluntur,* I E S V *Chriſti eius, qui homo factus eſt, & car-*
i *Lib. 5. cap. 2.* *nem & ſanguinem eſſe accepimus. Apoſtoli enim ita tradiderunt.* i Irenæus: *Quando,* inquit, *mixtus calix & fractus panis percipit Verbum* D E I, *fit Euchariſtia corporis & ſanguinis* C H R I S T I, *ex quibus augetur et conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia. Quomodo ergo carnem negant ca-*
k *Lib. de reſurrectione carnis.* *pacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur?* Et paulò pòſt: *Quæ,* inquit, *de calice, qui eſt ſanguis eius, & de pane, qui eſt corpus eius, augetur.* k Tertullianus: *Caro,* in-
l *Libro de oratione ſub finẽ.* quit, *corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur.*
m *Lib. 2. ad Vxorem.* Et: l *Accepto,* inquit, *corpore Domini & reſeruato* (ſecum enim olim deferebant, vt patet ex eodẽ m Tertulliano & ex n Cypriano,
n *Serm. de lapſis.* & ex o Nicephoro) *vtrumq; ſaluum eſt, & participatio ſacrificij & ex-*
o *Lib. 12. c. 41.* *ecutio officij.* p Origenes: *Antea,* inquit, *in ænigmate fuit Baptiſmus in*
p *Homil. 7. in numer.* *nube & in mari: nunc autem in ſpecie regeneratio eſt in aqua & in Spiritu ſancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus: nunc autem in ſpecie caro Ver-*
q *Homil. 35. in Matth.* *bi Dei eſt verus cibus.* Et rurſus: q *Cùm eos,* inquit, *hoc pane nutrit*

(Chri-

(Chriſtus diſcipulos) *oſtendit proprium eſſe corpus.* Et clariſsimè in alio loco: [r] *Volo*, inquit, *vos admonere religionis veſtræ exemplis. Noſtis qui diuinis myſteriis intereſſe cõſueſtis, quomodo cùm ſuſcipitis* CORPVS *Domini, cum omni cautela & veneratione ſeruatis, ne ex eo parum quid decidat, ne conſecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos eſſe creditis, & rectè creditis, ſi quid inde per negligentiam decidat. Quod ſi circa corpus eius conſeruandum tanta vtimini cautela, & meritò vtimini: quomodo putatis minoris eſſe piaculi, Verbum Dei neglexiſſe, quàm corpus eius?* [s] Cyprianus: *Obtulit Chriſtus*, inquit, *panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem.* Tum videlicet, cùm *panem & calicem mixtum vino obtulit*, vt ait paulò pòſt idem Cyprianus. Et rurſus ibidẽ: *Sicut ad potandum vinum*, inquit, *veniri non poteſt niſi botrus calcetur ante & prematur; ſic nec nos ſanguinem Chriſti poſſemus bibere, niſi Chriſtus calcatus prius fuiſſet & preſſus, & calicem prior biberet quem credentibus propinaret.* Et alio loco de his loquens, qui cùm fidem negaſſent indignè cõmunicabant: [t] *Vis*, inquit, *infertur corpori Domini & ſanguini, & plus modò in Dominum manibus atq;* ORE *delinquitur, quàm cum Dominum negauerunt.*

[r] *Homil. 13. in Exod.*
[s] *Lib. 2. ep. 3. ad Cecilium.*
[t] *Sermo. de lapſis.*

Nec eſt opus recẽſere hoc loco teſtimonia omnium aliorũ Patrum, qui ſequẽtibus ſeculis præſentiam Chriſti in Euchariſtia ſimiliter aſſeruerũt. Tum quia multa ex illis paulò pòſt ſæpe commemorabimus, tum quia ſunt innumerabilia. Placet tamen hic pręterea adiungere teſtimonia aliorũ quatuor illuſtrium Doctorũ Eccleſiæ Latinæ, & item quatuor aliorũ Eccleſię Gręcę, cum quibus dubium non eſt, quin reliqui oẽs Scriptores Orthodoxi cõſenſerint quacũq; ętate floruerint.

Ex Eccleſia igitur Latina ſuperioribus adiungo Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Gregorium, ex quibus ſingulis ſingulas tantùm ſententias breuiter nunc referã. [u] Ambroſius: *Non erat corpus Chriſti ante conſecrationem; ſed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt Chriſti.* [x] Hieronymus, explicãs illud Oſeę: *Et ego quaſi nutritius Ephraim*, ſic inter cetera loquentẽ Chriſtum inducit: *Declinaui ad eos deferens regna cœlorum, vt veſcerer cum eis aſſumpta forma hominis, ſiue dedi eis eſum corporis mei: Ipſe & cibus & conuiua.* [y] Auguſtinus: *Chriſtum* IESVM *carnem ſuam nobis manducandam, bibendumq; ſanguinem dantem, fideli corde* ET ORE *ſuſci-*

[u] *Lib. 4. de Sacram. cap. 4.*
[x] *In caput 11. Oſeæ.*
[y] *Lib. 2. contra aduerſarium legis & prophet. cap. 9.*

z Homil. 23. in Euang.

ſuſcipimus. z Gregorius Magnus: *In nocte,* inquit, *agnum comedimus, quia in Sacramento modo Dominicum corpus accipimus, quando adhuc ab inuicem noſtras conſcientias non videmus.* Et paucis interpoſitis: *Sed ſola Redemptoris noſtri percepta Sacramenta ad veram ſolennitatem mentis non ſufficiunt, niſi eis quoq; bona opera iungantur. Quid enim prodeſt corpus & ſanguinem illius* ORE *percipere & ei peruerſis moribus contraire?* Paulò ſuperiùs ita etiam dixerat: *Quid ſit ſanguis agni non iam audiendo, ſed bibendo didiciſtis. Qui ſanguis ſuper vtrumque poſtem ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.*

a In Apologia 2.

b Oratione in illud Euang. Quicũq; dixerit verbũ, &c.

c In Pſal. 98. & tract. 26. in Ioannem.

d Ioan. 6.

Ex Eccleſia quoque Græca profero Doctores alios celeberrimos quatuor, Athanaſium, Baſilium, Gregorium Niſſenum, Epiphanium. Nam reliquos poſtea ſæpius citabo.[a] Athanaſius approbans & recitans ſententiam Synodi cuiuſdam Alexandrinæ, ita inquit: *Myſticum poculum duntaxat penes eos habetur qui Eccleſiis præſunt. Solùm enim veſtrum eſt propinare ſanguinem Chriſti & præterea nullius. Ceterùm vt impius eſt qui hunc calicem frangit, ita multò magis eſt impius, qui ſanguini Chriſti contumeliam facit; Contumeliam autem facit, qui præter Eccleſiaſticam inſtitutionem calice illo abutitur.* Ac rurſus in alio[b] loco refutans carnalem cogitationem Capharnaitarum, qui putabant ſenſibili & ordinario modo (ſicut etiam[c] Auguſtinus notauit) corpus Chriſti eſſe comedendum, & exponens ſermonem illum Chriſti:[d] *Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt;* ita ſubiungit: *Perinde eſt,* inquit, *ac ſi diceret: Corpus meum quod oſtenditur, & datur pro mundo, in cibum dabitur, vt ſpiritualiter* VNICVIQVE TRIBVATVR (vbi niſi in ſpirituali miniſterio altaris) *& fiat ſingulis, tutamen præſeruatioq; ad reſurrectionem vitæ æternæ.* Quod autem loquatur hîc Athanaſius de ipſo corpore Chriſti, vt diſtribuitur modo inſenſibili & ſpirituali & diuino in Sacramento, ex alio etiam eiuſdem Athanaſij[e] loco intelligi poteſt, vbi ſic ait: *Nec aliter exiſtimandum eſt præter id, quod ſcribitur à nobis, quaſi ex carne & ſanguine Chriſti aliquid poſſit in mundo inueniri niſi* ILLVD QVOD IN ARA ALTARIS *per manus Sacerdotis quotidie ſpiritualiter efficitur,* id eſt, conſecratur.[f] Baſilius hanc quæſtionem proponit: *Quali timore aut quali certitudinis perfectione, aut quo affectu, corporis ac ſanguinis Chriſti participes fiemus?* Reſpondet autem his verbis: *Timorem*

e In lib. de imagine Saluatoris Beriti. cap. vltimo.

f In quæſtionibus diffuſè explicatis, q. 172.

Timorem quidem docet nos g *Apoſtolus, dicens: Qui edit ac bibit indignè, iudicium ſibiipſi edit ac bibit. Certitudinis aũt perfectionem inducit fides verborũ Domini, qui dixit: Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur, Hoc facite, in meam cõmemorationem.* h Gregorius Niſſenus: *Panis,* inquit, *panis eſt initio communis: Sed vbi eum myſterium ſanctificauerit, corpus Chriſti & dicitur, &* EST. *Eodem modo vinum.* i Epiphanius: *Euangelium,* inquit, *habet, quod ſurrexit Saluator in cœna, & accepit hæc, & vbi gratias egiſſet, dixit: Hoc meum eſt, & hoc, & hoc. Et videmus quòd non æquale eſt, neq; ſimile, nõ imagini in carne* (id eſt, nõ humanitati Chriſti) *non inuiſibili Deitati, nõ lineamentis membrorũ. Hoc enim eſt rotundæ formæ, & inuiſibile quantum ad potentiã. Et voluit per gratiam dicere, Hoc meum eſt, & hoc, & hoc, & nemo non fidem habet ſermoni. Qui enim non credit, eſſe* IPSVM VERVM, *ſicut dixit, is excidit à gratia et ſalute.* Obſecro, cùm occurrerint hîc Epiphanio omnia argumenta ſenſus humani, quibus hodie mouentur Caluiniſtæ, vt negent, Chriſti corpus eſſe in parua illa quantitate Euchariſtiæ: cur non etiam illi venit in mentem interpretatio Caluiniana, ſcilicet, quòd Euchariſtia ſolùm ſit ſignum corporis Chriſti, ſi hæc interpretatio vera & Catholica eſt? Annón facillimè hac ratione argumenta illa omnia rationis humanæ expedire poterat? Cur igitur nihilominus vult captiuari intellectum, & poſtponi iudicium ſenſus, & credi firmiter ipſum verũ Chriſtum eſſe illud, quod Chriſtus ipſe Chriſtum eſſe dixit? Ergo cùm omnes etiam alij Patres (quos partim citaui, partim citabo) tam planè, tam aſſeueranter, tam rotundis verbis affirment, Chriſtum ipſum nos habere & ſumere in Euchariſtia; neque vllus vnquam ex omnibus illis Caluinianam interpretationem addiderit, quòd ſcilicet tantummodò Chriſti ſignum Chriſtum appellent; rectè hoc argumento primo concludimus, de vera prorſus ac reali pręſentia Chriſti in Euchariſtia fuiſſe perſuaſos Patres, nec quidqua m minus quàm hãc ſententiam Sacramentariam ſomniâſſe.

g 1. *Cor.* 11.

h *In orat. de ſancto Baptiſmate.*

i *In Anchorato, pag.* 520.

NOTA.

Argumentum II. à teſtimoniis Patrum.

SECVNDO. Sunt etiam quidam ex ſanctis Patribus, qui expreſsis verbis hanc Sacramentariam expoſitionem reiecerint, dixerintq; non tantùm hîc eſſe figuram, neq; tantùm ſecundum fidem aut gratiã vniri nos hic cum Chriſti corpore,

ſed etiam reipſa ſumi hîc corpus & ſanguinē Domini: aliquo nimirum alio modo, quàm illud ſpiritualiter participāt ij, qui cum ipſo tanquàm membra cum capite per fidem & gratiam ſunt vniti. Ita expreſsè [k] D. Damaſcenus, qui maximè ex ſententia Eccleſiæ Orthodoxæ, & aliorum etiam antiquorū Patrum, in omnibus loqui & docere ſibi propoſitū habuit: *Dominus ipſe*, inquit Damaſcenus, *dixit: Hoc eſt, non corporis ſignum, ſed corpus: nec ſanguinis ſignum, ſed ſanguis.* Item [l] Theophylactus explicans illud, *Hoc eſt corpus meum: Hoc*, inquit, *quod ſumitis. Non enim tantùm figura et exēplar eſt corporis Dominici panis, ſed in illud conuertitur corpus Chriſti.* Et ante hos [m] D. Chryſoſtomus: *Semetipſum*, inquit, *nobis commiſcet, & NON fide TANTVM, verùm & ipſa re nos ſuū efficit corpus.* Quod dicit propter coniunctionem & cōmunicationem corporalem Chriſti, quæ fit in hoc Sacramēto, de qua paulò pòſt etiā dicemus. [n] Item: *Vt itaq;*, inquit, NON TANTVM *per charitatem, verùm etiam ipſa* RE *in illam miſceamur carnē; per eſcam efficitur, quam largitus eſt nobis.* Item [o] D. Cyrillus Alexādrinus de hoc Sacramento loquens: NON *habitudine*, inquit, SOLVM, *qua per charitatem eſſe intelligitur, verùm etiā participatione naturali Chriſtus in nobis eſt.* Beatus etiam [p] Hilarius expreſsiſsimis verbis aſſerit nos ſuſcipiendo iſtud Sacramentum, non tantùm concordia volūtatis per gratiam & religionem, ſed etiā reipſa coniungi cum corpore & ſanguine Chriſti: *Interrogo*, inquit, *iſtos, vtrū per naturæ veritatem Chriſtus in nobis ſit, an per concordiā volūtatis?* Et paucis interpoſitis: *Verè*, inquit, *cibo Dominico Verbum carnem ſumimus, naturāq; carnis ſuæ ſub Sacramento nobis admiſcuit.* Et paulò inferiùs: *Hæc à nobis*, inquit, *idcirco cōmemorata ſunt, quia voluntatis tātum vnitate hæretici perſonas diuinas vnitas eſſe interpretantur, & ad id exemplo vnitatis noſtræ cum Deo vtuntur, quaſi nobis ad Filium voluntate tantùm religionis vnitis, nulla per Sacramētum carnis naturalis communionis proprietas indulgeretur.* Huc etiam pertinet quod D. Auguſtinus ſæpe clariſsimè indicat, corpus Chriſti eſſe in hoc Sacramento non ſolùm tanquam in ſigno, ſed reipſa. Vt cùm inquit: [q] *Aliud eſt Paſcha Iudæorum, quod adhuc de oue celebrant. Aliud autem quod nos in corpore & ſanguine Domini accipimus.* Celebratur igitur noſtrum Paſcha in corpore & ſanguine Chriſti reuera, & nō tantùm in ſigno

[k] *Lib. 4. fid. cap. 14.*

[l] *In c. 14. Marci, & 26. Matt.*

[m] *Homil. 60. ad popul. Antioch.*

[n] *Homil. 61. ad eundem pop.*

[o] *Lib. 10. in Ioan. cap. 13.*

[p] *Lib. 8. de Trinit.*

[q] *Lib. 2. contra lit. Petil. c. 37.*

ſigno corporis & ſanguinis Chriſti. Nam huiuſmodi ſignum etiam fuit in Paſchate Iudæorum,& quidem multò illuſtrius, cũ perfectius repræſentarit agnus Chriſtum in cruce immolatum,quàm panis. Item cùm ait: [r] *Catechumenos per quẽdam modum,ſcilicet per ſignum Chriſti* (intelligit panem quẽdam benedi-ctum qui olim ſolebat dari) *& orationem puto ſanctificari. Quamuis enim non ſit corpus Chriſti, id quod accipiunt,ſanctum eſt tamen,et ſanctius quàm cibi quibus alimur, quoniam Sacramentum eſt.* Hìc Auguſtinus apertè diſtinguit Sacramẽtum illud propriè dictum quod eſt corpus Chriſti, & quod Catechumenis non datur (vt [s] aliâs ipſe notat) à pane ſanctificato,qui tamen erat ſignũ Chriſti(vt ait)& eatenus cõmuni quadam ratione dicebatur Sacramentum,prout Sacramentum dici poteſt quæcunq; res ſacra myſticè aliquid ſignificans. Cenſuit igitur Auguſtinus Euchariſtiæ Sacramentum reuera eſſe corpus Chriſti, & non tantùm ſignum illius, quale fuit etiam ille panis benedictus,quem & [t] Paulinus vocat ἐυλογίαμ. Alibi quoq; diuus Auguſtinus diligenter Sacramentum corporis Chriſti diſtinguit ab aliis rebus,per quę ſignificari poteſt Chriſtus: *Quæ tamen ſigna,* inquit, *non dicimus corpus Chriſti & ſanguinem,ſed illud tantùm quod ex fructibus terræ acceptum,& prece myſtica conſecratum,ritè ſumimus ad ſalutem ſpiritualem in memoriam Dominicæ paſſionis. quod cùm per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur, nòn ſanctificatur, vt ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inuiſibiliter Spiritu Dei.*

r *Lib. 1. de peccator. mer. & remiſſ. c. 26.*

s *Tract. 11. & 96. in Ioan.*

t *Epiſtol. 35. ad Alipium.*

Argumentum III. ex Patribus.

TERTIO. Vtuntur etiam ſancti Patres maxima orationis contentione ad perſuadendũ,virtute & omnipotentia Dei in hoc Sacramẽto mirabiliter adeſſe Chriſtum, quantũuis aliud nobis ipſi ſenſus ſignificent; neq; id eſſe in Euchariſtia quod natura formauit,ſed quod benedictio conſecrauit. Vt planè appareat,eos pro illa reali Chriſti pręſentia pugnare,quã hodie Sacramentarij, iudicio ſenſuum impediti,credere nolũt, non aũt pro illa alia præſentia ſecundum communicationem ſpiritualẽ,quam ſolam Sacramentarij admittũt,& in qua nulla peculiaris eſt difficultas,quæ non ſit alioqui in cõmuni articulo de iuſtificatione noſtra per Chriſtũ,cui ſpiritualiter,vt membra capiti vnimur. Sed ipſos Patres audiamus. D. Ambroſius:

u *Lib. de myſter. initian. cap. 9.* broſius: u *Quantis*, inquit, *vtimur exemplis, non eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio cõſecrauit. De totius mundi operibus legiſtis, quia ipſe dixit, & facta ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit ex nihilo facere quod non erat, nõ poteſt ea, quæ ſunt mutare in id quod nõ erat? Liquet quod præter naturæ ordinẽ ſemel Virgo generauit: et hoc quod facimus, corpus ex Virgine eſt. Quid hîc quæris naturæ ordinẽ in Chriſti corpore, cuius partus fuit ex Virgine ſupra naturæ ordinem?* x Euſebius Emiſſenus: *Recedat ergo,*

x *Homil. 5. de Paſch.* inquit, *omne veritatis ambiguum, quandoquidem qui auctor eſt muneris ipſe teſtis eſt veritatis. Nam inuiſibilis Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtãtiam corporis et ſanguinis ſui ſecreta auctoritate cõuertit, ita dicens: Accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum. Et ſanctificatione repetita, Accipite et bibite, Hic eſt ſanguis meus.* y Cyrillus Hieroſolymitanus: *Omni*, inqt,

y *Catech. 4. Myſtag.* *cum certitudine corpus & ſanguinẽ Chriſti ſumamus. Nam ſub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini datur tibi ſanguis.* Et paulò inferiùs: *Ne ergo conſideres tanquã panem nudum & vinum nudũ. Corpus enim eſt, et ſanguis Chriſti, ſecundum Domini verba. Quamuis enim tibi ſenſus hoc ſuggerit, tamen fides te cõfirmet: ne ex guſtu rem iudices. Quin potiùs habeas ex fide pro certiſſimo, ita vt nulla ſubeat dubitatio, eſſe tibi donata corpus & ſanguinem.* Et infrà: *Hoc ſciens & pro certiſſimo habens, panem hunc, qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti. Et vinum hoc, quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui vinũ videatur, non tamen vinum, ſed ſanguinem eſſe Chriſti.* Item diuus z Hi-

z *Lib. 8. de Trinit.* larius: *De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus. nunc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra, verè caro eſt, & verè ſanguis eſt, & hæc accepta atq; exhauſta id efficiunt, vt & nos in Chriſto, et Chriſtus in nobis ſit. Annè hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum*

a *Homil. 83. in Matth.* *non eſſe qui Chriſtum* IESVM *Deum verum eſſe negant.* a Chryſoſtomus: *Credamus*, inquit, *vbiq; D*EO, *nec repugnemus ei, etiam ſi ſenſui et cogitationi noſtræ abſurdum videatur, quod dicit: Superet & ſenſum, & rationem noſtram ſermo ipſius. Nam verbis eius fraudari non poſſumus. Senſus verò noſter deceptu facillimus eſt. Quoniam ergo ipſe dixit: Hoc eſt corpus meũ; nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id per-*

b *Oratione 2. de Paſch.* *ſpiciamus.* b Gregorius Naz. *Submota*, inquit, *omni dubitatione corpus ede, & ſanguinem bibe. Vbi etiam pulchrè docet, hanc fidei firmitatẽ, ad hoc myſterium ſine* titubatione animi credendũ, fuiſſe ſignificatam

c *Exod. 12.* c *baculis* illis quos iubebantur filij Iſraël manibus tenere, cum

Paſcha-

Paſchalem agnum, qui fuit huius Sacramenti typus, comederent. Similia reperiet Lector apud [d] Iuſtinum, [e] Cyrillum Alexandrinum, [f] Auguſtinum, [g] Leonem, [h] Damaſcenum, [i] Baſilium, [k] Epiphanium, & alios paſsim.

QVARTO. Obſeruant etiam ſancti Patres, cum præſentia Chriſti in hoc Sacramento coniunctum eſſe illud miraculum, vt ſit Chriſtus ea ratione præſens ſimul in pluribus locis. Ex quo etiam euidentiſsimum eſt, eos de reali & ſubſtantiali præſentia, non de illa Sacramentaria loqui. Ita [l] Chryſoſtomus: O, inquit, *miraculum! O Dei benignitatem! qui cum Patre ſurſum ſedet, eodem temporis articulo omnium manibus pertractatur.* Et rurſus: [m] *Chriſtus*, inquit, *aſcendens in cœlum carnem ſuam & nobis reliquit, & ipſam aſcendens habet.* Item D. Baſilius: [n] *Veni*, inquit, *ad ſanctificandum nos, qui ſurſum Patri conſides, & hic nobis inuiſibiliter coës.* Item Gregorius Niſſenus: [o] *Sicut diuinitas replet mundum, & tamen vna eſt: ita innumerabilibus locis conſecratur, & tamen vnum corpus eſt.* Item [p] Ambroſius: *Chriſtus ipſe*, inquit, *offertur in terris, quando Chriſti corpus offertur.* Et alij Patres communiter in cap. 10. epiſt. ad Hebr.

QVINTO. Amplificant dignitatem huius myſteri pulcherrimis quibuſdam locutionibus & notationibus, quæ eſſent alioqui omnes futiles, niſi reuera intellexiſſent, Chriſtum in hoc Sacrmento contineri. Vt quòd paſcat hac ratione Chriſtus ſuas oues proprio cruore: Quòd hîc ſuſcipiamus noſtrum ſponſum, Dominum omnium, Chriſtum crucifixum, Redemptorem, Pretium noſtrum, &c. In quo genere pręclara multa ſcribit diuus Chryſoſtomus, Itemq; Auguſtinus: *Iudæi*, inquit [q] Auguſtinus, *de crucifixo obtenebrati ſunt. Chriſtiani autem comedendo crucifixum illuminantur.* Item: [r] *Quidam* inquit, *manducantes in Sacramento Chriſtum pauperem dedignantur eſſe pauperes.* Ac tractans locum, vbi iuxta 70. legimus de Dauide: [s] *Ferebatur in manibus ſuis*, ita inquit: [t] *Hoc fratres, quomodo poſſit fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus ſuis? Manibus alienis poteſt portari homo: Manibus ſuis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipſo Dauide, ſecundum* LITERAM *non inuenimus: In Chriſto autem inuenimus. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commen-*

d *Apolog.* 2.
e *Lib. 4. in Ioan. c.* 23.
f *Serm. 2. de Verbis Apoſtol.*
g *Serm. 6. de Ieiunio 7. menſis.*
h *Lib. 4. fid. c.* 14.
i *In quæſtionibus diffusè explicatis, q.* 172.
k *In Anchorato pag.* 520.

Argumentum IIII. ex Patribus.

l *Lib. 3. de Sacerd. ſub initium.*
m *Homil. 2. ad populum Ant.*
n *In liturgia.*
o *Oratio. de Paſch.*
p *In Pſalm.* 38.

Argumentum V. ex Patribus.

q *In Pſalm.* 33.
r *Epiſt. 120. ad Honoratum, cap.* 27.
s 1. *Reg.* 21.
t *In Pſalm.* 33.

commendans ipſum corpus ſuum ait: Hoc eſt corpus meum. FEREBAT *enim illud corpus in manibus ſuis.* Quid hac, obſecro, diui Auguſtini oratione vel luculentius atq; elegantius dici potuit, ſi Chriſtus reipſa in Sacramento præſens eſt; vel abſurdius atque ineptius, ſi Sacramentum eſt tantùm Chriſti figura & ſymbolum? An enim eſt quiſquam qui ſymbolum ſui aut effigiem ſuis ipſe manibus geſtare non poſsit? Quid verò Chryſoſtomus? [u] *Parentes,* inquit, *alijs ſæpe filios tradunt alendos. Ego autem non ita, ſed carnibus meis alo, & meipſum vobis appono.* Tum alibi: [x] *Quod nunc dicunt, vellem ipſius formam aſpicere, figuram, veſtimenta, calceamenta: Ecce eum vides, ipſum tangis, ipſum manducas. Et tu quidem veſtimenta videre cupis, ipſe autem tibi concedit, non tantùm videre, verùm & manducare, & tangere, & intra te ſumere.* Atque etiam ibidem: *Quis,* inquit, *loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quis paſtor oues proprio paſcit cruore? Et quid dico paſtor? Matres multæ ſunt, quæ poſt partus dolores, filios alijs tradunt nutricibus. Hoc autem ipſe non eſt paſſus, ſed ipſe nos proprio ſanguine paſcit, & per omnia nos ſibi coagmentat.* Et illud in eodem genere præclarè: [y] *Helias melotem diſcipulo reliquit: Filius autem Dei, aſcendens in cœlum, ſuam nobis carnem dimiſit. Sed Helias quidem exutus:* CHRISTVS *autem & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit.* Hæc & ſimilia, quæ paſsim in libris occurrunt ſanctorum Patrum, quis non videt inaniſsimè dici, niſi reuera habeamus in Sacramento, & ore quoque ſumamus corpus & ſanguinem Chriſti.

u *Hom. 83. in Matthæum.*
x *Hom. 60. ad populum, & 45. in Ioan.*
y *Hom. 2. ad pop. Antioch.*

Argumentum VI. ex Patribus.

SEXTO. Accuratè quoque reddunt rationem cur hîc voluerit Chriſtus adeſſe ſub aliena ſpecie, videlicet ne horrori eſſet alioqui ſumentibus. Quæ certè explicatio locum non haberet, ſi Chriſtus hîc non ſumitur ore corporis. Ita diuus Ambroſius, Damaſcenus, Theophylactus, atque etiam diuus Cyrillus Alexandrinus: *Didiciſti,* inquit [z] Ambroſius, *quod ex pane fit corpus Chriſti; & quod vinum & aqua in calicem mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione Verbi cœleſtis. Sed fortè dicis,* SPECIEM *ſanguinis nõ video. Sed habet ſimilitudinem.* (puta ſecundum ſpeciem viſibilẽ, reuera tamen eſt ſanguis) *Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſti, ita etiam ſimilitudinem ſanguinis bibis,* VT NVLLVS HORROR *cruoris ſit, & precium tamen ſit Redemptionis. Didiciſti ergo quia quod accipis,*

z *Lib. 4. de Sacram. c. 4.*

cipis, corpus eſt Chriſti. Item [a] Damaſcenus: *Quæris, inquit, quomodo Panis corpus Chriſti, & vinum cum aqua coniunctum, ſanguis Chriſti fiat? Tibi item reſpondeo: Spiritus ſanctus ſuperuenit, eaq́ue efficit quæ orationis facultatem ac mentis intelligentiam excedunt. Panis verò & vinum ob eam cauſſam adhibentur, quia Deo nota & explorata eſt humana imbecillitas: quippe quæ vt plurimum ea quæ vſu & conſuetudine minimè trita ſunt, grauiter ferat, &* AVERSETVR. Item [b] Theophylactus: *Dicens,* inquit, *Hoc eſt corpus meum, oſtendit, quod ipſum corpus Domini eſt panis, qui ſanctificatur in Altari, & non reſpondens figura. Non enim dixit: Hoc eſt figura, ſed, Hoc eſt corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamſi nobis videatur panis. Quoniam infirmi ſumus & abhorremus nudas carnes comedere, maximè hominis. ideò panis quidem apparet, ſed caro eſt.* Item diuus [c] Cyrillus Alexandrinus: *Decebat,* inquit, *Chriſtum noſtris quodammodo vniri corporibus per ſacram eius carnem & precioſum ſanguinem, quæ accepimus in benedictione viuificatiua in pane & vino. Ne enim* HORREREMVS *carnem & ſanguinem appoſita ſacris Altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatis vim vitæ, conuertens ea in* VERITATEM *propriæ carnis, vt corpus vitæ quaſi quoddam ſemen viuificatiuum inueniatur in nobis.*

a *Lib. 4. c. 14.*
b *In cap. 26. Matth. Idem in c. 14. Marci.*
c *Apud diuũ Thomam in caput 22. Lucæ.*

SEPTIMO. Accuratè explicant, quemadmodum neque corrumpatur, neque minuatur, neque conſumatur Chriſtus, etiamſi totus à ſingulis ſumatur. quod etiam eſſet ſuperuacaneum, ſi non hic ſumitur reuera. Id verò propoſuit quaſi pro miraculo, D. Andreas Agæo Proconſuli, vt retulerunt Preſbyteri Achaiæ. Idem etiam oſtendit D. [d] Cyprianus, [e] Auguſtinus, [f] Cyrillus Hieroſolymitanus, [g] Emiſſenus.

d *Serm. de cæna Domini.*
e *Serm. 2. de verbis Apoſtoli, & apud Bedam in 1. Cor. 10.*
f *Catech. 5. Myſt.*
g *Serm. 5. de Paſch.*
Argumentum VIII.

OCTAVO. Studioſè etiam declarant, ex quibus naturis conſtet perſona exiſtens in hoc Sacramento, nempe non ſolùm ex humana, ſed etiam ex diuina, atque ideò eſſe ibi cibum viuificum. Ita in Concilio [h] Epheſino: Atque etiam idem aſſerit [i] Cyrillus, & [k] Theodoretus ex Ignatio. Et [l] Hilarius: Verbum, inquit, caro factum eſt, & verè carnem verbum cibo Dominico ſumimus. Idem aſſerit [m] Theophylactus.

h *Anathẽ. 11. & in epiſt. ad Neſtor.*
i *In declarat. illius Anath.*
k *Dialogo 2. & 3.*
l *Lib. 8. de Trin.*
m *In caput 6. Ioan.*
Argumentum IX.

NONO. Non modò ſimpliciter aſſerunt perſonam exiſtentem in Euchariſtia eſſe verum Deum & hominem, ſed quod amplius eſt, hac etiam aſſertione tanquam firmiſsimo

&no-

& notiſsimo fundamento ſæpe vſi ſunt ad refellendos varios hæreticorum errores. Nam [n] Irenæus inde probat contra Valentinianos, Chriſtum eſſe Filium *Dei Patris, fabricatoris mundi, quoniam fateri eos neceſſe ſit, Euchariſtiam eſſe carnem Filij Dei.* Ibidem etiam contra eoſdem probat futuram noſtræ carnis reſurrectionem, quoniam *corpore,* inquit, *& ſanguine Domini alitur.* Item ex eodem fundamento [o] probat contra Gnoſticos, Chriſtum veniſſe in vera carne: Quoniã alioqui *neq; calix,* inquit, *Euchariſtia, communicatio ſanguinis eius eſſet, neque panis quem frangimus communicatio corporis eius. Sanguis enim non eſt niſi à venis & carnibus, & à reliqua, quæ eſt ſecundum hominem, ſubſtantia.* Et infrà inde etiam probat futuram reſurrectionem: *Quomodo,* inquit, *negant, carnem capacem eſſe donationis Dei, quæ eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur* (id eſt, quæ carnem Chriſti, reipſa percipit) Præterea D. [p] Hilarius probat veritatem corporis & ſanguinis Chriſti, ex eo quòd vera caro & verus eius ſanguis ſit in hoc Sacramento. Item probat ibi Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, non tantùm vnitate voluntatis, ſed etiam vnitate reali & naturali vnum eſſe, ſicut nos cum Filio efficimur vnum, *reali & naturali coniunctione* corporum in hoc Sacramento, vt ſuprà etiam ex Hilario recitaui. Diuus etiã [q] Cyrillus ex eadem veritate confirmat cõtra Arianos, Chriſtum non modò ſecundum diuinitatem, ſed etiam *ſecundum humanitatem* influere in nos, tanquam vitem in palmites, vitam gratiæ, quia nimirum eius corpus & ſanguis ad vitam ſpiritualem in Euchariſtia ſumitur. Suprà etiam vidimus ex eodem fundamento refutari ab [r] Auguſtino quendam Vrbitium.

n *Lib. 4. c. 34.*
o *Lib. 5. c. 2.*
p *Lib. 8. de Trinit.*
q *Lib. 10. in Ioan. c. 13.*
Cap. 2.
r *Epiſt. 86.*

Argumentum X.

DECIMO. Sæpe notant, propter hanc coniunctionem realem & naturalem corporis noſtri & corporis Chriſti, effici nos quaſi vnum corpus cum Chriſto, ad modum quo [s] dicuntur coniuges propter corporalem coniunctionem eſſe vna caro. Atque hanc vnionem & quaſi admixtionem realem & corporalem cum Chriſto diligenter ideò diſtinguunt à cõiunctione & vnione ſpirituali, cum eodem per gratiam. Huc pertinet quod D. [t] Irenæus affirmat, *carnem noſtram corpore & ſanguine Chriſti nutriri, & membra nos fieri eius, de carne eius & oſſibus eius.*

s *Matth. 19. Epheſ. 5.*
t *Lib. 5. cap. 2.*

ius. Quod ita dicit non quia caro Chriſti in noſtram conuertatur, ſicut corporalis cibus, ſed quia corporaliter cum noſtra carne in hoc Sacramento coniungitur; & illam eatenus vegetat, quatenus virtute carnis Chriſti ſumptæ nunc in Euchariſtia, conſequitur noſtra caro poſtea in reſurrectione gloriæ immortalitatem: atque etiam ob id fortè, quod vires illi aliquas corporales mirabiliter ſuppeditat. Huc item illud [u] Gregorij Niſſeni ſpectat: *Quemadmodum*, inquit, *parum fermenti, teſte [x] Apoſtolo, totam maſſam ſibi ſimilem reddit, ſic corpus illud viuificum in corpus noſtrum ingrediens totum in ſe transfert atque commutat, ſibique ſimile & immortale* (futurum ſuo tempore) *reddit. Neceſſarium enim eſt, quoad fieri poteſt, vt natura noſtra vim ſalutarem intra corpus admittat.* Item diuus [y] Cyrillus de hac vnione corporali, quæ fit per vſum Euchariſtiæ, differens: *Quemadmodum*, inquit, *ſi quis igne liquefactam cerã aliæ ceræ ſimiliter liquefactæ ita miſcuerit, vt vnum quid ex vtriſque factum videatur; ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo: Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem, & vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur.* Ita quoque aſſerit diuus [z] Chryſoſtomus; Noſtram hanc cum Chriſto coniunctionem *non tantùm fide aut charitate, ſed etiam reipſa* iſtius vſu Sacramenti fieri. Quod etiam aſſerit [a] Hilarius, & [b] diuus Damaſcenus, & [c] Haymo, & alij. Atq; ex hac quidem corporali noſtra vnione cum Chriſto, docent Patres, quaſi effectum quendam conſequi (niſi impuritas conſcientiæ obſiſtat) illam alteram noſtri vnionem cum eodem Chriſto ſecundum gratiam, quia ſcilicet carnem Chriſti Dei & hominis viuificatricem ſumamus, quæ ſit inſtrumentum diuinitatis in efficienda gratia. Ita expreſsiſsimè [d] Cyrillus & [e] Tertullianus, qui eleganter dixit; *Caro noſtra corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima Deo ſaginetur.*

u *In oratione Catech.*
x *1. Cor. 11.*
y *Lib. 10. in Io. c. 13.*
z *Hom. 45. in Ioan. & 83. in Matth.*
a *Lib. 8. de Trinit.*
b *Lib. 4. c. 14.*
c *In cap. 10. 1. Cor.*
d *Lib. 4. in Ioan. c. 14. & 15.*
e *Li. de reſurrectione carnis.*

Argumentum XI.

VNDECIMO. Affirmant quoque corpus ipſum & ſanguinem etiam à malis & indignis hominibus ore ſumi ſacrilego, eamque adeò oralem tãtùm ſumptionem diſtinguunt à ſumptione ſpirituali & fructuoſa, quam ſimul ab omnibus requirunt. Ita expreſsiſsimè D. [f] Auguſtinus, vbi ſic inquit: *Carnem*

f *Tract. 27. in Ioan.*

Chriſti & ſanguinem Chriſti non edamus & bibamus tantùm in Sacramento, quòd & faciunt, inquit, *multi mali, ſed vſq; ad Spiritus participationem manducemus & bibamus.* Et alio loco clariſsimè: [g] *Indignè,* inquit, *quiſq; ſumens Dominicum Sacramentum, non efficit vt quia ipſe malus eſt, malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini & ſanguis Domini nihilominus erat etiam illis quibus Apoſtolus dicebat; Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Et rurſus: [h] *Iudas proditor bonum corpus, & Simon Magus bonum Baptiſma Chriſti percepit. Sed quia bono benè non vſi ſunt, mali malè vtendo deleti ſunt.* Idem etiam aſſerit in aliis multis [i] locis. Ac ſimiliter D. [k] Chryſoſtomus: *Iudæi,* inquit, *ſacroſanctum corpus trucidarunt: Tu poſt tot tantaq; beneficia ſordida ſuſcipis anima.* Quod ipſum expreſsè aſſerit in [l] aliis locis. Item [m] Origenes: *Communicare,* inquit, *non times corpus Chriſti accedens ad Euchariſtiam, quaſi mundus & purus, & putas quod effugies iudicium Dei?* Item clariſsimè [n] Theodoretus: *Quemadmodum,* inquit, *probris affecerunt Chriſtum Iudæi, ita ignominia eum afficiunt, qui ſanctiſſimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & inceſtum* o s *immittunt.* Eadem eſt ſententia D. [o] Cypriani, & [p] Baſilij, & D. [q] Leonis, qui inter cetera dicit, *illud ipſum ore ſumi, quod fide creditur.* Quam rem ſancti Patres Apoſtoli [r] teſtimonio confirmant, qui ait: *Reum eſſe corporis & ſanguinis Domini* illum, *qui indignè manducat & bibit, quia non diiudicet corpus Domini,* quod nimirum ore ſumit. Secundum Caluinianam autem ſententiam corpus ipſum & ſanguis Domini non ſumitur ore corporis, ſed tantùm à iuſtis palato fidei (vt dicunt) ſecundum participationem gratię & vnionem ſpiritualem cum corpore Chriſti.

g *Lib. 5. de Baptiſm. contra Donat. c. 8.*
h *Lib. contra Fulgentium Donatiſt. c. 7.*
i *Lib. 2. contra literas Petil. ca. 55. & ſerm. 11. de Verb. Domini. & lib. 1. de adulter. côiug. ca. 27. &c.*
k *Homil. 83. in Matth.*
l *Homil. 45. in Ioan. & in cap. 11. 1. ad Cor.*
m *In Pſal. 37.*
n *In cap. 11. 1. Cor.*
o *Lib. 3. ep. 15.*
p *Lib. 2. de Baptis. cap. 3.*
q *Serm. 6. de Ieiunio 7. menſis.*
r *1. Cor. 11.*

Argumentum XII.

Dvodecimo. Illud etiam obſeruatione digniſsimum eſt, quod aſſeuerant Patres, Chriſtum ipſum in vltima cœna comediſſe in hoc Sacramento ſuummet corpus, & bibiſſe proprium ſuum ſanguinem. Quod certè intelligi non poteſt ſecundum gratiæ participationem Caluinianam. Nam neque gratiæ aliquid Chriſto poſt momentum incarnationis de nouo acceſsit, & inauditum eſt, quòd caro ipſa & ſanguis Chriſti fuerit cauſſa inſtrumentalis, & effectiua alicuius gratiæ, quæ vnquam animæ Chriſti daretur. Oportet igitur de orali ſumptio-

ſumptione intelligere, quod Patres dicunt, Chriſtum ſumpſiſſe ſuum corpus. Ita expreſsè[s] Chryſoſtomus: *Ne turbarentur*, inquit, *Apoſtoli, primus ipſe ſuũ ſanguinem bibit*. Item[t] Hieronymus: *Ipſe*, inquit, *conuiua & conuiuium, ipſe comedens & qui comeditur.*

[s] *Hom. 83. in Matth.*
[t] *Ad Edibiam.*

Argumentum XIII.

Decimotertio. Magno etiam conſenſu aſſerunt, Chriſtum in illa cœna ſeſe in pane & vino incruente ſacrificauiſſe & obtuliſſe Deo Patri, vt plurimis & clariſsimis teſtimoniis ſanctorum Patrum oſtendi in[u] tractatu de Miſſa. Qui etiam ideò aſſerunt, Chriſtum, vt ſimiliter Sacerdotes incruente poſtea ſacrificarent, ibi præcepiſſe verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, quod illic etiam oſtendi. At certè non ſacrificatur & offertur, niſi res præſens, quæ ſcilicet veluti ſiſtatur ante Deum. Vnde clariſsimè diuus[x] Ambroſius: *Chriſtus ipſe offertur*, inquit, *in terris, quando Chriſti corpus offertur.*

[u] *Cap. 4. Id aſſerunt Clemens Rom. lib. 8. conſtit. Apoſtol. ca. 5. & 16. Dionyſ. c. 3. Eccleſ. Hierar. in fine. Iuſtinus in dialogo cum Triph. Irenaus lib. 4. ca. 32. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. & alij, quos in illo tractatu citauimus.*
[x] *In Pſal. 38.*

Argumentum XIIII.

Decimo qvarto. Eſt etiam illud maximum, quod in quibus locis Euchariſtia exiſtit, & à quibus rebus aliquo modo, aut etiam aliquo ſenſu, attingitur; in iiſdem exiſtere, & ab iiſdem rebus attingi Chriſti corpus & ſanguinem ſimiliter Patres affirmant; ratione videlicet Euchariſtiæ. Quod non rectè dici poſſet, niſi ex ſententia ſanctorum Patrum ipſum corpus & ſanguis Chriſti exiſtant reuera in Euchariſtia. Ea enim ratione fit, vt vbi exiſtit Euchariſtia, exiſtat corpus & ſanguis Chriſti. Hinc igitur[y] Chryſoſtomus dicit, Chriſtum Dominum in hoc Sacramento *videri, & tangi, & intra nos ſumi, & dentes eius carni infigi.* Et:[z] *Deguſtari ſanguinem Chriſti: Linguam tremendo Chriſti ſanguine rubeſcere.* Et:[a] *Os igne ſpirituali impleri, & linguam admirabili ſanguine cruentari.* Atque etiam[b] Cyprianus eadem ratione dicit: *Iacere corpus Domini in arca, contrectari manibus, concludi viſceribus.* Sic[c] Hieronymus quoque: *Portari dixit ab Exuperio ſanguinem Chriſti in vitro, & corpus in vimineo caniſtro.* Ac[d] Optatus Mileuitanus ſimiliter dixit: *Altare ſedem eſſe corporis Domini, & calices portatores ſanguinis.*

[y] *Hom. 45. in Ioan. & 60. ad populum.*
[z] *Hom. 61. ad populum.*
[a] *Hom. 83. in Matth.*
[b] *Serm. de lapſis.*
[c] *Epiſt. ad Ruſticum Monachum in fine.*
[d] *Lib. 6. contra Parmen.*

Argumentum XV.

Decimo qvinto. Ad hæc accedit, quod ſancti Patres

inquit, *diuiniſſimum Sacramentum, perſpicuè nobis fac appareas reuelatis ænigmatum operimentis, quæ te ſymbolicè circumdant, & intelligentiæ noſtræ oculos tuo lumine comple.* Quem, obſecro, alium in Sacramento inuocat niſi Chriſtum? [c] Clemens Romanus: *Qui pretioſum corpus & pretioſum ſanguinem Chriſti participauimus, agamus gratias, quia dignatus eſt nos communione Sanctorum ſuorum myſteriorum.* [d] Ignatius: *Panem*, inquit, *DEI volo, panem cæleſtẽ vitæ, qui eſt caro IESV Chriſti Filij DEI viui: Et potum volo ſanguinem eius.* Et rurſus de Saturnianis & Simonianis hæreticis ſui temporis ita [e] ſcribit: *Euchariſtias & oblationes non admittunt, quod non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Seruatoris Domini noſtri IESV Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam Pater ſua benignitate liberauit.* [f] Anacletus: *Dominus*, inquit, *ſacri ſui corporis tractatores* (Sacerdotes) *à vilibus & reprobis perſonis infamari noluit.* [g] Alexander I. *Talibus*, inquit, *hoſtiis delectabitur & placabitur DEVS, peccataq́ dimittet ingentia. Nihil enim maius in ſacrificiis eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti.* [h] Iuſtinus: *Non*, inquit, *communem vſitatumq́ panem, vſitatamq́ potionem, capimus, ſed quemadmodum DEI Verbum homo factus IESVS Chriſtus, & carnem & ſanguinem habuit, ſic etiam cibum, qui per preces ſermonis, quem ab eo accepimus, conſecratus eſt, & quo ſanguis carnesq́ noſtræ communione aluntur, IESV Chriſti eius, qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus. Apoſtoli enim ita tradiderunt.* [i] Irenæus: *Quando*, inquit, *mixtus calix & fractus panis percipit Verbum DEI, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis CHRISTI, ex quibus augetur et conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia. Quomodo ergo carnem negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur?* Et paulò pòſt: *Quæ*, inquit, *de calice, qui eſt ſanguis eius, & de pane, qui eſt corpus eius, augetur.* [k] Tertullianus: *Caro*, inquit, *corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur.* Et: [l] *Accepto*, inquit, *corpore Domini & reſeruato* (ſecum enim olim deferebant, vt patet ex eodẽ [m] Tertulliano & ex [n] Cypriano, & ex [o] Nicephoro) *vtrumq́ ſaluum eſt, & participatio ſacrificij & executio officij.* [p] Origenes: *Antea*, inquit, *in ænigmate fuit Baptiſmus in nube & in mari: nunc autem in ſpecie regeneratio eſt in aqua & in Spiritu ſancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus: nunc autem in ſpecie caro Verbi Dei eſt verus cibus.* Et rurſus: [q] *Cùm eos*, inquit, *hoc pane nutrit*

(Chri-

c Lib. 8. cõſtit. Apoſt. c. 24.
d In epiſtol. ad Roman.
e In epiſtol. ad Smyrn. apud Theodoretum dialogo 3.
f Epiſtol. 2.
g Epiſtol. ad omnes Orthodoxos.
h Apologia 2. ad Antonin. in fine.
i Lib. 5. cap. 2.
k Lib. de reſurrectione carnis.
l Libro de oratione ſub finẽ.
m Lib. 2. ad Vxorem.
n Serm. de Lapſis.
o Lib. 12. c. 41.
p Homil. 7. in Numer.
q Homil. 35. in Matth.

(Chriſtus diſcipulos) *oſtendit proprium eſſe corpus.* Et clariſsimè in alio loco: [r] *Volo*, inquit, *vos admonere religionis veſtræ exemplis. Noſtis qui diuinis myſteriis intereſſe cõſueſtis, quomodo cùm ſuſcipitis* CORPVS *Domini, cum omni cautela & veneratione ſeruatis, ne ex eo parum quid decidat, ne conſecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos eſſe creditis, & rectè creditis, ſi quid inde per negligentiam decidat. Quod ſi circa corpus eius conſeruandum tanta vtimini cautela, & meritò vtimini: quomodo putatis minoris eſſe piaculi, Verbum Dei neglexiſſe, quàm corpus eius?* [s] Cyprianus: *Obtulit Chriſtus*, inquit, *panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem.* Tum videlicet, cùm *panem & calicem mixtum vino obtulit*, vt ait paulò pòſt idem Cyprianus. Et rurſus ibidẽ: *Sicut ad potandum vinum*, inquit, *veniri non poteſt niſi botrus calcetur ante & prematur; ſic nec nos ſanguinem Chriſti poſſemus bibere, niſi Chriſtus calcatus prius fuiſſet & preſſus, & calicem prior biberet quem credentibus propinaret.* Et alio loco de his loquens, qui cùm fidem negaſſent indignè cõmunicabant: [t] *Vis*, inquit, *infertur corpori Domini & ſanguini, & plus modò in Dominum manibus atq;* ORE *delinquitur, quàm cum Dominum negauerunt.*

r Homil. 13. in Exod.

s Lib. 2. ep. 3. ad Cecilium.

t Sermo. de lapſis.

Nec eſt opus recẽſere hoc loco teſtimonia omnium aliorũ Patrum, qui ſequẽtibus ſeculis præſentiam Chriſti in Euchariſtia ſimiliter aſſeruerũt. Tum quia multa ex illis paulò pòſt ſæpe commemorabimus, tum quia ſunt innumerabilia. Placet tamen hic pręterea adiungere teſtimonia aliorũ quatuor illuſtrium Doctorũ Eccleſiæ Latinæ, & item quatuor aliorũ Eccleſię Gręcę, cum quibus dubium non eſt, quin reliqui oẽs Scriptores Orthodoxi cõſenſerint quacũq; ętate floruerint.

Ex Eccleſia igitur Latina ſuperioribus adiungo Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Gregorium, ex quibus ſingulis ſingulas tantùm ſententias breuiter nunc referã. [u] Ambroſius: *Non erat corpus Chriſti ante conſecrationem; ſed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt Chriſti.* [x] Hieronymus, explicãs illud Oſeę: *Et ego quaſi nutritius Ephraim*, ſic inter cetera loquentẽ Chriſtum inducit: *Declinaui ad eos deferens regna cœlorum, vt veſcerer cum eis aſſumpta forma hominis, ſiue dedi eis eſum corporis mei: Ipſe & cibus & conuiua.* [y] Auguſtinus: *Chriſtum* IESVM *carnem ſuam nobis manducandam, bibendumq; ſanguinem dantem, fideli corde* ET ORE *ſuſci-*

u Lib. 4. de Sacram. cap. 4.

x In caput 11. Oſeæ.

y Lib. 2. contra aduerſarium legis & prophet. cap. 9.

z *Homil. 23. in Euang.*

ſuſcipimus. z Gregorius Magnus: *In nocte,* inquit, *agnum comedimus, quia in Sacramento modo Dominicum corpus accipimus, quando adhuc ab inuicem noſtras conſcientias non videmus.* Et paucis interpoſitis: *Sed ſola Redemptoris noſtri percepta Sacramenta ad veram ſolennitatem mentis non ſufficiunt, niſi eis quoq; bona opera iungantur. Quid enim prodeſt corpus & ſanguinem illius* ORE *percipere & ei peruerſis moribus contraire?* Paulò ſuperiùs ita etiam dixerat: *Quid ſit ſanguis agni non iam audiendo, ſed bibendo didiciſtis. Qui ſanguis ſuper vtrumque poſtem ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.*

a *In Apologia 2.*

Ex Eccleſia quoque Græca profero Doctores alios celeberrimos quatuor, Athanaſium, Baſilium, Gregorium Niſſenum, Epiphanium. Nam reliquos poſtea ſæpius citabo.[a] Athanaſius approbans & recitans ſententiam Synodi cuiuſdam Alexandrinæ, ita inquit: *Myſticum poculum duntaxat penes eos habetur qui Eccleſiis præſunt. Solùm enim veſtrum eſt propinare ſanguinem Chriſti & præterea nullius. Ceterùm vt impius eſt qui hunc calicem frangit, ita multò magis eſt impius, qui ſanguini Chriſti contumeliam facit; Contumeliam autem facit, qui præter Eccleſiaſticam inſtitutionem calice illo abutitur.* Ac rurſus in alio[b] loco refutans carnalem cogitationem Capharnaitarum, qui putabant ſenſibili & ordinario modo (ſicut etiam[c] Auguſtinus notauit) corpus Chriſti eſſe comedendum, & exponens ſermonem illum Chriſti:[d] *Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt;* ita ſubiungit: *Perinde eſt,* inquit, *ac ſi diceret: Corpus meum quod oſtenditur, & datur pro mundo, in cibum dabitur, vt ſpiritualiter* VNICVIQVE TRIBVATVR (vbi niſi in ſpirituali miniſterio altaris) *& fiat ſingulis, tutamen præſeruatioq; ad reſurrectionem vitæ æternæ.* Quod autem loquatur hîc Athanaſius de ipſo corpore Chriſti, vt diſtribuitur modo inſenſibili & ſpirituali & diuino in Sacramento, ex alio etiam eiuſdem Athanaſij[e] loco intelligi poteſt, vbi ſic ait: *Nec aliter exiſtimandum eſt præter id, quod ſcribitur à nobis, quaſi ex carne & ſanguine Chriſti aliquid poſſit in mundo inueniri niſi* ILLVD QVOD IN ARA ALTARIS *per manus Sacerdotis quotidie ſpiritualiter efficitur,* id eſt, conſecratur.[f] Baſilius hanc quæſtionem proponit: *Quali timore aut quali certitudinis perfectione, aut quo affectu, corporis ac ſanguinis Chriſti participes fiemus?* Reſpondet autem his verbis:

b *Oratione in illud Euang. Quicunq; dixeris Verbũ, &c.*
c *In Pſal. 98. & tract. 26. in Ioannem.*
d *Ioan. 6.*
e *In lib. de imagine Saluatoris Beriti. cap. vltimo.*
f *In quæſtionibus diffuſè explicatis, q. 172.*

Timorem

Timorem quidem docet nos g *Apoſtolus, dicens: Qui edit ac bibit indignè, iudicium ſibiipſi edit ac bibit. Certitudinis aût perfectionem inducit fides verborũ Domini, qui dixit: Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur, Hoc facite, in meam cõmemorationem.* h Gregorius Niſſenus: *Panis,* inquit, *panis eſt initio communis: Sed vbi eum myſterium ſanctificauerit, corpus Chriſti & dicitur, &* EST. *Eodem modo vinum.* i Epiphanius: *Euangelium,* inquit, *habet, quod ſurrexit Saluator in cœna, & accepit hæc, & vbi gratias egiſſet, dixit: Hoc meum eſt, & hoc, & hoc. Et videmus quòd non æquale eſt, neq; ſimile, nõ imagini in carne*(id eſt, nõ humanitati Chriſti)*non inuiſibili Deitati, nõ lineamentis membrorũ. Hoc enim eſt rotundæ formæ, & inuiſibile quantum ad potentiã. Et voluit per gratiam dicere, Hoc meum eſt, & hoc, & hoc, & nemo non fidem habet ſermoni. Qui enim non credit, eſſe* IPSVM VERVM, *ſicut dixit, is excidit à gratia et ſalute.* Obſecro, cùm occurrerint hîc Epiphanio omnia argumenta ſenſus humani, quibus hodie mouentur Caluiniſtæ, vt negent, Chriſti corpus eſſe in parua illa quantitate Euchariſtiæ: cur non etiam illi venit in mentem interpretatio Caluiniana, ſcilicet, quòd Euchariſtia ſolùm ſit ſignum corporis Chriſti, ſi hæc interpretatio vera & Catholica eſt? Annón facillimè hac ratione argumenta illa omnia rationis humanæ expedire poterat? Cur igitur nihilominus vult captiuari intellectum, & poſtponi iudicium ſenſus, & credi firmiter ipſum verũ Chriſtum eſſe illud, quod Chriſtus ipſe Chriſtum eſſe dixit? Ergo cùm omnes etiam alij Patres(quos partim citaui, partim citabo)tam planè, tam aſſeueranter, tam rotundis verbis affirment, Chriſtum ipſum nos habere & ſumere in Euchariſtia; neque vllus vnquam ex omnibus illis Caluinianam interpretationem addiderit, quòd ſcilicet tantummodò Chriſti ſignum Chriſtum appellent; rectè hoc argumento primo concludimus, de vera prorſus ac reali pręſentia Chriſti in Euchariſtia fuiſſe perſuaſos Patres, nec quidqua m minus quàm hãc ſententiam Sacramentariam ſomniâſſe.

g 1. *Cor.* 11.

h *In orat. de ſancto Baptiſmate.*

i *In Anchorato, pag.* 520.

NOTA.

SECVNDO. Sunt etiam quidam ex ſanctis Patribus, qui expreſsis verbis hanc Sacramentariam expoſitionem reiecerint, dixerintq; non tantùm hîc eſſe figuram, neq; tantùm ſecundum fidem aut gratiã vniri nos hic cum Chriſti corpore,

Argumentum II. à teſtimoniis Patrum.

ſed etiam reipſa ſumi hîc corpus & ſanguinẽ Domini: aliquo nimirum alio modo, quàm illud ſpiritualiter participãt ij, qui cum ipſo tanquam membra cum capite per fidem & gratiam ſunt vniti. Ita expreſsè [k] D. Damaſcenus, qui maximè ex ſententia Eccleſiæ Orthodoxæ, & aliorum etiam antiquorũ Patrum, in omnibus loqui & docere ſibi propoſitũ habuit: *Dominus ipſe,* inquit Damaſcenus, *dixit: Hoc eſt, non corporis ſignum, ſed corpus: nec ſanguinis ſignum, ſed ſanguis.* Item [l] Theophylactus explicans illud, *Hoc eſt corpus meum: Hoc,* inquit, *quod ſumitis. Non enim tantùm figura et exẽplar eſt corporis Dominici panis, ſed in illud conuertitur corpus Chriſti.* Et ante hos [m] D. Chryſoſtomus: *Semetipſum,* inquit, *nobis commiſcet, & NON fide TANTVM, verùm & ipſa re nos ſuũ efficit corpus.* Quod dicit propter coniunctionem & cõmunicationem corporalem Chriſti, quæ fit in hoc Sacramẽto, de qua paulò pòſt etiã dicemus. [n] Item: *Vt itaq́;,* inquit, NON TANTVM *per charitatem, verùm etiam ipſa* RE *in illam miſceamur carnẽ; per eſcam efficitur, quam largitus eſt nobis.* Item [o] D. Cyrillus Alexãdrinus de hoc Sacramento loquens: NON *habitudine,* inquit, SOLVM, *quæ per charitatem eſſe intelligitur, verùm etiã participatione naturali Chriſtus in nobis eſt.* Beatus etiam [p] Hilarius expreſsiſsimis verbis aſſerit nos ſuſcipiendo iſtud Sacramentum, non tantùm concordia volũtatis per gratiam & religionem, ſed etiã reipſa coniungi cum corpore & ſanguine Chriſti: *Interrogo,* inquit, *iſtos, vtrũ per naturæ veritatem Chriſtus in nobis ſit, an per concordiã volũtatis?* Et paucis interpoſitis: *Verè,* inquit, *cibo Dominico Verbum carnem ſumimus, naturãq́; carnis ſuæ ſub Sacramento nobis admiſcuit.* Et paulò inferiùs: *Hæc à nobis,* inquit, *idcirco cõmemorata ſunt, quia voluntatis tãtum vnitate hæretici perſonas diuinas vnitas eſſe interpretantur, & ad id exemplo vnitatis noſtræ cum Deo vtuntur, quaſi nobis ad Filium voluntate tantùm religionis vnitis, nulla per Sacramẽtum carnis naturalis communionis proprietas indulgeretur.* Huc etiam pertinet quod D. Auguſtinus ſępe clariſsimè indicat, corpus Chriſti eſſe in hoc Sacramento non ſolùm tanquam in ſigno, ſed reipſa. Vt cùm inquit: [q] *Aliud eſt Paſcha Iudæorum, quod adhuc de oue celebrant. Aliud autem quod nos in corpore & ſanguine Domini accipimus.* Celebratur igitur noſtrum Paſcha in corpore & ſanguine Chriſti reuera, & nõ tantùm in ſigno

k *Lib. 4. fid. cap. 14.*

l *In c. 14. Marci, & 26. Matt.*

m *Homil. 60. ad popul. Antioch.*

n *Homil. 61. ad eundem pop.*

o *Lib. 10. in Ioan. cap. 13.*

p *Lib. 8. de Trinit.*

q *Lib. 2. contra lit. Petil. c. 37.*

ſigno corporis & ſanguinis Chriſti. Nam huiuſmodi ſignum etiam fuit in Paſchate Iudæorum, & quidem multò illuſtrius, cū perfectius repræſentarit agnus Chriſtum in cruce immolatum, quàm panis. Item cùm ait: [r] *Catechumenos per quēdam modum, ſcilicet per ſignum Chriſti* (intelligit panem quēdam benedictum qui olim ſolebat dari) *& orationem puto ſanctificari. Quamuis enim non ſit corpus Chriſti, id quod accipiunt, ſanctum eſt tamen, et ſanctius quàm cibi quibus alimur, quoniam Sacramentum eſt.* Hîc Auguſtinus apertè diſtinguit Sacramētum illud propriè dictum quod eſt corpus Chriſti, & quod Catechumenis non datur (vt [s] aliâs ipſe notat) à pane ſanctificato, qui tamen erat ſignū Chriſti (vt ait) & eatenus cōmuni quadam ratione dicebatur Sacramentum, prout Sacramentum dici poteſt quæcunq; res ſacra myſticè aliquid ſignificans. Cenſuit igitur Auguſtinus Euchariſtiæ Sacramentum reuera eſſe corpus Chriſti, & non tantùm ſignum illius, quale fuit etiam ille panis benedictus, quem & [t] Paulinus vocat ἐυλογίαν. Alibi quoq; diuus Auguſtinus diligenter Sacramentum corporis Chriſti diſtinguit ab aliis rebus, per quę ſignificari poteſt Chriſtus: *Quæ tamen ſigna*, inquit, *non dicimus corpus Chriſti & ſanguinem, ſed illud tantùm quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum, ritè ſumimus ad ſalutem ſpiritualem in memoriam Dominicæ paſsionis. quod cùm per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur, nōn ſanctificatur, vt ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inuiſibiliter Spiritu Dei.*

r *Lib. 1. de peccator. mer. & remiſſ. c. 26.*

s *Tract. 11. & 96. in Ioan.*

t *Epiſtol. 35. ad Alipium.*

Tertio. Vtuntur etiam ſancti Patres maxima orationis contentione ad perſuadendū, virtute & omnipotentia Dei in hoc Sacramēto mirabiliter adeſſe Chriſtum, quantūuis aliud nobis ipſi ſenſus ſignificent; neq; id eſſe in Euchariſtia quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit. Vt planè appareat, eos pro illa reali Chriſti pręſentia pugnare, quā hodie Sacramentarij, iudicio ſenſuum impediti, credere nolūt, non aūt pro illa alia præſentia ſecundum communicationem ſpirituale, quam ſolam Sacramentarij admittūt, & in qua nulla peculiaris eſt difficultas, quæ non ſit alioqui in cōmuni articulo de iuſtificatione noſtra per Chriſtū, cui ſpiritualiter, vt membra capiti vnimur. Sed ipſos Patres audiamus. D. Ambroſius:

Argumentum III. ex Patribus.

u Lib. de myſter. initian. cap. 9. brofius: *u Quantis,* inquit, *vtimur exemplis, non eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio cōſecrauit. De totius mundi operibus legiſtis, quia ipſe dixit, & facta ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit ex nihilo facere quod non erat, nō poteſt ea, quę ſunt mutare in id quod nō erat? Liquet quod prę-ter naturę ordinē ſemel Virgo generauit: et hoc quod facimus, corpus ex Virgine eſt. Quid hîc quęris naturę ordinē in Chriſti corpore, cuius partus fuit ex Virgine ſupra naturę ordinem?* *x Homil. 5. de Paſch.* x Euſebius Emiſſenus: *Recedat ergo,* inquit, *omne veritatis ambiguum, quandoquidem qui auctor eſt muneris ipſe teſtis eſt veritatis. Nam inuiſibilis Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtā-tiam corporis et ſanguinis ſui ſecreta auctoritate cōuertit, ita dicens: Accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum. Et ſanctificatione repetita, Accipite et bibite, Hic eſt ſanguis meus.* *y Catech. 4. Myſtag.* y Cyrillus Hieroſolymitanus: *Omni,* inqt, *cum certitudine corpus & ſanguinē Chriſti ſumamus. Nam ſub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini datur tibi ſanguis.* Et paulò inferiùs: *Ne ergo conſideres tanquā panem nudum & vinum nudū. Corpus enim eſt, et ſanguis Chriſti, ſecundum Domini verba. Quamuis enim tibi ſenſus hoc ſuggerit, tamen fides te cōfirmet: ne ex guſtu rem iudices. Quin potiùs habeas ex fide pro certiſſimo, ita vt nulla ſubeat dubitatio, eſſe tibi donata corpus & ſanguinem.* Et infrà: *Hoc ſciens & pro certiſſimo habens, panem hunc, qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti. Et vinum hoc, quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui vinū videatur, non tamen vinum, ſed ſanguinem eſſe Chriſti.* *z Lib. 8. de Trinit.* Item diuus z Hilarius: *De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus. nunc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra, verè caro eſt, & verè ſanguis eſt, & hęc accepta atq; exhauſta id efficiunt, vt & nos in Chriſto, et Chriſtus in nobis ſit. Annè hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum non eſſe qui Chriſtum* IESVM *Deum verum eſſe negant.* *a Homil. 83. in Matth.* a Chryſoſtomus: *Credamus,* inquit, *vbiq;* DEO, *nec repugnemus ei, etiamſi ſenſui et cogitationi noſtrę abſurdum videatur, quod dicit: Superet & ſenſum, & rationem noſtram ſermo ipſius. Nam verbis eius fraudari non poſſumus. Senſus verò noſter deceptu facillimus eſt. Quoniam ergo ipſe dixit: Hoc eſt corpus meū; nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus.* *b Oratione 2. de Paſch.* b Gregorius Naz. *Submota,* inquit, *omni dubitatione corpus ede, & ſanguinem bibe. Vbi etiam pulchrè docet, hanc fidei firmitatē, ad hoc myſterium ſine* titubatione animi credendū, fuiſſe ſignificatam *c Exod. 12.* c *baculis* illis quos iubebantur filij Iſraël manibus tenere, cum

Paſcha-

Paſchalem agnum, qui fuit huius Sacramenti typus, comederent. Similia reperiet Lector apud [d] Iuſtinum, [e] Cyrillum Alexandrinum, [f] Auguſtinum, [g] Leonem, [h] Damaſcenum, [i] Baſilium, [k] Epiphanium, & alios paſsim.

QVARTO. Obſeruant etiam ſancti Patres, cum præſentia Chriſti in hoc Sacramento coniunctum eſſe illud miraculum, vt ſit Chriſtus ea ratione præſens ſimul in pluribus locis. Ex quo etiam euidentiſsimum eſt, eos de reali & ſubſtantiali præſentia, non de illa Sacramentaria loqui. Ita [l] Chryſoſtomus: O, inquit, *miraculum! O Dei benignitatem! qui cum Patre ſurſum ſedet, eodem temporis articulo omnium manibus pertractatur.* Et rurſus: [m] *Chriſtus*, inquit, *aſcendens in cœlum carnem ſuam & nobis reliquit, & ipſam aſcendens habet.* Item D. Baſilius: [n] *Veni*, inquit, *ad ſanctificandum nos, qui ſurſum Patri conſides, & hic nobis inuiſibiliter coës.* Item Gregorius Niſſenus: [o] *Sicut diuinitas replet mundum, & tamen vna eſt: ita innumerabilibus locis conſecratur, & tamen vnum corpus eſt.* Item [p] Ambroſius: *Chriſtus ipſe*, inquit, *offertur in terris, quando Chriſti corpus offertur.* Et alij Patres communiter in cap. 10. epiſt. ad Hebr.

QVINTO. Amplificant dignitatem huius myſteri pulcherrimis quibuſdam locutionibus & notationibus, quæ eſſent alioqui omnes futiles, niſi reuera intellexiſſent, Chriſtum in hoc Sacrmento contineri. Vt quòd paſcat hac ratione Chriſtus ſuas oues proprio cruore: Quòd hîc ſuſcipiamus noſtrum ſponſum, Dominum omnium, Chriſtum crucifixum, Redemptorem, Pretium noſtrum, &c. In quo genere pręclara multa ſcribit diuus Chryſoſtomus, Itemq; Auguſtinus: *Iudæi*, inquit [q] Auguſtinus, *de crucifixo obtenebrati ſunt. Chriſtiani autem comedendo crucifixum illuminantur.* Item: [r] *Quidam* inquit, *manducantes in Sacramento Chriſtum pauperem dedignantur eſſe pauperes.* Ac tractans locum, vbi iuxta 70. legimus de Dauide: [s] *Ferebatur in manibus ſuis*, ita inquit: [t] *Hoc fratres, quomodo poſſit fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus ſuis? Manibus alienis poteſt portari homo: Manibus ſuis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipſo Dauide, ſecundum* LITERAM *non inuenimus: In Chriſto autem inuenimus. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commen-*

d *Apolog. 2.*
e *Lib. 4. in Ioan. c. 23.*
f *Serm. 2. de Verbis Apoſtol.*
g *Serm. 6. de Ieiunio 7. menſis.*
h *Lib. 4. fid. c. 14.*
i *In quæſtionibus diffusè explicatis, q. 172.*
k *In Anchorato pag. 520.*

Argumentum IIII. ex Patribus.

l *Lib. 3. de Sacerd. ſub initium.*
m *Homil. 2. ad populum Ant.*
n *In liturgia.*
o *Oratio. de Paſch.*
p *In Pſalm. 38.*

Argumentum V. ex Patribus.

q *In Pſalm. 33.*
r *Epiſt. 120. ad Honoratium, cap. 27.*
s *1. Reg. 21.*
t *In Pſalm. 33.*

commendans ipſum corpus ſuum ait: Hoc eſt corpus meum. FEREBAT *enim illud corpus in manibus ſuis.* Quid hac, obſecro, diui Auguſtini oratione vel luculentius atq; elegantius dici potuit, ſi Chriſtus reipſa in Sacramento præſens eſt; vel abſurdius atque ineptius, ſi Sacramentum eſt tantùm Chriſti figura & ſymbolum? An enim eſt quiſquam qui ſymbolum ſui aut effigiem ſuis ipſe manibus geſtare non poſsit? Quid verò Chryſoſtomus? u *Parentes,* inquit, *aliis ſæpe filios tradunt alendos. Ego autem non ita, ſed carnibus meis alo, & meipſum vobis appono.* Tum alibi: x *Quod nunc dicunt, vellem ipſius formam aſpicere, figuram, veſtimenta, calceamenta: Ecce eum vides, ipſum tangis, ipſum manducas. Et tu quidem veſtimenta videre cupis, ipſe autem tibi concedit, non tantùm videre, verùm & manducare, & tangere, & intra te ſumere.* Atque etiam ibidem: *Quis,* inquit, *loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quis paſtor oues proprio paſcit cruore? Et quid dico paſtor? Matres multæ ſunt, quæ poſt partus dolores, filios aliis tradunt nutricibus. Hoc autem ipſe non eſt paſſus, ſed ipſe nos proprio ſanguine paſcit, & per omnia nos ſibi coagmentat.* Et illud in eodem genere præclarè: y *Helias melotem diſcipulo reliquit: Filius autem Dei, aſcendens in cœlum, ſuam nobis carnem dimiſit. Sed Helias quidem exutus:* CHRISTVS *autem & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit.* Hæc & ſimilia, quæ paſsim in libris occurrunt ſanctorum Patrum, quis non videt inaniſsimè dici, niſi reuera habeamus in Sacramento, & ore quoque ſumamus corpus & ſanguinem Chriſti.

u *Hom. 83. in Matthæum.*
x *Hom. 60. ad populum, & 45. in Ioan.*
y *Hom. 2. ad pop. Antioch.*

Argumentum. VI. ex Patribus.

SEXTO. Accuratè quoque reddunt rationem cur hîc voluerit Chriſtus adeſſe ſub aliena ſpecie, videlicet ne horrori eſſet alioqui ſumentibus. Quæ certè explicatio locum non haberet, ſi Chriſtus hîc non ſumitur ore corporis. Ita diuus Ambroſius, Damaſcenus, Theophylactus, atque etiam diuus Cyrillus Alexandrinus: *Didiciſti,* inquit z Ambroſius, *quod ex pane fit corpus Chriſti; & quod vinum & aqua in calicem mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione Verbi cæleſtis. Sed fortè dicis,* SPECIEM *ſanguinis nõ video. Sed habet ſimilitudinem.* (puta ſecundum ſpeciem viſibilẽ, reuera tamen eſt ſanguis) *Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſti, ita etiam ſimilitudinem ſanguinis bibis,* VT NVLLVS HORROR *cruoris ſit, & precium tamen ſit Redemptionis. Didiciſti ergo quia quod accipis,*

z *Lib. 4. de Sacram. c. 4.*

cipis, corpus eſt Chriſti. Item [a] Damaſcenus: *Quæris*, inquit, *quomodo Panis corpus Chriſti, & vinum cum aqua coniunctum, ſanguis Chriſti fiat? Tibi item reſpondeo: Spiritus ſanctus ſuperuenit, eaq́ue efficit quæ orationis facultatem ac mentis intelligentiam excedunt. Panis verò & vinum ob eam cauſſam adhibentur, quia Deo nota & explorata eſt humana imbecillitas: quippe quæ vt plurimum ea quæ vſu & conſuetudine minimè trita ſunt, grauiter ferat, &* AVERSETVR. Item [b] Theophylactus: *Dicens*, inquit, *Hoc eſt corpus meum, oſtendit, quod ipſum corpus Domini eſt panis, qui ſanctificatur in Altari, & non reſpondens figura. Non enim dixit: Hoc eſt figura, ſed, Hoc eſt corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamſi nobis videatur panis. Quoniam infirmi ſumus & abhorremus nudas carnes comedere, maximè hominis. ideò panis quidem apparet, ſed caro eſt.* Item diuus [c] Cyrillus Alexandrinus: *Decebat*, inquit, *Chriſtum noſtris quodammodo vniri corporibus per ſacram eius carnem & precioſum ſanguinem, quæ accepimus in benedictione viuificatiua in pane & vino. Ne enim* HORREREMVS *carnem & ſanguinem appoſita ſacris Altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatis vim vitæ, conuertens ea in* VERITATEM *propriæ carnis, vt corpus vitæ quaſi quoddam ſemen viuificatiuum inueniatur in nobis.*

a *Lib. 4. c. 14.*

b *In cap. 26. Matth. Idem in c. 14. Marci.*

c *Apud diuũ Thomam in caput 22. Lucæ.*

SEPTIMO. Accuratè explicant, quemadmodum neque corrumpatur, neque minuatur, neque conſumatur Chriſtus, etiamſi totus à ſingulis ſumatur. quod etiam eſſet ſuperuacaneum, ſi non hic ſumitur reuera. Id verò propoſuit quaſi pro miraculo, D. Andreas Ageæo Proconſuli, vt retulerunt Preſbyteri Achaiæ. Idem etiam oſtendit D. [d] Cyprianus, [e] Auguſtinus, [f] Cyrillus Hieroſolymitanus, [g] Emiſſenus.

d *Serm. de cœna Domini.*

e *Serm. 2. de verbis Apoſtoli, & apud Bedam in 1. Cor. 10.*

f *Catech. 5. Myſt.*

g *Serm. 5. de Paſch.*

Argumentum VIII.

OCTAVO. Studioſè etiam declarant, ex quibus naturis conſtet perſona exiſtens in hoc Sacramento, nempe non ſolùm ex humana, ſed etiam ex diuina, atque ideò eſſe ibi cibum viuificum. Ita in Concilio [h] Epheſino: Atque etiam idem aſſerit [i] Cyrillus, & [k] Theodoretus ex Ignatio. Et [l] Hilarius: Verbum, inquit, caro factum eſt, & verè carnem verbum cibo Dominico ſumimus. Idem aſſerit [m] Theophylactus.

h *Anathẽ. 11. & in epiſt. ad Neſtor.*

i *In declarat. illius Anath.*

k *Dialogo 2. & 3.*

l *Lib. 8. de Trin.*

m *In caput 6. Ioan.*

Argumentum IX.

NONO. Non modò ſimpliciter aſſerunt perſonam exiſtentem in Euchariſtia eſſe verum Deum & hominem, ſed quod amplius eſt, hac etiam aſſertione tanquam firmiſsimo

& no-

& notiſsimo fundamento ſæpe vſi ſunt ad refellendos varios
a *Lib. 4. c. 34.* hæreticorum errores. Nam [a] Irenæus inde probat contra Valentinianos, Chriſtum eſſe Filium *Dei Patris, fabricatoris mundi, quoniam fateri eos neceſſe ſit, Euchariſtiam eſſe carnem Filij Dei.* Ibidem etiam contra eoſdem probat futuram noſtræ carnis reſurrectionem, quoniam *corpore,* inquit, *& ſanguine Domini alitur.* Item
o *Lib. 5. c. 2.* ex eodem fundamento [o] probat contra Gnoſticos, Chriſtum veniſſe in vera carne: Quoniã alioqui *neq; calix,* inquit, *Euchariſtia, communicatio ſanguinis eius eſſet, neque panis quem frangimus communicatio corporis eius. Sanguis enim non eſt niſi à venis & carnibus, & à reliqua, quæ eſt ſecundum hominem, ſubſtantia.* Et infrà inde etiam probat futuram reſurrectionem: *Quomodo,* inquit, *negant, carnem capacem eſſe donationis Dei, quæ eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur* (id eſt, quæ carnem Chriſti, reipſa percipit)
p *Lib. 8. de Trinit.* Præterea D. [p] Hilarius probat veritatem corporis & ſanguinis Chriſti, ex eo quòd vera caro & verus eius ſanguis ſit in hoc Sacramento. Item probat ibi Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, non tantùm vnitate voluntatis, ſed etiam vnitate reali & naturali vnum eſſe, ſicut nos cum Filio efficimur vnum, *reali & naturali coniunctione* corporum in hoc Sacramen-
q *Lib. 10. in Ioan. c. 13.* to, vt ſuprà etiam ex Hilario recitaui. Diuus etiã [q] Cyrillus ex eadem veritate confirmat cõtra Arianos, Chriſtum non modò ſecundum diuinitatem, ſed etiam *ſecundum humanitatem* influere in nos, tanquam vitem in palmites, vitam gratiæ, quia nimirum eius corpus & ſanguis ad vitam ſpiritualem in Eu-
Cap. 2. charistia ſumitur. Suprà etiam vidimus ex eodem fundamen-
r *Epiſt. 86.* to refutari ab [r] Auguſtino quendam Vrbitium.

Argumentum X.

Decimo. Sæpe notant, propter hanc coniunctionem realem & naturalem corporis noſtri & corporis Chriſti, effi-
s *Matth. 19. Epheſ. 5.* ci nos quaſi vnum corpus cum Chriſto, ad modum quo [s] dicuntur coniuges propter corporalem coniunctionem eſſe vna caro. Atque hanc vnionem & quaſi admixtionem realem & corporalem cum Chriſto diligenter ideò diſtinguunt à cõiunctione & vnione ſpirituali, cum eodem per gratiam. Huc
t *Lib. 5. cap. 2.* pertinet quod D. [t] Irenæus affirmat, *carnem noſtram corpore & ſanguine Chriſti nutriri, & membra nos fieri eius, de carne eius & oſſibus eius.*

ius. Quod ita dicit non quia caro Chriſti in noſtram conuertatur, ſicut corporalis cibus, ſed quia corporaliter cum noſtra carne in hoc Sacramento coniungitur; & illam eatenus vegetat, quatenus virtute carnis Chriſti ſumptæ nunc in Euchariſtia, conſequitur noſtra caro poſtea in reſurrectione gloriæ immortalitatem: atque etiam ob id fortè, quod vires illi aliquas corporales mirabiliter ſuppeditat. Huc item illud [u] Gregorij Niſſeni ſpectat: *Quemadmodum,* inquit, *parum fermenti, teſte [x] Apoſtolo, totam maſſam ſibi ſimilem reddit, ſic corpus illud viuificum in corpus noſtrum ingrediens totum in ſe transfert atque commutat, ſibiq́ue ſimile & immortale* (futurum ſuo tempore) *reddit. Neceſſarium enim eſt, quoad fieri poteſt, vt natura noſtra vim ſalutarem intra corpus admittat.* Item diuus [y] Cyrillus de hac vnione corporali, quæ fit per vſum Euchariſtiæ, diſſerens: *Quemadmodum,* inquit, *ſi quis igne liqueſactam cerã alia cera ſimiliter liqueſacta ita miſcuerit, vt vnum quid ex vtriſque factum videatur; ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo: Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem, & vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur.* Ita quoque aſſerit diuus [z] Chryſoſtomus; Noſtram hanc cum Chriſto coniunctionem *non tantùm fide aut charitate, ſed etiam reipſa* iſtius vſu Sacramenti fieri. Quod etiam aſſerit [a] Hilarius, & [b] diuus Damaſcenus, & [c] Haymo, & alij. Atq; ex hac quidem corporali noſtra vnione cum Chriſto, docent Patres, quaſi effectum quendam conſequi (niſi impuritas conſcientiæ obſiſtat) illam alteram noſtri vnionem cum eodem Chriſto ſecundum gratiam, quia ſcilicet carnem Chriſti Dei & hominis viuificatricem ſumamus, quæ ſit inſtrumentum diuinitatis in efficienda gratia. Ita expreſsiſsimè [d] Cyrillus & [e] Tertullianus, qui eleganter dixit; *Caro noſtra corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima Deo ſaginetur.*

u *In oratione Catech.*
x *1. Cor. 11.*
y *Lib. 10. in Io. c. 13.*
z *Hom. 45. in Ioan. & 83. in Matth.*
a *Lib. 8. de Trinit.*
b *Lib. 4. c. 14.*
c *In cap. 10. 1. Cor.*
d *Lib. 4. in Ioan. c. 14. & 15.*
e *Li. de reſurrectione carnis.*

Argumentum XI.

VNDECIMO. Affirmant quoque corpus ipſum & ſanguinem etiam à malis & indignis hominibus ore ſumi ſacrilego, eamq́ue adeò oralem tãtùm ſumptionem diſtinguunt à ſumptione ſpirituali & fructuoſa, quam ſimul ab omnibus requirunt. Ita expreſsiſsimè D. [f] Auguſtinus, vbi ſic inquit: *Carnem Chri-*

f *Tract. 27. in Ioan.*

Chriſti & ſanguinem Chriſti non edamus & bibamus tantùm in Sacramento, quod & faciunt, inquit, *multi mali, ſed vſq; ad Spiritus participationem manducemus & bibamus*. Et alio loco clariſsimè: g *Indignè*, inquit, *quiſq; ſumens Dominicum Sacramentum, non efficit vt quia ipſe malus eſt, malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini & ſanguis Domini nihilominus erat etiam illis quibus Apoſtolus dicebat; Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit*. Et rurſus: h *Iudas proditor bonum corpus, & Simon Magus bonum Baptiſma Chriſti percepit. Sed quia bono benè non vſi ſunt, mali malè vtendo deleti ſunt*. Idem etiam aſſerit in aliis multis i locis. Ac ſimiliter D. k Chryſoſtomus: *Iudæi*, inquit, *ſacroſanctum corpus trucidarunt: Tu poſt tot tantaq; beneficia ſordida ſuſcipis anima*. Quod ipſum expreſsè aſſerit in l aliis locis. Item m Origenes: *Communicare*, inquit, *non times corpus Chriſti accedens ad Euchariſtiam, quaſi mundus & purus, & putas quod effugies iudicium Dei?* Item clariſsimè n Theodoretus: *Quemadmodum*, inquit, *probris affecerunt Chriſtum Iudæi, ita ignominia eum afficiunt, qui ſanctiſſimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & inceſtum* o s *immittunt*. Eadem eſt ſententia D. o Cypriani, & p Baſilij, & D. q Leonis, qui inter cetera dicit, *illud ipſum ore ſumi, quod fide creditur*. Quam rem ſancti Patres Apoſtoli r teſtimonio confirmant, qui ait: *Reum eſſe corporis & ſanguinis Domini* illum, *qui indignè manducat & bibit, quia non diiudicet corpus Domini*, quod nimirum ore ſumit. Secundum Caluinianam autem ſententiam corpus ipſum & ſanguis Domini non ſumitur ore corporis, ſed tantùm à iuſtis palato fidei (vt dicunt) ſecundum participationem gratiæ & vnionem ſpiritualem cum corpore Chriſti.

g *Lib. 5. de Baptiſm. contra Donat. c. 8.*
h *Lib. contra Fulgentium Donatiſt. c. 7.*
i *Lib. 2. contra literas Petil. ca. 55. & ſerm. 11. de Verb. Domini. & lib. 1. de adulter. cõiug. ca. 27. &c.*
k *Homil. 83. in Matth.*
l *Homil. 45. in Ioan. & in cap. 11. 1. ad Cor.*
m *In Pſal. 37.*
n *In cap. 11. 1. Cor.*
o *Lib. 3. ep. 15.*
p *Lib. 2. de Baptis. cap. 3.*
q *Serm. 6. de Ieiunio 7. mẽſis.*
r *1. Cor. 11.*

Argumentum XII.

DVODECIMO. Illud etiam obſeruatione digniſsimum eſt, quod aſſeuerant Patres, Chriſtum ipſum in vltima cœna comediſſe in hoc Sacramento ſuummet corpus, & bibiſſe proprium ſuum ſanguinem. Quod certè intelligi non poteſt ſecundum gratiæ participationem Caluinianam. Nam neque gratiæ aliquid Chriſto poſt momentum incarnationis de nouo acceſsit, & inauditum eſt, quòd caro ipſa & ſanguis Chriſti fuerit cauſſa inſtrumentalis, & effectiua alicuius gratiæ, quæ vnquam animæ Chriſti daretur. Oportet igitur de orali ſumptio-

ſumptione intelligere, quod Patres dicunt, Chriſtum ſumpſiſſe ſuum corpus. Ita expreſsè [s] Chryſoſtomus: *Ne turbarentur,* inquit, *Apoſtoli, primus ipſe ſuũ ſanguinem bibit.* Item [t] Hieronymus: *Ipſe,* inquit, *conuiua & conuiuium, ipſe comedens & qui comeditur.*

[s] *Hom. 83. in Matth.*
[t] *Ad Edibiam.*

Argumentum XIII.

DECIMOTERTIO. Magno etiam conſenſu aſſerunt, Chriſtum in illa cœna ſeſe in pane & vino incruente ſacrificauiſſe & obtuliſſe Deo Patri, vt plurimis & clariſsimis teſtimoniis ſanctorum Patrum oſtendi in [u] tractatu de Miſſa. Qui etiam ideò aſſerunt, Chriſtum, vt ſimiliter Sacerdotes incruente poſtea ſacrificarent, ibi præcepiſſe verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, quod illic etiam oſtendi. At certè non ſacrificatur & offertur, niſi res præſens, quæ ſcilicet veluti ſiſtatur ante Deum. Vnde clariſsimè diuus [x] Ambroſius: *Chriſtus ipſe offertur,* inquit, *in terris, quando Chriſti corpus offertur.*

[u] *Cap. 4. Id aſſerunt Clemens Rom. lib. 8. conſtit. Apoſtol. ca. 5. & 16. Dionyſ. c. 3. Eccleſ. Hierar. in fine. Iuſtinus in dialogo cum Triph. Irenaus lib. 4. ca. 32. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. & alij, quos in illo tractatu citauimus.*
[x] *In Pſal. 38.*

Argumentum XIIII.

DECIMO QVARTO. Eſt etiam illud maximum, quod in quibus locis Euchariſtia exiſtit, & à quibus rebus aliquo modo, aut etiam aliquo ſenſu, attingitur; in iiſdem exiſtere, & ab iiſdem rebus attingi Chriſti corpus & ſanguinem similiter Patres affirmant; ratione videlicet Euchariſtiæ. Quod non rectè dici poſſet, niſi ex ſententia ſanctorum Patrum ipſum corpus & ſanguis Chriſti exiſtant reuera in Euchariſtia. Ea enim ratione fit, vt vbi exiſtit Euchariſtia, exiſtat corpus & ſanguis Chriſti. Hinc igitur [y] Chryſoſtomus dicit, Chriſtum Dominum in hoc Sacramento *videri, & tangi, & intra nos ſumi, & dentes eius carni infigi.* Et: [z] *Deguſtari ſanguinem Chriſti: Linguam tremendo Chriſti ſanguine rubeſcere.* Et: [a] *Os igne ſpirituali impleri, & linguam admirabili ſanguine cruentari.* Atque etiam [b] Cyprianus eadem ratione dicit: *Iacere corpus Domini in arca, contrectari manibus, concludi viſceribus.* Sic [c] Hieronymus quoque: *Portari dixit ab Exuperio ſanguinem Chriſti in vitro, & corpus in vimineo caniſtro.* Ac [d] Optatus Mileuitanus ſimiliter dixit: *Altare ſedem eſſe corporis Domini, & calices portatores ſanguinis.*

[y] *Hom. 45. in Ioan. & 60. ad populum.*
[z] *Hom. 61. ad populum.*
[a] *Hom. 83. in Matth.*
[b] *Serm. de lapſis.*
[c] *Epiſt. ad Ruſticum Monachum in fine.*
[d] *Lib. 6. contra Parmen.*

Argumentum XV.

DECIMO QVINTO. Ad hæc accedit, quod ſancti Patres

 vbi-

vbique loquuntur de hoc ſanctiſsimo Sacramento longè reuerentius ac diuinius non modò quàm de Sacramentis veteris legis, quæ & ipſa etiam erant figuræ quædam Chriſti, ſed quàm de Sacramento Baptiſmi, & aliis Sacramentis nouæ legis, cùm tamen certum ſit in aqua etiam Baptiſmi eſſe quoddam ſignum ſeu ſymbolum corporis & ſanguinis Chriſti, quatenus eius virtute abluimur ſpiritualiter in Baptiſmo. Formo igitur ex hoc tale argumentum: Si ex ſententia Chriſti & ſanctorum Patrum Euchariſtia ideò ſolum eſt & dicitur corpus & ſanguis Chriſti, quia eſt ſymbolum ipſius, vt nos in eo Sacramento ſpiritualiter reficit: & eatenus ſolum in Euchariſtiæ vſu corpus & ſanguis Chriſti ſumitur, quatenus gratia & refectio ſpiritualis virtute atque efficacia corporis & ſanguinis Chriſti in hoc Sacramento percipitur; pari modo ex ſententia Chriſti & ſanctorum Patrum eſſet ac dici poſſet aqua Baptiſmi corpus & ſanguis Chriſti, & pari modo ex eiuſdem Chriſti & ſanctorum Patrum ſententia in Baptiſmi vſu exhiberetur ac ſumeretur corpus & ſanguis Chriſti, vt videlicet ſpiritualiter ibi nos abluit. At ſumma dementia eſt putare, hanc fuiſſe Chriſti & ſanctorum Patrum de Baptiſmo ſententiam. Ergo inſaniunt Sacramentarij, ſi ſententiam Chriſti & ſanctorum Patrum de Euchariſtia, non niſi illam eſſe contendunt. Prior argumenti propoſitio probatur; Quoniam, vt dictum eſt, ſimiliter aqua Baptiſmi eſt ſymbolum corporis & ſanguinis Chriſti propter virtutem quam ille habet nos emundandi à peccatis. Item maximè etiam per efficaciam corporis & ſanguinis Chriſti, datur illa gratia ſpiritualis, quæ percipitur in Baptiſmo. Poſterior autem propoſitio patet, quoniam nunquam Chriſto vel ſanctis Patribus in mentem venit, ita de Baptiſmi aqua affirmare, quòd ſit corpus & ſanguis Chriſti, ſicut id affirmarunt de Euchariſtia. Et ſanè facere quoad hoc parem Baptiſmum Euchariſtiæ, res eſt quæ abhorret etiam à communi ſenſu omnium fidelium, qui vnquam fuerunt.

Decimo sexto. Huc item pertinet, quod ſancti Patres apertè teſtati ſunt, hoc Sacramētum, propter Chriſtum in eo exiſtentem, eſſe adorandum; Quod facere, niſi Chriſtus in eo reuera contineatur, eſſet idololatria. Teſtimonia verò ea de re Patrum ſequenti capite citabimus, cùm argumentabimur ex Eccleſiæ praxi. — Argumentum XVI.

Decimo septimo. Veritatem deniq; præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti ſecundum ſententiam veterum Patrum, atque etiam fidelium omnium qui vnquam fuerunt, confirmat clariſsimè ſuſpicio Gentilium. Nam quia fideles tam conſtanter profitebantur, ſe corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia ſumere, ideò Gentiles cōminiſcebantur eos eſſe anthropophagos, eosq; accuſabant de neſcio quo infanticidio, vt inde effuſum ſanguinem in myſteriis vſurparent; ſicut videre eſt apud [e] Tertullianū, & [f] Euſebium, atq; etiam apud [g] Prudentium, vbi elegantiſsimo carmine, quod paulò pòſt recitabo, commemorat Præfectum Gentilē exprobraſſe D. Laurentio Martyri, quod Chriſtiani vterentur in ſacrificiis fumante ſanguine. — Argumentum XVII.

e *In Apolog. cap.* 7.
f *Lib.* 5. *hiſt. cap.* 1.
g *Lib.* περὶ ϛεφάνων.

CAPVT SEXTVM.

Confirmatur quintò realis præſentia Chriſti in Euchariſtia ex antiqua Eccleſiæ praxi erga iſtud Sacramentum.

Qvinto. Eadem aſſertio Catholica ꝑbatur quoque ex antiqua Eccleſiæ Catholicæ praxi. Primò enim moris ſemper fuit, vt Euchariſtia adoraretur, quæ adoratio fuiſſet idololatria, niſi Chriſtus verus Deus & homo in Euchariſtia contineretur. Eius conſuetudinis teſtes ſunt ſancti Patres. [a] Auguſtinus docet, *Euchariſtiam diſcerni à ceteris cibis veneratione ſingulariter debita*. Et quod obſeruatione dignum eſt, addit ibi Auguſtinus, idcirco Apoſtolum reprehendiſſe Corinthios, quia id nō faciebant, cùm non diiudicarent corpus Domini. Idem de adoratione Euchariſtiæ teſtatur in aliis [b] locis, quibus huc illud accōmo- — Adorata olim eſt Euchariſtia.

a *Epiſt.* 118. *ad Ian. cap.* 3.
b *In Pſalm.* 21. *et in epiſt.* 120. *ad Honor. cap.* 27.

dat ex Pſalm. 21. *Manducauerunt & adorauerunt.* Item declarans illud: *Adorate ſcabellum pedum eius: Caro Chriſti,* inquit, *ex terra eſt, & nemo eam manducat niſi prius adoret.* Quod ipſum adeò non eſſe idololatriam dicit, vt affirmet fore potiùs *peccatum* manducare & non adorare. Idem prorſus ex eodem Pſalmi loco docet diuus [c] Ambroſius. Præterea id quod eſt in Euchariſtia adorandum eſſe teſtatur [d] Chryſoſtomus: *Hoc corpus,* inquit, *in præſepe reueriti ſunt Magi, & barbari cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur barbaros nos qui cœlorum ciues ſumus. Illi eum in præſepe viderunt. Tu verò non in præſepe, ſed in altari.* Qui etiam [e] narrat, *vidiſſe ſanctum quendam Angelos inclinantes capita Chriſto in myſteriis.* Item [f] Theodoretus: *Intelliguntur,* inquit, *myſtica ſymbola, quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur; vt quæ verè exiſtunt ea, quæ creduntur.* Item eiuſdem conſuetudinis teſtis eſt [g] Gregorius Nazianzenus: *Ad altare,* inquit, *cum fide procumbit, eum qui ſuper illud colitur obteſtans.* Et [h] Cyrillus Hieroſolymitanus: *Accede,* inquit, *ad calicem ſanguinis illius pronus, adorationis in modum.* Denique quia tantus olim erat cultus erga Euchariſtiã, ſuſpicabantur Gentiles, Chriſtianos colere Cererem & Bacchum, vt teſtatur diuus [i] Auguſtinus.

Pſalmo 30.
c Lib. 3. de Spiritu ſancto, cap. 12.
d Homil. 24. in 1. Corinth.
e Lib. 6. de Sacerd.
f Dialogo 2.
g Orat. de Gorgonia ſorore.
h Catech. Myſtagog. 5.
i Lib. 20. cõtra Fauſtum, cap. 13.

Chriſtus olim inuocabatur in Euchariſtia.

SECVNDO. Eſt etiã olim inuocatus Chriſtus in ipſa Euchariſtia. Id apparet manifeſtè ex [k] Gregorio Nazianzeno, & ex diuo [l] Baſilio, qui inter alias traditiones non ſcriptas numerat: *Inuocationis,* vt inquit, *verba, dum oſtenditur panis Euchariſtiæ & poculum benedictionis.* Item diuus [m] Dionyſius: *O,* inquit, *diuiniſſimum Sacramentum, perſpicuè nobis fac appareas, reuelatis operimentis ænigmatum quæ te ſymbolicè circumdant, & intelligentiæ noſtræ oculos tuo lumine comple.* Item in Liturgiis Baſilij & Chryſoſtomi compellatur Euchariſtia his verbis: *Deus propitius eſto mihi peccatori:* Atque etiam ibi Chryſoſtomus: *Domine,* inquit, *non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Quod & hodie etiam in Miſſa Latina vſurpatur, & ad Euchariſtiæ adorationem accommodatum eſt ab [n] Origene, & ab [o] Auguſtino.

k Orat. de Gorgon.
l Lib. de Spir. ſancto, cap. 27.
m De Eccleſ. Hier. cap. 3. de Synaxi.
n Homil. 5. in diuerſos.
o Epiſtol. 118. cap. 3.

Euchariſtia religioſiſſimè olim tractata.

TERTIO. Eiuſdem rei argumentum eſt, quod ſumma fuit ſemper religio in ſumenda Euchariſtia & tractanda, tanquam re omnium ſacratiſsima. Hinc enim conſtitutum fuit,

vt non

vt non niſi à ieiunis perciperetur, ſicut [p] Auguſtinus aſſerit: item etiam vt ſummum peccatum duceretur dare non ieiunis, ſicut ex [q] Chryſoſtomo colligi poteſt. Nam cùm quidam finxiſſent, Chryſoſtomum non ieiunis adminiſtraſſe Euchariſtiam, reſpondit ille: *Hoc ſi feci, expungatur nomen meum ex albo Epiſcoporum, & abiiciat me etiam Chriſtus à regno ſuo.* Eadem cauſſa fuit, cur diligens conſcientiæ examen tantoperè ante vſum Euchariſtię requireretur, tum ab ipſo [r] Apoſtolo, tum ab aliis Patribus. qui grauiſsimum ſcelus eſſe cenſuerunt Euchariſtiã adminiſtrare homini flagitioſo. Vnde [s] Chryſoſtomus: *Quantam,* inquit, *dignitatem exigimus ab eo, qui communionem Domini manibus pertractat? quales manus, qualem linguam eſſe oportet, &c.* Et rurſus: [t] *Se potiùs ſanguinem proprium effuſurum dicit, quàm admiſſurum indignum aliquem ad Dominicum ſanguinem.* Inde etiã ſumma cautela adhiberi ſolita eſt in percipienda Euchariſtia. Itaq; [u] Cyrillus Hieroſolymitanus: *Accedens,* inquit, *ad communionem, ſiniſtram veluti ſedem quandam ſubiicias dextra, quæ tantùm Regem ſuſceptura eſt. Sanctificatis autem diligenter oculis, tum ſancti corporis contuitu communica. Caue autem ne quid excidat tibi. Quod enim amittis, hoc tanquam ex proprio membro amiſeris.* Idem monuit grauiſsimis verbis [x] Origenes. Cautum etiam ex eadem religione diligẽtiſsimè olim eſt, ne vel ſumeretur, vel etiam cerneretur iſtud Sacramentum ab infidelibus, vt apparet ex diuo [y] Dionyſio, & ex [z] Beda. Item: Cautum ne videretur etiam à fidelibus nondum baptizatis. Ex quo [a] Auguſtinus: *Corpus,* inquit, *Chriſti eſt manna abſconditum à Catechumenis, quia* IESVS *adhuc non ſe credit illis.* Atque ideò etiam Patres, cùm apud promiſcuam multitudinem fidelium & infidelium de hoc Sacramento verba faciebant, vel etiam cùm aliquid ſcribebant, cautiſsimè loquebãtur, vtebãturq; quibuſdam arcanis ſignificationibus, & quaſi ænigmatibus, quæ à ſolis fidelibus intelligerentur. Sicut etiam [b] Apoſtolus: *Vt prudentibus,* inquit, *loquor.* Et [c] Auguſtinus: *Sacramentum,* inquit, *fidelium norunt fideles.* Item: *Norunt qui myſteriis imbuti ſunt.* Quo modo loquendi vſus eſt etiam [d] Origenes. Ideò etiam, ne myſterium proderent infidelibus, ferè vocabant iſtud Sacramẽtum ſymbolum, myſterium, ſignum corporis

p *Epiſt. citata.*
q *Epiſt. 3. ad Cyriacum.*
r 1. *Cor.* 11.
s *Lib. 6. de Sacerdot.*
t *Homil.* 83. *in Matth.*
u *Catech. Myſtag.* 5.
x *Homil.* 13. *in Exod.*
y *Cap.* 7. *Eccl. Hier.*
z *Lib.* 2. *hiſt. cap.* 5. *& in Martyrolog.* 18. *Kal. Octobr.*
a *Tract.* 11. *in Ioan.*
b 1. *Cor.* 10.
c *Serm.* 2. *de verbis Apoſt.*
d *Homil.* 13. *in Exod. & 9. in Leuit.*

poris & ſanguinis Chriſti, ſacram figuram: magiſque de ſpirituali manducatione in popularibus ſermonibus concionabantur, quàm de reali & Sacramentali. Hanc enim raro ſatis explicabant, propter cauſſam iam dictam. Quòd quia non ſatis attenderunt Sacramentarij, in quibuſdam ſermonibus Auguſtini popularibus ſcandalizati ſunt, vt pòſt videbimus.

Priuata aſportatio Euchariſtiæ, ex religione erga Sacramentum iſtud prohibita.

QVARTO. Cùm propter morem ſumendi priuatim propriis manibus & deferendi domum Euchariſtiam (quod olim quidem ob miniſtrorum penuriam & inſtãtem ferè ſemper perſecutionem infidelium expediebat, vt inquit [e] Baſilius) lapſu temporis multa ſacrilegia committerentur; ex eadem religione factum eſt, vt illa cõſuetudo tolleretur, & grauiſsimè præciperetur cuſtodia ſacræ Euchariſtiæ: quod factũ eſt in Concilio Tolet. I. Brach. III. Cæſarauguſtano, Remenſi, & maximè in Lateranenſi ſub Innocentio III.

e *Epiſtola ad Cæſariam Patriciam.*

Euchariſtia ꝓ viatico ſalutari habita.

QVINTO. Eadem religione pro ſalutari viatico ſemper habita & vſurpata fuit Euchariſtia ab his qui è vita decederent. Qua de re diuus [f] Chryſoſtomus narrat ſanctum quendam virum diuino munere cognouiſſe, eos, qui è vita migraturi corporis Chriſti purè & ſanctè participes fierent, ab Angelis in cœlum adduci. De hoc ſalutari viatico præcipitur etiam in [g] Concilio I. Nicæno. Ac licet colligere ex [h] Euſebio, & ex [i] Paulino, quanta olim fuerit huius viatici religio.

f *Lib.6. de Sacerd.*

g *Can. 12.*
h *Lib.6.c.34.*
i *In Vita Ambroſij.*

SEXTO. Eiuſdem veritatis argumentum etiam eſt praxis antiquiſsima Eccleſiæ in ſanctitate & religione templorum, veſtimentorum, vaſorum, earumque rerum omnium quarum eſt vſus in huius Sacramenti celebratione. Quæ omnia, vt Hieronymus ad Theophilum Alexandrinum inquit: *Propter conſortium corporis ac ſanguinis Domini magna veneratione coluntur; & contaminata,* (vt ait [k] Optatus) *ſacrilegos faciunt.* Hinc eſt quod Ariani inter alia grauiſsima crimina, quæ diuo [l] Athanaſio, vt eum infamarent, falſò obiecerunt, illud commenti ſunt, quod myſticũ calicem confregiſſet. Quod maximũ eſſe crimen, Patres Synodi Alexandrinæ fatentur, dum Athanaſij innocentiam defendunt: *Myſticum,* [m] inquiunt, *poculum, impium eum*

k *Lib.6. contra Parmen.*
l *In Apologia 2. Athanaſij.*
m *In actis Synodi Alex. quæ refert Athanaſius Apol. 2.*

eum reddit, qui id vltrò frangit. Et infrà: *Impius eſt qui hunc myſticum calicem frangit.*

SEPTIMO. Id teſtatur Sacerdotum in Eccleſia ſumma dignitas, & ſummus honor ob id illis habitus, quia, vt Hieronymus ad Heliodorum inquit: CHRISTI *corpus ſacro ore conficiunt.* De quo dignitatis præcelſo gradu, grauiſsimè ſanè [n] Gregorius Nazianzenus aliquibus in locis loquitur. Itemque [o] Chryſoſtomus, & alij Patres paſsim. Huc etiam pertinet, quod ob eandem cauſſam maxima fuit ſemper à Sacerdotibus ſanctitas requiſita, vt dignè videlicet iſtud Sacramẽtum tractẽt, quemadmodũ diuus [p] Ambroſius, & diuus [q] Hieronymus inquiunt.

Sacerdotum dignitas.
n *In Apolog. 1. & orat. ad Iulianum, & orat. ad Epiſcopos.*
o *In libris de Sacerd.*
p *In c. 3. 1. ad Timoth.*
q *Cõtra Iouin.*

OCTAVO. Propter hanc ipſam huius Sacramenti ſummam religionem iam olim non niſi ex rebus valdè precioſis, vt ex auro & argento, calices & ornamenta ad Euchariſtiæ celebrationem parabantur. Itaque Gregorius [r] Turonenſis mentionem facit turris argenteę ad circumgeſtationem Euchariſtiæ paratæ. Et Symmachus fertur duo ciboria ărgẽtea feciſſe, in quibus aſſeruaretur Euchariſtia ſuper altaria ſancti Sylueſtri & Andreæ. Ac [s] Damaſus quinque calices argenteos dedit Baſilicæ, quam ipſe Romæ exædificandam curauit. Item Petrus Diaconus in vita Gregorij Magni narrat eum poſuiſſe ciborium argenteum ſuper altari diui Petri & Pauli. [t] Ambroſius quoq; vſum calicum aureorum ſuo tempore fuiſſe apertè ſignificat. Item in Eccleſia Rhemenſi, ante mille ännos à diuo Remigio calix aureus relictus eſt, cum hac inſcriptione: *Hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro.* Et in multis Germaniæ Monaſteriis vetuſtioribus exſtant adhuc antiquæ fiſtulæ aureæ vel argenteæ, quarum erat olim vſus ad ſanguinem ex calice tutiùs hauriendum. Quin etiam apud diuum Prudẽtium in libro περὶ στεφάνων, Præfectus Gentilis diuo Laurentio Martyri inter alia dicit: *Hunc eſſe veſtris orgiis, Moremq; & artem proditum eſt, Hanc diſciplinam fœderis, Bibant vt auro antiſtites, Argenteis ſcyphis ferunt, Fumare ſacrum ſanguinem, Auróque nocturnis ſacris aſtare fixos cereos.* Quæ carmina etiam commemorauit Edmundus Campianus Societatis IESV Martyr in An-

Euchariſtia ornatu precioſo olim celebrata.
r *In paſſione Polycarpi Martyris.*
s *In geſtis Damaſi, tomo 1. Conc.*
t *Lib. 2. offic. cap. 28.*

Ratione 10. in Anglia, vbi in ſuo libello contra Sectarios vtitur omnis generis teſtibus ad comprobandam antiquitatem Romanæ & Catholicæ religionis.

Reuerentia Chriſtianorũ erga panem & vinum propter ſanctitatẽ Euchariſtiæ.
u *Lib. de corona militis.*

Nono. Tanta fuit huius Sacramenti religio olim, vt propter reuerentiam erga ſpecies panis & vini, quippè quę Chriſtum continent, diligentiſsimè cauerent fideles, ne quid etiam de pane communi aut vino excideret in terram. Quem morem u Tertullianus commemorat & probat. Et adhuc hodie in prouinciis benè inſtitutis & Catholicis id ſeruatur. Certè in Hiſpania panem cum reuerentia quadam oſculantur, ſi in terram cecidit, idque religione quadam erga Euchariſtiam. De aqua verò etiamſi ex illa conſtet ſacroſanctum Sacramentum Baptiſmi, nihil vnquam ſimile à fidelibus obſeruatum eſt.

Certitudo populi Chriſtiani de præſentia Chriſti in Euchariſtia.
x *Lib. 3. de Trin. cap.* 10.

Decimo. Huc etiam pertinet illa fidei ſecuritas, & certiſsima aſſeueratio, qua ſolent communiter fideles filios paruulos quaſi ab infantia aſſuefacere ad religionem & reuerentiam erga iſtud Sacramentum: vt planè ſibi paruuli perſuadeant, ſe Chriſtum Dominum in illis ſpeciebus videre. Quam conſuetudinem, & ſenſum parentum fidelium, etiam Auguſtini temporibus fuiſſe, ſatis ex eodem x Auguſtino intelligi poteſt. Is enim, tanquam de re omninò loquens, quæ tunc temporis in vſu eſſet, ab eaque exemplum familiare petens, ſcribit: *Si parentes infantes ſuos grauiſſima auctoritate* (Chriſti, Matt. 26.) *doceant, in Euchariſtia eſſe corpus & ſanguinem Chriſti, nihil aliud illos credere aut putare poſſe, niſi Chriſtum Dominum in illa ſpecie panis apparuiſſe mortalibus, & de latere ipſius percuſſo liquorem illum omninò fluxiſſe.*

Vſus Euchariſtiæ ad tutelam.
y *Lib. 22. de ciuit. cap.* 8.
z *In tract. & apolog. de ſacrificio Miſſa, cap.* 5.

Vndecimo. Moris etiam illis Auguſtini temporibus fuit, vt oblatione Euchariſtiæ in iis locis, quibus viſebantur dæmonum ſpectra, vterentur ad eos fugandos: ſicut ex y Auguſtino conſtat euidenter. Quem locum tractaui fusè contra Sectarios z alibi. Illa verò conſuetudo procul dubio indicium eſt antiquæ fidei de Chriſti præſentia in hoc Sacramento, dæmonibus ipſis formidabili.

Dvode-

Dvodecimo. Denique & illud huius veritatis maximum à praxi argumentum eſt, quod à tempore Berengarij, qui vehementius oppugnare ſacram Euchariſtiam cœpit, aucta eſt in Eccleſia diuinitus religio erga illam, & culta multò magis, quàm antè. Nam ſub id tempus circumferri etiam à Chriſtiano populo cum ſumma pompa & celebritate cœpit, in memoriam Chriſti ingreſſus in Hieroſolymam triumphantis, ſicut olim etiam circumferebatur Dei arca, quæ & ipſa fuit huius Sacramenti figura. Et quod obſeruatione dignum eſt, putatur hæc pompa vſurpari cœpiſſe primùm Andegauis, vbi Berengarius ille fuerat Archidiaconus: in eaque vrbe dicitur etiam hodie eſſe illa pompa celeberrima, ſi vſquam alibi. Neque multò pòſt Vrbanus IIII. Pontifex, ad rei maiorem celebritatem, ſolenne feſtum corporis Chriſti inſtituit, & plurimis gratiis ornauit. Quæ omnia videntur certè facta diuinitus fuiſſe, ad oppreſsionem & ignominiam hæreſis contrariæ.

Aucta religio & fides erga Euchariſtiam poſtquam oppugnari cœpit.

CAPVT SEPTIMVM.

Probatur ſextò realis Chriſti præſentia in Euchariſtia, ex his quæ de iſtius Sacramenti efficacia, ipſi etiam Caluiniſtæ interdum concedunt.

Sexto loco ex his etiam, quę de vi ac ratione huius Sacramenti Caluiniſtæ quoque ſaltem verbis coguntur fateri, hunc in modum argumentor. Si in vſu iſtius Sacramenti non ſolùm corporis & ſanguinis Chriſti effectum, hoc eſt, gratiam refectionis ſpiritualis, participamus; nec ſolùm ſecundum eiuſmodi effectum ſpiritualiter cum Chriſto vnimur; ſed ipſam quoque realem ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti verè ſumimus, & cum Chriſto ſecundum ſuam ipſius ſubſtantiam realem verè vnimur: Si hoc, inquam, ita eſt, conſequenter fatendum neceſſariò eſt, corpus & ſanguinem Chriſti realiter cõtineri in ipſa Euchariſtia, ita vt ore etiam corporis in ea ſumi poſsit. Sed verum prius. Verum igitur & poſterius.

Formula reuincendi Caluiniſtas ex ſua ipſorum doctrina.

Maior propoſitio argumenti euidentiſsima eſt. Corpus enim Chriſti, cùm nō vniatur corpori aut animo noſtro vnitate aliqua ſubſtantiali alicuius perſonæ vel naturæ, quæ ex vtroque reſultet; ſi nihilominus ſecundum ſubſtantiam ſuam verè ac propriè cum animo noſtro coniungitur, & vnitur, neceſſe eſt, vt vniatur ſecundum indiſtātiam localem ſubſtantiæ vtriuſq;. Cumq́; ſatis cōſtet, ſubſtantiam animi noſtri, quando Euchariſtiam percipimus, non rapi in cœlum, vt ibi cum Chriſto localiter coniungatur; & certum etiam ſit, extra Euchariſtiam Chriſtum in terris non eſſe; reſtat vt fateamur in Euchariſtia illū coniungi cum animo noſtro ſecundum indiſtantiam localem; atque adeò in Euchariſtia contineri, & ore corporis in ea ſumi poſſe. Quòd autem neceſſe ſit, ſecundum indiſtantiam localem coniungi cum animo noſtro ſubſtantiam corporis Chriſti, ſi non tantùm coniungitur ſecundum effectum aliquem, ſed etiam ſecundum ſuam realem ſubſtantiam, vt habet noſtri argumenti propoſitio, patet euidentiſsimè. Nam omnis alius modus nouæ cōiunctionis diuerſarum ſubſtantiarum, qui non ſit vel in vnitate aliqua ſubſtantiali (quæ hîc, vt dixi, non habet locum) vel ſecundum indiſtantiam localem vtriuſque ſubſtantiæ, neceſſariò debet eſſe tantummodò ſecundum aliquem nouum effectum, qui vel vtriq; vel alteri coniunctorum accidat: & aliud planè implicat contradictionem. Si enim neq; noua præſentia ſeu habitudo ſecundum locum, neque nouus vllus effectus ſubſtantialis aut accidentalis aduenit de nouo vlli coniunctorum: quî poſſunt de nouo dici verè ac realiter coniuncta, ea quæ antè coniuncta non fuerunt? Aut quid aliud noui poteſt ipſis contingere, quod non ſit vel aliquis effectus, vel habitudo ſecundum effectum? Quocirca in noſtro propoſito omnis alia coniunctio, ſiue vnio, quæ non ſit ſecundum indiſtantiam localē ſubſtantiæ corporis Chriſti & ſubſtantiæ animi noſtri, erit tantummodò ſecundum aliquē effectum, qui à Chriſti corpore, virtute etiam Spiritus ſancti, promanet in animum noſtrum; atque ita impropriè tantummodò & metaphoricè dicetur vnio corporis Chriſti & animi noſtri, ob

aliquam

aliquam nimirum ſimilitudinem, quæ ratione talis effectus erit inter habitudinem corporis Chriſti ad animum noſtrum, & habitudinem aliarum duarum rerum verè ac propriè vnitarum. Exempli cauſſa. Cùm dicuntur iuſti homines hoc ipſo, quod iuſti ſunt, eſſe vniti cum ipſo Chriſto, tãquam membra cum capite; metaphorica eſt locutio. Non enim ſignificatur hac locutione coniunctio aliqua noſtri cum Chriſto, ſecundum aliquam naturalem vnitatem, vel ſecundum localem indiſtantiam ſubſtantiarum, ſed tantummodò quædam ſimilitudo, quæ eſt inter habitudinem Chriſti ad animũ noſtrum, vt influit in hunc inſtar capitis vitam gratiæ, & habitudinem capitis naturalis ad membra reliqua cum ipſo realiter & propriè vnita. Si igitur non tantummodò ſecundum effectum, ſed verè ac propriè noſter animus cum ipſa ſubſtantia corporis Chriſti in vſu iſtius Sacramenti coniungitur, oportet cum ipſo etiam vniri ſecundum indiſtantiam localem ſubſtantiæ, atque adeò contineri in Euchariſtia, vt oſtenſum eſt. Nec ſanè [a] Hilarius, [b] Chryſoſtomus, & [c] Cyrillus, alium modum vnionis, niſi hunc, intellexerunt, cùm affirmarũt, vt ſuprà vidimus, Chriſtum nobiſcum in Euchariſtia non tantùm ſecundum habitudinem aliquam per fidei & charitatis effectum, ſed etiam reuera vniri. Itaque patet, ſatis eſſe certam & euidentem propoſitionem maiorem noſtri argumenti.

a *Lib. 8. de Trinit.*
b *Hom. 60. & 61. ad populum Antioch.*
c *Lib. 10. in Ioan. cap. 13.*

Minor verò propoſitio eiuſdem argumenti: nempè non modò ſecundum effectum, ſed etiam ſecundum ſuam ipſius ſubſtantiam, corpus Chriſti verè vniri cum animo noſtro, atque adeò verè ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti exhiberi in vſu iſtius Sacramenti, patet euidenter primũ ex Chriſti & ſanctorum Patrũ clariſsimis verbis, quibus præſentiã Chriſti in hoc Sacramento cõfirmauimus in capitibus præcedentibus. Deinde id ipſũ probo aperto teſtimonio & cõfeſsione Caluini, atq; adeò Caluiniſtarũ. Hi enim partim, quia vident nimis eſſe clara pro hac re totius antiquitatis teſtimonia, partim vt quaſi fuco religionis quodã oblinant & molliant prophanam ſententiam ſuam, ne nudum panem (ſicut reuera faciunt) po-

pulo exhibere videantur, ſæpe aſſeuerant & inculcant non tantùm gratiam, aut nudum ſignum, ſed etiam ipſiſsimum per ſe Chriſti corpus reuera exhiberi animis eorum, qui cum fide iſtud Sacramentum percipiunt, & cum his arctiſsimè vniri; atq; eatenus præſens in vſu Sacramenti eſſe, etiamſi longiſsimo ſpatio locorum à nobis in cœlo diſsitum ſit, nec contineatur in Sacramento, nec in eo ſumatur ore corporis. Atque hoc iſti ſanè tot modis & tanta ſermonis calliditate, & verborum contentione affirmant, vt qui non optimè perſpectum habeat ſtatum huius controuerſiæ, poſsit putare illos planè Catholicè de præſentia Chriſti in hoc Sacramento loqui. Meminerit autem Lector, cùm aliquot Caluini locos in eam ſententiam me recitantem audiet, iam me demonſtraſſe inanem eſſe prorſus Caluiniſticam hanc aſſeuerationem reiecta locali indiſtantia corporis Chriſti ab Euchariſtia. Quocirca nihil eis ea confeſsio ad cõfirmationem ſententiæ ſuæ prodeſt, ſed nobis firmum argumentum ad eam euertendam ſuppeditat. Verè enim, dum id fatentur, ſibi & errori ſuo ipſimet repugnant, & contradicunt. Sed Caluinum iam loquentem audiamus. Proderit hoc enim, vt iſtorum mentem clariùs percipere poſsimus, & ſimul eos confodiamus ſuo gladio, hoc eſt, refutemus ex his etiam quæ concedunt, vt nobis in hoc noſtro argumento propoſitum eſt.

Inprimis igitur, cùm [d] Ioachimus VVeſtphalus nouem argumentis, ex doctrina Caluini productis, conatus eſſet oſtendere, ex Caluini ſententia non exhiberi reuera in Sacramento ipſum etiam corpus & ſanguinem Chriſti, ſed tantùm nuda ſigna & gratiam tanquam corporis & ſanguinis Chriſti effectum; fortiter ei ſe opponit [e] Caluinus, & multis verbis defendere ſtudet, præterea etiam ibi exhiberi ſententiâ ſuâ ipſum reuera corpus & ſanguinem Chriſti. Inter cetera ſic dicit: *Ne quid ad perſpicuitatem deſit, duo nobis offerri dico, Chriſtum, & quæ ex eo nobis proueniunt dona. Ita ſicuti terrenis panis & vini ſymbolis conſtat ſacra cœna, ſic Chriſtus mihi veluti ſpiritualis eius materia eſt, quæ ſymbolis reſpondeat. Vbi autem in ſacram* CVM CHRISTO VNITATEM *coaluimus,* HINC MANAT *donorum ſpiritualium fructus & vtilitas.*

d *In defenſione aduerſus criminationem Caluini.*

e *In defenſione 2. doctrinæ de Sacramentis cõtra VVeſtphalum.*

Ac

Ac rurſus poſtea in ſuis inſtitutionibus: *Sunt*, inquit, *qui manducare Chriſti carnem, & ſanguinem eius bibere, vno verbo definiunt, nihil eſſe aliud, quàm in Chriſtum ipſum credere*(& per eam fidem obtinere illius gratiam; ita enim intelligũt) *ſed mihi ſublimius quiddam videtur voluiſſe docere Chriſtus, vbi carnis ſuæ manducationem nobis commendat, nempè* VERA *ſui participatione nos viuificari*. At ſi iſta vera participatio non eſt etiã ſecundum indiſtantiam localem, reſtat vt ſit ſolùm ſecundum aliquem gratiæ effectum: quo quidem modo nullus vnquam, qui cõfiteretur ſalutarem eſſe Sacramenti vſum, participari in illo carnem ipſam Chriſti negauit. *Lib. 4. Inſtitut cap. 17. Sect. 5.*

Item: *Non nego*, inquit, *manducationem iſtam eſſe fidei, non oris; ſed ſimul tamen addo, nos fide complecti Chriſtum non eminus apparentem, ſed ſe nobis vnientem, vt ipſe caput noſtrum, nos verò membra eius ſimus.* Certè, ſi Chriſtus eminus non eſt, cominus ſit neceſſe eſt. Quare ſi non debet fidei apparere eminus, fatẽdum eſt, illum cominus eſſe, atq; adeò in Euchariſtia contineri. Alioqui nulla alia conſiſtet peculiaris vnio Chriſti nobiſcum, niſi ſecundum gratiæ effectum, cuiuſmodi eſt ea, qua vnitur nobiſcum vt caput cum membris, quam nemo negat, atque adeò neque illi, quos hîc voluit Caluinus refellere. Auguſtinus autem à Caluino hîc citatus, cùm dicit: *Crede, & manducaſti*, de manducatione duntaxat ſpirituali loquitur. Nuſquam autem is negat, quin manducatione quidem Sacramentali manducetur etiam Chriſtus ore corporis, ſed id ſæpe affirmat, vt [a] ſuprà vidimus. *Ibidem, Sect. 6.*

a *Cap. 5.*

Item: [b] *Id ipſum eſt*, inquit, *quod ſcribit* [c] *Chryſoſtomus, Chriſtum non fide tantùm, ſed reipſa nos ſuum efficere corpus.* Optimè verò. Sed Chryſoſtomus alio quodam verbo ibidem declarat, quomodo reipſa & non ſolùm fide, nos ſuum efficiat corpus: Nempè, quia *ſe*, inquit, *nobis commiſcet*, puta per realem ſuæ ſubſtantiæ coniunctionem, atque adeò per indiſtantiam localem. Omnis enim alius modus vnionis in propoſito præter iſtum eſt tantùm ſecundum aliquem gratiæ effectum, qui fide & charitate percipitur: ac proinde nemo alios modos vnionis negat.

b *Sect. 6.*
c *Hom. 60. ad populum Anti.*

Item:

d *Sect.* 7. Item: [d] *Neq; illi*, inquit, *præterea mihi ſatisfaciunt, qui nonnullam nobis eſſe cum Chriſto communionem agnoſcentes, eam dum oſtendere volunt, nos Spiritus modò* (atque adeò gratiæ) *participes faciunt prætérita carnis & ſanguinis mētione. Quaſi verò illa de nihilo dicta ſint; carnem eius verè eſſe cibum, ſanguinem eius verè eſſe potum.* Neque ipſe igitur debuit ſibi ſatisfacere Caluinus: quandoquidem reiicit coniunctionem localem, & ea reiecta, nullus alius modus vnionis & communicationis ſupereſt, niſi ſecundum gratiæ ſpiritualis effectum, vt antè demonſtratum eſt.

e *Sect.* 8. Item: [e] *Summa ſit*, inquit, *non aliter animas noſtras carne & ſanguine Chriſti paſci, quàm panis & vinum corporalem vitam tuentur & ſuſtinent. Neque enim aliter quadraret analogia ſigni, niſi alimentum ſuum animæ in Chriſto reperirent. Quod fieri non poteſt, niſi nobiſcum Chriſtus* VERE *in vnum coaleſcat, noſq; reficiat carnis ſuæ eſu, & ſanguinis ſui potu.* At neque hoc rurſus VERE fieri poteſt, niſi Chriſtus ſecundum localem etiam indiſtantiam cum noſtris animis cōiungatur. Alioqui tantùm coniungetur ſecundum effectum, non autem ipſe ſecundum ſuam ſubſtantiam, vt eſt demonſtratum.

f *Sect.* 10. Item: [f] *Etſi autem*, inquit, *incredibile videtur, in tanta locorum diſtantia penetrare ad nos Chriſti carnem, vt ſit nobis in cibum: meminerimus, quantum ſuper omnes ſenſus noſtros emineat arcana Spiritus ſancti virtus, & concipiat fides Spiritum ſanctum* VERE *vnire quæ locis diſtincta ſunt.* At meminiſſe etiam Caluinum oportebat, per arcanam Spiritus ſancti virtutem non fieri aliquid, quod fieri nequeat, & planè ſit nihil. Tale eſt autem, quòd ſubſtantia corporis Chriſti, nec loco, nec vnitate aliqua ſubſtantiali coniungatur nobiſcum, & tamen coniungatur ipſa verè, & penetret ad nos vſq; ſecundum ſe, & non ſolùm ſecundum aliquem effectum. Hæc coniunctio non modò incredibilis videtur, ſed planè etiam incredibilis eſt, quia nihil planè illi ſubeſt, ſed tantùm fingitur inanibus verbis. Nec ſanè quidquam eſſe poteſt tam commentitium, quod non iſto modo palliari poſsit ſpecioſo titulo arcanæ Spiritus virtutis. Eſt quidem verum, non poſſe à nobis penitus percipi rationē ipſam propriam, & quaſi vltimam myſteriorum, quæ fide credi debent: ſed tamen oportet

per

per aliquas ſaltem cõmunes notiones, quæ vocabulis ſubſint, ea poſſe à nobis explicari, ne infinita licentia ſit fingendi myſteria verbis inanibus, vt alio in[g] loco ex[h] Auguſtino docui.

Explicent igitur nobis Caluiniſtæ aliqua ſaltem notione vocabulorum cõmuni, quale ſit iſtud Caluini myſterium, cùm vult ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti nobiſcũ in tanta locorum diſtantia verè vniri. Eſtné iſta vnio ſecundum aliquam vnitatem naturalem, quæ ex animis noſtris, & ex ſubſtantia Chriſti reſultet? Minimé. Eſtné tantummodò ſecundum effectum? Non hoc ſolum volunt. Eſtné ſecundum indiſtantiã localem? Eſtné, inquam, vnio talis qua mirabiliter fiat, vt ſubſtantia corporis Chriſti, quæ prius loco diſsita à nobis erat, nobiſcum in Euchariſtia loco iungatur, & ibi pręſens animos noſtros alat? Hoc quidem ſi dicerent, verum, idemq; maximè mirabile Euchariſtiæ myſterium nobiſcum profiterentur; ac veram tum demum rationem myſterij per communes ſaltem notiones vocabulorum redderẽt. Sed nihil minus quàm hoc volunt. Quin immò omnes erroris ſui neruos in id intendũt, vt perſuadeãt corpus Chriſti in cœlo tantummodò eſſe, atq; adeò neq; contineri, nec ſumi ore corporis in Euchariſtia, ſed tantùm ab illa localiter diſtare, quantum cœlum à terra, vt alibi diſertis verbis affirmat[i] Caluinus. Quare reſtat, vt inane ſit prorſus myſterium illud quod iactant, cùm nihilominus dicunt ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti verè cum noſtris animis tanquam alimentum vniri.

g *In diſputat. contra fundamenta duarũ Sectarum, pag. 21. & 22. Vide etiam Defenſionem eiuſdẽ diſput. pag. 99. & ſequent.*

h *Lib. 8. de Trin. c. 5.*

Inanem præſentiam Chriſti in Euchariſtia fingi à Caluiniſtis, cui ſcilicet nullus cõceptus ſubeſt.

i *In Defenſione 1. doctri. de Sacram. contra VVeſtphalum.*

Pergit Caluinus: [k] *Niſi quis*, inquit, *fallacem Deum vocare volet, inane ab ipſo ſymbolum proponi nunquam dicere audeat*. Quid autem aliud eſt ſymbolum vel ſignum inane, quàm ſignum vacans reipſa ſignificata, id eſt, ipſam non continens? Ipſe igitur Caluinus, dum dicit in Euchariſtia Chriſtum non contineri, ſymbolum inane reuera dicit, & Deũ fallacem vocat. Verba enim eius ſunt: [l] *Talem Chriſti præſentiam in cœna ſtatuere oportet, quæ illum in panem non includat*, hoc eſt, nullam veram & realem præſentiam ipſius quidem Chriſti ſecundum ſe; quidquid iſti aliud profiteri ſe ſimulent.

k *Sect. 10. Vbi ſuprà lib. 4. inſtit. c. 17.*

l *Sect. 19.*

Pergamus: [m] *Iſthæc*, inquit, *piis tenenda regula eſt, vt quoties ſymbola*

m *Sect. 10.*

bola vident à Domino inſtituta, illic rei ſignatæ veritatem adeſſe certò cogitent. Et paulò inferiùs: n *Ea,* inquit, *veritas qualis ſit, dum familiariter demonſtrare volo, tria ſoleo ponere: Significationem, materiam, quæ ex ea dependet, virtutem ſeu effectum, qui ex vtraque conſequitur. Significatio in promiſſionibus eſt ſita, quæ quodammodò ſunt ſigno implicitæ. Materiam aut ſubſtãtiam voco Chriſtum cum ſua morte & reſurrectione. Per effectum autem redemptionem, iuſtitiam, ſanctificationem, vitamque æternam, & quæcunq; alia nobis beneficia affert Chriſtus, intelligo.* Et paulò pòſt: *Dico igitur in cœnæ myſterio per ſymbola panis & vini Chriſtum nobis exhiberi, adeoq; corpus & ſanguinem eius.*

n *Sect. 11.*

Ex his (vt ſimilia multa præteream) ſatis perſpicuum eſt, de ſententia Caluini, vt in argumẽto meo ſumebam, non tantùm dari nobis in vſu iſtius Sacramenti effectum aliquem Chriſti, ſed etiam ipſum ſecundum ſe Chriſtum, atq; adeò illum non modò vniri nobiſcum ſecundum effectũ, ſed etiam ſecundum ſeipſum. Ex quo euidentiſsimè ſequitur, Chriſtum ſecundum indiſtantiam localem nobiſcum in Sacramẽto vniri, vt argumento meo cõcluſi. Quod cùm ita ſit, ipſemet Caluinus, dum ad palliationẽ ſui erroris, illa quæ recitauimus, cõcedit, planè confirmat ſententiam noſtram, & funditùs euertit ſuam, qua nihilominus negat Chriſti corpus in Euchariſtia cõtineri, ac in ea nobiſcum locali indiſtantia ſuæ præſentiæ coniungi, ſolumque concedit ibi eſſe ſignum corporis Chriſti.

Verba enim eius (ne quis fortè de iſtorum ſententia dubitet) hæc etiam ſunt: o *Præſentia Chriſti in Sacramento minimè talis ſomnianda nobis eſt, qualem Romanæ curiæ artifices confinxerunt* (id eſt, omnes, vt p demonſtrauimus, Eccleſiæ Orthodoxæ Patres profeſsi ſunt) *ac ſi locali præſentia corpus Chriſti manibus attrectandum, atterendum dentibus, ore deglutiendum ſiſteretur.* Item: *Vt finitum,* inquit, *eſſe Chriſti corpus pro perpetua humani corporis ratione minimè ambigimus, cœloque contineri, quo ſemel receptum eſt, donec ad iudicium redeat: ita ſub hæc corruptibilia elementa retrahere ipſum, aut vbique præſens imaginari* (iſtud quidem non malè dicit contra Vbiquiſtas) *prorſus ducimus nefas eſſe.* Item: q *Reſtat igitur,* inquit, *vt propter affinitatem, quam habent cum ſuis ſymbolis res ſignatæ, nomen ipſum rei fateamur attributum fuiſſe ſymbolo* (verbis illis, Hoc eſt

o *Sect. 12.*

p *Suprà cap. 5. & 6.*

Ibidem.

q *Sect. 21.*

eſt corpus meum) *figuratè id quidem, ſed non ſine aptiſſima analogia.* Item: *Dico metonymicum eſſe ſermonem.* *Ibidem.*

Et tamẽ affirmat ſæpe nihilominus, vt antè vidimus, Chriſti corpus eſſe præſens in Sacramento, quatenus ibi noſtris animis *verè vnitur & communicatur ſubſtantialiter* (ita [r] enim loquitur) *vt ſpiritualis cibus*, licet abſens in cœlo: *Secundum hanc rationem*, inquit, *corpus & ſanguis Chriſti in Sacramento nobis exhibetur.* Ac propterea dicit etiam poſteà: *Falluntur qui nullam Chriſti præſentiam in pane concipiunt, niſi in pane ſiſtatur.* Benè autem habet quod iam oſtendimus, ſublata locali præſentia nullam aliam vnionẽ vel præſentiã, niſi impropriam reſtare, quę videlicet ſit duntaxat ſecundum aliquem gratiæ effectum: cuiuſmodi quidem præſentiam & vnionem corporis Chriſti cum animis noſtris, nemo vnquam negauit eorum, qui ſalutarem eſſe vſum Euchariſtiæ cõcederent, quantumuis eam tantummodò ſignum corporis Chriſti eſſe arbitrarentur.

r *Sect.* 19.

Quapropter, cùm Caluiniſtæ (licet ſecum ipſi pugnantes) vlterius fateantur, id quod veriſsimũ eſt, nempe ipſam etiam ſubſtantiam corporis Chriſti, & non tantũ eius effectum, nobis in Sacramento cõmunicari, & verè nobiſcum vniri; conſequens neceſſariò eſt, vt vel cum Eccleſia fateãtur, vniri & cõmunicari nobis Chriſtum pręſentẽ ſecundum locum, vel certè diffiteri amplius nequeant, quin mera tantũ & inania verba ſine vllo ſenſu & intelligentia populo dent, cùm ad ſimpliciorum animos decipiendos dicunt, ipſum etiam corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtiæ vſu exhiberi.

Obſecro enim (Nam libet mihi vrgere iſtum locum, in quo tota ferè ſumma Caluinianæ perfidiæ, & fraudis vel inſcitiæ continetur) obſecro, inquam, quid aliud præter merum fumũ, ad perſtringendos & excæcandos lectorum oculos, continent verba Caluini, cùm reiiciens localem pręſentiam, neq; tamen contentus præſentia & vnione ſecundum ſolum gratię effectum, nihilominus iam dicit, Chriſtum ad nos vſq; penetrare, vt animos noſtros ſuo corpore & ſanguine paſcat; iam, ad nos è cœlo deſcendere; iam, nos potius in cœlum ab ipſo euehi, vt ibi eo beneficio afficiamur? *Penetrat*, inquit, *ad nos Chriſti caro,*

Diſcuſſio ſententia Caluini, & verborum quibus eam palliat.

Lib. 4. inſtitut. cap. 17. Sect. 24.

Ibidem. *ſti caro, vt nobis ſit alimento.* Item: *Dicimus Chriſtum tam externo ſymbolo, quàm ſpiritu ſuo ad nos deſcendere, vt verè ſubſtantia carnis ſuæ & ſanguinis ſui animas noſtras viuificet.* Ibidem. Item: *Nihil magis incredibile* (verè vocat incredibile hoc ſuum myſterium) *quàm res toto cœli & terræ ſpatio diſſitas ac remotas, in tanta locorum diſtantia non ſolùm coniungi, ſed vniri, vt alimentum percipiant animæ ex carne Chriſti.* Item: Sect. 31. *Chriſtus*, inquit, *præſens illis non videtur, niſi ad nos deſcendat* (& tamen antè præſtigiator iſte dixerat, hoc Chriſtum facere) *Quaſi verò ſi ad ſe nos euehat, nõ æquè potiamur eius præſentia.* Quid nos decipis Caluine? Subeſtné his tuis omnibus verbis aliquid aliud, quàm quòd in vſu Euchariſtiæ gratiam tanquã effectum quendam corporis Chriſti in cœlo exiſtentis percipimus, vt ſpiritualiter alamur? Si nihil aliud ſubeſt, cur fraudulenter veteris vocabulis, quæ plus multò ſignificant? Cur ſimulas te plus huic Sacramento tribuere, quàm alij, qui in ipſo contineri Chriſtum negauerint? Nemo enim eorum eſt (vt ſæpe antè dixi) qui non eo modo Chriſtum nobis in Sacramento exhiberi conceſſerit, hoc ipſo quòd gratiam virtute corporis & ſanguinis Chriſti in cœlo exiſtentis, exhiberi in hoc Sacramento conceſſerit. Si autem aliam quandam vnionem & s Sect. 19. communicationem *ſubſtantialem* (vt s loqueris) illis verbis tuis ſubeſſe atque ſignificari vis; vt omninò propter teſtimonia Chriſti, & Patrum, & tua à me citata, velle debes; quænám alia vnio hæc eſſe poteſt, niſi ſecundum indiſtantiam localem in Euchariſtia, vt argumento meo concluſi? Quæſo vos atque obteſtor, per ſacroſanctum ipſum Chriſti corpus & ſanguinem, Caluiniſtæ, explicate vos ab his verborum technis Caluiniſticis & fraudibus, & aperite oculos aliquando tandem, vt perſpicere poſsitis, ne ea quidem poſſe conſiſtere, quæ concedi debere de efficacia huius Sacramenti, vos ipſi videtis, niſi ſententia Eccleſiæ Catholicæ de præſentia Chriſti ſecundum locum in hoc Sacramento firmiſſima conſiſtat. Hoc ego tum ab aliis Caluiniſtis, tum nominatim à Fortunato etiam atque etiam poſtulo, qui & ipſe in diſceptatione ſua, quam poſtea refellemus, pluribus ac diſertis verbis confirmauit, hanc ipſam aſſertionem doctrinæ

Caluinianæ (nempe vniri in hoc Sacramento Chriſtum ſecundum ſe & non tantùm ſecundum ſignum aut effectum) ex qua nos pro ſententia Eccleſiæ Catholicæ euidenter argumentati ſumus.

Iſtius enim hæc verba ſunt: *Etſi in cælo,* inquit, *iam Chriſti corpus eſt, non in terra: nihilo ſeciùs tamen in cœna verè præſens eſt, quia manducantibus verè offertur: & à fide manducantibus verè, immò verius percipitur, quàm panis, tantæ rei Sacramentum, ore corporis apprehendatur.* Item: *Verè,* inquit, *& realiter; immò veriſſimè & realiſſimè, verius & realius, quàm panis & vinum percipiuntur, verum Chriſti corpus, & verus eius ſanguis percipitur.* Item improbat eorum ſententiam: *Qui nihil,* inquit, *niſi figuram & virtutem quandam carnis in hoc tremendo myſterio diſpenſari docebant.* Item: *Confitemur,* inquit, *inter cetera, nec figuram tantùm aut virtutem quandam corporis, quod nobis,* inquit, *impingit Gregorius, in hoc Sacramento edi: ſed verum illud Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, & quidem quà traditum eſt: ſed ita, vt ſicut ore corporis ſanctus panis recipitur & editur, ſic crucifixi corpus ore mentis fidelis, cuius cibus eſt, recipiatur & edatur, à qua non minus verè, immò verius percipitur, quàm panis, tantæ rei Sacramentum, ore corporis percipiatur.* Dicit autem, me illis impegiſſe, quòd quædam tantùm virtus corporis Chriſti in Sacramento accipiatur, quia quodam in loco dixi, myſterium Euchariſtiæ in eo ab iſtis poni; *quòd illud,* inquam, *Chriſti corpus tanto locorum interuallo à nobis diſſitum, è cælo tamen ad nos vſq; tranſmittere poſſit ſpiritualis gratiæ robur atq; virtutem.* Nam & hoc ferè modo loquitur etiam Caluinus (vt eſt in pallianda turpitudine ſuæ ſententiæ multiplex & varius) cùm alicubi ſic dicit: *Sic ſolem conſpicimus, radiis in terram emicantem, ad generandos, fouendos, vegetandos eius fœtus, ſuam quodammodò ſubſtãtiam ad eam traiicere; cur inferior eſſet Spiritus Chriſti irradiatio ad communionem corporis & ſanguinis eius in nos traducendam?* Neque tamen affirmaui abſolutè, tantum in communicatione virtutis ſiue effectus corporis Chriſti ab iſtis conſtitui myſterium huius Sacramenti.

Fol. 5. a. *Fol. 17. a.* *Fol. 23. a.* *Fol. 26. a.* *In diſput. contra duas Sectas, pag. 73.* *Lib. 4. Inſtit. cap. 17. Sect. 12.*

Verùm optimè ſe res habet. Accipio libenter quod Caluinus locis prius à me recitatis aſſerit, & iſte Fortunatus in explicatione doctrinæ Caluiniſticæ confirmat; nempe non

H 3 modò

modò virtutem ſeu effectum corporis Chriſti, atq; adeò corpus Chriſti ſecundum aliquem duntaxat effectum (vt cenſuerunt alij quidam Sacramentarij, quorum ſententia iſtis etiam diſplicet) ſed etiam ipſam ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti verè nobiſcum vniri & à nobis percipi in vſu iſtius Sacramenti. Hinc enim euidenter ſequitur, corpus & ſanguinem Chriſti nobiſcum etiam vniri ſecundum indiſtantiam localem in Euchariſtia, vt hactenus argumento meo cõcluſi: Vel certè iactant Caluiniſtæ tantummodò myſteria ficta & inania, quibus nulla intelligentia ſubſit, vt etiam oſtendi.

Alia formula redarguendi Caluiniſtas ex his, quæ ipſi etiam concedunt.

POSSVMVS etiam ex his, quæ Sacramentarij concedunt, argumentari prætereà pro Catholica ſententia hoc modo. Si per vſum externum iſtius Sacramenti reficitur ac ſuſtentatur in nobis vita gratię, ex certa & peculiari promiſsione Chriſti, quæ ad eum ipſum Sacramenti vſum propriè pertineat: conſequens eſt neceſſariò, vt in vſu ipſo externo iſtius Sacramẽti ore corporis Chriſtum ipſum percipiamus in Sacramento exiſtentem. Sed verum prius. Verum igitur & poſterius. Maior propoſitio probatur. Quia nuſquam in tota Scriptura ſacra, aut etiam in libris ſanctorum Patrum commemoratur alia Chriſti promiſsio, quæ de ea re ad vſum ipſum externum huius Sacramenti pertineat, præter illam, quæ exſtat apud Ioannem: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus; Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Et: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum, &c.* Si igitur in ipſo & per ipſum externum vſum Euchariſtiæ non manducatur & bibitur ORE corporis (aliter enim non propriè & peculiariter per illum vſum externum, ſed per actum mentis internum percipitur) Chriſti caro & ſanguis; nulla ſupereſſet Chriſti promiſsio propriè & peculiariter pertinens ad huius Sacramenti vſum externum, ex qua certi redderemur, quòd per eiuſmodi vſum reficeretur & ſuſtentaretur in animis noſtris ſpiritualis vita gratiæ. Nam vbinám aliâs exſtat talis aliqua promiſsio? An in illis Chriſti verbis: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hoc facite in meam commemorationem?*

Ioan. 6.

Lucæ 22. *1. Cor. 11.*

tionem? At hîc non dicit Chriſtus, futurum, vt per iſtud factum, hoc eſt, per iſtum vſum externum Euchariſtiæ gratiam acquiramus, qua vita noſtra ſpiritualis reficiatur; ſed vult piè tunc nos eſſe paſsionis eius memores. Etſi autem pia huiuſmodi commemoratio valeat conciliare gratiam; quæ ſuſtentet vitam ſpiritualem; tamen non hoc facit vi promiſsionis alicuius peculiaris, quæ ad ipſum vſum externum huius Sacramenti pertineat, id eſt, ex qua peculiariter in ipſo & per ipſum externum vſum nobis gratia donetur; ſicut donatur in vſu & per vſum Baptiſmi ex vi peculiaris illius promiſsionis, quæ in illa comminatione includitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* Sed conciliat gratiam pia illa commemoratio paſsionis Chriſti ob generalem duntaxat promiſsionem Dei, qua eſt gratiam pollicitus iis, qui piis animi motibus, ita vt oportet, gratiam apprehendunt. *Ioan. 3.*

At, inquiunt Caluiniſtæ, Euchariſtiam eſſe tanquam ſigillum, quo voluerit Chriſtus ſuam promiſsionem obſignare, id eſt, nos reddere certos, quòd noſtros animos, quando ita, vt oportet, credimus, & memores paſsionis eius ſumus, velit paſcere ſpiritualiter; atque eatenus per vſum Euchariſtię ſpiritualiter nos refici. At iſtud, nos quidem poſſumus cum certo fundamento & teſtimonio Chriſti dicere, non ipſi Caluiniſtæ. Nam, vt hoc firmiter aſſeratur, oportet certum teſtimonium Chriſti proferre, quo conſtet per vſum externum iſtius Sacramenti conferri ex peculiari promiſsione gratiam, vt ita demùm intelligamus, ipſo ſymbolo externo Euchariſtię voluiſſe Chriſtum quaſi obſignare nobis talem promiſſionem, id eſt, noſtram fidem de eiuſmodi promiſsione excitare & confirmare: Quemadmodum hoc rectè de Baptiſmo dicimus, quia teſtimonium Chriſti habemus, quod per vſum illum aquę externum, tanquam per inſtrumentum quoddam Spiritus ſancti, renaſcimur ſpiritualiter. Tale autem aliquod teſtimonium Chriſti de vſu externo Euchariſtiæ nos quidem proferimus, cùm affirmamus, ore corporis manducari Chriſti carnem per ipſum vſum externum Euchariſtiæ, ac proinde ad eum vſum propriè pertinere illas Chriſti promiſsiones, ſu-

Vanè aſſeri à Caluiniſtis, diuinā promiſſionem per Sacramentū obſignari, niſi cōcedant in illo ſumi Chriſtū ore etiam corporis.

Ioan. 3.

prà

Ioan. 6. prà commemoratas, quæ apud Ioannem exſtant, de gratia ſpirituali obtinenda per manducationem Chriſti carnis, niſi conſcientiæ impuritas impediat. Caluiniſtæ autem, niſi nobiſcum admittant Chriſti carnem per vſum ipſum externum Euchariſtiæ, atq; adeò ore corporis, manducari, non poſſunt ad eum vſum accommodare illa Chriſti teſtimonia & promiſsiones, quæ apud Ioannem exſtant; neq; præterea illis ſupereſt vllum aliud teſtimonium Chriſti, ex quo appareat per ipſum vſum externum Euchariſtiæ nos gratiam conſequi, vt antè oſtendi. Quare prorſus fundamento firmo caret ipſorum ſpeculatio, cùm iactitant, voluiſſe Chriſtum promiſsionem de gratia peculiariter obſignare & confirmare ſymbolo Euchariſtiæ externo. Atq; ita vera & firma eſt propoſitio noſtri argumenti Maior: nempe Chriſtum contineri & ſumi ore corporis in Euchariſtia, ſi per vſum externum huius Sacramenti reficimur ſpiritualiter ex certa aliqua promiſsione, quæ ad eum vſum propriè pertineat.

Minor autem propoſitio eiuſdem argumenti: nempe verè nos ſpiritualiter refici per vſum externum huius Sacramenti ex peculiari aliqua promiſsione, quę ad eum vſum pertineat; patet primò, ex natura Sacramenti. Id enim commune eſt omni vero Sacramento, vt habeat annexam aliquam peculiarem Dei promiſsionem, ex qua gratiam obtineamus, ſicut ipſi etiam Caluiniſtæ & Sectarij omnes concedunt. Secundò id patet ex plurimis teſtimoniis Patrum ſuprà recitatis, ac nominatim ex D. Cyrillo. Tertiò ex confeſsione Caluini, qui non ſemel aſſerit, aliquam promiſsionem ad vſum ipſum huius Sacramenti pertinere. Vt cùm ita ſcribit: *Significatio huius Sacramenti in promiſsionibus eſt ſita, quæ quodammodò ſunt ſigno implicitæ.* Item: *Chriſtus,* inquit, *efficaciam Spiritus ſui illic* (in ſigno externo) *profert, qua impleat quod promittit.* Item: *Si per fractionem,* inquit, *panis Dominus participationem ſui corporis verè repræſentat; minimè dubium eſſe debet, quin verè præſtet atq; exhibeat.* Hæc & ſimilia quomodo certò & conſtanter aſſeri poſſunt, niſi in ipſo & per ipſum ſymbolum externum, atq; adeò ore corporis carnem Chriſti ſumamus, vt ita ad ipſum externũ ſymbolum &

Cap. 5.
Lib. 4. in Ioan. cap. 14.
Lib. 4. Inſtit. c. 17. Sect. 11.
Sect. 10.
Ibidem.

eius

eius vſum propriè pertineant promiſsiones, quæ apud Ioannem exſtant? Firmum eſt igitur & hoc noſtrum argumentum, quod ex doctrina etiam Caluiniſtica extruximus. Quare *auferatur iam dubitatio* (vt diui Auguſtini verbis & auctoritate grauiſsima contra iſtos vtar) *Dominum audiamus, non ſuſpiciones coniecturasq́; mortalium; Dominum, inquam, audiamus* DE SACRAMENTO *ſancta menſa ſua dicentem: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* In Sacramento igitur ipſo externo atque adeò ore corporis ſumitur ad vitam caro & ſanguis Chriſti. Alioqui euanida tantùm ſpeculatio & incerta coniectura ac ſuſpicio (vt Auguſtinus loquitur) erit illa doctrina Caluiniſtica de obſignatione promiſsionis gratiæ per iſtud Sacramentum, ſicut demonſtraui.

Lib. 1. de pecc. merit. & remiſs. cap. 20.

Ioan. 6.

CAPVT OCTAVVM.

Probatur ſeptimò Chriſti præſentia ex miraculis.

SEPTIMO. Eadem præſentia Chriſti in Sacramento comprobatur, vt initio dixi, ſtupendis miraculis. Quæ certè non minus conſtat diuinitus patrata eſſe ad eum finem, vt Catholicorum fides de hac Chriſti præſentia confirmaretur, quàm conſtat alia etiam miracula pro Chriſtiana religione in vniuerſum facta fuiſſe ad eum finem, vt Chriſtianæ religioni fides haberetur. Nam ſicut in illis communibus pro noſtra religione miraculis, non alius finis animaduerti ab hominibus potuit niſi ille qui ſequebatur, vt ſcilicet Chriſtiana religio vera putaretur, & à populis ſuſciperetur: Ita neque in miraculis, quibus fides de præſentia Chriſti in Euchariſtia apud fideles eſt aliquando confirmata & aucta, nullus alius finis cognoſci potuit præter eum ipſum, qui conſequutus eſt, vt ſcilicet ea fides hominibus comprobaretur. Et quemadmodum ea ratione colligimus, ſecundum diuinam prouidentiam nullum alium fuiſſe Dei finem in illis miraculis communibus (indicaſſet enim illum Deus, ne homines alioqui tam facilè decipi poſſent) ita rectè ſimiliter colligimus, non alium in pecu-

Miracula circa Euchariſtiam, ad eum finem diuinitus facta eſſe, vt fides de præſentia Chriſti confirmetur.

liaribus iſtis pro Euchariſtia miraculis Deo propoſitum fuiſſe finem, niſi iſtum qui putatus eſt ab iis, in quibus eſt eo modo fides de præſentia Chriſti in Sacramento confirmata & aucta. Item etiam non minus conſtat multa huius generis miracula fuiſſe facta Dei virtute, quàm alia pleraque communia, quæ pro veritate in vniuerſum Chriſtianæ religionis meritò putantur maximum habuiſſe & habere pondus.

Porrò eiuſmodi miracula pro Euchariſtia exſtant maxima & antiquiſsima apud diuum [a] Cyprianum, [b] Nicephorum, [c] Sozomenum, [d] Proſperum, [e] Gregorium, apud quē videre eſt, quemadmodum iſto Sacramento ingentia miracula patrauerit ſanctus Benedictus. Item apud Petrum Diaconum in vita eiuſdem Gregorij. Poſtquam hæreſis autem contraria incœpit ſerpere, maxima quoque miracula exſtiterunt, vt videre eſt apud [f] Paſchaſium & [g] Guidmundum, quibus miraculis ipſe etiam Berengarius ad eiurandam hæreſim permotus fuit. Item poſt VVicleffum qui Berengarij hæreſim renouauit [h] VValdenſis narrat ſe præſente in Eccleſia ſancti Pauli Londini, VVicleffiſtam quendam ab Epiſcopo Cantuarienſi iuſſum eſſe Chriſti præſentiam confiteri, & adorare Euchariſtiam: hunc, cùm facere nollet, reſpondiſſe; Araneam digniorem eſſe veneratione: confeſtim horribilem ingentisque magnitudinis araneam ex ſummo templi tecto in os blaſphemi deſcendiſſe, & vix eam multorum manibus prohiberi potuiſſe, quò minus ad linguam & fauces vſque penetraret. Neque verò opus eſt huiuſmodi miracula petere ex libris, cùm in prouinciis ipſis & locis penè omnibus exſtet ac retineatur in Eccleſia Catholica ſtupendorum partim veterum, partim recentium miraculorum memoria, quæ hanc veritatem S. Euchariſtiæ confirmant. Videatur libellus nuper Coloniæ editus, anno 1584. apud Maternum Colinum, auctore Gulielmo de Gent. Cuius inſcriptio eſt: Exempla illuſtrium miraculorum circa ſacram Euchariſtiam.

a *Serm. de lapſis.*
b *Lib. 13. cap. 7.*
c *Lib. 8. cap. 5.*
d *Lib. de prædict. p. 4. c. 6.*
e *Lib. 2. dialog. cap. 24. & lib. 3. cap. 3.*
f *Lib. de corp. & ſanguine Domini, c. 14.*
g *Lib. 3. de Sacramento.*
h *Tomo 2. de Sacrament. cap. 63.*

CAPVT

CAPVT NONVM.

Reſpondetur ad argumenta Sacramentariorum ex Scriptura petita.

ARGVMENTA, quæ hactenus pro aſſertione Catholica adduxi, maxima & potentiſsima ſanè ſunt. Sed neſcio an non illud videri poſsit maius, quòd ad oppugnandam rem tantam, tamque in Eccleſia Catholica confirmatam, non niſi leuiſsima hactenus argumenta inuenire Sacramentarij hæretici potuerunt. His autem, ne quid deſit, breuiter nunc reſpondebimus. Et primo loco obiiciunt quædam ex Scriptura: quale eſt, quòd Chriſtus de ipſo pane & vino dixit: *Hoc eſt corpus meum.* Et: *Hic eſt ſanguis meus.* Ergo figurata eſt locutio. Nam panis & Chriſti corpus res diſparatæ ſunt, & ſimiliter vinum & ſanguis. Vnum autem diſparatorum non poteſt de altero propriè affirmari, ſed tantùm figuratè: vt ſcilicet in propoſito ſit ſenſus, panem eſſe ſignum corporis. Argumentũ I. *Matth. 26.*

Reſpondemus, Chriſtum de eo quidem quod in manus ſuas accepit, dixiſſe: *Hoc eſt corpus meum,* &, *Hic eſt ſanguis meus*; nõ tamen de eo ſecundum rationem illam propriam & peculiarem, qua id erat panis & vinum, ſed ſecundum rationem ſubſtantiæ tum communem, tum etiam indiuiduam vagam, vt id ſcilicet continebatur illis ſenſibilibus accidentibus panis & vini. Hac autem ratione conſideratum illud, quod Chriſtus in manus accepit, non fuit aliquid diſparatum reſpectu corporis & ſanguinis; ſed quiddam potiùs quod diuerſo tempore indifferenter eſſe potuit verè ac propriè tum panis & vinũ, tum corpus Chriſti & ſanguis. Et in initio quidẽ illius enunciationis Chriſti (*Hoc eſt, &c.*) verè panis & vinum fuit: in fine autem (id quod ſatis eſt ad veritatem enunciationis) verè ac propriè fuit Chriſti corpus & ſanguis per admirabilem panis & vini conuerſionem in corpus & ſanguinem Chriſti iiſdem Chriſti verbis factam. Ita non figurata, ſed propria fuit illa Chriſti enunciatio. Sic reſpondet, quod ad rem ipſam attinet, ex Orthodoxa doctrina, & quidem irrefragabiliter D. Reſponſio.

3.p.q.78.art.5. in fine corporis & ad 2. Thomas. Quam reſponſionẽ infrà magis dilatabimus, [a] quãdo agemus contra Fortunatum, etſi per ſe ipſa ſatis perſpicua eſt, ſimpliciter ita poſita.

a Lib.3.cap.5. Argum. II. *Lucæ 22.* Obiiciunt SECVNDO, quòd in inſtitutione calicis Chriſtus eſt vſus figurata locutione apud Lucam: *Hic calix,* inquit, *nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine.* Vbi & calix figuratè accipitur pro re in ipſo contenta; & etiam ei rei non niſi impropriè tribuitur quòd ſit nouum Teſtamentum, quia ſcilicet Chriſti teſtamentum & promiſsionem de gratia tanquã ſymbolum quoddam ſeu ſignum externum obſignat. Ergo ſine incommodo poſſent quoq; figuratè intelligi illa alia verba: *Hoc eſt corpus meum, &c.*

Reſponſio. Sed ad hanc leuiſsimam obiectionem rectè reſponderi ſolet, valdè magnum eſſe diſcrimen. Primò. Quoniam habemus in Marco & Matthęo expreſſam declarationem illius figuratę locutionis, quod attinet ad illa verba circa calicem. Nam eandem ſententiam Matthæus & Marcus expreſſerunt claris illis verbis: *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti.* (*Matth. 26. Marci 14.*) Vt autẽ hæc eadem ſentẽtia (ſicut neceſſe eſt) ſubiecta ſit illis aliis verbis: *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine:* oportet prorſus calicẽ ibi accipi pro re contenta, quę eſt Chriſti ſanguis, & cõſequenter de hoc ſanguine teſtamentum ſeu promiſsionem non niſi figuratè prædicari, quatenus promiſsionẽ videlicet & teſtamẽtum cõfirmat, vt explicat ille dicẽdi modus Matthæi & Marci in caſu nominis obliquo; ſanguis *noui Teſtamenti.* Secundò. Quoniã monet per ſe ipſa ratio illius figurę in locutione apud Lucam (cùm ſit vſitatiſsima) vt non niſi figuratè id intelligere debeamus. Quẽadmodum ſi dicas, Bibi cyathũ vini; nemo dubitare poteſt, quin cyathus accipiatur metonymicè pro re contenta; idq; propter genus ipſum vſitatiſsimæ locutionis. Accedit tertiò, quòd aliud eſt, figuram admittere in minus principali parte orationis, ſicut ibi eſt verbum *calix.* Si autem verbũ *ſanguis* aut *corpus* acciperetur figuratè pro ſigno corporis aut ſanguinis: aut verbum *eſt,* pro *ſignificat:* ad figuratã locutionẽ referremus orationis partes principales, quod minus licet: & tum quidem id licet minimè, cùm nullum ſuppetit firmum

firmum indicium & argumentum figurati ſermonis. Nō ſuppetit autem in propoſito, quod attinet ad illa verba: *Hoc eſt corpus meum*, &, *Hic eſt ſanguis meus*; licet ſuppetat quidem, quod attinet ad illa, *Hic calix*, *&c.* ſicut eſt declaratum. Eſt etiam quartò hîc notandum quod D. Lucas, atque etiam Apoſtolus, qui verbis illis circa calicem eodem modo ſunt vſi, non tàm ipſa Chriſti verba, quàm ſenſum voluerunt referre. Nam cùm verba Chriſti circa calicē alio modo Matthæus & Marcus, quàm Lucas & Paulus commemorauerint; neq; putandum ſit, narrationem Lucæ & Pauli eſſe certiorem narratione Matthæi & Marci, aut è contrario; omninò credi debet ab iſtis omnibus ſententiam tantùm, non verba ipſa Chriſti, quod ad calicem attinet, fuiſſe commemorata: & illis verbis Chriſtum vſum fuiſſe quæ ex perpetua traditione Eccleſia in conſecratione calicis vſurpat: *Hic eſt calix ſanguinis mei, &c.* quemadmodum in alio etiam loco probaui. Ita fit, vt illa locutio, quam diximus eſſe figuratam, quod attinet ad calicem, non fuerit locutio ipſius Chriſti, ſed tantùm Lucæ Euangeliſtæ & Apoſtoli. Atque ita minus adhuc illa hæreticorum obiectio valet. *In Tract. de Sacrificio Miſſæ, cap. 3.*

TERTIO obiiciunt, alias eſſe ſimiles locutiones Scripturæ, quæ tamen non propriæ, ſed figuratæ ſunt. Ex quo genere commemorat illa Caluinus: [a] *Hoc erit vobis fœdus mecum.* [b] *Agnus hic erit vobis phaſe.* [c] *Petra autem erat Chriſtus.* Argumentum III. *Lib. 4. Inſtitut. c. 17. Sect. 22.* a *Gen. 17.* b *Exod. 12.* c *1. Cor. 10.*

Reſpondeo. Malè citat in duobus prioribus locis Scripturam Caluinus. Non enim legimus niſi ita: *Eritq́; pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* Et: *Hæc eſt religio ſiue* (vt eſt in Hebraico) *ſtatutum phaſe*, id eſt tranſitus. Nō igitur dicitur ibi, circumciſionem ipſam eſſe pactum ſeu fœdus, ſed pactum de circumciſione facienda futurum fuiſſe in fœdus. Circumciſio autem ipſa ſolùm dicitur ibi fuiſſe futura in ſignum eius fœderis & pacti, vt patet ex illis verbis: *Hoc eſt pactum meum quod obſeruabitis: Circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt* SIT IN SIGNVM *fœderis inter me & vos.* Sic etiam neq; in illo alio loco affirmatur de ipſo agno (vt Caluinus falſariè citauit) quòd ſit phaſe, id eſt, tranſitus, ſed de cæremonia ipſa eius agni affirmatur, quòd ſit religio tranſitus, id eſt, qua Reſponſio. *Exod. 12.*

celebrabatur tranſitus. Illius aũt loci: *Petra autem erat Chriſtus*, diſpar ratio eſt. Nam cùm Chriſtus nõdum eſſet tunc ſecundũ humanitatem, neceſſariò debet intelligi figuratè, quod tunc ipſe eſſet illa petra, quatenus illa petra eum ſignificauit.

Argumentum IIII.
1. *Cor.* 10.
Lib. 4. *Inſtitut. c.* 17. *Sect.* 22.
Reſponſio.

QVARTO obiiciunt, quòd Apoſtolus dicit quoq; *panem eſſe communicationem corporis Chriſti*, quod tamen figuratè accipiendum eſt: *Aliud enim* (inquit Caluinus) *eſt communicatio, quàm corpus*. Reſpondeo, Apoſtolum ibidem ſatis indicare, ſe non de pane Euchariſtico abſolutè & ſecundum ſe loqui, ſed de eo vt frangitur & communicatur: ita vt ſit ſenſus, communicationem illius panis verè eſſe communicationem corporis Chriſti.

Argumentum V.
1. *Cor.* 10. & 11.
Reſponſio.

QVINTO obiiciunt, quòd Apoſtolus Euchariſtiam appellat ſimpliciter *panem*; non eſt ergo corpus Chriſti. Verùm facilè quoque ex eiuſdem Scripturæ phraſi ad id reſpondeo: Euchariſtiam vocari nihilominus panem, quia panis videtur, & quia ex pane conficitur, & quia reficit etiam ac nutrit vt panis. Quam phraſim poſtea cùm de tranſubſtantiatione agemus, docebimus accõmodari ſæpe in Scriptura ad res alias.

Argumentum VI.
Ioan. 6.

SEXTO opponunt illud: *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quidquam: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Vbi audimus, carnem ipſam non prodeſſe, ideoque non eſſe (vt fruſtrà Capharnaitæ arbitrabantur) reipſa comedendam, quin immò ſpiritualiter verba Chriſti eſſe accipienda referendaq; ad ſignum carnis Chriſti, & ad ſpiritualem eius communicationem per gratiam.

Reſponſio.
Quo ſenſu Chriſtus dixerit: Caro non prodeſt quidquam.
a *Tract.* 27. *in Ioan.* & *in Pſalm.* 98.
b *Lib. de reſurrect. carnis.*
c *Hom.* 46. *in Ioan.*
d *Serm. de cœna Domini.*
e *Catech.* 4. *Myſtag.*
Ioan. 6.

Reſpondeo, ſenſum eſſe primò; Cogitationem illam carnalem & inſipientem Capharnaitarum nihil ad rem pertinuiſſe, cùm ſcilicet falsò putarent, Chriſti carnem, vt notat diuus [a] Auguſtinus, cõſueto more comedendam eſſe, ſicut carnes eduntur conciſæ priùs in macello. Ita enim carnem ibi pro cogitatione carnali ſecundum vſitatum aliàs Scripturæ morem accepit [b] Tertullianus, [c] Chryſoſtomus, [d] Cyprianus, [e] Cyrillus Hieroſolym. Atq; hæc expoſitio maximè congruit cum ea ſententia, quam Chriſtus oppoſuit illi ſtultæ & carnali cogitationi: *Verba*, inquit, *quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.*

ſunt. Quaſi diceret; Cogitatio veſtra nihil ad rem facit, cùm ſpiritualis omninò longeque alius fuerit ſenſus meorum verborum. Vbi certè Chriſtus non ſignificare voluit, ſua verba ea ratione ſpiritualia eſſe, quia figuratè accipi debeant; ſic enim verba Virgilij & Ciceronis eſſent magis ſpiritualia, quàm verba Chriſti, ſiquidem abundant pluribus & elegantioribus dicẽdi figuris; ſed ſignificauit omninò Chriſtus ibi myſterium, quod eſt maximè ſpirituale & diuinum, propter modum quo Chriſti caro ſub aliena ſpecie comeditur in hoc Sacramento.

Secundò, poteſt etiam *caro* accipi pro ipſa carne Chriſti non ſimpliciter, ſed ſi modo illo, quem Capharnaitæ cogitarunt, ſumeretur. Quæ interpretatio in primam ferè redit. Sic Auguſtinus expoſuit: *Caro,* inquit, *non prodeſt quidquam, ſed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur.* *Tract. 27. in Ioan.*

Tertiò, non prodeſt quidem ſola caro ſine ſpiritu & fide; neque etiam fide accedente prodeſt ipſa per ſe, ſed vt inſtrumentum coniunctæ Chriſti diuinitatis. Ita etiam expoſuit diuus Auguſtinus, cùm ſubiunxit: *Non prodeſt quomodo in macello venditur, ſed quomodo ſpiritu vegetatur.* *Ibidem.* Item cùm ibidem addit Auguſtinus: *Sic dictum eſt; Caro non prodeſt quidquam, quomodo dictum eſt, ſcientia inflat. Et quid eſt, ſcientia inflat? Sola ſine charitate. Ideò enim adiungit Apoſtolus; Charitas verò ædificat. Adde ergo ſcientiæ charitatem, & vtilis erit ſcientia. Sic etiam nunc caro non prodeſt quidquam; ſed ſola caro. Accedat ſpiritus ad carnem ſicut charitas ad ſciẽtiam, & prodeſt plurimum. Nam ſi caro non prodeſt, Verbum caro non fieret, vt habitaret in vobis.* *1. Cor. 8.* Hactenus Auguſtinus. Eſt igitur ſenſus, nõ prodeſſe Chriſti carnem ſecundum illam cogitationem Capharnaitarum; neque etiam ſpirituali modo ſub aliena Sacramenti ſpecie, niſi accedat etiam fides & ſpiritus; ac ne ita quidem per ſe, ſed vt viuifica eſt facta per cõiunctam diuinitatem, cuius eſt inſtrumentum, vt etiam eſt expoſitum in Concilio Epheſino. *In epiſt. ad Neſtorium, & Anath. 11.*

Atque debere quidem aliqua huiuſmodi ratione, non autem ſimpliciter, illam Chriſti ſententiam intelligi, neceſſariò fateri debent ipſi etiam Sacramentarij. Alioqui ne obtinere quidem ipſi poterunt, quòd profit è cœlo caro Chriſti, ſecundum

dum communicationem illam ſpiritualem, ad quam iſti verba Chriſti referunt.

Argumentum VII. *Matth.* 26.

SEPTIMO obiiciunt ſententiam illam Chriſti: *Me autem non ſemper habebitis*, & alias ſimiles, quibus ſignificanit diſceſſurum ſe fuiſſe ex mundo. Non igitur illum præſentem vllo modo iam habemus. Reſpondeo. Vtrumq; prorſus conſiſtere, ſcilicet vt forma viſibili Chriſtus non amplius in hoc mundo, ſed tantùm in cœlo ſit; & vt ſit etiam inuiſibili modo & Sacramentali in Euchariſtia. Quod manifeſtè contra iſtorum infidelitatem oſtendi in diſputatione contra duas Sectas. Quamobrem, quod Chriſtus dicit: *Me autem non ſemper habebitis*; intelligi debet non ſimpliciter, ſed illo modo conſueto, quo cum diſcipulis erat, quādo id dicebat. Nam & poſt reſurrectionem ſuam licet reuera aliquo modo cum diſcipulis ſuis erat, tamen quia non erat modo prius conſueto, ſcilicet mortali & paſsibili; non eſſe ſe cum illis ſignificabat, cùm aiebat: *Hæc ſunt verba quæ locutus ſum vobis, cùm adhuc eſſem vobiſcum.* Subaudimus enim hîc: *Iam autem non ſum*. Et tamen aliquo alio modo procul dubio præſens etiam ſecundum ſuam ſubſtantiam tunc erat. Atque hac ratione diuus Auguſtinus interpretatur illud Chriſti: *Ad Patrem vado, & iam non videbitis me*, quod Chriſtus ante paſsionem ſuam dixit. *Quid eſt*, inquit Auguſtinus, *ad Patrem vado, & iam non videbitis me? niſi quomodo ſum, cùm vobiſcum ſum: tunc enim adhuc erat mortalis in ſimilitudine carnis peccati, qui eſurire poterat & ſitire. Hunc ergo Chriſtum, id eſt, talem Chriſtum, cùm tranſiiſſet de hoc mundo ad Patrem, non erant iam viſuri.* Hactenus Auguſtinus.

Reſponſio.

Quomodo Chriſtus abſit à mundo.

Pag. 77.

Luca 24.

Tractat. 94. & 95. *in Ioan.* *Ioan.* 16.

Quemadmodum igitur ex Auguſtini ſententia non voluit Chriſtus hîc ſignificare, poſt paſsionem ſuam nullo modo ſe videndum fuiſſe à diſcipulis (viderunt enim & habuerunt præſentem tum etiam cùm iam reſurrexiſſet) ſed intellexit tantùm modo conſueto & ordinario, quo ab ipſis antè erat viſus: Ita in noſtro propoſito cùm dixit: Me autem non ſemper habebitis; non ſimpliciter, ſed vno quodam modo id intellexit, ſcilicet viſibili & ordinario, ſicut antè in mundo verſabatur.

Quod

Quod autem Sacramentarij negant, verum corpus alicubi eſſe poſſe, vbi non ſit viſibile, argumentum id eſt inter cetera illorum tum inſcitiæ, tum perfidiæ. Nam Chriſtus verum corpus habebat, cùm ſubitò *euanuit ab oculis* diſcipulorum. Nec dubium eſt, quin poſsit Deus variis modis impedire, quò minus corpus aliquod, alioqui per ſe viſibile, videri alicubi poſſit. Portò autem exiſtimare nõ debent Vbiquetarij ſe in Scripturæ locis qui ſunt de Chriſti abſentia ex hoc mundo ſimiliter excipere poſſe modum inuiſibilem ſuæ Vbiquitatis, ſicut nos excipimus modum inuiſibilis præſentiæ Chriſti in Sacramento. Nos enim pro hac nòſtra exceptione habemus clara teſtimonia Chriſti & totius antiquitatis, vt ſuprà vidimus. Vbiquetarij verò pro ſua exceptione Vbiquitatis tantummodò habent ſui capitis ſomnia, vt aliâs demonſtraui.

Luca 24.

In Diſput. contra duas ſectas, pag. 41. & ſequent. Et in Defenſione eiuſdem Diſput. pag. 176. & ſequent.

OCTAVO obiiciunt Sacramentarij, quòd ipſe Chriſtus Dominus ex articulo de futura ſua in cœlum aſcẽſione videtur Capharnaitis probare voluiſſe, non fuiſſe futurum, vt ipſamet eius caro vllo modo hîc præſens comederetur. Nam cùm illi id eſſe futurum intellexiſſent, ſubiunxit Chriſtus ad remouendum ſcandalum illius opinionis: *Hoc vos ſcandalizat? Si ergo videritis Filium hominis aſcendẽtem vbi erat prius?* Quaſi diceret: tunc certè apparebit, non ita ſicut vos putatis, futurum, vt carnem meam præſentem comedatis. Siquidem poſtquam fuerit ſublata in cœlũ, non erit ſimul in terra prẽſens vbi comedi poſsit.

Argumentum VIII.

Ioan. 6.

Verùm negamus Sacramentariis hunc illorũ Chriſti verborum ſenſum eſſe. Quin potius cum Auguſtino interpretamur, voluiſſe illum eo modo dicendi remouere tantùm opinionem illam Capharnaiticam de manducationis modo. Itaque ſenſus eſt iſte: Cùm videritis me integrum aſcendentem in cœlum, tunc certè intelligetis minimè eſſe futurũ, vt corpore meo veſcamini tanquam aliis carnibus in macello conciſis. Vel (ſecundum D. Chryſoſtomũ) propoſito futuro miraculo aſcenſionis, voluit fidem eius miraculi, de quo tunc agebat, comprobare. Quaſi diceret: Cùm etiam ſim aſcenſurus in cœlum, non debetis exiſtimare eſſe mihi impoſsibile dare vobis meam carnem ad manducandum. Vel, vt idem etiam

Reſponſio.

Tract. 27. in Ioan.

Expoſitio illius loci: Si ergo videritis me aſcendentem in cœlum?

Hom. 46. in Ioan.

Ibidem.

am Chryſoſtomus interpretatur, ſignificauit iſtis verbis Chriſtus, multò maius illorum ſcandalũ fuiſſe futurum, quãdo etiam poſt ipſius aſcenſionem in cœlũ oporteret eos credere, in terris quoq; eandem Chriſti carnem præſentem comedi oportere. Itaq; ſenſus eſt; Si cùm adhuc in terra tantùm ſum, & non etiam in cœlo, hoc vos ſcandalizat; quantò magis tunc ſcandalizabimini, quando aſcendero in cœlũ, & nihilominus credendum erit me in terra præſentẽ ſimul eſſe, vt meã carne veſcamini in Sacramẽto. Quod profectò videtur à Chriſto Domino etiam de noſtris Sacramentariis propheticè dictum eſſe. Ipſi enim nunc maximè ſcandalum illud Capharnaiticũ impiè ſuſcipiunt, propter Chriſti aſcenſionem in cœlum; ex qua inprimis argumentantur, Chriſtum, cùm in cœlum euectus ſit, non eſſe etiam præſentem in Sacramento, neque ore corporis ac reipſa ibi ſumi. Omnes verò iſtæ expoſitiones Auguſtini & Chryſoſtomi rectè cum Chriſti verbis cõgruunt. Neq; omninò quidquam obſtat, quò minus omnes ſimul ſint literales illius loci; ſicut ſæpe aliàs fit, vt in eundem Scripturę locum plures literales ſenſus conueniant, quemadmodum luculenter docet D. Auguſtinus.

Lib. 12. Confeſ. per plura capita.

Argumentum IX.

1. Cor. 10.

NONO obiiciunt quod Apoſtolus ait, Patres veteris Teſtamenti *omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauiſſe, & eundem potum ſpiritualem bibiſſe, bibiſſe autem de ſpirituali conſequẽte eos petra, quæ erat Chriſtus.* Hinc ita ratiocinantur: Illi Patres non manducauerunt Chriſtum niſi in figura: & tamen eundum cibum vel eundem Chriſtum nobiſcum manducauerũt: igitur neq; nos Chriſtum niſi in figura manducamus.

Reſponſio.

Reſpondeo. Primùm non ibi Apoſtolus dicit, Patres illos eandem eſcam ſpiritualem manducauiſſe *nobiſcum:* ſed *eos* omnes certè manducauiſſe eandem ſpiritualem eſcam. Quanquã cùm Paulus ibi declarat, eſcam illam eſſe Chriſtum, qui noſter eſt cibus; rectè ſequitur ex Pauli ſententia, eũdem cibum illos Patres ſpiritualiter manducauiſſe, quo nos iam vtimur. Sed tunc reſpondeo deinde ad argumenti conſequentiã, nullo modo inde ſequi, nos Chriſtum mãducare tantùm in figura, ſi Patres illi in figura tantùm manducauerunt. Conſiſtit enim

nim optimè, vt idem cibus illorum fuerit, qui eſt nunc noſter, & tamen aliter fuerit cibus illorum, & aliter iam noſter.

Neq; valet vllo modo conſequentia ab identitate rei ad identitatem modi ipſius. Nam & Auguſtinus Chriſtum vocat *cibum Angelorum*, neque tamen inde ſequitur, Chriſtum eodem modo ab Angelis, atq; adeò in Sacramento manducari, ſicut manducatur à nobis. Quòd ſi illa conſequentia valeret, pari modo probarent Sacramentarij, Chriſtum in Sacramentis eiuſdem prorſus rationis, cuius eſt Sacramētum noſtrum Euchariſtiæ, fuiſſe manducatum à Patribus veteris Teſtamenti: aut nos iam debere illum manducare vſu etiam legis veteris, ſicut illi Patres manducabant. Quæ abſurda aduerſarij minimè admittent. Quamcunque enim ſtatuant ipſi rationem Sacramenti Euchariſtiæ; agnoſcunt tamen illam longè diuerſam eſſe cæremoniam nunc in noua lege ab illis Sacramentis veteris legis. *In Pſalm. 33.*

CAPVT DECIMVM.

Reſpondetur ad teſtimonia Patrum, quibus abutuntur Sacramentarij.

SECVNDO loco obiiciunt aliquas ſententias veterum Patrum, quas perperam ad opinionem Sacramentariam detorquere conātur. Sed omninò per aliquam obſeruationem ex ſeptem, quas hîc ſubiungemus, quęcunq; eius generis ſententiæ paulò obſcuriores, commodè explicari poterunt. Proponuntur ſeptem obſeruationes in teſtimoniis Patrum.

PRIMA obſeruatio eſt. Cùm Patres Euchariſtiam vocant ſignum aut figuram corporis & ſanguinis Chriſti, non hoc ipſo aſſerunt, aut intelligūt, Chriſti corporis & ſanguinis ſubſtantiam abeſſe ab Euchariſtia. Aliud enim eſt, Euchariſtiam eſſe & dici ſignum corporis & ſanguinis Chriſti: Aliud verò, eſſe ſignum corporis & ſanguinis abſentis. Et eſt vitium quod Dialectici appellant *ab amplo ad non amplum* in illa conſequentia: Euchariſtia eſt ſignum Chriſti corporis; Ergo eſt ſignum

Chriſti corporis abſentis. Maximè enim erit ſignum Chriſti corporis, ſi ſit eius præſentis ſignum. Nam Chriſtus dicitur
Hebr. 1. *figura ſubſtantiæ* Patris æterni; neque tamen inde rectè colliges, ſubſtantiam illam diuinam non eſſe etiam in ipſo Chriſto.
Coloſ. 1. Item dicitur *Imago Dei*, licet etiam ipſe ſuapte ſubſtantia ſit
Philip. 2. Deus. Et *habitu & ſimilitudine* dicitur vt homo: cùm tamen reuera etiam ſit homo. Quemadmodum igitur perperam ex his locis Marcion & Apollinaris argumentabātur, Chriſtum, quia figurâ eſt vt homo, non eſſe verum hominem; ita etiam peruersè colligunt Sacramentarij, Euchariſtiam quia figura ſit corporis & ſanguinis Chriſti, non continere reipſa ſub-
Li. 83. qq. q. 42. ſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti. Auguſtinus certè Chriſtum ipſum ſecundum humanitatem vocat *Sacramentum Filij Dei*: neque ideò tamen putauit Filium Dei abeſſe à Chriſti humanitate. Denique idem Auguſtinus alibi ſatis indicat,
Lib. 3. de Trin. cap. 4. Euchariſtiam eſſe ſignum coniunctum cum ſignificata veritate.

In Pſalm. 3. ſub initium. Hinc igitur explicandum eſt illud Auguſtini: *Iudam adhibuit Dominus ad conuiuium, in quo corporis & ſanguinis ſui figuram diſcipulis commendauit & tradidit.* Vbi procul dubio intellexit Auguſtinus figuram corporis & ſanguinis præſentis, vt in aliis mul-
Citatis ſuprà, cap. 5. tis locis apertiſsimè ſignificauit. Ac propterea etiam in alio
Lib. contra Adimantum, cap. 12. loco dixit, Chriſtum, *cùm ſignum & figuram ſui corporis daret*; affirmauiſſe tamen id quod dabat eſſe ſuum corpus: quia ſcilicet in eo ſigno continebatur res ipſa ſignificata, de qua verè & propriè affirmare Chriſtus poterat, quod eſſet ſuum corpus. *Non dubitauit* (inquit Auguſtinus) *Chriſtus dicere: Hoc eſt corpus meum, cùm ſignum daret corporis ſui.* Vbi ſignificat quidem Auguſtinus de ſigno non ſecundum ſe, ſed ratione rei contentæ & ſignificatæ, affirmauiſſe Chriſtum quòd eſſet ſuum corpus. Quo etiam pacto ibi diſputat Auguſtinus intelligi
Deuter. 12. poſſe quod in Deuteronomio, *Sanguis pecoris* dicitur eſſe *anima eius*: vt intelligatur videlicet ſanguis dici anima pecoris non ſecundum ſe, ſed ratione rei cuius eſt indicium & ſignum, nempè ipſius formæ animalis: quam certè conſtat
Repetit. 3. c. 4. non eſſe abſentem à ſanguine. Claudius tamen de Sainctes, & alij

alij nonnulli probabiliter etiam exiſtimant, Auguſtinum non hoc dixiſſe ex ſententia ſua, ſed ſumpſiſſe ex opinione Manichæorum: cōtra quos illic diſputabat, poſſe ſanguinem dici animam pecoris, non quia ſit ipſa pecoris anima, ſed quia ſit ſignum illius. Sentiebant enim Manichæi, vt memorat Vincentius Lyrinenſis, Chriſtum nō habuiſſe verum corpus, ſed ſignum ſeu figuram quandam corporis. Itaq; videtur Auguſtinus illic eſſe vſus exemplo ducto ex hac opinione Manichæorum, cùm ad explicandum contra eoſdem, quemadmodum ſanguis diceretur anima, quia eſſet eius ſignum, dicit Chriſtum non dubitaſſe dicere; Hoc eſt corpus meum, cùm ſignum ſeu figuram daret corporis ſui: nimirum ſecundum Manichæorum opinionem. Sed licet concedamus, Auguſtinum ex ſententia ſua ſic dixiſſe, potiùs facit hic locus pro nobis, ſi quemadmodum antè fecimus, exponatur ſecundum noſtram primam obſeruationem. Quæ ſanè obſeruatio idcirco etiam certiſsima eſt, quia nullus Patrum ex omni antiquitate proferri poteſt, qui vnquam dixerit, Euchariſtiam eſſe tantummodò ſignum aut figuram Chriſti; ſed contrà potiùs aliqui id diſertè negarunt, vt ſuprà demonſtrauimus.

Lib. aduerſus hæreſes.

Cap. 5.

Porrò Ruardus Tapper, & alij quidam ex hac eadem obſeruatione interpretati ſunt locum quendam Tertulliani, vbi ille ſic de Chriſto dicit: *Panem acceptum ac diſtributum diſcipulis corpus ſuum illud fecit, dicendo; Hoc eſt corpus meum, id eſt, figura corporis mei.* Hactenus Tertullianus. Sed qui poſterius de Euchariſtia ſcripſerūt, vt [a] Sanctes, & [b] Alanus, multò meliùs ex ipſa diſputatione Tertulliani illud interpretantur. Quod enim addidit: *Id eſt, figura corporis mei*, non debet referri ad prædicatum illius enunciationis, ſcilicet ad *corpus*, ſed ad ſubiectum, nempe ad verbum illud, *Hoc*, quod ibi eſt poſitum pro pane ſecundum rationem ſaltem panis ſubſtantialē & indiuiduam vagē, vt ſuprà expoſitum eſt. Itaq; ſenſus Tertulliani eſt iſte: Panem fecit ſuum corpus, dicendo; *Hoc* (id eſt, panis qui eſt figura corporis mei) eſt corpus meum. Probatur hæc interpretatio, quoniam inſtitutum Tertulliani ibi eſt conſonantiam oſtendere figurarum legis veteris, & veritatis noui Teſtamenti:

Articulo 13.

Lib. 4. contra Marcionem.

a *Repetit. 5. cap. 4.*

b *Lib. 1. de Euchar. cap. 32.*

ſtamenti: Itemque quomodo figuris illis ſucceſſerit in nouo Teſtamento ipſa veritas. Nam inter cetera ex eo etiam confirmat quòd panem,qui antè,vt ibi dicit, fuerat in veteri lege figura corporis Chriſti, fecit Chriſtus poſtea reuera ſuum corpus. Ac propterea dicit ibidem, Chriſtum non *peponem* aut aliam rem appellaſſe,aut feciſſe ſuum corpus, ſed *panem*, qui,vt dictum eſt, fuerat ſui corporis figura,vt ita veritas figuræ ſuccederet. Cùm verò hîc dicit Tertullianus,panem factum eſſe Chriſti corpus, non intelligit, factum eſſe vt panis manens panis ſit & eſſe affirmaretur Chriſti corpus, ſed intelligit Chriſtum de ſubſtantia,quæ ſub ſpeciebus panis continebatur affirmauiſſe, quòd ſit ſuum corpus; atq; adeò effeciſſe vt ſubſtantia, quæ ſub illis ſpeciebus contineretur, eſſet ſuum corpus, vt ſuprà docui, cùm exponerem quid propriè demonſtrauerit pronomen illud,*Hoc*,in oratione Chriſti.

SECVNDA obſeruatio. Quandocunq; Patres videntur aliquid ipſo modo dicendi detrahere de veritate & proprietate præſentiæ, aut etiam ſumptionis corporis & ſanguinis Chriſti in hoc Sacramento; id totum non ad ipſam præſentiam aut ſumptionem referri debet,ſed ad modum ſumptionis, vel præſentiæ: nempe vt intelligamus, non eſſe hîc aut ſumi corpus & ſanguinem Chriſti naturali & ordinario modo,quem alioqui verbum,*eſt*,aut *manducatur*,aut *bibitur*, ſignificat; ſed alio planè extraordinario & miraculoſo; qui ſanè ſi ad vſitatum ſignificandi modum iſtorum verborum,*eſſe,manducare, bibere,* ſpectemus, non niſi metaphoricè & impropriè per iſta verba ſignificatur.

In Pſalm. 98. Ex hac igitur obſeruatione illud Auguſtini commodè intelligi poterit:*Non hoc corpus,*inquit,*quod videtis, manducaturi eſtis, nec bibituri illum ſanguinem,quem fuſuri ſunt,qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendo: ſpiritualiter intellectum viuificabit vos.* Intelligit nimirum Auguſtinus *corpus* non abſolutè,ſed ſecundum modum ordinarium & viſibilem, quo alioqui corpora exiſtunt & ſumuntur,quando dicuntur manducari. Hoc modo ordinario & carnali negat manducandum fuiſſe corpus Chriſti,& bibendum eius ſanguinem. Non autem id negat de

cor-

corpore ipſo & ſanguine abſolutè: quaſi nō verè & realiter in ſpirituali hoc & diuino Sacramento nobis commendato ſumantur.

Quod autem hæc interpretatio neceſſariò admitti debeat, patet primùm ex eodem Auguſtino ibidem. Nam id diſputat contra carnalem cogitationem Capharnaitarum: *Qui carnaliter* (inquit ibi Auguſtinus) *putauerunt, quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis.* Secundò. Quoniam alioqui locus hic Auguſtini etiam repugnaret ipſis Caluiniſtis, qui affirmant, corpus ipſum Chriſti ſecundum ſe comedi oportere, licet non niſi modo imaginario Caluiniſtico, quem vaniſsimum eſſe ſuprà oſtendimus. Tertiò. Quia ſimiliter ipſemet Auguſtinus, vt ſuprà vidimus, interpretatus eſt ſimilem illum dicendi modum Chriſti: *Iam non videbitis me,* id eſt, ordinario modo, quo iam vobiſcum verſor. Et ſic etiā ſuprà ex eiuſdem Auguſtini mente illud expoſuimus; *Me autē non ſemper habebitis.* Quartò. Quia aliâs etiam in Scriptura de ſubſtantia ipſa rei, dici quandoq; videtur abſolutè, quod tamen non dicitur de ea, niſi ſecundum aliquem modum. Ita enim D. Paulus, vbi diſputat idem omninò corpus reſurrecturū, dicit tamen, *non quod futurum eſt ſeminari.* Vbi etſi videatur dicere abſolutè de ipſa ſubſtantia corporis, quòd non idē ſit futurum; loquitur tamen nō de ſubſtantia corporis abſolutè, ſed quoad qualitatē & modum, qui non erit idem poſt reſurrectionem: *Seminatur enim,* inquit, *animale, ſurget ſpirituale.*

Tract. 94. & 95. in Ioan.
Ioan. 16.
Matth. 26.
1. Cor. 15.

Ex eadem obſeruatione illud etiam Auguſtini exponi debet, cùm ait, Chriſtum *quodāmodò* ſe portaſſe in manibus ſuis, id eſt, extraordinario quodam modo, nempe Sacramentali. Nam quòd verè & realiter ſe in manibus ipſe portauerit, cùm diceret: *Hoc eſt corpus meum*, prius euidentiſsimè ſignificauit idem Auguſtinus, ſicut ſuprà docuimus.

In Pſalm. 33.
Ibidem.

Simile quiddam ex parte eſt, quod idem Auguſtinus dixit: *Secundum quendam modum Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt: ſicut Sacramentum fidei, fides eſt.* Etſi enim hîc ſecundum primam obſeruationem ſit Auguſtinus interpretandus, cùm ſpeciebus ipſis tanquam ſigno attribuat metonymicè appellationem

Epiſtol. 23.

lationem rei ſignificatæ: tamen verbo illo, *ſecundum quendam modum*, obiter hic etiam declarat rationem, qua iuxta hanc ſecundam obſeruationem res ipſa ſignificata, nempe corpus Chriſti, coniuncta eſt cum ipſo ſigno, ſcilicet ſecūdum quendam modum admirabilem & extraordinarium.

Lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 16. Eſt etiam ſimiliter illa eiuſdem Auguſtini ſententia declaranda, vbi dicit; *Figuratum eſſe, quod Dominus dixit: Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, &c. Quia flagitium*, inquit, *vel facinus videtur iubere*; & quæ in Scriptura ad flagitium hortari videntur, figuratè accipi debent. Quare dicit Auguſtinus, figuratè ibi præcipi, *vt ſuauiter*, perinde ac ſi comederemus, *recondamus in memoria, quòd caro Chriſti pro nobis crucifixa eſt.* Eſt autem huc omninò accommodanda illa ſecunda obſeruatio. Nam hic Auguſtinus non intelligit figuram, quoad rem ipſam ſignificatam in ea locutione, vel quoad ſumptionem Chriſti carnis, quaſi illam verè non ſumeremus vllo modo: ſed ponit figuram tantùm in ea locutione quoad ſumptionis modum ordinarium, qui ſignificatur ſecundum vim ipſam verbi illo vocabulo *comedendi.* Nam & in eo duntaxat modo, ſi propriè hic ſignificaretur, eſſet illud flagitium ſeu facinus, ad quod videri poſſet Scriptura hortari, vt ait Auguſtinus: nimirū ſi Chriſti carnem cum quadam ſuauitate & guſtu ſenſus carnali ſumeremus comedendo more conſueto. Pro hoc ergo ſumptionis conſueto modo dicit Auguſtinus figuratè hic præcipi, vt *ſuauiter*, perinde ac ſi ordinario modo comederemus, recondamus in memoria, quòd caro Chriſti pro nobis crucifixa ſit; id quod certè à nobis etiam maximè tunc fit, cùm alioqui reuera ſumimus ore ſub aliena ſpecie Chriſti corpus in Sacramento.

Lib. 2. contra aduerſarium legis & propheta. cap. 9. Atque hanc quidem expoſitionem eſſe omninò ſecundum mentem Auguſtini intelligi poteſt ex ipſo. Diſputans enim in alio loco idem Auguſtinus, quemadmodum ex iis etiam rebus, quæ per ſe turpitudinem habent, rectè duci poſſint figuratæ locutiones; ſic ad huius rei exemplum adducit hanc eandem Chriſti locutionem, vt clariſsimè tamen explicet, ſe ibi tantùm intellexiſſe figuram quoad ſumendi modum;

dum;

dum;re autem ipſa ſumi nihilominus carnem Chriſti nõ tantùm fide & recordatione,ſed ipſo etiam ore corporis:*Nos,* inquit, *audiamus & intelligamus duo teſtamenta in duobus filiis Abrahæ,* duabusq; mulieribus *eius commixtione fœtatis,ſicut duos in carne vna Chriſtum & Eccleſiam iſtis*(Manichæis)*nolentibus ſine vlla obſcœnitate cognoſcimus. Et ſicut Mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum* I E S V M,*carnem ſuam nobis manducandam bibendumq́ ſanguinem dantem,fideli corde atque* O R E *ſuſcipimus, quamuis horribilius videatur humanam carnem manducare, quàm perimere; & humanum ſanguinem potare,quàm fundere.* Hęc ibi Auguſtinus,qui clariſsimè certè metaphoram ponit tantùm in ſumptionis modo; quandoquidē teſtatur nihilominus ibi grauiſsimè, non modò corde, ſed etiam ore ſumi à nobis ipſum Chriſtum Mediatorem. Ex hoc igitur loco ille alius ſic exponēdus eſt. Ac pręterea eſt hîc notandum,aliam fuiſſe rationem illius ſermonis, quem in concione Chriſtus apud Ioānem habuit de Euchariſtia; aliā verò eius,quo demõſtratione facta ad ſenſum inſtituit hoc Sacramentũ,inquiens:*Hoc eſt corpus meum.* In hac enim aſſeueratione, propriè omninò locutus eſt,neq; etiam expreſsit illam metaphoram in ſumendi modo,quam Auguſtinus,non malè, quo ad modum quidem,notauit in illo ſermone apud Ioannem. *Ioan. 6.*

T E R T I A obſeruatio. Cùm verba Sacramentalia Patres transferũt ad ſpiritualem doctrinæ diuinæ manducationem per fidem;faciunt hoc illi non ſecundũ ſenſum verborũ Chriſti literalem,ſed myſticum,qui tamen ſecundum Patrum ſententiā minimè ipſe pugnat cum literali de reali manducatione,ſed eo potiùs tanquā fundamento nititur. Vt cùm Origenes dixit:*Panis iſte,quem Deus corpus ſuũ fatetur,verbũ eſt nutritorium animarum.* Certè non vult, nihil aliud eſſe manducare corpus Chriſti & illum panē, quàm audire Dei verbum; ſed exponit ſenſum myſticum Chriſti verborum,qui ſenſus minimè tollit ſenſum literalem, ſed in illo potiùs tanquā in ſuo fundamēto ſubſiſtit. Alioqui nullũ ex ſententia Origenis relinqueretur Sacramentũ Euchariſtiæ externũ,quod ex illis Chriſti verbis iuxta literalē ſenſum probari poſſet. Itaq; alio loco ipſe Origenes clariſsimè ſenſum literalē cum hoc myſtico coniunxit, *In caput 26. Matthæi.* *Homil.16.in Numer.*

eiq; vt fundamentum ſuppoſuit, inquiens: *Bibere dicimur ſanguinem Chriſti, & ritu Sacramentorũ, & cùm ſermones eius recipimus.* Eodẽ referri poteſt quidam alius locus Clementis Alexãdrini, cùm explicans verba Chriſti circa calicẽ, ita inquit: *Verbum quod pro multis effundetur, ſanctum lætitiæ fluentum allegoricè ſignificat.*

Lib. 2. pædag. cap. 2.

QVARTA obſeruatio. Cùm Patres dicunt, in ipſo etiam vſu Sacramenti manducari oportere ſpiritualiter corpus Chriſti per fidẽ; minimè idcircò intelligunt, nõ debere ibi etiã ipſum corpus Chriſti mãducari realiter ore corporis in Sacramẽto; ſed docere tantùm volunt, realem manducationẽ tunc demũ eſſe fructuoſam, quando cum ea ſpiritualis quoq; mãducatio cõiungitur. Huc illud Auguſtini pertinet: *Vt quid paras dentes & ventrem? crede & manducaſti.* Et illud eiuſdẽ: *Videte fratres, panem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate.* Et illud Cypriani: *Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncera panem ſanctum frangimus & partimur.* Sic & alia ſimilia.

Tract. 25. in Ioannem.
Tract. 26. in Ioan.
Serm. de cœna Domini.

QVINTA obſeruatio. Cùm Patres aiunt, corpus Chriſti eſſe cibum ſpiritualem, nõ corporalem; ſolùm volunt ſignificare, non eſſe cibum quo nutriatur corpus noſtrũ more conſueto, ſed quo ſpiritualiter anima reficitur. Nihilominus hic ipſe cibus ſpiritualis, ex Patrum ſentẽtia, ore etiã corporis ſumitur in Sacramento, vt ita ſumptus reficiat animã ſpiritualiter. Ita igitur intelligi debet illud Ambroſij: *In Sacramẽto Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti. Nõ ergo corporalis eſca, ſed ſpiritualis eſt.* Et illud Theophylacti: *Animalis homo ſpiritualem cibum carnis Domini non intelligit.* Et ſi quę ſunt apud Patres ſimilia. Diuus aũt Irenęus cùm ſcribit: *Corpus noſtrũ carne & ſanguine Domini nutriri*; non ita hoc intelligit, quaſi per carnem & ſanguinem Chriſti, tanquã per corporalẽ alium cibum & potũ, nutriatur, ſed ſignificat vegetari quodammodò noſtrũ corpus per Chriſti carnem, quatenus beneficio illius nunc in Sacramento ſumptæ cõſequetur poſtea immortalitatem, & quia fortè vires aliquas Sacramẽtum iſtud mirabiliter ei addit, vt ſuprà etiã attigimus, & declarauit etiã Martyr Roffenſis. Vel certè ſignificat etiam Irenęus, corpus noſtrũ nutriri per corpus & ſanguinem Chriſti ſecũdum accidentia Euchariſtiæ, quibus ipſum Chriſti corpus & ſanguis intimè ſubeſt.

De iis qui initiantur myſteriis, cap. 9.
In cap. 6. Ioan.
Lib. 5. cap. 2.
Lib. 4. de Euch. contra Oecolamp.

SEXTA

Sexta obſeruatio. Cùm videntur Patres ſignificare, ab his ſolis mãducari corpus Chriſti in Sacramento, qui ſunt in gratia; non loquuntur de manducatione reali, quaſi nõ etiam ore corporis indignè ab impiis manducetur vt eſt in Sacramento; ſed ſolùm de manducatione ſpirituali & interna, qua ſcilicet ipſum etiam per ſe corpus Chriſti, tãquam ſpiritualis cibus, palato mẽtis verè percipiatur. Huc ſpectat illud Auguſtini: *Non dicendum, eum manducare corpus Chriſti, qui in corpore non eſt Chriſti*; Id eſt, nõ ita manducat, vt eius manducationis beneficio *liberetur ab æterno igne.* Hoc enim ibi diſputat Auguſtinus. Eodem modo intelligendum eſt illud Origenis: *Verbum factum eſt caro, veruſq; cibus, quem qui comederit, omninò viuet in æternum: quem nullus malus poteſt edere.* Loquitur de ſpirituali mãducatione, qua ipſe Chriſtus ſecũdum ſe percipiatur animæ palato, ſitq; animæ cibus; vt diximus. Nam quòd poſſit alioqui Chriſtus, vt eſt in Sacramẽto, realiter mãducari ore corporis ab indignis, tum aliorum Patrum, tum etiam ipſius Origenis teſtimonio ſuprà manifeſtè probauimus. Ita etiam intelligendæ ſunt aliȩ ſimiles ſententiæ Patrum, ſi quæ tales occurrãt. Quod autem ait Chriſtus: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*; intelligi debet, quantum eſt quidẽ ex vi ipſius Sacramenti, niſi impuritas conſcientiæ effectum Sacramenti impediat, atq; adeò ſi corpus Chriſti in Sacramẽto comedatur etiam ſpiritualiter. Nec alio modo intelligendi ſunt Patres, cùm de effectu iſtius Sacramenti ſimiliter atq; Chriſtus loquuntur. Nam & Baptiſmo quoq; Chriſtus & Patres tribuunt vim regenerandi ſpiritualiter: & tamen fieri poteſt, vt quis verum Baptiſmum ſuſcipiens non regeneretur ſpiritualiter, ſi videlicet improbitas animi impediat; vt agnoſcit etiam Caluinus.

Lib. 21 de ciuit. cap 25. *In cap. 15. Matth.* *Cap. 5.* *Ioan. 6.* *Ioan. 3.* *In ſecunda defenſione doctrinæ de Sacram. contra VVeſtphalum, ſub finem.*

Septima obſeruatio. Cùm quædam Patres de corpore Chriſti, vt eſt in hoc Sacramẽto, ſcribunt, quæ ipſi quidẽ corpori ſecundum ſe non cõpetunt (vt quod atteratur dentibus, quod frangatur, quod dentes illi infigantur, &c.) tantùm abeſt, vt propterea velint ſignificare, verũ ipſum corpus Chriſti nõ eſſe in Sacramento, ſed ſolùm ſignum eius; vt maximè potiùs hac ratione indicẽt illud reuera in Sacramento cõtineri.

Nam propterea hæc de corpore Chriſti dicunt, quia non minus illud intimè coniunctũ eſt accidentibus Euchariſtiæ, quę franguntur & lacerantur, & figũtur dentibus, quàm eſt coniuncta alia quæuis ſubſtantia accidentibus ſuis, ſecundũ quæ verè ac propriè frangitur & laceratur. Quòd ſi non hanc coniunctionem vellent eo modo loquendi ſignificare; nõ niſi admodùm ineptè ad commendandam fidem huius myſterij ita loquerentur, vt ſuprà etiam notaui. Quantulũ enim myſteriũ eſt, nudum ſignum corporis Chriſti dẽtibus atteri & frangi? Significant igitur iſto modo dicẽdi Patres, corpus Chriſti eſſe intimè coniunctũ illi rei, quæ frangitur & atteritur dentibus, non minus quàm ſi ipſum etiam attereretur & frangeretur. Atq; hoc ipſo ſenſu Berengarius Romę iuſſus eſt huiuſcemodi verbis eiurare Sacramentariam hæreſim, & profiteri realem Chriſti præſentiam in Sacramento: quia ſcilicet maximè hic loquendi modus coniunctionem corporis Chriſti cum ſpeciebus Euchariſtiæ ſignificat.

Cap. 5.

De conſecrat. d. 2. Canone; Ego Berengarium.

Deniq; obſeruandum hoc loco eſt, quod prudẽter ab aliis etiã Scriptoribus Catholicis annotatũ eſt. Non mirũ eſſe, ſi in hac quæſtione de Euchariſtia occurrant aliquæ ſententię obſcuriores Patrum, cùm etiam in aliis quæſtionibus contra Arianos, & cõtra Pelagianos, ipſi etiam Patres veteres ſæpe laborauerint, vt partim ſuas, partim aliorum vetuſtiorum Patrum ſentẽtias ab hæreticis obiectas defenderent à ſenſu hæretico Ariano vel Pelagiano. Conſiderari enim debet, morẽ fuiſſe Patrum, vt de rebus fidei, cùm nondum eſſent apertè ſatis cõtrouerſiæ ab hæreticis motæ, ſecurius & ſimplicius in Eccleſia Catholica ſcriberent & loquerentur; quòd nimirum putarent, ſe non niſi Catholicè ab omnibus intellligi. Qua de re elegantiſsimus locus exſtat apud diuum Auguſtinum lib. 1. contra Iulianum, vbi hac ipſa obſeruatione, circa morem veterum, excuſat Auguſtinus diuum Chryſoſtomum cõtra calumnias Pelagianorũ, qui ipſum in quæſtione de peccato originali pro ſe citabant. Quò etiam pertinet id quod ſuprà notaui de cautela à Patribus adhiberi ſolita, ne myſterium hoc ſacroſanctũ Euchariſtiæ exponerẽt irridendum infidelibus, ſi nimis

nimis claris verbis explicaſſent illud ꝓ concione & in ſcriptis popularibus. Deniq; ſententiolis, quas hinc inde Sacramentarij ad confirmationem ſui erroris perperam colligunt, opponenda eſt moles illorum argumentorum, quibus ſuprà manifeſtè conuicimus, Chriſtum de ſententia omnium ſanctorum Patrum in Euchariſtia realiter contineri. *Cap. 5. & 6.*

CAPVT VNDECIMVM.

Reſpondetur ad argumenta, quæ Sacramentarij ex ratione ducunt.

TERTIO loco vtuntur Sacramentarij in re tanta quibuſdam etiam ratiunculis leuiſsimis. Primò obiiciunt; Non eſſe poſsibile vt Chriſtus hac ratione totus contineatur in parua quantitate hoſtiæ, & adſit ſimul diuerſiſsimis in locis. Reſpondeo. Nullam eſſe in hac re implicationem contradictionis, ac proinde rem eſſe poſsibilem Deo, apud quem *omnia poſſibilia ſunt*, vt Gabriel Angelus & Chriſtus teſtantur. Cauſſa eſt, quia præſentia corporis vnius in loco, atque etiam modus præſentiæ ſecundum commenſurationem & exæquationem cum loco, quiddam poſterius eſt, quàm veritas ipſa, & vnitas corporis, cùm ſit illius accidens. Ita fit, vt non hoc ipſo, quòd multiplicetur præſentia corporis in loco, vel varietur modus præſentiæ, debeat tolli vnitas & veritas corporis; ſed poteſt ſine contradictione nihilominus hæc conſiſtere per potentiam Dei abſolutam, vt latiùs defendi in diſputatione contra fundamenta Sacramentariorum & Vbiquetariorum. Accedit, quòd ipſi etiam Sacramentarij animaduertere iam videntur ſuum in hoc articulo de omnipotentia Dei, errorem; nam incipiunt ſententiam ſuam ita explicare, quaſi non ſentiant, rem hanc eſſe abſolutè Deo impoſsibilem, ſed ex hypotheſi, id eſt, poſito, quòd immutabiliter Deus (vt ipſi falsò putant) voluit vt Chriſti corpus non eſſet vllo modo præſens, niſi in vno aliquo loco. Ita enim Sacramentariam ſententiam interpretatus eſt nuper quidam Caluiniſta Geneuẽſis, nomine Palatinus Kednadon, in lib. de vnione perſonali duarum in Chriſto naturarum.

Argumentũ. I.

Reſponſio.

Matth. 19
Luca 1.

Pag. 63. & ſequent.

Pag. 95. & 96.

Argumentum II.

Obiiciunt autem ſecundò; Chriſtum ſimilem per omnia nobis fuiſſe, excepto peccato, omneſque proprietates ſiue attributa corporis humani aſſumpſiſſe: corporis autem humani naturalem proprietatem eſſe, vt non ſit vllo modo præſens niſi in vno loco.

Reſponſio.

Sed hoc etiam facillimè expeditur. Fateor enim proprietatem corporis eſſe, vt ſit tantum in vno loco, quantum eſt quidem ex vi naturali corporis. Quam proprietatem etiam Chriſtus aſſumpſit & retinet. Nam per vim quidem naturalem ſui corporis non eſt, nec fuit vnquam vno tempore, niſi in vno aliquo loco. Hoc tamen non impedit, quò minus ſupra naturam corporis Chriſto competat, vt ſit ſimul in pluribus locis: alioqui ſimiliter probaretur, illum ne iam quidem eſſe immortalem & impaſsibilem, cùm proprietas corporis humani ſit, quantum eſt quidem ex vi naturali illius, mori & pati poſſe.

Argumentum III.

Tertio, vrgent huiuſmodi quoddam argumentum: Sermo ille Chriſti fuit Sacramentalis: Sacramenta autem ſunt ſigna quædam: Igitur ſecundum analogiam doctrinæ Sacramentalis, exiſtimare debemus, non in ipſo Chriſti corpore & ſanguine, ſed tantùm in eius ſigno iſtud Sacramentum eſſe conſtitutum.

Reſponſio.

Quæ forma argumentandi ſi valeret, ſimiliter probarent iſti, Baptiſmi Sacramentum non in aqua, ſed in aquæ aliquo ſigno inſtitutum eſſe. Fuit enim & ille Chriſti ſermo Sacramentalis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* Et: *Baptizantes eos, &c.* (*Ioan. 3. Matth. 28.*) Reſpondendum ergo eſt, ex eo quod ſermo ille fuerit Sacramentalis, rectè quidem conſequi, vt Euchariſtiæ Sacramẽtum eſſe debeat alicuius effectus ſpiritualis ſignum; ſed hoc tamen non impedire, quò minus hæc Euchariſtiæ ſignificatio ſubſiſtat in vera re. Hanc autem rem, ſecundum ipſius Chriſti ſententiam, dicimus continere etiam præſens ipſum corpus & ſanguinem Chriſti: ſicut in re, in qua eſt ſignificatio Baptiſmi, continetur vera natura aquæ.

Argumentum IIII.

Poſtremò, negant eſſe vtile, immò pernicioſum fuiſſe futurum dicunt, vt Chriſti carnem præſentem apud nos haberemus. Nam & Apoſtolus monet, vt *quæramus quæ ſurſum ſunt, non quæ ſuper terram.* (*Coloſ. 3.*) Et etiam ea de re in celebratione Euchari-

ſtiæ

ſtiæ à miniſtro monemur. Et Chriſtus ipſe dixit: *Si non abiero, paracletus non veniet ad vos*; Noluitq; nos ſuæ carnis præſentiæ affixos eſſe. Verùm hoc totum iſti vaniſsimè obiiciũt. Dubium enim non eſt, quin Chriſti præſentia ſub aliena Sacramenti ſpecie plurimum ad excitandam in noſtris animis ſanctam quandam erga Chriſtum reuerentiam, atque adeò ſummum pietatis ſtudium, valeat, vt ſuprà expoſuimus. Quòd autem ea, quæ ſurſum ſunt, quærere, & ſurſum corda attollere, in celebratione huius myſterij iubemur, id eò pertinet, vt cuius nam rei pignus nobis in hoc Sacramento diuinitùs donetur, intelligamus; nempè vitæ æternæ, quam degemus cum Chriſto in cœlis, & quam nobis in omni re propoſitam habere debemus: Non autem id eò ſpectat, vt putemus, ſicut cogitant Sacramẽtarij ridiculè, Chriſtum non eſſe etiam in terra præſentem ſub aliena ſpecie Sacramenti. Denique Chriſtus ſolùm de præſentia conſueta ſub forma propria viſibili illud ad diſcipulos locutus eſt: *Si non abiero, &c.* De præſentia verò inuiſibili, in Sacramento quoque illud etiam rectiſsimè intelligi poteſt: *Ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſeculi*; vt etiam intellexerunt Patres in generali Concilio Viennenſi.

Ioan. 16.

Reſponſio.

Matth. 28. Lib. 3. Clementinarum, titulo, de reliquiis & venerat. Sanctor. cap. Si Dominum.

Quin ſit igitur præſens Chriſti corpus & ſanguis in hoc ſanctiſsimo Sacramento, dubium nullum eſſe debet.

LIBER

DE TRANSVBSTANTIATIONE PANIS ET VINI IN CORPVS ET SANGVINEM CHRISTI.

CAPVT PRIMVM.

Quis ſit controuerſiæ ſtatus.

ALTERA quęſtio erat de modo ſeu de via, qua Chriſtus ſiſtitur præſens in hoc Sacramento; Vtrum ſcilicet hoc fiat per conuerſionem ſubſtantiæ panis & vini in illius corpus & ſanguinem? Sectarij omnes negant: Eccleſia verò Catholica affirmat; Atque ita ſub anathemate definitum eſt in Concilio Tridentino. Vbi docetur, fieri hîc conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in Chriſti corpus, & totius ſubſtantię vini in Chriſti ſanguinem, remanentibus tantùm panis & vini accidentibus; quæ eſt ratio ſeu deſcriptio tranſubſtantiationis, ſicut Eccleſia hanc conuerſionem appellat.

Seſſ. 13. cap. 4. & can. 2.

Quid ſit tranſubſtantiatio.

Porrò in hac aſſeueratione aduerſarios habemus non modò Sacramentarios, qui cùm præſentiam Chriſti negent, cõſequenter etiam dogma de tranſubſtantiatione reiiciunt, ſed etiam Lutheranos omnes Cõfeſsioniſtas, qui contẽdunt, ſubſtantiam panis & vini manere & eſſe vnà cum corpore Chriſti & ſanguine in hoc Sacramento.

Neque hi ſolùm, ſed etiam antiquiores quidam hæretici ſic ſenſerunt. Nam Valeranus quidam, vt refert VValdenſis, paulò poſt Berengarium opinatus eſt, adeſſe ſimul ſubſtantiam panis & vini, & quidem non modò naturâ, ſed etiam ſuppoſito, ſiue hypoſtaſi ſua propria diſtinctâ à Chriſti corpore & ſanguine. Hanc ſententiam non ita multò pòſt quidam Ioannes Parys, vt idẽ VValdenſis refert, confutauit, propterea quod ponebat ſubſtantiam panis & vini habere hîc ſuas proprias hypoſtaſes. Itaque ipſe Ioannes Parys commentus eſt, adeſſe quidem ſubſtantiam panis & vini, ſed ſuſtentari & aſſumi

Tomo 2. de Sacram. cap. 65. & ſequent.

mi hypoſtaticè à diuino Verbo, id eſt, à perſona Chriſti, mediante ipſius corpore & ſanguine. Quare hinc iſte declarabat fieri, vt panis ipſe & vinum verè & propriè diceretur eſſe corpus & ſanguis Chriſti; ſicut Deus ſeu Verbum diuinum propter vnionem hypoſtaticam duarum naturarum in Chriſto verè & rectè dicitur homo.

Sed commentum iſtud, de hypoſtatica vnione panis & vini cū corpore & ſanguine Chriſti in Euchariſtia, ab omnibus exploſum & irriſum fuit: nec vllos habuit deinde ſectatores. Primò, quoniam merum fuit ſomnium, quod nullo neq; Scripturæ, neq; Eccleſiæ veteris teſtimonio, vel in ſpeciē quidem probari potuit. Deinde, quoniā nullo modo veriſimile eſt, toties Verbum diuinum aſſumere ſubſtantiam panis hypoſtaticè, & iterum deſerere, quoties Euchariſtia conficitur, & illæ externæ ſpecies corrumpuntur. Tertiò, quoniam tunc Verbū diuinum non quomodocunq; naturam aliquam hypoſtaticè aſſumeret, ſed naturam prius ſuſtētatam proprio alioqui ſuo ſuppoſito & naturali hypoſtaſi, quam ideò oporteret corrūpi. Panis enim & vinum, antequam fiant Euchariſtia, dubium nullum eſt, quin vt naturam, ſic etiam hypoſtaſim naturalem panis & vini habeant. Vt autem natura, quæ in propria hypoſtaſi ſuſtentetur, aſſumatur hypoſtaticè à Verbo, multi putant rem eſſe impoſsibilem; vel certè res eſſet non conſentanea, cū oporteret aliquid ad eam rem in natura deſtruere. Deniq; nec illud ſatis intelligitur, quod ille Ioannes dicebat, aſſumi hypoſtaticè ſubſtantiam panis & vini, mediāte ipſo corpore Chriſti & ſanguine. Maximè cùm multi cōtendant, fieri non poſſe, vt natura aliqua creata perfectionem habeat ad aſſumendam hypoſtaticè diuerſam aliam naturam. Opinio illa igitur ab omnibus, vt dixi, etiam hæreticis eſt deſerta.

Panem non eſſe vnitum hypoſtaticè cum corpore Chriſti.

Quare Lutherani non niſi opinionē illam alteram Valerani ſunt ſecuti, nempè adeſſe in Sacramēto ſubſtantiam panis & vini, ſuppoſito etiam ſuo proprio diſtinctam à corpore & ſanguine Chriſti. Docent tamen corpus & ſanguinem in pane eſſe Sacramentali quadā (vt dicunt) & ſingulari cōiunctione, nō minus coniunctè & intimè, quàm ignē in candente ferro:

didit, vt in articulo quidem 10. Cōfeſsionis, nullā mentionem fecerit panis & vini; In Apologia verò affirmauerit, Catholicos Doctores in eo decimo articulo approbaſſe doctrinam Confeſsionis, in qua dicatur, *cum pane & vino* (ſic enim falſariè recitat Melanchthon) *exhiberi corpus & ſanguinem Chriſti.* Quod adeò verum non eſt, vt cùm in articulo 10. Confeſsionis non ſatis clarè doctrinam de tranſubſtantiatione iſti poſuiſſent, petiuerint Catholici, vt illam clariùs ibi profiterentur; ſicut patet ex reſponſione Catholicorū reddita nomine Imperatoris ad illum articulum, quam cōmemorat Andreas Fabricius.

Sed omiſſa iſtorum vel inconſtantia, vel impudentia, vel aſtutia, demonſtrabimus aduerſus illos, & etiam contra Sacramentarios, aſſertionem Catholicā, primò, ex illis ipſis Chriſti verbis, quibus antè probauimus corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam: *Hoc eſt corpus meum*; Et: *Hic eſt ſanguis meus.* Secundò, ex cōſenſu ſanctorum Patrum, vbi refutabimus commenta omnia vanarum interpretationum, quas aduerſarij adhibent. Tertiò, ex fine quodam Euchariſtiæ, & ex duabus illius præcipuis figuris. Quartò, ex Eccleſiæ definitione in aliquot Conciliis. Poſtea reſpondebimus ad obiectiones Sectariorum. *Matth. 26.*

CAPVT SECVNDVM.

Probatur tranſubſtantiatio ex illis verbis Chriſti: Hoc eſt corpus meum; & : Hic eſt ſanguis meus.

EX CHRISTI verbis formo tale argumentū. Quidquid ſubſtantiæ continebatur ſub ſpeciebus panis & vini, finita prolatione illorum Chriſti verborum; & quidquid nunc etiam ibi continetur, quando à Sacerdote prolata ſunt eadem verba: id totum verè & propriè tunc fuit, & nunc etiam eſt corpus & ſanguis Chriſti. Sed nihil ſubſtantiæ panis, & ſimiliter nihil ſubſtantiæ vini, tunc fuit aut nunc eſt verè & propriè corpus aut ſanguis Chriſti, cùm finitur illa prolatio verborum. Ergo nihil ſubſtantiæ panis & vini continebatur tunc, aut nunc continetur ſub ſpeciebus panis & vini. Quod ſi nihil ibi ſubſtantiæ

Formula probandi tranſubſtantiationem, ex Chriſti verbis.

panis aut vini continetur, cùm tamen ſubſtantia panis & vini ibi antè fuerit; conſequitur, panem eſſe conuerſum in Chriſti corpus, remanentibus ſolis accidentibus, & ſimiliter vinum in ſanguinem.

Huius noſtri argumenti maior ſeu prior propoſitio certiſsima eſt, tribus conſtitutis, quę neceſſariò concedi debent. PRIMVM eſt, enunciationem illam: *Hoc eſt corpus meum*, (idem intellige de ſanguine) verificari propriè in vltimo inſtanti prolationis; ſicut oportet omnes alias enunciationes tunc maximè veras eſſe. SECVNDVM eſt, veram hanc eſſe enunciationem pro eo inſtanti, non figuratè, ſed omninò propriè. Quod ſuprà ſatis eſt à nobis cōtra Sacramentarios probatum. TERTIVM, quod diligentiſsimè notari debet, eſt, hanc eſſe vim illius pronominis demonſtratiui, *Hoc*, vt, ſi ad rem aliquam applicetur, quæ ſecundum conditionem ſuam non ſoleat aliquam aliam ſubſtantiam diuerſam à ſua continere, ſicut continet dolium (verbi gratia) aut marſupium; demonſtret omninò totum quidquid eſt ſubſtantiæ ſub illis externis accidentibus rei quæ ſenſu percipiuntur: demonſtret, inquam, id totùm ſaltem ſub ratione ſubſtantiæ communi & indiuidua vagè, per ordinem ad accidentia illa quæ ſentiuntur, ſicut in propoſito accidere ſuprà declarauimus. Fit enim per illud pronomen vſitata demonſtratio ad ſenſum. Quò fit, vt ſi ſecundum conſuetudinem non ſoleat ſub talibus externis accidentibus latere ſubſtantia alterius rei præter eam, quæ proximè & immediatè continetur ipſis externis accidentibus; totum quidquid eſt huius ſubſtantiæ (ſub aliqua tandem ratione) & nihil aliud pronomen illud demonſtret. Iam verò certum eſt, panem non eſſe ſicut marſupium, aut dolium; ſed ex conſuetudine exhibere tantùm ſenſibus illam ſubſtantiam totam, quæ proximè & immediatè ſubeſt illis externis accidentibus panis. Ita fit, vt Chriſtus dicens accepto pane: *Hoc eſt corpus meum*; totam ſubſtantiam (ſecundum rationem quidem ſubſtantiæ in communi, & in confuſo cogitatam, non autem ſecundum propriam & diſtinctam rationem panis) ſub illis accidentibus panis contentam demonſtrauerit,

Lib. 1.

Lib. 1. cap. 9.

ſtrauerit, affirmaueritque, quòd ea ſit ſuum corpus: id quod veriſsimum fuit in fine prolationis eorum verborum. Ac ſimiliter idipſum ex Chriſti inſtitutione quotidie etiam nunc verè affirmatur. Quemadmodùm cùm aliquis de quauis alia re, quæ ſecundum conditionem ſuam non ſoleat continere aliquid aliud diuerſum, affirmat quidpiam ſimili demonſtratione ad ſenſum facta; totam ſubſtantiam demonſtrat, quæ ſub rei accidentibus ſubeſt, & de tota affirmat: cùm non ſit ratio cur pronomen demonſtratiuum *Hoc*, indicet partem ſubſtantiæ rei, & non totam; aut cur indicet aliquam rem aliam, quando ſimpliciter quidem ad rem ipſam ſine vlla limitatione aut determinatione illud pronomẽ applicatur. Quod ſi ſecus quis faceret; minimè verum loqui cenſeretur, ſed planè haberetur impoſtor. Exempli cauſſa: Verè dixeris, accepto marſupio in quo ſit aurea pecunia: *Hoc eſt aurum*; quia cùm marſupium ſit res, quæ ex conditione ſua ſoleat cõtinere aliquam aliam ſubſtantiam præter ſuam illam coriaceam vel ſericam, quæ immediatè ſubeſt accidentibus ſenſibilibus marſupij; licitum eſt eo modo loquendi demonſtrare non quidquid eſt ſubſtantiæ ſub illis accidentibus marſupij, ſed pecuniam auream in marſupio, & de illa verè affirmare, quòd ſit aurum. Si verò in pane includeres aurum, & accepto eiuſmodi pane diceres ſimpliciter: *Hoc eſt aurum*; falsò & præter conſuetudinem loqui iudicareris. Quare? Quia cùm panis non ſit res, quæ ſoleat in ſe aliam ſubſtantiam diuerſam continere; videreris de tota ſubſtantia, quæ proximè ſubeſt accidentibus panis, affirmare quòd ſit aurum: cumque Deus non ſis, qui poſsis virtute verborum tuorum efficere, vt ſubſtantia tota, quæ eſt ſub panis accidentibus, fiat ac ſit aurum; falſum dicere putareris. Vera eſt igitur maior noſtri argumenti propoſitio: Nempè totum id quod fuit & nunc eſt ſub accidentibus panis, finita conſecratione eſſe corpus Chriſti: quia de eo toto id Chriſtus propriè affirmauit, iuxta vim quam habet pronomen illud demonſtratiuum *Hoc*, applicatum ad rem & ſubſtantiam, quæ fuit panis.

Minor etiam propoſitio eiuſdem argumenti probatur

manifeſtè. Quoniam impoſsibile eſt, vnum eſſe verè & propriè aliud, niſi vtrumq; ſit idem, ſaltem ſuppoſito & hypoſtaſi, ſi non etiam ſecundum naturā & formam. Hæc enim identitas, vel omninò, vel certè ſecundum ſuppoſitum, ſignificatur per affirmationem enunciationis, cùm dicimus; Hoc eſt illud. At nihil ſubſtantiæ panis eſt idem ſuppoſito, & multò minus formâ & naturâ cum corpore Chriſti. Ergo nihil ſubſtantiæ panis eſt verè & propriè corpus Chriſti. Et hæc fuit argumenti noſtri Minor: Sequitur ergo concluſio: quam certè vel hoc argumento ſatis apparet ex ipſis etiam Chriſti verbis, & non tantùm auctoritate Eccleſiæ, conſtare.

Sed occurrunt Lutherani duabus viis huic argumento; Quanquam vtram ex illis duabus viis magis ipſi probent, nō ſatis declarant. Vna eſt, cùm dicunt (ſicut Kemnitius ex Lutheri ſententia docet) enunciationem illam & affirmationem Chriſti: *Hoc eſt corpus meum*, non eſſe omninò propriè accipiendam, vt verba ſonant, ſed ſignificare, *Hoc continet corpus meum*, vel, *eſt ſimul cum corpore meo*. Ac probat Lutherus, hunc affirmationis ſenſum à nobis etiā debere hîc admitti, niſi velimus accidentia quoq; panis fuiſſe tranſaccidentata (vt inquit etiam Kemnitius) in Chriſti corpus. Remanſerunt enim in illa re demonſtrata à Chriſto ipſæ ſpecies externæ accidentium panis, de quibus certè non propriè Chriſtus affirmauit, quòd eſſent corpus ſuum, ſed quòd cōtinerent tantum corpus, vel eſſent ſimul cum corpore. Itaque ſecundum hanc viam primò negarent iſti maiorem propoſitionem illius argumenti noſtri.

In exam. cap. 4. & can. 2. ſeſſ. 13.

Lib. de captiuit. Babylon.

Refutatur primus modus, quo nituntur Lutherani ſoluere argumētum extructū ex Chriſti verbis.

Sed hæc prima via planè deducit Paniſtas Lutheranos ad caſtra Sacramentariorum. Nam non retinet proprietatem Chriſti ſermonis: qua ſemel reiecta non poſſumus eſſe certi ex illis Chriſti verbis de pręſentia eius corporis in Sacramento. Si enim verbū illud ſeu copula, *Eſt*, in enunciatione Chriſti impropriè interpreteris, vt non ſignificet identitatem ſubiecti & prædicati; nulla reſtat ratio colligēdi certò ex illa oratione, quòd Chriſti corpus ſit ibi, vbi demonſtratur eſſe præſens illud, quod in ſubiecto illius enunciationis ponitur, & indica-

indicatur pronomine illo, *Hoc*. Si enim non eſt ſenſus, hoc reuera eſſe corpus, ſed continere corpus vel eſſe cum corpore; quare nō etiam obtrudant nobis Sacramentarij ſenſum ſuum improprium; Hoc eſt; id eſt, hoc ſignificat corpus? Aut vnde conſtabit, minus hanc figuratam locutionem Sacramentariam, quæ præſentiam corporis non requirit, habere hîc locum, quàm illam alterā Lutheri, *hoc eſt*, id eſt, *hoc continet?* Certè non hoc probabunt Lutherani, etiamſi retineant proprietatem ſenſus in enunciationis prædicato quod eſt *corpus*. Hanc enim proprietatem retinent etiam Sacramentarij, dum dicunt, ſenſum etiam eſſe, Hoc ſignificat corpus. Nam verum Chriſti corpus ſignificari dicunt, licet abſens. Certum eſt igitur proprietatem in ipſa copula, ſeu verbo, *eſt*, retineri debere, vt ita ex identitate ſubiecti, quod ibi præſens demonſtratur, & prædicati quod eſt *corpus*, concludatur ibi eſſe præſens Chriſti corpus. Quare cùm ab hac proprietate Lutherani recedunt; etiam recedunt à firma & certa confeſsione præſentiæ Chriſti corporis. Neque verò argumentatio illa Lutheri de accidentibus cōtra nos quidquam valet. Accidentia enim non propriè demōſtrantur per pronomen illud, *Hoc*, ſed ſubſtantia ſub accidentibus. Quare, vt ſecundùm ſenſum verborum vſitatum & proprium, res ibi demonſtrata dicatur eſſe corpus Chriſti, non eſt opus, vt illa accidentia tranſeant ſeu trāſaccidententur (vt Kemnitius loquitur) in Chriſti corpus: ſatis eſt, ſi tranſeat in illud panis ſubſtantia.

Secunda via, quam Kemnitius, & ante illum etiam Lutherus oſtendit, ad occurrendū illi noſtro argumento, eſt: Quòd poſsit etiam verè & propriè Chriſti corpus affirmari de ipſa ſubſtantia panis, vt panis eſt; quemadmodùm, inquit, Chriſtus homo verè & propriè eſt Deus; ſed ſicut in iſta enunciatione: Chriſtus ſecundum humanitatem (ſic enim intelligit iſte Vbiquetarius) eſt Deus, non eſt, inquit, exigenda hæc affirmatio ad Metaphyſicam Ariſtotelis, ita neq; cùm dicitur, panis eſt corpus Chriſti, oportet ibi intelligere eandem rationem affirmationis, quæ eſt in aliis vſitatis enunciationibus, de quibus egit Ariſtoteles, cùm docuit, rationem affirmatio-

Luth. in epiſtola quadam de tranſubſtant. Recitatur à Schmidelino in confut. diſput. noſtra cōtra duas Sectas, pag. 31. Vide etiā defenſionem noſtram, pag. 113. & ſeq.

mationis conſiſtere in identitate prædicati & ſubiecti. In ſpiritualibus enim, inquit, vt aliquid de aliquo affirmemus, ſatis eſt ſingularis aliqua vtriuſque vnio & coniunctio. Quod aliquibus etiam exemplis confirmare nititur. Nam Chriſtus

Ioan. 20. cùm inſufflans in diſcipulos dixit: *Accipite Spiritum ſanctum*, flatum ipſum ſignificauit eſſe Spiritum ſanctum; non quidem propter identitatem, quaſi flatus fuerit tranſubſtantiatus in Spiritum ſanctum, ſed propter ſingularem coniunctionem. Similiter Baptiſta columbam, quæ ſuper Chriſtum apparuit,

Ioan. 1. ſignificauit eſſe Spiritum ſanctum, cùm dixit: *Vidi Spiritum deſcendentem ſicut columbam.* Item ſpecies illæ angelicæ, in quibus olim apparebat Deus, dicebantur propter peculiarem coniunctionẽ ipſe Deus. Et cùm progrederetur arca Domini, ſi-

Numer. 10. mili modo dicebat Moyſes: *Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, &c.* Denique propter peculiarem modum coniunctionis duarum naturarum in Chriſto, non autem propter earum identitatem, Chriſtus homo ſecundum humanitatem (vt iſti exiſtimãt) dicitur & eſt Deus. Simili igitur modo, propter admirabilem coniunctionem panis & corporis Chriſti in Sacramento, vult Kemnitius propriè eſſe & dici panem corpus Chriſti ſine identitate. Atque id etiam rurſus confirmat exemplo, vt inquit, vulgari. Nam monſtrato vini dolio, dicere ſolemus, Hoc eſt vinum, quod mittit amicus: Et monſtrato marſupio, En pecuniam, quam tibi debeo. Neque tamen ſignificare volumus identitatem dolij & vini, aut marſupij & pecuniæ; ſed tantùm peculiarem coniunctionem.

Refutatur ſecundus reſpõdendi modus. Hæc autem via nihilo magis quàm prior commoda eſt iſtis ad euadendum. PRIMO. Quoniam ſine ſenſu, ſine notione communi ipſorum verborum affirmari dicunt alterum de altero, ſcilicet corpus de pane; quod eſt planè puerile, vt alio loco manifeſtè oſtendi, quando refutaui ſimile cõmentum iſtorum circa affirmationem illam, qua dicũt, Chriſtum non modò ſecundum hypoſtaſim humanitatis ſuæ, ſed etiam ſecũdum ipſam humanitatem ſuam, eſſe & dici Deum. Communiſsima enim notitia, quæ ſubeſt vocabulo affirmationis, eſt identitas prædicati & ſubiecti, ſaltem ſecundum ſuppo-

In Defenſione diſput. contra duas Sectas, pag. 113. & ſequent.

ſuppoſitum, ſi non etiam ſecundum formam. Quare fingere, affirmationē aliquam vnius de altero, quæ ſit vera & propria, neque tamen habeat ſubiectam huiuſmodi identitatem, eſt pueriliter vocem ſine re prorſus vſurpare. Oſtendi autem alio loco, quemadmodum in ſpiritualibus etiā myſteriis, notionibus nominum communiſsimis oporteat nos vti, etiamſi rationem ipſam propriam myſteriorum non penitus, quod ad ſpeciem quidem & modum ſingularem attinet, introſpiciamus. Quam ad rem locum etiam citaui Auguſtini, vbi ille præclarè ex hoc fundamento docet, vti nos conceptu & notione vſitata numeri ternarij, quando ipſas perſonas diuinas dicimus tres eſſe.

In illa diſput. pag. 21. & 22. Et in defenſiõe illius, pag. 100.

Lib. 8. de Trin. cap. 5.

Quod autem iſti dicunt ſatis cōſiſtere proprietatem affirmationis vnius de altero, ſi aliqua vtriuſq; ſingularis coniunctio per affirmationē ſignificetur, euidentibus aliquot argumētis aliâs refutaui. Inter cetera verò obieci, quòd ſi id ita eſt, nihil erit tam falſum & pugnans cum fidei myſteriis, quod nō eadem ratione affirmari poſsit. Hæc enim propoſitio in ſanctiſsimæ Trinitatis myſterio, ſecundum eam doctrinā Lutheranam eſſet vera: Pater eſt Filius. Quia Pater & Filius ſingulariſsima quadam coniunctione ſunt vnum quiddā; iuxta illud: *Ego & Pater vnum ſumus.* Et: *Ego in Patre, & Pater in me eſt.* Item erit etiam vera enunciatio hęc: Spiritus ſanctus eſt Pater & Filius. Nam & *hi tres vnum ſunt.* Item hęc: Humanitas in Chriſto eſt diuinitas. Quoniam iſtæ duæ naturæ ſingulariter in Chriſto cōiunctæ ſunt. Item hæc: Anima rationalis in Chriſto & in aliis hominibus eſt corpus mortale. Nam *anima rationalis & corpus,* inquit Athanaſius, *ſunt vnus homo* per ſingularem coniunctionem. Omitto cetera argumenta, quibus euidenter demonſtraui illam doctrinam Lutheri eſſe falſam.

In illa defenſione, pag. 113. & ſeq.

Abſurda doctrinæ Lutheranæ, de modo quo Chriſti corp⁹ affirmatur de pane.

Ioan. 10.

Ioan. 14.

1. Ioan. 5.

In Symbolo.

Secvndo. Contra illam iſtorum euaſionem obiiciendum eſt. Quod ſi illa valeret, nihil prorſus valuiſſent argumenta veterum Patrum & Conciliorum, cùm aduerſus Neſtorium argumētabantur, hominem Chriſtum eſſe idem ſuppoſito ſeu perſonâ cum diuino Verbo, eò quòd in Scriptura homo ille Chriſtus dicatur verè & propriè Deus ſeu Verbum.

Similiter enim Neſtorius potuiſſet reſpondere, eiuſmodi affirmatione non identitatem Chriſti & Verbi ſecundum ſuppoſitum, ſed ſingularem cõiunctionem ſuppoſiti Chriſti hominis, & ſuppoſiti Verbi ſignificari.

TERTIO. Obſtat iſtis, quòd Chriſtus iis pronominibus vſus eſt, quæ in fine prolationis verborum, non ad panem & vinum, ſed ad corpus & ſanguinem Chriſti potuerunt verè & rectè referri. Ex quo intelligitur, nõ affirmaſſe illum de pane & de vino ſecundum propriam & diſtinctam rationem panis & vini ſuum corpus & ſanguinem, ſed de ſubſtantia illis accidentibus contenta, ſecundum rationem ſubſtantię in communi & in confuſo cogitatam, quæ poſtea in fine prolationis erat futura corpus & ſanguis. Dixit enim, non, *Hic* eſt corpus meum, id eſt, panis eſt corpus; ſed, *Hoc:* Neque etiam dixit: *Hoc,* id eſt, vinum eſt ſanguis; Sed: *Hic* eſt ſanguis meus.

QVARTO. Neque exempla ſunt ad propoſitum, quæ Kemnitius affert: Nam Chriſtus non dixit, flatum eſſe ipſum Spiritum ſanctum: ſed cùm flaret, dixit, vt *acciperent* ſecundum gratiam Spiritum ſanctum, cuius eſſet ille flatus aliquo modo ſymbolum. Similiter Baptiſta non dixit Spiritum ſanctum eſſe columbam, ſed ſolùm intellexit columbam ſymbolum eſſe Spiritus ſancti, vt patet ex illis eius verbis: *Vidi Spiritum ſanctum deſcendentem* QVASI *columbam.* Atque etiam ſpecies Angelicæ non niſi impropriè Deus, quem repræſentabant, dicebantur. Neque arca dicta propriè eſt vnquam Deus; ſed ideò Deus exſurgere dicebatur cum exſurgebat & progrediebatur arca, quia pergebat Deus ad pręſentiam arcę patrare mirabiles effectus.

Quod verò Kemnitius in exemplum affert dolium & marſupium, facit etiam ineptè. Nam cùm dicimus, Hoc eſt vinum, quod mittit amicus; Vel, hæc eſt pecunia quæ debetur, non demõſtramus propriè per ea pronomina dolium ipſum aut marſupium, atque adeò neque ſubſtantiam immediatè & proximè contentam accidentibus dolij & marſupij, de qua eo ſenſu quo interpretatur iſte (ſcilicet ſecundum coniunctionem tantùm) affirmemus, quòd ſit vinum & pecunia:

nia: Sed demonſtramus ſubſtantiam vini & pecuniæ in dolio & marſupio incluſam. Cuius ratio eſt, quoniam, vt antè notauimus, admittit eiuſmodi demonſtrationem conditio earum rerum, quæ præter ſuam ipſarum ſubſtantiam res alias continent. Panis autem non eſt ex genere iſtarum rerum: atque ita ſi illo in manus accepto demonſtratio aliqua fit; tota ſubſtantia monſtratur, quæ ſubeſt immediatè panis accidentibus. Quemadmodum igitur in illis exemplis, à Kemnitio adductis, propriè & ſecundum identitatem illud, quod in dolio & in marſupio demonſtratur, eſt vinum & pecunia, ita etiam propriè & ſecundum identitatem eſt corpus Chriſti, quidquid ſubſtantiæ proximè & immediatè ſubeſt accidentibus panis.

Sed probat præterea Kemnitius per pronomen illud, *Hoc*, non fieri hîc affirmationem identicam, ſed de ipſa propria & determinata ſubſtantia panis affirmari corpus Chriſti, illo modo, quo ipſe Kemnitius dicit, videlicet, vt ſolùm ſignificetur coniunctio vtriuſque. Nam Pontificij, inquit, tradunt ſubſtantiam panis non deſinere, neque tranſubſtantiari, niſi in fine prolationis verborum, ita quidem, vt primum non eſſe prolationis, ſit primum eſſe corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus. Igitur cùm in principio dicitur, *Hoc*, non demonſtratur tunc per iſtud pronomen niſi ſubſtantia panis, quæ ſola tunc eſt præſens.

Reſpondeo. Demonſtrari tunc quidem ſubſtantiam præſentem contentam ſub illis accidentibus, vt oſtendit optimè diuus Thomas, non tamen ſecundum propriam rationem *3.p.q.78.art.5.* panis, ſed præciſè ſecundum ſubſtantiæ rationem communem & indiuiduam vagè per ordinem ad illa accidentia: qua quidem præciſè ratione ſubſtantia illa eſt ex ſe indifferens, vt ſit & panis (ſicut eſt initio prolationis verborum) & corpus CHRISTI, ſicut eſt reuera in fine prolationis: atque eatenus verè & propriè corpus eſſe CHRISTI affirmatur in ſenſu identico, quem ſatis eſt verificari in termino totius enunciationis: Sicut etiam ſuprà de hoc reſpondimus Sacramentariis. Quare manet illa probatio noſtra ex ipſis Chriſti *Cap.9. ad argum.1.*

verbis firma. Et confirmatur præterea ex eo, quòd verba Chriſti ita exponenda ſunt, vt commodiſsimè poſsit intelligi, quemadmodum per ea verba Chriſti corpus factum fuerit idoneum ad comedendum. Id verò commodiſsimè intelligitur, ſi ipſum Chriſti corpus loco ſubſtantiæ panis ſubſit proximè & immediatè (vt probatum eſt) panis accidentibus, ſub quibus nimirum à nobis verè edatur, ſicut ſolet ſubſtantia panis. Quòd autem à Chriſto factum ſit, vt corpus ipſius à nobis edi & ſumi poſsit; patet ex ipſa conſequentia verborum. Nam: *Accipite*, inquit, *& comedite, Hoc eſt corpus meum.*

Matth. 26.

CAPVT TERTIVM.

Probatur ſecundò tranſubſtantiatio teſtimonijs Patrum.

SECVNDO probatur aſſertio hæc Catholica ex ſententia antiquorum Patrum, qui hanc fuiſſe Chriſti verborum vim intellexerunt, vt non remaneret ibi ſubſtantia panis. Etſi enim vocabulo ipſo *tranſubſtantiationis*, quod in Concilio primùm Lateranenſi, ſub Innocentio III. circa annum 1200. vſurpatum eſt, Patres antiqui non vſi fuerint; tamen vſi ſunt ad idem myſterium explicandum verbis tantundem planè ſignificantibus. Etenim dicunt, (vt ſtatim audiemus) panem & vinum mirabili DEI virtute *conuerti* in corpus & ſanguinem CHRISTI, *mutari, tranſmutari, & tranſire* in illud, item *tranſelementari, &c.*

In examine ſeſſ. 13.

Sed nos, inquit hîc Kemnitius, *mutationem Sacramentalem in his Patrum dictis intelligimus. Quòd ſcilicet cùm antè eſſet tantùm communis panis & vulgare vinum, accedente verbo Chriſti non ſolùm panis & vinum, ſed ſimul etiam ibi in Euchariſtia corpus & ſanguis Chriſti adſit, exhibeatur & ſumatur.* His itaque verbis Kemnitius ſuam & ſuorum Confeſsioniſtarum ſententiam de teſtimoniis veterum pro tranſubſtantiatione interpretatur. Nec diſsimiliter quoque Caluinus & Sacramentarij exponunt, ſeu potiùs

Caluinus lib. 4. Inſtit. ca. 17. ſect. 14.

corrum-

corrumpunt teſtimonia Patrum. Nam hi etiam dicunt, Patres intellexiſſe tantùm eiuſmodi mutationem Sacramentalem, qua ſolùm fiat, vt panis qui antè non erat Euchariſtia, nec valebat niſi ad ſuſtentationem corporis, poſtea ſit Sacramētum Euchariſtiæ, id eſt, vt tanquam ſignum corporis Chriſti (tametſi abſentis) peculiari benedictione ſacratum, valeat etiam ad ſalutem animæ.

Fortunatus in ſua diſceptat. pag. 30. & alij paſsim.

Nos verò fatemur etiam, mutationem ex ſententia Patrū hîc fieri Sacramentalem, id eſt, per quam Sacramentum conſtituatur Euchariſtiæ: Sed ex ipſis verbis Patrum, quæ recitabimus, euidenter aduerſus iſtorum cōmentum oſtendemus, eiuſmodi mutationem Sacramentalem intellexiſſe Patres, qua fiat non ſolùm vt panis peculiari benedictione ſit ſignum corporis Chriſti abſentis, vel, vt panis ſit ſimul cum corpore Chriſti, ſed vt ſubſtantialiter mutetur in corpus Chriſti, & iam non ibi ſit panis.

Ac primùm quidem D. Ambroſius non obiter aut paucis, ſed ex inſtituto ac multis rationibus & exemplis probat, non eſſe ibi, quod natura fòrmauit, ſed quod benedictio conſecrauit. Ita enim ſcribit: *Fortè dicas, aliud video; quomodo tu mihi aſſeris quod corpus Chriſti accipiam? Probemus igitur*, inquit, *non hoc eſſe quod* NATVRA *formauit, ſed quod benedictio conſecrauit; maioremq́; vim eſſe benedictionis, quàm natura, quia benedictione etiam ipſa* NATVRA *mutatur.* Tum adductis multis exemplis aliarū mirabilium conuerſionum; vt virgæ in ſerpentem, & ſerpentis rurſus in virgam miniſterio Moyſis. Item fluuialis aquæ in ſanguinem, & petræ in aquam; ita concludit: *Quod ſi tantùm valuit humana benedictio vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba Saluatoris operantur? Nam Sacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quod ſi tantum valuit ſermo Heliæ, vt ignem de cælo deponeret, non valebit ſermo Chriſti, vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſtis, quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit de nihilo facere quod nō erat, non poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non erat? non enim minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Nunquid naturæ vſus præceſſit, cùm* IESVS *ex Maria naſceretur? ſi ordinem quærimus: viro mixta fœmina generare*

Lib. de iis qui myſt. initi. c. 9.

 conſueuerat.

conſueuerat. Liquet ergo quòd præter naturæ ordinem Virgo generauit: & hoc quod conficimus corpus ex Virgine eſt. Quid hîc quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe IESVS *partus ex Virgine? Ipſe clamat Dominus* IESVS, *Hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem verborum cœleſtium alia ſpecies nominatur; poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur. Ipſe dixit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur; poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen, id eſt, verum eſt. Quod os loquitur, mens interna fateatur.*

Hactenus ex Ambroſio hæc recitare volui, tum quoniam grauiſsimum & clariſsimum eſt hoc teſtimoniũ pro tota doctrina Catholica de pręſentia corporis Chriſti in Euchariſtia, & de tranſubſtantiatione, & de efficacia verborum conſecrationis, quam alioqui aduerſarij ſacrilegè vocare ſolent magiam, tum etiam vt clariſsima luce ſermonis D. Ambroſij diſsicerem tenebras & figmenta illius interpretationis Kemnitij, & Caluini, & aliorum de mutatione illa ſua Sacramentali, quę verè non eſt tranſmutatio rei quæ antè erat, ſed coniunctio panis cum corpore Chriſti, aut nuda vſurpatio ſigni. Ambroſius autem ſubſtantiæ panis mutationem euidenter ponit. Qui ſanè loquitur hac de re eodem prorſus modo in aliquot etiam aliis locis.

Lib. 4. de Sacr. c. 4. & 5. & lib. 6. cap. 1.

De conſecr. d. 2. can. Omnia.

In Exam. ſeſſ. 13. c. 4. & can. 2. Con. Trid.

Atque etiam illuſtris illa ſententia eſt, quæ ex eodem Ambroſio refertur à Gratiano. *Licet figura*, inquit, *panis videatur, nihil tamen aliud quàm corpus Chriſti & ſanguis poſt conſecrationem credendum eſt.* Quam ſententiam neque Kemnitius diffitetur eſſe diui Ambroſij: immò citat pro illa locum ex lib. 4. Ambroſij de Sacramentis, cap. 5. Quanquam ibi quidem his ipſis verbis Ambroſius non vtitur: licet multa & ibi, & in illo toto lib. 4. paſsim dicat, ex quibus ea ſententia planè ad mentem Ambroſij deduci poſsit.

Sed reſpondet Kemnitius ad eam Ambroſij ſententiam, rectè dixiſſe Ambroſium, nihil aliud quàm corpus Chriſti & ſanguinem in Euchariſtia credendum eſſe, quoniam panis, inquit Kemnitius, ipſo ſenſu videtur, quod autem videtur, non creditur. Sed certè vel hoc exemplo ſatis oſtendit Kemnitius, ſe vaniſsimum eſſe ſanctorum Patrum interpretem. Clariſsimum

Kemnitij corruptela circa locum Ambroſij.

mum eſt enim, verborum Ambroſij ſenſum eſſe, quòd tantùm Chriſti corpus credi debeat, non quia panis ibi clarè videatur, ſed quia non ſit ibi panis, etiamſi panis videatur.

Hoc apparet manifeſtè ſi attendamus ad difficultatem ſeu dubitationem humanæ rationis, cui D. Ambroſius ibi voluit occurrere. Dubitatio enim hæc non eſt, vtrum illud etiam credi per fidem oporteat, quod ſenſu quoque percipitur eſſe, & verè eſt; Sed vtrum putandum ſit, ibi panem reuera eſſe, cùm panis ſenſui appareat. Reſpondet enim & occurrit diuus Ambroſius tacitæ illi obiectioni, quam in alio loco propoſuerat his verbis: *Fortè dicas: Ego aliud video, quomodo tu mihi aſſeris quòd corpus Chriſti accipiam?* Item reſpondet ad obiectionem, quam lib. 4. de Sacramentis, cap. 5. (quem locum citat hîc Kemnitius) inſinuauit his verbis: *Potens eſt ſermo Chriſti omnia conuertere, & ipſe nobis teſtificatur, quòd corpus ſuum & ſanguinem accipiamus. Nunquid debemus de eius teſtificatione dubitare?*

Lib. de iis qui myſteriis initi. cap. 9.

Denique hanc vaniſsimam interpretationem Kemnitij redarguit euidentiſsimè particula illa aduerſatiua, qua (ſicut omnes recitant) vſus eſt Ambroſius in illa ſententia, de qua agimus: *Licet*, inquit, figura panis videatur, &c. Si enim voluiſſet illud dicere quod Kemnitius interpretatur, non debuiſſet dicere; *Licet* figura panis videatur; ſed potius iſto modo; *quandoquidem* panis videtur, & quæ videntur non opus eſt credere; nihil aliud quàm corpus Chriſti credendum eſt. Atqui Ambroſius ex eo quod panis videtur, minimè colligit, panẽ credi non debere; ſed quaſi reſpondens ad obiectionem, quòd ſcilicet panis videatur; negat quidquam aliud quàm Chriſti corpus credi debere: idque propterea, quòd reuera non ſit ibi panis, tametſi videatur eſſe.

Nunc pergo ad alios Patres. Sanctus Auguſtinus ſic dicit: *Ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicitur: vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.* Item alibi: *Corpus*, inquit, *Chriſti & ſanguis, virtute Spiritus ſancti, ex panis & vini ſubſtantia efficitur.* Item: *Sicut ipſe Chriſtus eſt, qui baptizat, ita ipſe eſt, qui per Spiritum ſanctum hanc ſubſtantiam* (panis) *efficit carnem, & tranſit vinum in ſanguinem.* Item: *Fideliter fatemur, ante conſecrationem panem eſſe*

Serm. 28. de Verbis Domin. Apud Gratiã. de conſ. d. 2. cã. Vtrum ſub figura. Quem can. citat etiã Mag. ſent. lib. 4. d. 10. & paßim quoq; ipſi Sectarij.

eſſe & vinū, quod natura formauit: poſt conſecrationem verò carnem Chriſti & ſanguinem eſſe, quod benedictio conſecrauit. Item: *Noſter*, inquit, *panis & calix certa conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur.* Vbi ex ipſa Auguſtini diſputatione apparet, eum ſignificare velle, Euchariſtiam conſecratam alterius eſſe naturę & generis panem, quàm ſit ille naturalis, qui è terra naſcitur, atque adeò nihil aliud ſecundum ſubſtantiam eſſe, quàm corpus Chriſti.

Lib. 20. contra Fauſtum, ca. 13.

Hieronymus item eandem tranſubſtantiationem intelligit, cùm ita ſcribit: *Apoſtolico gradui ſuccedentes* (Sacerdotes) *Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.* Item: *Ad Presbyterorum preces corpus Chriſti ſanguisq́; conficitur.* Item: *A frumento*, inquit, *& vino, de quo corpus Chriſti & ſanguis conficitur.*

Epiſt. ad Heliodor. *Epiſt. ad Euag.* *In ca. 31. Ierem.*

Item Gregorius Magnus cùm dixit: *In ipſa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, &c.*

Lib. 4. Dialog. cap. 58.

Item Cyprianus: *Panis iſte*, inquit, *non effigie, ſed natura mutatus omnipotentia Verbi factus eſt caro.*

Serm. de cœna Domini.

Emiſſenus: *Sicut*, inquit, *quicunq́; ad fidem Chriſti veniens, ante verba Baptiſmi adhuc eſt in vinculo peccati veteris; iis verò commemoratis mox exuitur omni fece peccati; ita quando verbis cœleſtibus benedicenda creatura ſacris altaribus imponuntur, antequam conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & vini: Poſt verba autem Chriſti corpus & ſanguis eius eſt. Nec dubitet quiſquam creaturas nutu potentiæ & præſentiæ maieſtatis in Dominici corporis tranſire poſſe* NATVRAM, *cùm ipſum hominem videat artificio cœleſtis miſericordiæ Chriſti corpus effectum.* Hoc certè teſtimonium clariſsimum eſt. Ibidem quoque dixit Emiſſenus: *Inuiſibilem Sacerdotem viſibiles creaturas in* SVBSTANTIAM *corporis & ſanguinis ſui ſecreta poteſtate conuertere.*

Hom. 5. de Paſchate.

Nec minus clarè Cyrillus Hieroſolymitanus: *Aquam*, inquit, *mutauit in vinum in cœna Galilææ ſola voluntate; & non erit dignus cui credatur quòd vinum in ſanguinem tranſmutârit? Si enim ad nuptias corporis inuitatus ſtupendum miraculum operatus eſt, cur non multò magis corpus & ſanguinem ſuum filiis ſponſi dediſſe confitebimur?* Nempè, inquit, *ſub ſpecie panis datur tibi corpus; ſub ſpecie vini ſanguis Chriſti: etiamſi ſenſus tibi aliud renunciet, fides tamē te confirmet. Pro certiſſimo habe, panem hunc, qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat: & vinum quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui guſtus vinum eſſe videatur,*

Catech. 4. myſtag.

videatur, non tamen vinum, ſed ſanguinem eſſe Chriſti. An fortè Kemnitius ſimiliter hìc interpretabitur, velle tantùm Cyrillum, non opus eſſe vt panis etiam credatur, ſiquidem ſenſu ipſo ibi eſſe percipitur? Certè nihil euidentius eſt, quàm hoc teſtimonio D. Cyrilli non modò Chriſti præſentiam in Sacramento, ſed etiam modum præſentiæ confirmari; nempe per conuerſionem panis in corpus, qua fiat, vt non maneat ibi panis, licet panis videatur: ſicut locutus eſt etiam ſuprà Ambroſius.

Item Gregorius Niſſenus: *Dei Verbo,* inquit, *ſanctificatum panem, in Dei Verbi corpus credo tranſmutari.* Et rurſus: *Chriſtus,* inquit, *ſe per carnem inſerit omnibus credentibus, commiſtus & contemperatus corporibus illorum, vt vnione cum eo quod eſt immortale, ſit etiam homo particeps incorruptionis. Hæc autem dat virtute benedictionis, in illum* TRANSELEMENTATA *eorum quæ apparent natura.* *In orat. catech. cap. 37.*

Item Cyrillus Alexandrinus perſpicuè dixit: *Oblata in veritatem propriæ carnis à Chriſto conuerti.* *In epiſt. ad Caloſyrium, quem locũ citat quoque D. Thom. ſuper caput 22. Lucæ.*

Et Chryſoſtomus: *Qui hæc,* inquit, *in Altari ſanctificat & tranſmutat, ipſe Chriſtus eſt, qui olim in cœna operatus eſt.* *Hom. 83. in Matth.*

Damaſcenus: *Quemadmodum,* inquit, *naturaliter panis per cibum, & vinum & aqua per potum in comedentis ac bibentis corpus & ſanguinem immutantur, corpusq́; alterum fiunt, atq; à priori ipſius corpore diuerſum: Sic propoſitionis panis, ac vinum & aqua, per Spiritus ſancti inuocationem & aduentum, mirabili modo in Chriſti corpus & ſanguinẽ vertuntur, nec ſunt duo* (id eſt, non ſunt amplius ibi duæ ſubſtantiæ, altera panis & altera corporis) *ſed vnum & idem.* *Lib. 4. c. 14.*

Theophylactus: *Attende,* inquit, *quod panis qui à nobis in myſteriis manducatur, non eſt tantùm figuratio quædam carnis Domini, ſed ipſa caro Domini. Non enim dixit; Panis quem ego dabo, figura eſt carnis; ſed, caro mea eſt. Transformatur enim panis arcanis verbis per myſticam benedictionem & acceſſionem Spiritus ſancti, in carnem Domini.* Sed redeamus ad Latinos. *In ca. 6. Ioan.*

Gaudentius Epiſcopus Brixienſis, qui D. Ambroſio putatur ęqualis, ſic inquit: *Dominus qui producit de terra panem; de pane rurſus quia poteſt & promiſit, effecit propriũ corpus: Et qui de aqua vinum fecit, de vino etiam facit ſanguinem ſuum.* *In tract. de Paſchate.*

O Item

In Pſalm. 21.

Item B. Remigius Epiſcopus Rhemenſis: *Panis*, inquit, *& vinum à Chriſtiana veritate dicuntur, non quòd naturam panis & vini poſt conſecrationem retineant, ſed quòd nutriant.*

Lib. de myſter. Miſſæ.

Beda: *Ibi*, inquit, *forma panis videtur, vbi ſubſtantia panis non eſt.*

Epi. de corp. & ſanguine Dom.

Diuus Anſelmus diſertè ſcripſit: *Panem in Chriſti corpus migrare.*

Serm. de cœna Domini.

Et pulchrè diuus Bernardus: *Hoſtia*, inquit, *quam vides, iam non eſt panis, ſed caro mea: Similiter liquor iſte quem vides, iam non eſt vinum, ſed ſanguis meus. Quemadmodum illic ſpecies cernuntur, quarum res vel ſubſtantia ibi eſſe non creduntur, ſic res veraciter & ſubſtantialiter creditur cuius ſpecies non cernitur. Videtur enim ſpecies panis & vini; creditur autem ſubſtãtia corporis & ſanguinis Chriſti: & tamen ſpecies non cernitur.*

Lib. contra Hæretician. & Petrobuſ.

Item Petrus Cluniacenſis, Bernardo æqualis, ſic in eandem ferè ſententiam Bernardi dicit: *Quid mirum, ſi omnipotentis miſericordia Dei in Altaris Sacramento panis & vini ſpecies humanis ſenſibus reſeruet, vt appareat in ipſo Sacramento panis & vinum quod non eſt, & lateat oculos carnis caro & ſanguis, quod eſt.*

Eadem fuit ſententia circa idem tempus Hugonis, & deinde Magiſtri ſententiarum, & omnium Theologorum. Tum etiam qui paulò antè contra Berengarium pugnarunt, idem luculenter confirmant: nempè Landfrancus, Guidmundus, & Algerus, & alij, de quibus ſuprà diximus. Atque etiam eſt huc accommodandum, quod Patres veteres paſsim ſcripſerunt: Panem *fieri* corpus Chriſti, vel ex pane *fieri* aut *confici* corpus Chriſti. Si quid enim verè dicitur fieri aliud; neque tamen illud aliud hypoſtaticè ſibi coniungit (ſicut fecit Verbum diuinum, cùm caro factum eſt) neceſſe eſt certè, vt id in aliud ſit commutatum. At conſtat, panem non ſibi vniuiſſe hypoſtaticè corpus Chriſti. Igitur cùm Patres dicunt, illum eſſe factum corpus Chriſti; mutatum eſſe in Chriſti corpus intelligunt.

Lib. 1. cap. 2.

Lib. 4. contra Marcion.

Loquitur autem ita Tertullianus. *Nam accipiens*, inquit, *panem, corpus ſuum illud fecit dicendo: Hoc eſt corpus meum.* Similiter, præter Ambroſium, Hieronymum, & Auguſtinum ſuprà citatos, loquitur etiam Origenes. Atque idem dicendi modus

Lib. 8. contra Celſum.

exſtat

exſtat in Liturgiis diui Iacobi,& Clemētis,& Chryſoſtomi,& Baſilij, cū in iis oratur Deus, vt panem *efficiat* corpus Chriſti, & vinum ſanguinem. Deniq; huc pertinent quoque multa teſtimonia veterum Patrum ſuprà citata pro Chriſti præſentia reali in Euchariſtia, ex quibus etiam veritas tranſubſtantiationis manifeſtè apparet. *Lib. 1. cap. 5.*

Atque hæc cùm fuerit ſententia Patrum, ſatis iam intelligi poteſt vanitas & impudentia Caluini, qui ſcripſit tranſubſtantiationis dogma *deſtitui vetuſtatis patrocinio, nec ſolùm melioribus ſeculis, ſed etiam cùm iam eſſet admodum inquinata doctrinæ puritas, ignoratum in Eccleſia fuiſſe.* Cuius mendacij vanitatem, vt refelleremus, non modò aliorum vetuſtiorum, ſed etiam Bernardi & eius æqualium teſtimonia paulò antè recitauimus. Neque minus impudens Lutheri mendacium fuit, qui etiam ſcripſit, ante annos primùm trecentos fuiſſe iſtud dogma in Eccleſiam inuectum: *Cùm cœpit,* inquit, *ſimulata Philoſophia Ariſtotelis in Eccleſia graſſari.* Sed obſtructum eſt iam os loquentium mendacia. *Lib. 4. inſtit. c. 17. Sect. 14.* *Lib. de captiu. Babyl.*

CAPVT QVARTVM.

Probatur tertiò tranſubſtantiatio ex Euchariſtiæ figuris & fine.

TERTIO confirmatur aſſertio Catholica ex fine quodam Euchariſtiæ, atque etiam ex duabus eius figuris principalibus, in quibus exſtitit admirabilis quoque mutatio ſubſtantiæ. Etenim Deus, vt veteres Patres intellexerunt, ad eum etiam finem inſtituit Euchariſtiam, vt eſſet quaſi memoria mirabilium ſuorum. Itaque ad hoc etiam Sacramentum Patres accomodant illud ex Pſalmo: *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus: Eſcam dedit timentibus ſe.* Quidquid autem fuit olim diuinitùs factum admirabiliter, id habuit aliquam ſingularem rerum mutationem: vt animaduertere licet maximè in iis ſignis, quæ edidit Moyſes, quemadmodum Ambroſius latè proſequitur. Immò etiam Chriſtus ipſe *manifeſtare gloriam* *Pſalm. 110.* *Lib. de iis qui init. cap. 9.* *Ioan. 2.*

ſuam in Cana Galilęæ cœpit mutando aquam in vinum. Quare conſentaneum eſt, vt quod idem Chriſtus vltimo ſuæ vitæ tempore mirabiliter ad memoriam Dei mirabilium inſtituit, habuerit quoque ſingularem rei mutationem.

Loco cit. Porrò figuræ illæ duæ, fuerunt Manna, & aquæ fluentes de petra, vt Ambroſius etiam ſignificat. In his autem duabus rebus mirabiles item mutationes ipſius ſubſtantiæ acciderunt. Nam manna in varias ciborum ſubſtantias, vt quiſque optabat, conuertebatur. Sic enim dicitur Sapientiæ 16. *Panem de cœlo præſtitit illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Subſtantiam enim tuam & dulcedinem tuam illis oſtendebas, & deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati ad quodcunque volebat conuertebatur.* Quod ipſum aſſeruit quoque Auguſtinus. Item aquarum ille fluxus ex conuerſione exſtitit ipſius petræ in aquas, vt Dauid teſtatur. *Et conuertit*, inquit, *petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.* Quod etiam affirmat diuus Gregorius Niſſenus: *Miraculi*, inquit, *non obliuiſcar illius, quo dura & ſolida lapidis natura, in aquarum conuerſa mollitiem, potus ſitientibus facta eſt.* Argumentatur autem ex his figuris Ambroſius, & diuus Cyrillus Alexandrinus. Et totum hoc argumentum ex Sandero & aliis Scriptoribus repetit fuſiùs Claudius de Sainctes.

Lib. 3. de Trin. cap. 1.
Pſalm. 113.
In Vita Moyſis.
Lib. de iis qui init. cap. 9.
Lib. 4. in Ioan. cap. 13.
Repetit. 7. c. 3.

CAPVT QVINTVM.

Probatur quartò tranſubſtantiatio ex Eccleſiæ definitione.

QVARTO probatur tranſubſtantiatio ex definitione Eccleſiæ. Primùm in quatuor Conciliis contra Berengarium, ſcilicet Vercellenſi, Turonenſi & Romano duplici, de quibus ſuprà dictum eſt. Deinde in Lateranenſi ſub Innocentio III. quod meritò ſolet appellari magnum. Fuit enim plus quàm 1200. Patrum ex vtraque Eccleſia Græca & Latina; eique inter ceteros interfuerunt Patriarchę Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus, & 70. Archiepiſcopi Metropolitani; quibus

Lib. 1. cap.

bus tamen omnibus ſapientiores ſunt, ſcilicet, noſtri Sectarij Paniſtæ. Igitur in canone 1. eius Concilij, vbi de variis articulis fides Orthodoxa explicatur, ita dicitur: *Verum Chriſti corpus & ſanguis in Sacramento altaris, ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continetur: tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem, poteſtate diuina.* Tum etiam poſtquam in canone 2. reiicitur opinio quædam Abbatis Ioachimi pugnans cum vno quodam articulo fidei ibi explicatæ; ſic aduerſus omnes hæreſes generatim, quæ cum illa fide explicata in can. 1. pugnent, ſubiungitur: *Excommunicamus & anathematizamus omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus hanc ſanctam, Orthodoxam & Catholicam fidem, quam & ſuperiùs expoſuimus.*

Quæ ex illo Concilio recitaui, vt manifeſtiſsimum Kemnitij mendacium appareat. Scripſit enim is exam. can. 2. ſeſs. 13. Concil. Trident. vbi tranſubſtantiationis veritas ſub anathemate definitur; *Tridentina hæc anathemata* (refero eius verba) *adeò eſſe recentia, vt ne Innocentij quidem ætate in rerum natura fuerint.* Et tamen Concilium ſub Innocentio III. congregatum grauiſsimis verbis damnat & excommunicat hæreſim omnem cum ea fide pugnantem, in qua fuit etiam vnus articulus de tranſubſtantiatione. Kemnitij mēdacium.

Idem poſtea definitum eſt in Conſtantienſi Concilio: Vbi inter ceteros articulos VVicleffi fuerunt etiam illi duo damnati, nempe, *in Euchariſtia manere panem & vinum.* Et; *accidentia non eſſe ibi ſine ſuo ſubiecto.* Item in Florentino in decreto vnionis, vbi docetur, *ipſorum verborum virtute ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & vini in ſanguinem conuerti.* Hæc enim ſunt Concilij verba. Quare mentitus eſt rurſus more ſuo Kemnitius, cùm loco citato dicit: *Ne Florentini quidem Concilij tempore fuiſſe doctrinam de tranſubſtantiatione communi Eccleſiæ ſenſu approbatam. Nam inter alios,* inquit, *articulos, in quibus tunc diſſidebat Eccleſia Græca à Latina, quarto loco poſitum eſt de diuina tranſubſtantiatione. Et cùm literæ vnionis conficiendæ eſſent, expreſſè articulus ille exceptus eſt, ipſo etiam Romano Pontifice concedente.* Mendacium eſt: nam in articulo 4. nihil hac de re habetur. In articulo autem octauo faſſi ſunt Græci tranſmutationem hîc fieri, tantumq; fuit controuerſia, num per ipſa *Seſſ. 8. Artic. 1. & 2.* Alterum mendacium Kemnitij.

verba conſecrationis, an verò per aliam quandam precationem, ſicut Græci volebant, fieret eiuſmodi tranſmutatio.

Deniquè in Concilio Tridentino ſeſsione 13. can. 2. iſta etiam veritas definita eſt, vbi habetur, fieri conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem. Id quod planè ſenſit antiquitas, ſicut apparet ex allegatis ſuprà teſtimoniis. Ac in alio nos loco contra Kemnitij prætextus manifeſtiſsimè conuicimus, aut nullos vnquam hęreticos fuiſſe, aut illos etiam eſſe hęreticos, qui hodie nolunt acquieſcere ſententiæ atque definitioni Concilij Tridentini. Lector argumentationem noſtram, qua ſumus vſi ad hanc rem, expendat.

In libro Analyſis fidei Catholicæ, pag. 416. & ſeq.

CAPVT SEXTVM.

Reſpondetur ad argumenta ex Scripturis ducta contra tranſubſtantiationem.

Argumētum I. — 1. Cor. 10. — Reſponſio.

SED CONTRA probant Paniſtæ & Sacramentarij manere in Euchariſtia ſubſtantiam panis & vini, quoniam Apoſtolus vocat Euchariſtiam *panem* etiam poſt benedictionem. Reſpōdemus, Chriſtum ipſum, Apoſtolum, & ſanctos Patres clarè nobis interpretari, quis & qualis ſit ille panis Euchariſtiæ poſt conſecrationem. Nam *panis,* inquit Chriſtus, *quem ego dabo, caro mea eſt.* Et: *Hoc eſt corpus meum.* Et præclarè quoque diuus Ambroſius: *Panem iſtum,* inquit, *quem ſumimus in myſterio, illum vtiq; intelligo, qui manu Spiritus ſancti formatus eſt in vtero Virginis, & igne paſsionis coctus in ara crucis.*

Ioan. 6. — *De conſ. d. 2. can. Omnia. Et apud Magiſtrū ſent. lib. 4. d. 11.*

Quin etiam ipſe Apoſtolus Paulus talem eſſe hunc panem apertè ſignificat, cùm inquit, nos *omnes de vno pane participare* cùm Chriſti corpus percipimus. Niſi enim hic panis vnicus ſit ipſum Chriſti corpus, quod vbique percipitur vnum & idem, non participaremus omnes de vnico pane, ſed de alio atque alio; ſicut in aliis atque aliis locis ad Euchariſtiæ confectionem alius atque alius panis vſurpatur. Item declarat hoc Apoſtolus, cùm dicit: *Panis quem frangimus, nónne cōmunicatio*

1. Cor. 10. — *Ibidem.*

catio corporis Chriſti eſt? Quaſi dicat, diſtributionem & communicationem huius panis, non alterius rei (ſecundum ſubſtantiam quidem) communicationem eſſe, quàm ipſiuſmet corporis Christi. Huc adde ſententias plurimas Patrum ſuprà citatas, quibus illi affirmāt, eum panem Euchariſtiæ reuera eſſe ipſum corpus Chriſti. *Cap 3. & lib. 1. cap. 5.*

Vocatur autem Euchariſtia panis ſecundū vſitatam Scripturæ phraſim triplici potiſsimùm ratione. Primò, quoniam Euchariſtia vt panis reficit. Secundò, quia panis videtur. Tertiò, quia ex pane confecta eſt. Sic Manna, quamuis panis non fuerit, tamen propter ſimilitudinem vocatur panis. Sic etiam ſæpe panis dicitur quicunque alius cibus, propter vim quam habet nutriendi inſtar panis. Sic etiam Angeli vocantur viri, quoniam viri videlicet propter ſpeciem externam videbātur. Sic denique ſerpens, quem fecit Moyſes, vocatur virga, quoniam ex virga factus fuerat. Et ſunt alia plurima in Scriptura exempla huiuſmodi locutionum. *Cur Euchariſtia panis vocetur.* *Pſalm. 77. & Sapient. 16.* *Geneſ. 18.* *Exodi 7.*

Sed valeret, inquit Kemnitius, iſta interpretatio, ſi æquè certò conſtaret, panem hunc aliud non eſſe, quàm ipſum corpus Chriſti: atque conſtat virgam illam non fuiſſe niſi ſerpentem. Nobis verò, vt antè ex ipſis Chriſti verbis probatum eſt, omninò certiſsimè conſtat, panem hunc corpus Chriſti eſſe: atque adeò non niſi impropriè ſecundum phraſes dictas panem appellari. Quæ interpretatio ſi nondum placeat Sectariis, probandum ipſis eſt, hoc, quod dicimus, ex Scriptura nō conſtare, quod hactenus non fecerunt, neque facere vnquam poterunt. Itaque cauſſa cadunt, cùm ſint ipſi in hac controuerſia, ſicut & in aliis omnibus Eccleſiæ accuſatores, ad quos proinde maximè pertinet munus probandi & conuincendi.

Deinde vrgent quod Chriſtus de ipſo pane dixit: *Hoc eſt corpus meum*, & id deinde dedit. Ergo ibi remanet panis. Sed ad hoc ſuprà Sacramentariis reſpondimus, non de pane, vt de pane, id Chriſtum affirmaſſe; ac proinde nec panem dediſſe diſcipulis cùm illis dedit Euchariſtiam, ſed corpus ſuum verum. *Argum. II.* *Reſponſio.* *Lib. 1. cap. 9. ad argum. 1.*

CAPVT SEPTIMVM.

Reſpondetur ad ea quæ obiiciuntur ex Patribus.

SECVNDO loco conantur etiam iſti opinionem & errorem ſuum confirmare auctoritate Patum, quos volunt non aliam mutationem hîc intellexiſſe, niſi qualem ipſi comminiſcuntur; vt maneat vera ſubſtantia panis, tantumq; fiat ſignum ſacrum corporis Chriſti; vel certè illi corpus Chriſti adiungatur. Ac primò Kemnitius locum profert ex Magiſtro Sententiarum in 4. d. 11. vbi dicit Kemnitius: *Magiſtrum expreßè affirmare, nondum fuiſſe ſuo tempore in Eccleſia definitum, qualis ſit illa mutatio & conuerſio, de qua loquuntur veteres: Vtrum ſcilicet ſit ſubſtantialis, vel formalis, vel alterius generis.*

Argumētum I.

Reſponſio.

Sed primùm, ibi Magiſter non dicit hoc non fuiſſe definitum, ſed *definire*, inquit, *ipſe non ſufficio.* Dicit autem hoc poſtquam multis teſtimoniis antè in præcedente diſtinctione cōfirmauerat, panem in corpus Chriſti omninò conuerti, neq; manere ibi ſubſtantiam ipſius panis. Quare quęſtio illa, quam ſe ſatis determinare non poſſe dicit, nō eſt niſi de genere ipſo ſeu ſpecie mutationis, ad quam reuocari debeat illa conuerſio & mutatio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, etiamſi alioqui conſtabat talem eam eſſe, vt non maneat ibi ſubſtantia panis. Itaque quærit Magiſter, vtrum ſit mutatio formalis vel ſubſtantialis inſtar aliarum, ant cuius generis omninò. Quod rectè dixit ſe diſtinctè & clarè explicare non poſſe. Nam hæc mutatio prorſus diſsimilis eſt aliis omnibus mutationibus. Nec de illa, quod ad genus ſuum, ſeu modum attinet, plus poſſumus ferè cognoſcere aut dicere, quàm quòd ſit prorſus ſingularis.

Hanc verò fuiſſe omninò mentem Magiſtri, neque illum quidquam dubitaſſe, quin ibi non maneat panis ſubſtantia, probandum eſt aduerſus impudentiam ac mendacium Kemnitij ex ipſius Magiſtri verbis. Nam d. 10. præcedenti ita inquit: *Satis reſponſum eſt hæreticis, qui negant verum corpus Chriſti in altari eſſe, Et panē in corpus myſtica conſecratione conuerti:* Item d. ipſa 11.

cùm

cùm commemoraſſet errorem quorũdam, qui (ſicut iam Paniſtæ) putarunt manere ſubſtantiam panis, & ſimul ibi eſſe corpus Chriſti, & ea ratione dici illam ſubſtãtiam fieri iſtam, quia vbi eſt hæc, eſt & illa; ſubiungit Magiſter cenſuram ſuam his verbis: *Sed quod non ſit ibi,* inquit, *alia ſubſtantia niſi corpus Chriſti & ſanguis, ex prædictis & ſubditis* (teſtimoniis veterum Patrum) *apertè oſtenditur.* Adduxerat enim veterum teſtimonia de conuerſione panis in corpus Chriſti, ante in d. 10. contra illos hæreticos. Atque ibi etiam ſubiungit quædam ex Ambroſio & Gregorio ad idem probandum. Quamobrem dicit, oſtendi id etiam apertè ex ſubditis (nempe teſtimoniis) quæ ſubiungit.

Deinde conatur Kemnitius oſtendere eam conuerſionem intellexiſſe Patres, quam ipſi Sectarij ponunt: Talem videlicet vt maneat nihilominus ſubſtantia panis: quoniam aliqui veteres omninò ſignificant manere in Euchariſtia illud idem quod antè erat. Nam Ambroſius ſic dicit: *Si tanta vis fuit in ſermone Chriſti, vt inciperent eſſe, quæ non erant, quantò magis operatorius erit vt ſint quæ erant, & in aliud conuertantur?* Alibi quoq; Euchariſtiam vocat *creaturã ſolennem & notam.* Ergo manet in illa panis. Itẽ Gelaſius: *Sacra,* inquit, *quæ ſumimus diuina res ſunt; propter quod per eadem efficimur diuinæ conſortes naturæ; & tamen non eſſe deſinit ſubſtantia vel natura panis & vini.* Item Theodoretus: *Signa,* inquit, *quæ videtur, appellatione ſui corporis honorauit, non naturam quidem mutans, ſed naturæ gratiam adiiciens.* Et rurſus: *Signa,* inquit, *myſtica poſt ſignificationem nõ recedunt à ſua natura. Manent enim in priori ſubſtantia & figura & forma, vt videri & tangi poſſint ſicut & prius.* Item Ioãnes Conſtantinopolitanus: *Panis,* inquit, *dignus habitus eſt Dominici corporis appellatione, etiamſi natura panis in illo permanſit.* Deniq; Rupertus Abbas negat hîc *mutari ſubſtantiam panis.* Quibus teſtimoniis etiam Caluiniſtæ abuti ſolent.

Argum. II. — *Lib. 4. de Sacram. cap. 5.* — *Ibidem cap. 3.* — *In fragmẽto de duabus Chriſti naturis contra Neſtor. & Eutych.* — *Dialogo 1.* — *Dialogo 2.* — *In epiſt. ad Caſarium Monachum.* — *In cap. 6. Ioan.*

Reſpondeo, quod ad priorem locum Ambroſij attinet, reperiri quidem nunc illa verba lib. 4. de Sacram. cap. 5. Sed tamen grauiſſimus auctor Landfrancus olim teſtatus eſt, in quibuſdam Ambroſij codicibus locum illum Ambroſij non niſi hoc modo legi: *Si tanta vis eſt in ſermone Domini* IESV, *vt incipe-*

Lib. de Sacramento circa medium.

perent eſſe quæ non erant; quantò magis operatorius eſt, vt quæ erant in aliud commutentur; Sicut etiam in libro de iis qui myſteriis initiantur, Ambroſius loquitur. Sed vt maximè demus illa alia verba, quæ nunc legimus, eſſe Ambroſij, ſenſus eſt; ſermonem Chriſti multò magis operatorium eſſe, vt quæ erant, id eſt, panis & vinum, partim ſint & maneant, nempe ſecundum accidentia & proprietates panis & vini; partim in aliud conuertantur, atque adeò deſinant eſſe, videlicet ſecundum rationem propriam ſubſtantiæ panis & vini, ſicut apertiſsimè in aliis locis hoc ipſum Ambroſius affirmauit, id quod ſuprà ex ipſius verbis oſtendimus. Alij reſpondent, ſenſum eſſe, ſermone Chriſti fieri, vt ſubſtantia, quæ antè erat, ſecundum genericam quidem & indiuiduam vagam ſubſtantiæ rationem maneat; in aliud autem conuertatur & deſinat eſſe ſecundum propriam & determinatam rationem panis: Ita ſcilicet, vt ſubſtantia eadem (non identitate aliqua reali, ſed identitate rationis, ſecundum ſubſtantiæ genus & indiuiduationem vagam per ordinem ad illa accidentia) quæ antè fuit panis, ſit poſtea corpus Chriſti. Quod in re nihil aliud eſt, quàm eſſe poſtea ſub accidentibus illis ſubſtantiam, quæ eſt corpus & ſanguis Chriſti; cùm antè ſub illis eſſet ſubſtantia quæ fuit panis & vinum. Vtraque reſponſio bona eſt, & prior videtur etiam ſatis expedita, quam & Landfrancus indicauit, cùm dixit, *impoſsibile eſſe, vt quod in aliud conuertitur, non deſinat eſſe ſecundum eam partem qua conuertitur.* Et clarius cùm poſtea addidit, iuxta illam ſententiam Ambroſij, *eſſe quidem ſecundum viſibilem ſpeciem quæ erant: commutari verò ſecundum inuiſibilem eſſentiam in naturam rerum quæ antè non erant.* Illa verò alia verba diui Ambroſij; nihil iſtis ſuffragantur: *Creaturam* enim *ſolennem & notam* vocat Euchariſtiam propter manifeſta accidentia panis & vini quæ remanent. Ac certè intolerabilis impudentia Sectariorum eſt, quòd audeant in hac quæſtione pro ſe citare Ambroſium, cùm nihil ſit euidentius, quàm tranſubſtantiationem à diuo Ambroſio multis tum argumentis, tum exemplis aſſeri, vt perſpicuum eſt ex verbis eius, quæ ſuprà recitaui.

Cap. 9. *Cap. 3.* *Lib. de Sacramento.* *Cap. 3.*

De Ge-

De Gelaſio verò inprimis ſciendum eſt, non fuiſſe hunc eum Gelaſium qui fuit ante annos mille Romanus Pontifex doctiſsimus, ſicut rectè oſtendit [a] Melchior Canus, & [b] Claudius de Sainctes: Sed fuit alius quidam Gelaſius Cæſarienſis. Id probatur, quoniam laudat iſte Gelaſius valdè Euſebium Cæſarienſem, cuius tamen libros penè omnes Gelaſius Romanus Pontifex damnauit. Item in Catalogo librorum Gelaſij Romani, à nemine commemoratur fragmentum illud contra Eutychium & Neſtorium. Itaq; falsò Kemnitius & alij Sectarij gloriantur à Romano etiam Pontifice fuiſſe negatam tranſubſtantiationem. Deinde ad teſtimonium ipſum illius Gelaſij, atq; etiam ad teſtimonium Theodoreti, rectè dici poteſt primò, naturam & ſubſtantiam panis ac vini ab eis appellatas eſſe proprietates panis & vini, idque maximè ob facultatem quæ in illis eſt eadem efficiendi, quæ vinum & panis efficere poterant. Huiuſmodi enim proprietates rerum quaſi quædam naturæ & ſubſtantiæ illarum ſunt externæ.

a Lib. 6. de locis Theolog. ca. vltimo.
b Repetit. 8. cap. 4.

Reſponſio ad locum Gelaſij & Theodoreti.

Quod autem auctores illi rectè ita poſsint exponi, patet primò, quoniam vterq; in illis locis ſatis apertè fatetur panis & vini tranſmutationem. Gelaſius enim ibidem dicit, *panem & vinum in diuina tranſire, Spiritu ſancto perficiente ſubſtantiam*, ſcilicet corporis & ſanguinis Domini. Theodoretus quoq; in Dialogo 1. ſcribit, Chriſtum voluiſſe, vt hic *non attenderetur ad naturam eorum quæ videntur, ſed vt crederemus mutationi* (refero eius verba) *quæ hic fit ex gratia.* Item Dialogo 2. Poſtquam dixit, vt antè citauimus, manere panem & vinum in priori ſubſtantia & figura: Hæc verba ſubiunxit; *Intelliguntur autem* (ſymbola Euchariſtiæ) *ea eſſe, quæ facta ſunt, & creduntur & adorantur, vt quæ illa ſunt quæ creduntur.* Si Euchariſtia, ex Theodoreti ſententia, eſt adoranda; certè non eſt panis ſecundum ſubſtantiam propriè dictam ex ſententia Theodoreti, ſed Chriſtus ipſe.

Secundò idem probatur, quoniam ad inſtitutum ſuarum diſputationum ſatis his auctoribus fuit in eo ſenſu dicere, quòd maneat natura panis & vini, nempe ſecundum panis & vini proprietates. Voluerunt enim exemplo Euchari-

ſtiæ confirmare, quemadmodum in Chriſti perſona ſint inconfuſæ & diſtinctæ duæ naturæ. Hoc autem, vt paulò pòſt etiam dicemus, ſatis exemplo Euchariſtiæ declaratur hoc ipſo, quòd proprietates certè panis & vini manent ibi reipſa diſtinctæ à corpore & ſanguine Chriſti, neque cum eo confuſæ. In exemplis enim non requiritur ſimilitudo ex omni parte.

Tertiò idem probatur, quia non eſt inuſitatum aliâs proprietatem ſeu affectionem rei alicuius, naturam rei ſeu ſubſtantiam appellare. Sic enim & Philoſophi de naturis rerum ſuos libros quandoque inſcribunt, in quibus tamen propriè agunt de rerum operationibus & proprietatibus. Sic & Apoſtolus affectionem ipſam carnis *carnem* appellauit; *Caro*, inquit, *& ſanguis regnum Dei non poſſidebunt.*

Quod ſi auctores illos nolint Paniſtæ nobiſcum ita interpretari, vt certè poſſent, dabimus aliud breue & ſimplex & ſine vllo incommodo reſponſum. Enimuerò antequam quæſtio iſta de tranſubſtantiatione in Eccleſia palàm agitaretur, minimè mirum eſt, ſi vnus aut alter, aut etiam aliqui ex veteribus minus conſideratè & rectè hac de re ſenſerint & ſcripſerint: maximè cùm non tractarent ex inſtituto ipſam quæſtionem. Accedit quod Theodoretus ille de aliis quibuſdam erroribus in Concilio Epheſino notatus fuit, tametſi poſtea reſipuerit. Neque etiam Gelaſius ille fuit auctor ſatis clarus. Non igitur debent nobis paucorum eiuſmodi teſtimonia, vtcunque ea exponantur, præiudicare, cùm habeamus pro veritate tranſubſtantiationis nubem grauiſsimorum aliorum teſtium, quorum ſententias ſuprà recitauimus. Rectè enim Vincentius Lyrinenſis præcipit, *vt ſi in ipſa vetuſtate diſcrepantes ſententias reperiamus, ſequamur ſententiam communiorem plurium & illuſtriorum Doctorum.*

Lib. cõtra prophanas hæreſ. nouit.

Similiter ad teſtimonium illius Ioannis Conſtantinopolitani reſpondeo, illud vel exponendum eodem modo, vel reiiciendum eſſe. Falſiſsimum enim eſt, quòd ille Ioannes fuerit D. Ioannes Chryſoſtomus, ſicut quidam hæretici volũt. Nam Chryſoſtomus euidentiſsimè alioqui aſſeruit tranſmutationem

nem ipſius panis, hom. 83. in Matth. ſicut ſuprà recitaui, & etiam in hom. de Encæniis. Qua de re legatur Franciſcus Turrianus, qui apertè conuincit, alium fuiſſe Ioannem illum, non autem Chryſoſtomum. *Lib. 1. de Euch. cap. 12.*

Quod verò ad Rupertum Abbatem attinet, nihil hîc auctor peculiare de tranſmutatione iſta docere voluit: ſed errorem quendam ſuum, qui pugnat etiam cum Philoſophia, huc ſimiliter, ſicut etiam ad alias rerum mutationes accommodauit. Eſt enim arbitratus, eandem eſſe ſubſtantiam panis, vini, corporis, ſanguinis, & aliarum eiuſmodi rerum, tantumq́; eas differre accidentibus: ac proinde cenſuit, cùm panis & vinum in corpus & ſanguinem reuera tranſmutatur, non mutari ibi rei ſubſtantiam. Quare teſtimonium illud Ruperti ex parte quidem potius eſt pro nobis: ſiquidem ſenſit ita reipſa mutari hîc panem in corpus Chriſti, ſicut mutari ſolet vna res in alteram, quando iuxta veram Philoſophiam mutatur ſubſtantialiter.

Tertio obiicit Kemnitius ex Patribus eas ſententias in quibus illi interdum aſſerunt Euchariſtiam conſtare duabus rebus. Vt cùm ait Irenæus: *Euchariſtia duabus rebus conſtat: Terrena & cœleſti.* Et Auguſtinus: *Hoc eſt*, inquit, *quod modis omnibus probare contendimus, ſacrificium Eccleſiæ duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Chriſti carne & ſanguine.* Quod autem ibi per *ſpeciem* elementorum intelligat Auguſtinus, ipſam etiam naturam & veritatem elementorum, probare nititur Kemnitius, quoniam ſubiungit ſtatim Auguſtinus: *Sicut Chriſti*, inquit, *perſona conſtituitur ex Deo & homine, cùm ipſe ſit verus Deus & verus homo, quia omnis res illarum naturam rerum & veritatem in ſe continet, ex quibus conficitur: Conficitur autem ſacrificium Eccleſiæ duobus, Sacramento, & re Sacramenti, id eſt, corpore Chriſti.* Item Heſychius: *Carnes*, inquit, *cum panibus comedi præcepit, vt intelligeremus illud ab eo myſterium dici quod ſimul panis & caro eſt.* Huc adde alias eiuſmodi ſententias, in quibus Patres ſimpliciter dicunt in Euchariſtia videri panem. Vt Auguſtinus: *Quod videtur*, inquit, *in Altari, panis eſt, quod etiam oculi renunciant. Quod autem fides poſtulat, panis eſt corpus Chriſti, & calix ſanguis.*

Argumentum III. *Lib. 4. c. 32.* *De conſ. d. 2. can. Hoc eſt.* *Lib. 20. in Leuit. c. 8.* *Apud Bedam. 1. Cor. 10.*

Reſponſio. Reſpondeo, in ſententia Irenæi per *rem terrenam* poſſe nos rectè atq; etiam debere intelligere ipſas ſpecies quæ remanēt vini & panis. Nam & illa accidentia vtiq; terrena quædam res ſunt, de materia terrena, vnà cum ipſa ſubſtantia panis & vini, quæ deſiit, facta. Auguſtinus autem potius in illo loco ſuffragatur nobis. Aliud enim non vult, quàm quod ſacrificium Eccleſiæ prorſus conſtat ex ſpeciebus panis & vini, & ex corpore & ſanguine; idque tam verum eſſe, quàm verum eſt Chriſti perſonam ex duabus naturis diſtinctis & inconfuſis conſtare. Ac rurſus vtrumq; Auguſtinus ibi benè probat ex eo quod quælibet res verè retinet naturam ac veritatem illarũ rerum, ex quibus conficitur & conſtat. Hinc enim conſequitur, tum perſonam Chriſti retinere naturas ex quibus conſtat, tum etiam ſacrificium Eccleſiæ, quod fit & offertur per duas illas res, nempè *ſpecies* elementorum & *corpus Chriſti*, retinere etiam verè ipſam veritatem & naturam non ipſorum elementorum, vt perperam Kemnitius intellexit, ſed *ſpecierum* elementorum, de quibus ibi tantùm Auguſtinus loquitur, quaſq; vocat Sacramentum, ex quo & ex corpore Chriſti fit & conſtat ſacrificium Eccleſiæ. Præterea Heſychius panem ibi appellat non ſecundum ipſius ſubſtantiam, ſed ſecundum proprietates & ſpeciem externam. Quo pacto etiam intelligi debet ſententia illa poſtremò recitata ex Auguſtino. Cumq; Patres Euchariſtiam aliàs appellant panem, eodem modo loquuntur, quo ſuprà ex phraſi ipſa Scripturæ interpretati ſumus, Paulum eſſe locutum, cùm Euchariſtiam item nominat *panem*: nempè quia vt panis reficit, & panis videtur, & ex pane confecta eſt.

Argumentum IIII. QVARTO, vrget comparationem myſterij Euchariſtiæ cum myſterio vnionis duarum naturarum in Chriſto ſæpè vſurpatam à Patribus, vt apparet ex teſtimoniis aliquot hactenus recitatis. Inde enim iſti colligunt, ita eſſe veram naturam panis cum corpore Chriſti in Euchariſtia, ſicut eſt vera natura humana cum diuina in Chriſto.

Reſponſio. Reſpondeo, vim illius comparationis propriè in hoc cōſiſtere, quòd ſicut in Euchariſtia ſunt duæ res diſtinctæ & inconfuſæ, ita etiam in Chriſto duæ naturæ. Quæ ſimilitudo & comparatio-

comparatio ex hoc ipſo ſatis conſiſtit, quòd ſpecies externæ panis & vini minimè ſunt cũ corpore & ſanguine Chriſti confuſæ. Neq; ad id opus eſt, vt ſit etiam in Euchariſtia natura ipſa interna panis & vini. Alioqui ſi Paniſtæ velint comparationem ex omni parte quadrare, ſequetur quoque ſecundum ſententiam Patrum, naturam panis ita eſſe in Euchariſtia, vt non habeat ibi proprium ſuppoſitum, ſed vnum & commune cum ipſo corpore Chriſti: ſicut in Chriſto natura humana commune ſuppoſitum habet cum natura diuina. Et tamen Paniſtę aſſerunt, differe panem in Euchariſtia à corpore Chriſti, etiam proprio ſuppoſito. Ex fine igitur & ſcopo, quem ſibi Patres propoſuerunt, dum illa comparatione ſunt vſi, colligendum eſt id in quo propriè conſtituerunt ſimilitudinem. Ille autem finis & ſcopus fuit oſtendere, quemadmodum naturæ in Chriſto ſint res diſtinctæ & inconfuſæ. Adhoc autem ſatis illis fuit ſumere illud, quod ſine controuerſia de Euchariſtia conſtabat omnibus: nempè, eſſe ibi in Euchariſtia vnam quandam rem ad ſenſum, quæ videri ſcilicet & palpari poſsit, diſtinctam & incõfuſam ab illa altera, quæ ibi creditur ſecundum fidem, videlicet à corpore Chriſti. Neque deſcenderunt Patres ad modum & conditionem illius rei externæ quæ ibi apparet: Vtrum ſcilicet eſſet panis etiam ſecundum naturam internam. Hoc enim nihil intererat ad ſimilitudinem: cùm etiam ſpecies externæ panis ſint (vt antè dictum eſt) res quædam diſtincta & inconfuſa cum corpore Chriſti.

QVINTO opponit, quod etiam Patres hanc mutationem panis compararunt cum renouatione hominis & mutatione à ſtatu peccati in ſtatum gratiæ; vt Ambroſius & Emiſſenus. Sed in eiuſmodi mutatione homo nequaquam tranſubſtantiatur, ſed tantùm adiicitur illi gratia. Ergo neque in propoſito, inquit Kemnitius, ita mutatur panis vt tranſubſtantietur, ſed tantùm additur illi corpus Chriſti. Argumentum V. *Lib. 4. de Sacr. cap. 4. Homil. 5. de Paſchat.*

Reſpondeo, ſimilitudinem illam à Patribus in eo poni, quòd ſicut in renouatione hominis accedente gratia deſinit eſſe prorſus ipſum peccatum: ita etiam ad præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtia deſinit ibi eſſe panis; vt ſuprà ex teſtimonio Reſponſio. *Cap. 3.*

teſtimonio Emiſſeni euidenter collegimus. Non autem ponitur ab illis ſimilitudo in hoc, quòd ibi maneat eadem ſubſtantia hominis. Nam quatenus manet idem homo, non ſanè mutatur, ſed quatenus in eo aliquid deſinit eſſe & aduenit ei quiddam aliud. Quare ſimilitudo illa potius fauet Catholicæ ſententiæ de tranſubſtantiatione.

CAPVT OCTAVVM.

Reſpondetur ad argumenta petita ex ratione.

Argumentum I. — TERTIO loco reſpondendum eſt ad quaſdam ratiunculas, quibus Paniſtæ & Sacramentarij vtuntur. Prima eſt, quòd ſenſus iudicat eſſe panem. Item, quòd omnes ibi proprietates & operationes panis percipiuntur. Ergo ſentiendum eſt, eſſe ibi panem. Sic enim & Chriſtus ipſe probauit ſuis diſcipulis veritatem ſui corporis ex proprietatibus illius: *Palpate,* inquit, *& videte, &c.* Sic & Patres contra hæreticos Chriſtum habuiſſe verum corpus probauerunt, quoniam in eo proprietates corporis ſentirentur. — *Luca* 24.

Reſponſio. — Reſpondeo, Ex ſenſu rectè aliquid tunc probari cùm reuelatio fidei, cui potius credendum eſt, non corrigit ſenſum; aliud nimirum docendo intellectum. Hic autem prorſus aliud docet: ſicut ex verbis Chriſti, & ex tota antiquitate probauimus. Ita, non ſenſui, ſed Chriſti verbis potius credendum eſt, quemadmodum veteres Patres ſuprà citati nos admonuerunt. Neque eſt illud ſimile, quod de probandi modo & Chriſti & Patrum in quæſtione de veritate corporis Chriſti obiicitur. Nam ibi fides non reuelauit aliud. Eſſet autem ſimile, ſi quis ex proprietatibus naturalibus, quæ in Chriſto ſentiebantur, voluiſſet probare, Chriſti naturam humanã habuiſſe proprium ſuppoſitum ſicut habent alij homines. Tunc enim ſimiliter atq; iam reſpondimus, dici deberet, fidẽ aliud docere, & propterea illi potiùs quã ſenſibus innitẽdũ eſſe. Neq; ideò tamen hîc ſenſus fallitur circa propriũ obiectũ: quamuis & hoc poteſt aliquando quidem per accidens contingere. — *Cap.* 2. *&* 3.

contingere. Proprium enim obiectum ſenſus non eſt ipſa ſubſtantia, ſed externa accidentia, quæ manent hîc quidem ſicut à ſenſu percipiuntur. Refutauit autem iſto ferè modo D. Thomas hoc idem argumentum hæreticorum.

3. p. q. 85. ar. 5. ad 3.

Argumentum II.

SECVNDO argumentantur, Rationem accidentium eſſe, vt inſint ſubiecto. Quare non poſſe illa manere ſine ſuo ſubiecto.

Reſponſio.

Reſponderi ſolet, & rectè: non eſſe rationem accidentium, vt actu inſint, ſed vt ineſſe poſsint; vel quod idem eſt, vt inſint aptitudine, quod etiam illis accidentibus in Euchariſtia conuenit. Quod autem actu poſsint ſeparari à ſubiecto, Philoſophi etiam aliqui tradiderunt, nempè Platonici & Pythagorici, vt videre eſt apud Auerroem. Id etiam affirmauit Auicebrõ. Quin etiam nonnulli Patres ſenſerunt, Deum produxiſſe & conſeruaſſe lumen ſine ſubiecto, antequam ſol eſſet creatus. Ita Baſilius, Damaſcenus, Procopius & etiam Iuſtinus in explicatione fidei. Cur autem diuinitùs factum ſit, vt hîc accidentia remanerent, explicat rectè D. Thomas.

Auerr. in epitome Metaphys. tract. 2.
Auicebr. in lib. fontis Vitæ, tract. 2.
Baſ. hom. 6. in Examer.
Dam. lib. 2. c. 7.
Procop. in ca. 1. Geneſis.
D. Thom. 3. p. q. 85. art. 5.

Argumentum III.

TERTIO obiiciunt, tolli à nobis huius Sacramenti ſignificationem, cùm in eo negamus remanere ſubſtantiam panis. Significat enim, vt inquit Auguſtinus, ita ex multis fidelibus conſtitui vnum corpus Eccleſiæ myſticum, ſicut vnus panis conficitur ex multis granis. Quod ſi panis ipſe hîc non manet, non manebit iſta ſignificatio.

Tract. 26. in Ioan.

Reſponſio.

Reſpondeo, Primùm ſignificatio huius Sacramenti præcipua & eſſentialis non eſt illa: ſed ea potius, qua per nutrimentum externum ſignificatur interna animi refectio ſpiritualis, quæ fit à corpore Chriſti. Hæc verò ſignificatio omninò etiam in re nunc præſente manet, cùm maneat quoque in ſpeciebus virtus nutriendi. Deinde illa vnitas corporis Eccleſiæ myſtici, non ſignificatur per hoc Sacramentũ niſi quatenus panis quidem ex multis granis antè fuit factus: Hoc autem nobis figura & proprietates panis, quæ remanent, repræſentant. Nam neque ipſi Paniſtæ aut Caluiniſtæ, panem illum, ex quo conſtat ipſorum Euchariſtia, tum primùm in præſentia ex multis granis pinſunt & faciunt, cùm commu-

nicare volunt, aut continuò panem illum faciunt, ex quo conſtat ſecundum ipſos Euchariſtia. Quamuis igitur ſubſtantia panis non maneat; tamen verum nihilominus eſt, panem illum, ex quo confecta eſt Euchariſtia, fuiſſe factum ex multis granis. Et de hoc ipſo accidentia, quæ ſubſtantiam illam præteriti panis repræſentant, nos admonent. Ita fit, vt conſtet nobis etiam illa vnitatis ſignificatio ſine remanente ſubſtantia panis. Atque hoc eſt, quod ſibi D. Thomas voluit, cùm reſpondens ad hoc ipſum argumentum hæreticorum dixit, ſufficere ſpecies ipſas ad illam vnitatis ſignificationem, quoniam *per accidentia*, inquit, *cognoſcitur ſubſtantia.*

3.p.q.85.art.5. ad 3.

Maneat igitur firma aſſertio Catholica, ſcilicet ſubſtantiam panis & vini in Euchariſtia minimè remanere.

PRAE-

PRAEFATIO IN LIBRVM TERTIVM.

QVinque fermè ſunt anni, quòd diſputatione quadam non admodum longa, refutaui illa fundamenta, quæ perperam Caluiniani & Vbiquetarij in vnione Verbi diuini cum humana Chriſti natura conſtituunt, vt ſtabiliant errores ſuos de præſentia Chriſti, quibus & à veritate plurimùm, & extremè etiam inter ſe ipſi diſſident. Atque ad ea quidem quæ contra fundamenta vbiquitatis diſſerui, Schmidelinus, Vbiquetarij commenti propugnator, reſpondere principiò conatus eſt: Sed cùm ad extremum intelligeret, aliud ſe contendendo non efficere, quàm vt & ipſius inſcitia, & error vbiquitatis, clariùs ab omnibus conſpiceretur, conſilio non malo malam cauſſam deſerẽdam putauit. Ex Caluinianis admirabar neminem prodire, qui rationem ſui dogmatis defenderet; maximè cũ iſtos ego elatiores & audaciores eſſe, quàm doctiores iudicare ſoleam, adeò vt cum his comparati Lutherani,

quorum tamen inſignis ignorantia ſine magna etiam eruditione deprehendi poteſt, nonnihil ſapere, & minus aliquantò vanitatis ſuis in ſcriptis oſtendere, mihi videantur. Tandem poſt quadriennalem ferè meditationem Fortunatus quidã, Caluinianæ Sectæ in ſchola Neuſtadiana infelix miniſter, partem illam diſputationis meæ, quæ aduerſus Sacramentarium errorem eiusq́; fundamentum pugnat, ſuſcepit confutandam. Etſi autem is totus ineptus eſt, tamen ne mihi exemplum D. Auguſtini obiicere poſſit, qui quendam alium Fortunatum hæreticum, æquè indoctũ ac iſtum, nõ ita contempſit, vt cum eo diſceptare de religione nollet; & quia quæcunq; defenſio veritatis, præcipuè in tanta quæſtione, vtilis eſt; reſpondebo quàm potero breuiſſimè ad iſtius de Euchariſtia diſceptationem. Erunt autem quinque reſponſionis capita; totidẽ enim video eſſe membra infortunatæ illius diſceptationis. In 1. cap. agemus de ſtatu quæſtionis, ſeu de diſsidio Vbiquetariorum & Caluinianorum inter ſe & à nobis, & de fundamentis quæ vtriq; in perſona Chriſti ponunt. In 2. defendemus argumenta

Libro cui titulus eſt, contra Fortunatum quendam Manichæorũ Preſbyterum, Tom. 6. operum Auguſtin.

quibus

quibus in alia diſputatione probauimus, poſſe verum aliquod corpus vno tempore eſſe ſimul diuerſis in locis. In 3. docebimus, non ideò corpus Chriſti in vno tantùm loco iam eſſe præſens, quia præſentia in vno loco ſit corporis ꝓprietas. In 4. propugnabimus quoq; argumenta, quibus realis præſentia Chriſti in ſanctiſsimo Sacramento abſolutè demonſtratur. In 5. reſpondebimus ad argumēta Caluiniſtica, quæ aduerſus eam præſentiam Fortunatus ad extremum obiicit ex ſuorū Magiſtrorum libris collecta. Ac vt certiùs Fortunati diſputationē confutem, apponam illius ſentētias verbis eius aſſcriptas, ne cauillari poſsit, id me in eius diſceptatione facere, quod fecit ipſe in diſputatione mea, dum admodùm pauca ex meis fideliter retulit; atq; etiam, vt Lector de illo potiùs, quàm de me, conqueratur, ſi quid vel incommodius, vel obſcurius in iſtius diſceptatione eſt poſitum. Eſt enim Fortunatus iſte ſic aliquando intricatus, vt nec ſe ipſe ſatis intellexiſſe videatur.

LIBER TERTIVS CONTRA FORTVNATVM.

CAPVT PRIMVM.

De diſsidio Sacramentariorum & Vbiquetariorum inter ſe & ab Eccleſia in quæſtione de præſentia Chriſti.

SENTENTIAM Eccleſię Catholicę & errores Sacramentariorum & Vbiquiſtarum de præſentia Chriſti, his verbis in diſputatione illa mea breuiter initiò propoſui: Quæſtio eſt, inquam, non tantùm inter Catholicos & Sectarios, ſed multò etiam maximè inter Sectarios ipſos controuerſa, vbi præſens exiſtat IESVS Chriſtus Dominus noſter vt homo? Qui Sacramentarij hæretici vulgò vocantur, in cœlis tantum ipſum adeſſe contendunt: Contrà Vbiquetarij horum hoſtes adeſſe vbique. Eccleſiæ Chriſti veriſsima inuictaq; confeſsio inter hos extremos errores media eſt. Sentit enim neque in cœlis tantùm, neq; verò vbique, ſed in cœlis & in diuiniſsimo Sacramento Dominum noſtrum IESVM Chriſtum adeſſe humanitate ſua præſentem. Hic diſplicuit Fortunato, quòd ſententiam Catholicam dixerim eſſe mediam inter hæreſim Sacramentariam & Vbiquetariam.

Pag. 1.

FORTVNATVS *pag. 4. b Cap. 9. fol. 172.* *Hic*, inquit, *multis modis Gregorius noſter ſternutauit. Primò enim negant Vbiquetarij in bella ſua Apologia: ſe Chriſti Corpus vbiq; ponere, aut generalẽ vbiquitatem tradere: quod ſi verum eſſet, locum non haberet media Gregorij confeſsio: labaſcente extremo. Sed quia Vbiquetarij, pro eo, quo præditi ſunt, candore, quiduis aiunt, aut negant: idcircò hoc tranſeat. Generalem enim eos vbiquitatem tradere, in præfatione demonſtrauimus.*

GREGORIVS. Venio in ſpem, Fortunate, fore, vt cauſſam contra te in hac omni diſceptatione obtineam, quando quidem primum mihi à te obiectum crimen tu ipſe diluis. Eraſne igitur otioſus,

ſus, vt mihi fruſtrà inconſtantiam vbiquetariæ doctrinæ, & omnibus notam, & à me multis in locis patefactam opponeres? Quid? An aliquem putabas crediidiſſe nuper patronis vbiquitatis, cum incredibiliter vel miſerabiliter potiùs in Apologia dicerent, vbiquitatem ab Vbiquetariis nunquam fuiſſe defenſam. Sed trãſeat hoc, vt inquis. Audiamus ſi quid porrò habes, quod poſsis obiicere probabilius.

Vide defenſionem diſputationis contra fundamenta duarum Sectarum, aduerſus Schmidel.

Sed nec extremo, inquis, *iſto ſtante, ſola Pontificiorum confeſsio media eſt. Sunt enim ex Lutheranis plurimi: qui nec in cælo tantùm, nec vbiq; etiam: ſed in cælo & Euchariſtia ſeu pane Euchariſtico, Chriſtum vero ſuo corpore ponunt.*

FORTVNATVS *pag. 4. b*

Nihilo magis hoc eſt cõtra me. Nec enim ego ſcripſi, nullos Lutheranos profiteri hac de re confeſsionem vllo modo mediam inter veſtrum errorem Caluiniſticum, & alterum illum Vbiquiſticum. Sed affirmaui certè, confeſsionem Orthodoxam Eccleſiæ Catholicę eſſe mediam inter vtrumq; errorem, tanquam inter duo extrema. Exſpecto igitur ex te aliquid quod ſit ad propoſitum.

GREGORIVS.

Denique, inquit, *nec Pontificiorum, nec Lutheranorum iſtorum confeſsio media eſt: cùm contradictio, teſte Magiſtro, quem Gregorius nouit, medium non admittat. Si loca inter ſe, vt Gregorius noſter ad praſtinguendum ſimplicioribus oculos, fecit, comparentur: vt vnus ſcilicet locus & omnia ſimpliciter loca opponantur: fateor, vnum & omnia duo extrema eſſe, inter quæ medium eſt, quædam loca: ſed ſi de vnico & indiuiduo vereq; humano corpore ſermo ſit: deq; eo enuncietur quod in loco, ſiue vno tantùm, ſiue pluribus, ſiue omnibus ſit: ibi nego extrema dari, quæ medium recipiant. Cauſſa eſt: quia duæ ſingulares enunciationes, quarum altera ait, altera negat, contradicentibus ἰσοδυναμοῦσαι ſunt, & vim contradicendi habent. Enunciato igitur iſti, Corpus Chriſti ſimul & ſemel in vno tantùm loco eſt, tum illud cõtradicit, Corpus Chriſti ſimul & ſemel vbique eſt: tum iſtud, Corpus Chriſti ſimul et ſemel in multis ſeu pluribus*

FORTVNATVS *pag. 4. b*

Ariſtotel. 1. poſt. textu 5.

ribus locis eſt: quia vniuersè hoc, ſub quo duo illa enunciata continetur, illi contradicit, Corpus Chriſti ſimul & ſemel non eſt in vno tantùm loco. Non ſatis igitur circumſpectus Gregorius fuit: quòd extremum pro medio arripuit.

Gregorivs. Ego verò, Fortunate, oſtendam, minimè te ſatis circumſpexiſſe, qua ratione ſententia quæpiam rectè dici poſsit inter alias media. Dupliciter igitur aliqua ſententia ſpectari poteſt. Vno modo, ex parte ipſius aſſenſus; hoc eſt, vt in aſſenſu ſiue conceptu mentis affirmante vel negante conſiſtit. Altero modo, ex parte ſui obiecti; hoc eſt, vt affirmat vel negat aliquid de hac aut illa re. Priori modo, nempe ex parte ipſius conceptus, nulla ſententia, à ſententiis aliis per affirmationem vel negationem diſcrepans, poteſt eſſe inter illas media. Cuius ratio eſt, quia neceſſe eſt, vt quod eſt inter duo aliqua medium, minus diſtet à quolibet, quàm ipſa duo diſtant inter ſe. Nullus autem conceptus mentis qui ab aliis per affirmationem aut negationem diſcrepet, diſtat minus ab vno, quàm ab alio: etenim à quolibet diſtat ſummè & extremè, vtpotè per diſtantiam contradictionis, quæ eſt omnium diſtantiarum maxima & ſumma. Poſteriori autem modo, ſcilicet ex parte obiecti, poteſt omninò aliqua ſententia, ab aliis duabus per affirmationem aut negationem diſcrepans, eſſe ac dici media inter illas. Ratio eſt, quoniam poteſt obiectum ſententię vnius, minus diſtare ab obiectis aliarum, quàm ipſa obiecta aliarum inter ſe; quod ipſum eſt eſſe mediam aliquam ſententiam ex parte quidem obiecti.

Quomodo vna ſententia poſſit aut non poſſit dici media inter alias.

Iam verò cùm in diſputatione mea ipſe aſſerui, Catholicam ſententiam de præſentia Chriſti eſſe mediam inter veſtrum errorem Sacramentarium, & errorem Vbiquetariorum; poſteriori modo locutus ſum de ſẽtẽtia Catholica, ſcilicet ex parte obiecti. Quæ autem tu contrà affers ex tuo magiſtro Ariſtotele non intellecto, ſolùm efficiunt, nullam ſententiam, quæ ab aliis ſententiis per affirmationem aut negationem (id eſt, cõtradictoriè) diſcrepet, eſſe mediam inter illas, ex parte quidem ipſorum conceptuum mentis.

Rectè

Rectè verò me feciſſe quòd ſententiam Catholicam inter Sacramentarium & Vbiquetarium errorem mediam poſuerim ex parte obiecti, duplici modo demonſtro. Primo, quia reuera ſic media eſt. Nam(quòd tu ipſe, neſciens quā vim haberet, cōfeſſus es)quædam loca, nempe cœlū & locus Euchariſtiæ, de quibus tanquam de obiecto affirmat Eccleſia, quòd in ipſis ſit tantùm corpus Chriſti, medium quiddā ſunt inter omnia loca, in quibus Vbiquiſtæ idē corpus Chriſti collocāt, & inter vnicum locum, nempe cœlum, in quo ſolo vos Sacramētarij illud includitis: Plus enim inter ſe differūt, vnicus locus, & omnia loca; quàm vel vnicus locus, vel omnia loca differunt, à quibuſdam locis. Ita fit, vt etiā ipſa ſententia Catholica, quæ eſt de Chriſti pręſentia in quibuſdam locis, media ſit ex parte obiecti inter veſtram hæreſim, quæ eſt de præſentia eiuſdē in vnico loco, & hęreſim Vbiquetariam, quę eſt de omnibus locis. Ex parte autē conceptus mentis, quatenus ſentētia Catholica affirmat in cœlo & in Euchariſtia tantummodò Chriſtū adeſſe, quod negat error Sacramentarius includens eum duntaxat in cœlo & error Vbiquetarius ponēs eum vbique locorum; omnes iſtæ ſententiæ contradictoriè atq; adeò extremè inter ſe ſine medio diſtāt. Secundo rectè locutū fuiſſe me confirmo exemplo veterum Patrum eruditiſsimorum, [a] Ambroſij, [b] Baſilij, [c] Gregorij Naz. qui ſimili modo, nempe ex parte obiecti affirmarunt, ſententiā Eccleſiæ Catholicæ de Vnitate naturæ & Trinitate perſonarū in diuinitate, mediam eſſe inter ſententiam Iudæorum, qui per defectum in vno extremo vnicam naturam & vnicam perſonam in diuinitate admiſerunt, & ſententiam Gentilium, qui in alio extremo per exceſſum plurimos Deos, qui & perſonis & naturis differrēt, commenti ſunt. Quid igitur Fortunate? tam impudēſnē eris vt audeas dicere, iſtos Patres ſimpliciorum oculos (vt de me inquis) præſtinguere voluiſſe, cum iſto modo ex parte obiecti ſententiam Eccleſię mediam eſſe docuerunt? Velis igitur nolis, quamdiu recedens ab Eccleſiæ ſententia, quæ in media & regia via veritatis eſt, Caluiniſta fueris, tamdiu extremiſta quoque Sacramentarius manebis.

a *Lib. 1. de fide cap. 1. & 2.*
b *Oratione contra Sabel. & Arr.*
c *Orat. de Natali Domini.*

Porrò, quemadmodum iſte neſciuit hactenus, in quonam extremo Sacramentaria aſſertio verſaretur, ſic etiam quodnam illius fundamentum Architecti impietatis Sacramentariæ poſuerint, ignorauiſſe videtur. Nam cùm dixiſſem, illud potiſsimè ab eis eſſe cõſtitutum in ratione hypoſtaticæ vnionis duarum in Chriſto naturarum, qua verum corpus humanum ſuiſq; præditum naturalibus proprietatibus à Verbo diuino aſſumptum eſt, hunc in modum obiicit: *Pag. 1.*

FORTVNATVS *fol. 5. a*

Nec potiſsimum, inquit, *nec aliquod in ipſa hypoſtatica vnione cauſſæ noſtræ præſidiũ collocamus: ſed apertiſsimis, iiſq́; plurimis Scripturarum teſtimoniis, ipſis etiam inprimis Inſtitutionis verbis eam defendimus: rationibus ſimul à natura omnium Sacramentorum, & veri corporis, ac corporis quidem humani, ductis. Non ab hypoſtatica igitur vnione, ſed à veri corporis natura rationem ducimus.*

GREGORIVS.

Si à natura etiam veri corporis humani pro veſtra ſentẽtia rationem ducitis, vt inquis: Ergo in hypoſtatica vnione præſidium ſentẽtiæ veſtræ collocatis, vt ego in diſputatione mea dixerã. Hæc enim verba mea fuerunt: Sacramentarij, inquam, hoc modo argumentantur. Natura humana ſic diuino Verbo hypoſtaticè vnita eſt, vt nihilominus ex vero corpore cõſtet, veriq́ue adeò corporis proprietates & naturalia attributa retineat: Igitur, vt cetera omnia corpora, ſic etiam corpus Chriſti vno aliquo in loco contentum eſt, neque extra illum vſquam eſt vllo modo præſens. *Pag. 1.*

Agnoſcisne veſtrum argumentum? Sed fortè tam imperitus es, vt à me quoq; doceri debeas, quomodo fuerit argumẽtatus tuus Caluinus. Audi igitur ſingulare illud (vt appellas) non Dei, ſed Dæmonis organum: *Placuit*, inquit, *Chriſtum fratribus per omnia ſimilẽ fieri excepto peccato. Qualis eſt noſtra caro? Nónne quæ certa ſua dimenſione conſtat, quæ loco cõtinetur, quæ tangitur, quæ videtur? Et cur, inquiunt, non faciat Deus, vt caro eadem plura diuerſaq́; loca occupet? Inſane, quid à Dei potentia poſtulas, vt faciat ſimul eſſe & non eſſe carnem?* Et paucis interpoſitis: *Ea verò*, inquit, *eſt carnis conditio, vt vno certo loco, vt ſua dimenſione conſtet.* EA CONDITIONE *carnem* *Lib. 4. Inſtit. cap. 17. ſect. 24.*

INDVIT *Chriſtus. Cui, teſte Auguſtino, incorruptionẽ quidem & gloriam dedit, naturam & veritatem non abſtulit.* Vidéſne, Fortunate, argumentantem Caluinum ex modo & cõditione vnionis hypoſtaticæ? Aut igitur mentitus es, cùm negas veſtros hoc vti argumento, aut certè (quod vtinã tibi perpetuò contingat) fundamentorũ doctrinę Caluinianę homo Caluiniſta es oblitus. Repetit autem id argumẽtum Caluinus in illo eodem capite non rarius, quàm decies & ſepties, vt bona fide aliquoties numeraui: neq; Caluinus ſolus, ſed alij quoq; Sacramẽtarij illud inculcant argumentum. Quod cùm ita ſit, tu ipſe, Fortunate, iudica, an nõ mihi videri potueritis, & aliquod, & potiſsimũ rationis præſidium in eo fundamento collocare velle? Nam quod Scripturis quoq; vos vti dicis; id quàm perperam faciatis, ſuo loco docui, & infrà etiam docebo.

Tigurini in Apologia contra Schmidel.
Beza contra eundem, &c.

Simul verò, inquit, *etiam falſum eſt, quòd ſcribit nos ſtatuere, Corpus Chriſti ita vno loco contineri, vt extra illum nuſquam vllo modo præſens ſit: Etſi enim in cælo iam Chriſti corpus eſt, non in terra, nihilo ſecius tamẽ in cæna verè præſens eſt: quia manducantibus verè offertur, & à fide manducãtibus verè, immò verius percipitur, quàm panis, tantæ rei Sacramentum, ore corporis apprehendatur.*

FORTVNATVS *fol. 51a.*

Quaſi verò non intelligeres tu, Fortunate, de qualinám Chriſti præſentia ego loquar, cùm dico negare vos Chriſtum præſentem eſſe extra cœlum alicubi vllo modo. Nempe loquor de præſentia corporali & reali in propria vel ſub aliena ſpecie. Hanc Chriſti præſentiam in Sacramento à vobis negari, teſtis erit hæc tota noſtra diſceptatio: de hac enim omnis inter nos eſt quæſtio: niſi quod ad tegendam impietatem erroris veſtri, fruſtrà ſoletis iactare præſentiam illam veſtram ſecundum manducationem fidei, de qua ſuprà dixi, & infrà etiam agemus.

GREGORIVS.
Lib 1. cap. 7.

Dixeram etiam, argumentum illud, quod ex veritate carnis à Verbo diuino aſſumptæ, contra Chriſti realem præſentiam in Euchariſtia, Sacramentarij ducunt, duplici ratione ab eis confirmari. Vna ratio eſt, inquam, quia ne per poten-

Pag. 52.

tiam quidem Dei abſolutam fieri poſſe putant, vt vnum aliquod corpus amplius, quàm in vno loco ſit præſens. Altera eſt, quia ſi maximè id fieri poſſet, tamen vnum ex naturalibus corporis attributis eſt præſentia in vno tantùm loco. His duobus principiis ſumptis; atque huc adhibita Orthodoxa de hypoſtatica vnione doctrina, côcludunt, Chriſtum, quia & vnicum prorſus verum ac naturale corpus humanum habet, & vniuerſa corporis humani attributa, humanasque omnes affectiones, excepto peccato, vnà cum natura humana ſuſcepit; vnico tantùm in loco eſſe præſentem, nimirum in cœlo, vbi ſine controuerſia conſedit ad dexteram maieſtatis. Quid verò Fortunatus? Nempe neque hanc duplicem confirmationem argumenti intellexit, qua tamen diſertè vtitur Caluinus verbis paulò antè recitatis. Quare ſic in me inuehitur;

Lib. 4. Inſtit. c. 17. ſect. 24.

FORTVNATVS *fol. 5. b*

Quid, inquit, *Gregori? Nonne argumentum illud, quod ex vnione hypoſtatica nos exſtruere dicis, cum altera ratione concurrit? rationem hanc ais eſſe; præſentiam in vno tantùm loco vnum ex naturalibus corporis attributis eſſe: argumẽtum verò, cuius firmitatẽ ratione iſta nobis perſuadeamus, natura humana ſic diuino Verbo hypoſtaticè vnita eſt, vt nihilominus ex vero corpore conſtet, veriq; adeò corporis proprietates & naturalia attributa retineat. Gregorius es, an Helueus?*

GREGORIVS.

Næ tu, Fortunate, obtuſo admodũ intellectu es. Nec dum didiciſti, rationem, qua confirmatur conſequentia argumenti, in ipſum omninò argumẽtum, id eſt, in eius conſequentiã, tanquam probationem nimirum eius debere concurrere? Quid in hac argumenti confirmatione obſcurum eſt? Accipe clariſsimè. Argumentum Caluini tui eſt huiuſmodi. Chriſtus veram carnem humanam & naturalibus ſuis proprietatibus affectam induit; Ergo Chriſti caro vnico tantùm loco continetur. Hanc conſequentiam côfirmat dupliciter. Primò, quia vera caro vna & eadem non magis eſſe poteſt in pluribus locis ſimul, quàm ſimul eſſe caro & non caro, hoc eſt, non poteſt omninò. Secundò, quia vna ex proprietatibus naturalibus

Lib. 4. Inſtit. c. 17. ſect. 24.

bus carnis, quas Chriſtus cum carne ſumpſit, eſt exiſtentia in vnico tantùm loco. Quem hîc concurſum vel alterius, vel vtriuſque rationis cum argumento feciſſe me ſomnias, quem non ipſe Caluinus fecerit? Nempe, quia vos ipſi, quæ dicitis non intelligitis; ne tunc quidem ea cognoſcitis cùm à nobis, vt commodius refutari poſsint, paulò clarius explicãtur. Relege rurſus ac expende verba quæ ex Caluino recitaui, & pudebit te tuæ hallucinationis.

Deinceps oſtendi in mea diſputatione, in vtraque confirmatione argumenti ab iſtis peccari. Nam docui primùm aliquot argumentis, poſſe omninò per potentiam DEI abſolutam vnum verum corpus eſſe præſens in pluribus locis ſimul: & deinde etiam demonſtraui, minimè ſequi, corpus Chriſti in vno tantùm iam eſſe loco, ſi omnes corporis proprietates naturales vnà cum humana natura ille ſumpſit. Prius verò quàm hæc probare aggrederer, perfidiam Sacramentariorum verbis diui Cyrilli Alexandrini nonnihil exagitaui, quòd, quia modum non intelligunt, quo poſsit verum Chriſti corpus in Euchariſtia præſens eſſe diuerſis in locis; de potentia DEI dubitant, & ex perfidia, Capharnaitarum more interrogant, QVOMODO poſsit id fieri, atque adeò negant id fieri poſſe, vt Caluinum negantem audiuimus. Ad hoc autem iſte ſic reſpondet. *Pag. 53. Lib. 4. in Ioan. cap. 13.*

Interrogatio, inquit, *iſta QVOMODO, aliquando pia admiratio eſt, cum diſcendi ſtudio coniuncta, & Patribus, præſertim cum hæreticis depugnantibus, & Sanctis, in veteri & nouo Teſtamento, immò Chriſto ipſi familiaris. Ita enim Auguſtinus: Poteſt*, inquit, *alicui talis cogitatio oboriri, &c. quomodo ergo panis eſt corpus eius? Et parens illius Ambroſius: Hoc igitur aſſeueramus: Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus Chriſti eſſe?] Sic Abraham, ſic Gedeon, ſic Virgo Deipara hac voce Quomodo vſa eſt: & rectè, non Iudaicè vſa eſt. Quoad enim Deus non patefacit, ſe aliquid ſecus, ac naturæ leges ferunt, facturum: quærere licet Quomodo: quia quæſtio iſta nō cum impia indignatione & execratione, ſed cum pia admiratione coniuncta eſt.* *FORTVNATVS fol. 5.b & 6.a* *Serm. ad Infant.* *Lib. 4. de Sacr. c. 4.*

 Quid?

GREGORIVS. Quid? viſné profiteri, Fortunate, te & Caluinianos tuos non cum execratione, ſed cum pia admiratione & diſcendi ſtudio, more Sanctorum quos memoras, ex nobis quærere, QVOMODO poſsit vnum & idem Chriſti corpus in pluribus locis ſimul adeſſe? Niſi mentiaris, certè reſpondebis, vos nullo ſtudio teneri hoc diſcendi; neque id tanquam myſterium aliquod admirari, ſed execrari vt dogma commentitium; nec de hoc, quaſi dubitetis, doceri velle, ſed eſſe omninò perſuaſos rem eam eſſe impoſsibilem. Hoc enim Caluinus tuus aſſeuerat, vt ſuperiùs audiuimus: Hoc tu in hac ipſa diſceptatione (vt videbimus) frequentiſsimè dicis: Huius veſtræ ſententiæ teſtis eſt & conſcientia veſtra, & totus orbis, qui vos eo ipſo nomine hæreticos eſſe iure optimo cenſet. Quod cùm ita ſit, cur ad excuſandum veſtrum QVOMODO, quod cum execratione eſt, & ſine ſtudio diſcendi, exemplum memoras B. Virginis, & Abrahæ, & Gedeonis, & aliorum Sanctornm, qui, vt tu ipſe agnoſcis, non niſi ex pia admiratione & addiſcendi ſtudio quæſiuerunt, QVOMODO? Quantò nos rectius veſtrum QVOMODO cum Capharnaitarum QVOMODO, quod ſimiliter ac veſtrum cum indignatione & infidelitate fuit, comparamus? Verùm hîc vt Capharnaitam æquè ineptum atque incredulum te eſſe prodas, ita ſubiungis:

FORTVNATVS *fol. 6. a* *Aliud igitur*, inquis, *Quomodo eſt: quod indignatio & execratio quædam eſt, cuiuſmodi Capharnaitarum fuit, de quo Cyrillus loquitur, qui Chriſto de carnis ſuæ prædicatione præcipienti, non credebant, ſed extremè eum, vt teſtatur Auguſtinus,* (*Lib. 3. de doctr. Chriſt. c. 15.*) *auerſabantur & execrabantur, velut facinus & flagitium mãdantem. Cùm igitur nos non Chriſti verba, nec quod Chriſtus tradidit & mandauit, ſed quod vos de veſtro extra Scripturam infertis, in dubium vocemus; & de eo quæramus, [Quomodo] nõ impium illud Capharnaitarum, ſed pium ſanctorum Patrum [Quomodo] vſurpamus.*

GREGORIVS. Non vides, homo excæcatiſsime, te pugnantia inter ſe & cum tua etiam ipſius mente atque cogitatione, dicere? Ais, vos non de eo quod Chriſtus tradidit, ſed de eo quod nos ex-

tra

tra Scripturam aſſeramus, quærere, QVOMODO? Non igitur cum pia admiratione, ſed cum execratione eſt veſtrum QVOMODO: ſiquidem execramini noſtrum dogma; tantùm abeſt vt piè illud admiremini. At tu ipſe etiam dixiſti, illud Patrum, QVOMODO, eſſe cum pia admiratione & ſine execratione; igitur aut ſine mente loqueris, aut certè mentiris, cùm cõcludis, vos non niſi pium ſanctorum Patrum QVOMODO vſurpare.

Concluſi iam clarè (vt vides) te vel mentis inopem, vel mendacem eſſe. Accipe nunc alium æquè manifeſtum ſyllogiſmum, quo partim ex his quę tu ipſe poſuiſti, partim ex ipſa veritate demonſtrabo, te etiam eſſe Capharnaitam, hoc eſt, Capharnaiticum eſſe veſtrum QVOMODO in hac cõtrouerſia. Ita igitur argumentor: Capharnaiticum QVOMODO eſt illud, quod eſt cum indignatione & execratione myſterij verbis Chriſti teſtati; Veſtrum QVOMODO eſt huiuſmodi, cùm quæritis, quî poſsit Chriſti corpus dari reipſa præſens in Euchariſtia, atque adeò in tot diuerſis locis ad comedendum; Ergo veſtrum QVOMODO eſt Capharnaiticum. Conſequentia eſt bona. Maior propoſitio patet tum ex Euangelio Ioannis, cap. 6. tum ex teſtimonio Auguſtini à te citato, tum ex confeſsione tua hoc loco. Minor propoſitio habet duas partes. Altera eſt, quòd veſtrum QVOMODO eſt cum indignatione & execratione: & hoc iam antè veſtrę conſcientiæ teſtimonio probaui: Siquidem de ea re quæritis QVOMODO, quam eſſe impoſsibilem & commentitiam eſtis perſuaſi. Altera pars eſt, quòd ea indignatio veſtra ſit de myſterio verbis Chriſti teſtato. Et hoc etiam euidentiſsimè ſuprà probaui ex verbis illis Chriſti, quibus nulla ad hanc rem teſtificandam clariora eſſe poterunt: *Hoc eſt corpus meum,* Matth. 26. Marci 14. Luc. 26. 1. Cor. 11. Verum igitur eſt etiã ſyllogiſmi conſequens, videlicet vos cum veſtro execrabili & indignabundo QVOMODO eſſe veriſsimos, vel potius perfidiſsimos Capharnaitas. Quid enim, obſecro, vos iuuat, quòd vos quidem negatis, Corpus Chriſti in ipſa Euchariſtia præſens verbis illis Chriſti ſignificari? Non magis certè, quàm iuuit ad excuſationem *Lib. 1. cap. 5.*

nem

nem perfidiæ Capharnaitas, quòd ipſi quidē ſimiliter, vt iam vos, non exiſtimarunt rem eſſe poſsibilem & confirmatam diuinitùs, vt corpus Chriſti realiter præſens manducaretur. Satis enim ad illorum iuſtam damnationem fuit, quòd reliqui omnes fideles, præter ipſos, id eſſe poſsibile & diuinum myſterium exiſtimarunt. Ita etiam, vt vos Sacramentarios cenſeamus eſſe damnatos hæreticos & Capharnaitarum poſteros, ſatis nunc eſſe debet, quòd reliqui omnes fideles, præter vos ſolos, hoc eſt, quod Chriſti Eccleſia (per cuius os Chriſtus loquitur) illud myſterium verbis Chriſti diuinitùs fuiſſe teſtatum aſſeuerat, vt in hac controuerſia manifeſtè monſtramus. Quinám enim vnquam hæretici veri fuerunt, qui ſeipſi quoque hæreticos eſſe, & contra Chriſti ſententiam contendere faterentur? Legat, obſecro, pius Lector formulam breuem, quam in Analyſi fidei tradidi ad conuincendum manifeſtè omnes hodiè Sectarios de hæreſi: & maneat interim, iſtos cum ſuo QVOMODO eſſe Capharnaitas.

Parte 1. pag. 51. & 52. & par. 8. pag. 417. & ſequent.

CAPVT SECVNDVM.

Defenduntur argumenta, quibus probatum eſt, poſſe vnum corpus ſimul præſens eſſe in pluribus locis.

ARGVMENTORVM quibus antè ſum vſus, vt oſtenderem vnum corpus poſſe ſimul eſſe in diuerſis locis, ea vis fuit, vt planè effecerim, poſſe vnum corpus non tantummodò per qualemcunque indiſtantiam ſubſtantiæ ſuæ quantitate affectæ, ſed etiam locali modo, hoc eſt, commenſuratiuè (vt vocant) in pluribus ſimul locis præſens eſſe. Et tamen meum quidem inſtitutum præcipuè fuit id conuincere de præſentia certè vnius corporis ſecundum ſubſtantiæ ſuæ quantæ indiſtantiam, eo modo quo affirmat Eccleſia Catholica Chriſti corpus adeſſe in pluribus locis præſens ſub ſpeciebus panis & vini in Euchariſtia. Docet enim Eccleſia, corpus Chriſti quantitate ſua affectum adeſſe in illis ſpeciebus verè præſens, non tamen per modum quantitatis ſeu quantitatiuè, ita ſcilicet vt partes corporis

Chriſti corpus quomodo ſit præſens in pluribus locis.

poris Chriſti partibus illarum ſpecierum & locorum ipſorum commenſurentur; ſed per modum ſubſtantiæ, ſic nempe vt totum corpus ſit in totis ſpeciebus, & totum in qualibet earum parte. Atque iſto inprimis præſentiæ modo Sacramentarij contra Eccleſiam Catholicam cõtendunt, nec eſſe poſſe, neque eſſe Chriſti corpus præſens in pluribus locis ratione Euchariſtiæ. Itaque id Eccleſiæ dogma affirmat hic Fortunatus eſſe monſtroſum:

Quia, inquit, *ex Scripturis non habetur: quia naturam veri corporis abolet, quæ ſicut abſq; trina dimenſione, ita quoque abſq; circumſcriptione loci, quæ trinam dimenſionem, ſicut rationem τὸ γαλαστικὸν, comitatur, non conſiſtit, quia contradictionem implicat. Quid enim aliud dicit, qui corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſua quantitate quidem præditum eſſe dicit, non tamen quantitatiuè, hoc eſt, non vt quantum, ſed vt ſimplex quiddam, & non quantum ibi eſſe dicit, quàm ſi alborem ſiue candorem alicubi eſſe dicat, ſed per nigroris non candoris modum.* FORTVNATVS fol. 6. b

Immò, Fortunate, ex Scriptura id Eccleſiæ dogma habetur, neque naturam veri corporis abolet, neq; implicat vllam contradictionem. Quæ omnia tu quoque facilè intelligeres, ſi & oculos mentis apertos haberes, vt Scripturæ lucem conſpiceres, & aliquid de diſcrimine prædicamenti *Quantitatis* & prædicamenti *Situs* & *Vbi* probè didiciſſes. GREGORIVS.

I. Ex Scriptura dico colligi id dogma iſto modo: Si ipſum corpus Chriſti ſua quantitate prędítum, eſt reipſa præſens ſub ſpeciebus panis & vini in Euchariſtia; omninò eſt in illis non commenſuratiuè, ſed totum in illis totis, & totum in qualibet illarum parte; at Scriptura docet veriſsimum eſſe illud prius, vt manifeſtè ex verbis: *Hoc eſt corpus meum*, Et: *Hic eſt ſanguis meus*; ſuprà demonſtrauimus; igitur ex Scriptura etiam habemus, veriſsimum eſſe poſterius. Connexum ſiue maior propoſitio patet; quia neceſſe eſt, vt vel commenſuratiuè, vel non commenſuratiuè ſit: & nullo modo poteſt eſſe commenſuratiuè, cùm manifeſtè implicet contradictionem, vt corpus quantum maius, ſit in quanto minori commenſuratiuè; eſſet enim

Aſſeritur modus quo Chriſtus eſt in Sacramento.

Matth. 26.

Lib. 1.

S in

in illo adæquatè & non adæquatè. Supereſt igitur vt ſit ibi Chriſtus non commenſuratiuè.

II Quòd autem id dogma naturam veri corporis non aboleat, duplici ratione manifeſtè probatur. Primò, quia non fit iſto modo, vt circumſcriptio & commenſuratio in loco, quatenus naturalis proprietas veri corporis eſt, à corpore Chriſti ſeparetur, ſicut tu, Fortunate, exiſtimas: Sed ſolùm hac ratione diuinitùs fit, vt ſupra naturam corporis, & eius proprietatis naturalis, quidam alius modus exiſtēdi alicubi, corpori Chriſti competat. Circumſcriptio enim & commenſuratio in loco, non qualicunq; modo, ſed quatenus eſt quidem ex vi & natura corporis, proprietas eſt naturalis corporis ſicut τὸ γελαστικὸν hominis. Hanc proprietatem corpus Chriſti adhuc retinet. Nam nuſquam eſt nō commenſuratiuè, ex vi quidem & natura ſui corporis, ſed vi atque potentia diuina ſupra hanc naturam ſui corporis. Hoc modo non magis aboletur veritas corporis Chriſti, quā aboletur propterea quòd iam vi diuina eſt impaſsibile; cū tamen alioqui pati poſſe, proprietas etiam corporis phyſici ſublunaris (quale Chriſtus habet) ſit, quantū eſt quidem ex vi atq; natura ſua. Secundò, id etiam ea ratione probo, quia ne aboleretur quidem neceſſariò veritas corporis Chriſti, etiamſi circūſcriptio ab illo ſepararetur, quatenus proprietas corporis eſt: atque ita multò minus iam aboletur, quando hoc nō fit, vt eſt explicatum. Circumſcriptio enim in loco nō eſt intrinſecū & eſſentiale quiddā vero & quanto corpori, cùm ſit quiddā poſterius; genera enim prędicamentorū *Vbi* & *Situs*, quibus circūſcriptio in loco continetur, poſteriora ſunt ex natura rei quàm genus prędicamenti *Subſtantiæ* & prædicamenti *Quantitatis*, quibus continetur corpus quātum. Poteſt aūt ſine contradictione omne prius conſeruari per DEI potētiam abſolutam ſine eo quod eſt extra illius eſſentiam & eo poſterius. Non poteſt quidem ab eſſentia & veritate corporis quanti ſeparari ordo quidam & aptitudo & potentia ad circumſcriptionem in loco; eò quòd hæc eſt illi intima & (vt Metaphyſici loquūtur) tranſcendentalis: ſed poteſt tamen ab eo ſeparari circūſcriptio actu. Quemadmodum τὸ γελαστικὸν

(quod

(quod tu exemplum profers) δυνάμει,ſiue ſecundum aptitudinem non poteſt ſeparari ab humana natura ratione prædita:ſed actu tamen nihil obſtat, quò minus poſsit ſeparari per Dei potentiam abſolutam.

III. Atq; ex his ſatis etiam liquet, neque implicare id dogma vllam contradictionem. Debes enim, Fortunate, intelligere, duplicem eſſe modum quantitatis. Alterum intimum & eſſentialem ipſi, qui conſiſtit in hoc vt per eam partes ſubſtantiæ corporeæ minimè ſint inter ſe confuſæ, ſed aliæ extra alias in ipſo quidem corpore; vt collum extra humeros, caput extra collum, &c. Iuxta hunc modum dicere, aliquod corpus quantum alicubi eſſe non per modum quantitatis, implicatio contradictionis eſſet. Sed hoc nos non dicimus. Aſſerimus enim, corpus Chriſti in Euchariſtia ſecundũ ſe quidem eſſe ſua quantitate extenſum, & habere alias extra alias partes. Alter modus quantitatis eſt ei accidentalis & extrinſecus, qui conſiſtit in quadam coextenſione quanti cũ loco. Iuxta hunc modum nos dicimus, corpus Chriſti quantum eſſe in Euchariſtia non per modum quantitatis videlicet accidentalem. Hoc aũt minimè contradictionem implicat. Cur enim non queat diuinitùs ſeparari à re modus rei accidentalis & extrinſecus? Eodem modo de candore ſiue albore dico: nempe quamuis nequeat albor eſſe ſine ſuo modo eſſentiali alboris, qui conſiſtit in eo, vt poſsit ex ſe diſgregare viſum; poſſe tamen diuinitùs eſſe ſine modo alboris aliquo accidentali; vt ſine extenſione, verbi gratia, ſi à quãtitate videlicet diuinitùs ſepararetur, à qua accipit accidentaliter extẽſionem. Et quemadmodũ ſine contradictione modus aliquis non eſſentialis, ſed accidentalis rei ſeparari à re poteſt, ita etiam modus non quidem eſſentialis, ſed accidentalis vnius rei poteſt diuinitùs alteri rei tribui, & quaſi accommodari, vt eo quidem affecta ſit, etſi non vt ſibi ex natura debito, ſed tanquam aduentitio. Nam cùm accidens ſit extra eſſentiam rei, fieri non poteſt vt magis additio quàm detractio accidentis eſſentiam rei immutet.

Duplex modus quantitatis.

Quod cùm ita ſit, nullam etiam contradictionẽ implicat id quod ſimul docemus, corpus Chriſti quantũ eſſe in Euchari-

ſtia per modum ſubſtantiæ; nempe ita vt tota eius quantitas ſit in tota quantitate Euchariſtiæ, & in qualibet eius parte. Hic enim modus non eſt eſſentialis, ſed accidentalis ſubſtantiæ. Quare poteſt diuinitùs quantitati communicari itidem accidentariè, & vt quiddam aduentitium. Atque eadem ratione poſſet modus aliquis accidentarius nigroris communicari diuinitùs candori, vt eſſet ei aduentitius. Quænám enim eſſet in hac re implicatio contradictionis?

Quid poſsit fieri per potentiam diuinam.

Hæc omnia diuinitùs poſſe fieri, vt melius capiat Fortunatus, hac ratione rurſus probo & explano: Id omne Deus poteſt facere, quod ſine repugnantia & contradictione poteſt intelligi: nam id omne eſt ens, & omne ens poteſt à DEO effici, cùm ſit is præditus potentia infinita; & id eſt quod dixit Angelus, non eſſe impoſsibile apud DEVM omne verbum, id eſt, omne quod poſsit intelligi. At vt eſſentia rei alicuius ſit detracto vel variato quocunque illius accidente, quod ſit ea poſterius & extra illam, ſine contradictione poteſt intelligi: nō enim eſſentia etiā non erit, hoc ipſo quod non ſit aut quod aliter ſit id, quod neq; eſt ipſa neq; intrinſecum ipſi. Igitur poteſt diuinitùs fieri vt quæuis eſſentia ſit abſq; quocunq; illius accidente, ac etiam vt alio quodam modo accidentali ſit affecta. Hæc certè clariſsima ſunt; & tamen ea fortè Sacramētarij pertinacia excæcati & inſcitia impediti, non intelligent. Sed progrediamur nunc ad argumenta quibus contra iſtos probaui poſſe diuinitùs vnum corpus in pluribus locis ſiſti.

Luca 1

I. Primum argumentum petiui ad eam rem ex ſacra Scriptura. Nam duo Scriptura docet. Alterum; Ex quo Chriſtus videntibus Apoſtolis in cœlum aſſumptus eſt, nullo temporis momēto vel abfuiſſe, vel abfuturum eſſe à cœlo, donec iterum adueniat iudicaturus mundum. Alterum; Fuiſſe tamen interim eum aliquando pręſentem in terra vel prope terram. Ex quibus manifeſtè conſequitur, aliquando fuiſſe Chriſtum ſimul in cœlo & in terra, vel prope terram: ac proinde poſſe id fieri, quandoquidem aliquando eſt factum.

Primum probaui his teſtimoniis: Pſalmo, 109. *Sede à dextris meis*, DONEC *ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum*, id eſt, vſque

vſque in finem; interprete Apoſtolo 1. Cor. 15. Et ad Hebr. 8. *Conſedit in dextera magnitudinis in cœlis.* Et ad Epheſ. 1. CONSTITVENS *eum ad dexteram ſuam in cœleſtibus.* Quæ vocabula CONSTITVENDI & CONSIDENDI, firmitatem quandam & ſtabilitatem manſionis declarant. Et ad Coloſſ. 3. *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus* EST *ad dexteram* DEI *ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* An vllum igitur momentum temporis in hac vita fuiſſe vel futurum eſſe cenſebimus, quo fruſtrà Chriſtus ſurſum in cœlo, iuxta hâc Apoſtoli adhortationem, animo atque mente à nobis quæratur? Atqui fruſtrà aliquando Chriſtus in cœlo quæri potuiſſet, ſi poſtquam Chriſtus in cœlum conſcendit, aliquando cœlum fuit à Chriſto vacuum. Quod certè plurimùm abhorret à communi ſenſu & cogitatione fidelium. Adde huc etiam teſtimonium illud diui Petri de Chriſto: Quem oportet, inquit, cœlũ ſuſcipere (Beza Caluinianus vertit è Græco, *capere*) VSQVE in tempora reſtitutionis omnium. Adde denique teſtimonium veterum Patrum, qui ſimiliter aſſerunt, Chriſtum poſtquam in cœlos aſcendit, continenter in cœlis eſſe quouſq; ad iudicium veniat. Auguſtinus: DONEC *ſeculum,* inquit, *finiatur, ſurſum eſt Dominus.* Chryſoſtomus: NECESSE *eſt,* inquit, *vſq; ad tempora reſtitutionis omnium, cœlum Chriſtum accipere.* Sic & alij paſsim. *Actor. 3.* *Tract. 30. in Ioan.* *Chryſoſt. hom. 9. in acta.*

Secundum etiam illud, nempe Chriſtum nihilominus fuiſſe interim quandoque in terra vel prope terram, atque adeò ſimul in cœlo & in terra, probaui etiam his teſtimoniis 1. ad Cor. 15. *Nouiſſimè autem omnium* VISVS *eſt,* ET *mihi*; nempe præſens, neque minus verè & realiter, quàm ceteris Apoſtolis; vt ipſe quoque eſſe poſſet æquè idoneus teſtis Dominicæ reſurrectionis atque illi; id quod eo loco Apoſtolus agebat, vt confirmat etiam diuus Chryſoſtomus. Et Actor. 22. Sic ad eundem Apoſtolum in eam ſententiam loquitur Ananias: *Deus præordinauit te, vt cognoſceres voluntatem eius, &* VIDERES *iuſtum* (Chriſtum) *& audires verbum ex ore eius.* QVIA eris TESTIS *illius ad omnes homines eorum quæ* VIDISTI *&* AVDISTI. Et Actor. 9. *Dominus* IESVS *miſit me,* inquit, *qui apparuit tibi in via qua veniebas.* Atque etiam Chriſtus ipſe, Actor. 23. *Sequenti autem* *Homil. 38. in 1. Cor.*

nocte ASSISTENS *ei Dominus ait: Conſtans eſto. Sicut enim teſtificatus es de me in Hieruſalem, ſic te oportet & Romæ* TESTIFICARI. Ad hoc argumentum quod fuſiùs in illa diſputatione confirmaui, nihil certò & conſtanter reſpondet Fortunatus.

Primò dicit, non rectè me probaſſe, quòd nullo temporis momento poſt aſcẽſionem ante diem nouiſsimum Chriſtus à cœlo abfuerit vel abfuturus ſit.

FORTVNATVS fol. 7. a

Tantùm, inquit, *ſequitur, Chriſtum vero ſuo corpore ſurſum iam in cœlo eſſe ordinario modo, quod autem non in aëre, vel terra, relicto aliquantiſper cœlo, extra ordinem ſe patefacere queat, hoc verò inde non euincitur.*

GREGORIVS.

Potesné igitur, Fortunate, animum tuum inducere, vt planè credas, aliquo temporis ſpatio Chriſtum omnino reliquiſſe cœlum? Non enim quid abſolutè fieri potuerit, ſed quid factum aut non factum ſit, quærimus. Ego abſolutè fieri potuiſſe fateor; ſed factum eſſe, vt aliquo tempore cœlum ſine Chriſto fuerit, poſtquam is eò aſcendit, perſuadere mihi non poſſum. Intelligo enim, ac puto etiam te (quamuis diſsimules) intelligere, id & à Scriptura ſacra in locis à me citatis plurimùm abhorrere, & à communi ſenſu fidelium, qui, iuxta Pauli adhortationem, quam ſuprà memoraui, perſuaſi ſunt, nullum vnquam temporis momentum fuiſſe aut futurum eſſe, quo non potuerit aut poſsit Chriſtus ſurſum in cœlis à fidelibus mẽtibus pia cogitatione & inflammato animi deſiderio inueniri. Quam tu probationem meam callidè prætcriuiſti. Sed inquis:

FORTVNATVS fol. 7. a

Sequitur, Chriſtum inde à profectione in cœlos continenter ſediſſe, ſeſſurumq́; eſſe vſq; ad diem nouiſsimum, nec vllo momento motum eſſe, vel motum iri, ſi ita firma, vt vult Gregorius, hæc Chriſti ſedes eſt. Gloria igitur & poteſtas, ſiue regnum Chriſti, quod illa ſeſsione declaratur, firmum eſt, & ſtabile, non ipſum ſedere.

GREGORIVS.

Ego, Fortunate, non ſedem aut ſeſsionem aliquam Chriſti, quæ in certo ſitu corporis conſiſtat, firmam & perpetuam in cœlo eſſe volo, vt tu peruersè calumniaris. Sentio enim

cum

cum diuo Auguſtino, curioſiſsimum atque ſuperuacaneum eſſe, non modò aſſerere, ſed etiam quærere, quonám corporis ſituChriſtus in cœlo ſit. Seſsionem igitur Chriſti in cœlo interpretor cum eodem Auguſtino, poteſtatem Chriſti regiam & iudiciariam, quæ in Scripturis ſeſsio metaphoricè dicitur, quia ſedendo exerceri ſolet. Atq; hanc nimirum poteſtatem Chriſti probo ex Scripturis eſſe firmam & ſtabilem & perennem in cœlis. Quod cùm ita ſit, rectè quidem ex hoc meo argumento ſequitur, nunquam fuiſſe vel futurum eſſe vacuum cœlum à Chriſto prædito eiuſmodi poteſtate, & (quod idem eſt) nunquam Chriſtum vel motum fuiſſe, vel motum iri ab ipſo quidem cœlo: minimè autem inde etiam ſequitur, Chriſtum perpetuò ſeſſurum corpore ſuo in cœlo, neque mutaturum eiuſmodi ſitum corporis, vt tu cauillaris. Non enim de tali ſeſsione corporea loquor. *Lib. de fide & ſymb. cap. 7.* *Loco cit.*

Ceterùm, quia vidit iſte, non ſatis firmum id eſſe quod ad argumentum meum reſponderat, Chriſtum aliquando potuiſſe abeſſe à cœlo; deinde etiam dicit, non rectè me ex reliquis Scripturæ teſtimoniis concluſiſſe, Chriſtum poſt Aſcenſionem in terra vel penes terram aliquando fuiſſe.

Hic, inquit, *Gregorius vrget, quod Paulus Chriſtum viderit, quod illum viderit ſicut Iacobus, & ceteri tum Apoſtoli, tum fratres eum viderunt; quod verbum ex ore eius audierit; quod non eminus in cœlo ſtantem; ſed ſibi aſsiſtentem audierit: Sed hæc nequaquam demonſtrant, Chriſtum Apoſtolo in terra vel penes terram vero ſuo corpore apparuiſſe: tantùm verè apparuiſſe, illiq; locutum eſſe oſtendunt, quod fieri potuit, etiamſi in cœlo corpore ſuo manſerit, quemadmodum Stephanus eum in cœlo conſpicatus eſt, oculorum illius acie ita illuſtrata, vt cœlos potuerit penetrare.* FORTVNATVS *fol. 7. a*

At tu non fideliter ſatis refers eas Scripturæ circumſtantias, quibus ego confirmaui, demonſtrari eiuſmodi teſtimoniis, quòd in terra vel prope terram Chriſtus Apoſtolo viſus & auditus ſit. I. Viſus enim eſt illi, vt eſſet æquè idoneus teſtis reſurrectionis eius, ac ceteri Apoſtoli, atq; adeò ita, vt verè poſſet GREGORIVS *pag. 54. & 55.*

poſſet Apoſtolus affirmare, ſe vidiſſe præſentem & cominus, ſicut viderunt ceteri; ne alioqui poſſet aliquid excipi in illius teſtimonio. II. Item viſus eſt ei in ipſa via, QVA veniebat, vt ait Ananias. Et audiuit verbum ex ore illius. III. Viſus & auditus eſt ab eo in carcere ipſi ASTANS ſiue aſsiſtens. Non igitur eſt ab eo viſus tunc & auditus eminus *è cælo*, vt à Stephano. Has tu circumſtantias nec refutaſti, nec retuliſti fideliter, ſed diſsipaſti & obruiſti, vt illarum vis non appareret. Atque etiam diſsimulaſti fuiſſe à me hoc loco confutatum Caluinum, quòd ipſe ad hanc rem vteretur illo exemplo Stephani. At inquis:

Pag. 58. Caluin. lib. 4. cap. 17.

FORTVNATVS *fol. 7. a b*

Verè viſus eſt Chriſtus Apoſtolo, ſed non planè ſicut ceteris, quibus hic in terra adhuc in terra degens, ante Aſcenſionem viſus eſt, cùm Apoſtolo poſt Aſcenſionem demùm viſus ſit, quæ cauſſa eſt, cur tuum illud (ſicut) Gregori, nec Apoſtolus habeat, nec Chryſoſtomus quem tu hîc ſine ratione citas.

GREGORIVS.

Egregia verò eſt iſta tua conſequentia: Chriſtus ante Aſcenſionem viſus eſt ceteris Apoſtolis; Poſt Aſcenſionem autem diuo Paulo: Ergo non eſt ita viſus diuo Paulo SICVT ceteris. Quaſi verò *ante* vel *poſt* Aſcenſionem differentiæ eſſent aliquæ viſionis, vt alterius modi debuerit eſſe viſio ante Aſcenſionem & poſt. Intellige, Fortunate, reſtare ſimilitudinem in hoc, quod realiter, & præſens, & cominus cum Apoſtolis reliquis, tum diuo Paulo Chriſtus poſteaquam reſurrexit à mortuis eſt viſus. Hoc modo ita Paulo viſum eſſe ſicut aliis, dico perſpicuum eſſe ex teſtimonio eiuſdem Pauli, & etiam Chryſoſtomi (vt patet ex Paulini teſtimonij circumſtãtiis, quas ſuprà expendimus, & expendit quoque Chryſoſtomus) tametſi neuter vſurpauerit planè ipſam voculã SICVT; vt neque ego eos vſurpaſſe dixi. Addis deinde:

FORTVNATVS *fol. 7. b*

Quemadmodum verò illuſtrari aſpectus illius ὑπερφυσικῶς potuit, vt in cælo ſubſiſtentem Chriſtum verè conſpicaretur, ita quoq; ſimili donari auditione potuit, vt è cælis loquentem Dominum, & audiret, & intelligeret.

GREGORIVS.

Nihil proficis cum tuo, POTVIT. Ego enim ex locorum circum-

circumſtantiis probaui, maximè fieri potuerit, tamen factum minimè eſſe, quin cominus & præſens à diuo Paulo Chriſtus viſus ſit & auditus. Leuiſsimum autem argumẽtum eſt illud, quod ſubiungis, vt id factum eſſe nobis perſuadeas.

Narrat, inquis, *Lucas, Paulum, tunc Saulum, cùm Damaſcum contenderet, cœlitùs cum omnibus comitibus ſuis proſtratũ eſſe, & proſtratum vocem ſibi dicentem; vnde? de cœlo vtique, vnde proſtratus erat, audiuiſſe: Saul, Saul, quid me perſequeris? Hanc loquentis iſtius vocem nemo ex comitibus Sauli, vt Paulus ipſe teſtatur, audiuit; ita quoq; neminem, qui cum Saulo loqueretur, viderunt, cùm Saulus, teſte Anania, Dominum loquentem, & audierit, & viderit. Perſpicuum igitur eſt, quod ad illam viſionem, de qua Ananias loquitur, attinet; Chriſtum tunc corpore ſuo non in terra, ſed in cœlo Saulo apparuiſſe, & de cœlo illi locutum fuiſſe, quod alioquin, ſi ipſe quoque in via cum Paulo fuiſſet, non minus comitibus, quàm Paulo, viſus & auditus fuiſſet.* FORTVNATVS *fol. 7. b* *Actor 22. & 26.*

Nego iſtam tuam conſequentiã. Non enim ſi à Paulo Chriſtus cominus viſus & auditus eſt, neceſſario à comitibus Pauli videri & audiri debet. Immò hoc ipſum etiam ſingulare miraculum fuiſſe Scriptura indicat, quòd cùm à Paulo Chriſtus fuerit in præſentia viſus & auditus, & ei fuerit locutus, ac reſponderit, comites tamen Pauli Chriſtum neq; viderint, neq; audiuerint. Hæc enim vel maximè cauſſa eſt, quamobrẽ Pauli comites fuerint (vt Scriptura narrat) *ſtupefacti.* Prohibuit igitur Chriſtus omnipotenti virtute ſua comitum oculos, ne eum, vt Paulus, cui ſoli loqui & oſtendere ſe volebat, videre poſſent. Quemadmodum aliâs quoque repentè euanuit ab oculis diſcipulorũ, ne eum poſſent videre, vt D. Lucas narrat. Denique malo Scripturę ſacræ quàm coniecturis tuis aſſentiri, quæ me docet, Chriſtum viſum & auditum à Paulo eſſe *in* VIA QVA IS *veniebat*, etiam ſi non ſit viſus & auditus à Pauli comitibus, qui tamen vocem quidẽ Pauli audierunt, & lucem quoq; viderũt, quæ circumfulſit Paulum de cœlo, vt patet ex GREGORIVS. *Actor. 9.* *Luca 24.* *Actor. 9.*

cap. 9. & 22. Actorum, inter ſe collatis, & ex D. Chryſoſtomo. Falſò autem ais, narrari à D. Luca, Paulum è cœlo proſtratum fuiſſe; ac proinde Chriſtum è cœlo quoq; locutum. Nam neque Lucas, neque ipſe Paulus narrant, niſi quod luce de cœlo circumfuſus corruerit: Hæc autem lux non manſit in cœlo, ſed in via refulſit, vbi etiam à comitibus eſt viſa, vt Paulus narrat, quamuis non niſi à Paulo viſus fuerit in ea luce Chriſtus, cuius præſentis potentia eſt proſtratus.

Actor. 22.

FORTVNATVS *fol. 7. b*

Porrò, inquis, *illa patefactio, cuius Apoſtolus meminit, cùm ſibi poſtremò omnium, velut abortiuo, apparuiſſe Dominũ ſcribit, vel eadem eſt cum iſta, de qua modò diximus, vel eadem cum illa, cuius alibi meminit, cùm in tertium cœlum ſe raptum dicit, vel eadem cum vtraq;, vel ab vtraq; diuerſa. Quodcunq; dicatur, nihil eo Gregorius iuuatur. Si eadem cum illa eſt, quæ in via, in profectione Damaſcum, contigit, eadem etiam iſtius, quæ illius ratio eſt, ſin eadem cum illa, quæ in tertio cœlo, in paradiſo, quò raptus Apoſtolus fuit, contigit, in cœlo vtiq; Chriſtus corpore ſuo permanſit, cùm eò raptus Apoſtolus ſit. Eadem ratio eſt, ſi cum vtraq; eadem ſit. Quod ſi diuerſa ab vtraq; eſt, non tamen ita diuerſa eſt, quin eadem illius quæ ceterarum duarum ratio eſſe queat.*

GREGORIVS. At ego ſuprà ex circumſtantiis illius loci 1. Cor. 15. probaui, teſtari eo loco Apoſtolũ, ſe Chriſtum ita vidiſſe, quomodo cum alij Apoſtoli viderunt præſenté in terra. Quare ſiue hanc ſiue illam viſioné, ſiue plures, Apoſtolus eo loco ſignificauerit; hoc mihi certum eſt, loqui eũ de viſionis modo, qua Chriſtum à mortuis iam ſuſcitatum viderit præſentem in terra. Ac non eſt quidem dubitandum, quin de viſione illa in via tunc locutus ſit Paulus. Nam ea maximè conſecutus eſt, vt Chriſti reſurrectioné teſtificari cum pari fiducia, ac reliqui Apoſtoli, poſſet, vt ſuprà oſtendi ex verbis Ananię: quē quidem ad finé Corinthiis affirmat Paulus ſibi quoq; Chriſtũ viſum eſſe. Sed ex hac etiã ipſa circumſtantia patet, illam viſionem in via realem, atque in præſentia fuiſſe, vt ſuprà ſumus argumentati.

Actor. 22.

De re-

De reuelatione autem illa cùm audiuit arcana verba in raptu vſque ad tertium cœlum, quæ accidiſſe ei putatur illo triduo, quo fuit oculis captus, poſtquam vidit Chriſtum in via, non loquitur ibi ad Corinthios: Siquidem ipſemet neſcire ſe dicit, quomodo ea viſio ſiue reuelatio & raptus acciderit, an in corpore vel extra corpus. Corinthiis autem affirmat ſibi Chriſtum viſum eſſe non ſecus atque reliquis Apoſtolis, atque adeò reali & corporali viſione. Nam & hac etiam ratione ſe non minus quàm alios Apoſtolum eſſe, iiſdem Corinthiis alibi confirmat: *Non ſum*, inquit, *Apoſtolus? Nónne Chriſtum* I E S V M *Dominum noſtrum vidi?* Sed neque conſtat loqui etiam eo loco de viſione alia, quàm poſtea cùm Damaſco Hieroſolymam reuertiſſet, dicit ſibi *in ſtupore mentis accidiſſe oranti in templo*. Fortè enim hæc non fuit viſio corporalis. Neque ego hanc viſionem commemoraui, vt falsò Fortunatus refert. Sicut etiam falſum vel potiùs falſarium eſt, quod iſte ait, *Ambroſium* (cuius locum ne fraus deprehenderetur non citauit) *ſcribere, bis tantùm apparuiſſe Dominum Paulo in cœlo et in templo*. Scribit quidem Ambroſius, (vel quiſquis ille fuit auctor) apparuiſſe Chriſtum Apoſtolo *primùm in cœlo, deinde in templo:* ſed non T A N T V M. Quod ſi vel hanc quoque viſionem in templo, vel aliquam aliam etiam, in eo loco 1. ad Corinthios 15. ſignificat Apoſtolus, præter illam in via; ea quoque neceſſe eſt fuerit realis & in præſentia; vt patet ex fine propter quem vidiſſe ſe C H R I S T V M dicit, nempe, vt ſimiliter ac ceteri Apoſtoli teſtaretur illum reſurrexiſſe, ſicut & C H R I S T V S ipſe ad hunc finem ſe illi apparuiſſe teſtatus eſt. Multo autem tempore pòſt accidit rurſus Paulo, vt in carcere videret & audiret C H R I S T V M nō eminus, ſed ſibi A S T A N T E M, vt Chriſti reſurrectionem *Romæ quoq; teſtificaretur*, ſicut ei dicit Dominus. Ex qua etiam viſione maximè ſum ego argumentatus. Verùm hîc etiam obiicit iſte:

[Margin notes, in order: 2. *Cor.* 12. — *Actor.* 9. — 1. *Cor.* 15. — 1. *Cor.* 9. — *Actor.* 22. — *Fol.* 8. a — *In caput* 15. 1. *Corinth.* — *Actor.* 26. — *Actor.* 23.]

Verbum, inquit, ἐπιστὰς *apodicticum non eſt. Stare enim ſupra Paulum Dominus potuit, non ſolùm è cœlo in aërem deſcendens, ſed etiam in cœlo permanens. Stare etiam ſupra illum,* FORTVNATVS fol. 8. a

vel illi adſtare tum quà Deus eſt, tum in viſione potuit, hoc eſt, in viſione apparere.

GREGORIVS. Certè verbum ἐπιςὰς non ſuperſtare, ſed adſtare ſeu adeſſe, vt aliàs paſsim, eo loco ſignificat. *Adſtare* verò & *adeſſe* alicui, quis neſcit ſignificare, eſſe propè ſeu ſimul cum aliquo? An dices, Fortunate, adeſſe tibi ſeu aſtare nunc ſanctum Paulum, quia ſupra te eſt in cœlo? Quod autem ais adeſſe potuiſſe Chriſtum Paulo vt Deum, dubium nullum eſt. Sed quæſtio eſt nō quomodo adeſſe potuerit, ſed quomodo adfuerit. Loci autem circumſtantia oſtendit adfuiſſe etiam vt hominem. Nam eo modo adfuit, quomodo de illo debuit Paulus Romæ teſtificari; debuit autem teſtificari de illo non ſolùm vt de Deo, ſed maximè etiam vt de homine, qui à morte reſurrexiſſet. Hoc quia te planè non fugiebat, tandem diffidens iſtis tuis interpretationibus, ad extremum adiungis:

FORTVNATVS fol. 8. a *Sed eſto*, inquis, *Dominum vero ſuo corpore Apoſtolo in aëre, vel terra apparuiſſe, ita vt Dominus corpore ſuo in aëre vel terra fuerit. Quid hinc efficitur? nihil omninò. Si in terra vel aëre vero ſuo corpore fuit, vtiq; tunc in cœlo non fuit.*

GREGORIVS. En, quamobrem ſuperiùs dixi, te nihil habere certi quod ad meum argumentum primum ex Scriptura ductū reſponderes. Modò enim hoc ais, modò illud. Benè aūt habet, quod à me vtrumq; probatum iam & defenſum eſt: nempe & Chriſtum pręſentem in terra vel prope terram Paulo apparuiſſe, & tamen nullo tempore abfuiſſe à cœlo poſtquā eò conſcendit. Quod cùm ita ſit, poteſt certè in pluribus locis ſimul eſſe, (quod vos perfidè negatis) ſiquidem aliquando fuit, vt argumento meo primo concluſi. Eſſe autem poſſe Chriſti corpus in pluribus locis eo etiam modo, quo nos in Sacramento eſſe dicimus, ſuprà initiò huius capitis probaui.

Ac ſanè certiſsimus ſum, Fortunate, neſcire te qd & quorſum loquaris, cùm aduerſus modum iſtū exiſtendi Sacramentalem hîc ais: Fol. 8. b *Geminam totalitatē, dimenſiuam et eſſentialem, in corpore humano, quod diſsimilibus partibus conſtat, locū nullum habere.* O Philoſophū infortunatum! Aliquódne omninò eſt corpus, quod

non

non habeat & eſſentiam ſubſtantialem compoſitam ex materia & forma, & præterea dimenſiuam quantitatem? Cur igitur non poſsit & tota eſſentia, & tota quantitas dimenſiua in quouis corpore cõſiderari? Etſi nos quidem hac diſtinctione non magnoperè indigemus, vt defendamus modum illum exiſtendi Sacramentalem: nõ enim dicimus, Chriſti corpus tantummodò eſſentiâ ſua præditum ſine quantitate exiſtere in Sacramento, ſed omninò aſſerimus illud ibi eſſe quantum, tametſi non etiam coextenſum alicui loco, vt initiò huius capitis explicaui.

Quod denique rurſus negas, Chriſtum in terra vel prope terram apparuiſſe, quia *Paulo*, inquis, *in via conſtituto Dominus apparuit; non autem Dominus in via*; ſatis antè confutatum eſt. Ac præterea ex verbis etiam Ananiæ intelligi poteſt, voculam, *in via*, ad Dominum etiam eſſe referendam, vt ſenſus ſit non tantùm *Paulo in via*, ſed ipſum *Dominum in via* apparuiſſe. Sic enim Ananias cum Paulo loquutus eſt: *Dominus*, inquit, *miſit me* IESVS, *qui apparuit tibi* IN VIA *qua veniebas*. Hæc enim vltima verba (*in via, &c.*) ad omnia verba præcedentia æquè referri debent. Vt ſi dicerem, Fortunate, me diſputare tecum in Germania in qua tu es; non ſanè intelligeret Lector me diſputare tecum ex Hiſpania, ſed in ipſa Germania. *Fol. 8. b*

II. Alterum argumentum meum ex Scriptura etiam petitum, fuit huiuſmodi. Nam ſi ſpectes, inquam, ad naturæ conſuetudinem atque vim; ſicut nunquam fit vt corpus vnum diuerſis adſit in locis: ita neque fit aliquando vt locus vnus capiat corpora diuerſa, quorum alterum quidem ipſum compleat. Neque magis hoc quàm illud ratio aſſequitur: cùm non ſit minus ab vno capi & contineri plura, quàm vnum capi & contineri à pluribus. At compertum ex diuina Scriptura eſt, locum vnum continere potuiſſe, atque adeò continuiſſe illo modo diuerſa corpora, nempe Chriſti corpus & obſeratam ianuam, qua is eſt ingreſſus ad Apoſtolos. Item, idem Chriſti corpus, & clauſtrum Virginis intemeratum; atque etiam lapidem clauſi ſepulchri: vt de cœlis incorruptibilibus, quos penetrauit, nihil iam dicam. Poteſt igitur eadem Dei virtute *Pag. 59.* *Ioan. 20.*

fieri, vt ipſum Chriſti corpus, licet vnum & idem, præſens diuerſis in locis adſit, maximè cùm non ab illis locis capi, ſed illis in Sacramento mirabiliter contineri, aſſeramus.

FORTVNATVS *fol. 9. a*

Reſpondemus ordine, inquit Fortunatus, *ac primùm quidem de clauſis foribus: Dominum ad diſcipulos veniſſe* τῶν θυρῶν κεκλεισμένων *(ſic enim Ioannes loquitur) hoc eſt, clauſis foribus, ſeu cùm clauſæ fores erant: quod longè aliud eſt, quàm per clauſas fores ingredi, ſolidamq; materiam penetrare: quia diuina virtute, qua inuia peruia efficere poteſt, imperare ianuis, aditumqúe ſibi facere potuit; vt præter diſcipulorum opinionem in medio eorum eſſet, cui fores obſeratæ, à nemine erant reſeratæ.*

GREGORIVS. *Lib. 4. Inſtit. cap. 17.* Chriſtum verè penetraſſe ianuas clauſas, probatur contra perfidiam Caluiniſticã.

Hanc reſponſionem, quam tam ſecurè, vel potius tam otioſè ex Caluino repetis, antè in diſputatione mea confutaui. Primùm enim Euangeliſta tanquam inſigne miraculum (vt vos ipſi fatemini) narrat, Chriſtum bis ad diſcipulos ingreſſum eſſe *cùm fores eſſent clauſæ*, ſeu (vt etiam dicit) *ianuis clauſis*. Cur igitur vos dicitis, eum non niſi ianuìs apertis ingreſſum eſſe? Nam quod interpretamini; ianuis clauſis; id eſt, cùm antè eſſent clauſæ, & à nemine alio præterquam ab ipſo Chriſto reſeratæ; id verò merum commentum eſt à vobis propter perfidiam excogitatum, cui nos planum Euangeliſtæ teſtimonium anteponimus.

II. Si quod Euangeliſta ſignificat, non hoc ipſum eſt, nempe Chriſtum ianuis adhuc clauſis ad diſcipulos penetraſſe, nullũ planè poteritis ex ea Euangeliſtæ narratione colligere miraculum. Vnde enim vos ſcitis ianuas illas, neq; claue, neque alicuius alterius opera, neque omninò vlla vi naturali adhibita, quæ ad id ſufficeret, fuiſſe Chriſto apertas? Hoc certè Euangeliſta non dicit, ſed vos ſine Euangeliſtæ teſtimonio comminiſcimini; ne alioqui ab omnibus rideamini, ſi nullum in ea re miraculum oſtendatis. Tantùm autem narrat Euangeliſta ingreſſum eſſe ianuis clauſis. Si hoc igitur (vt vos vultis) non eſt ianuas tunc cùm Chriſtus ingrediebatur clauſas fuiſſe, ſed antè fuiſſe clauſas; Vnde vos habetis, eas Chriſto apertas

pertas non fuiſſe modo aliquò naturali, vt claue aliqua, ſaltem ſecreta? Certè ſecundum hanc veſtram interpretationem abſque vllo miraculo illa Euangeliſtæ narratio poterit conſtare; nempe vt ſumma ſit, Chriſtum quo tempore diſcipuli *propter metum Iudæorum*, vt ait D. Cyrillus, & patet ex Matthæo, ianuis clauſis domi ſe continebant; ad eos apertis ianuis aliquo naturali inſtrumento (vt fieri aſſolet) ingreſſum eſſe, & dixiſſe: *Pax vobis, &c.* *Lib.12. cap.53.* *Matth. 28.*

III. Præterea in eo Chriſti ingreſſu tale miraculum confitendum eſt, quod planè fuerit ſupra naturam; ita vt neq; modo aliquo naturali factum fuerit, neque potuerit fieri illud idem quod Chriſtus fecit. Hoc enim Patres omnes ſentiunt, & tu etiam ipſe paulò inferiùs fateris, miraculum illud *fieri non potuiſſe abſque vi diuina.* Non igitur id miraculum in eo conſiſtit, quòd Chriſtus omnipotenti ſua virtute ianuas aperuerit, ſed quòd ianuas clauſas penetrauerit. Hæc enim penetratio eiuſmodi eſt, vt nulla omninò virtute naturali accidere potuerit; Ianuæ autem aperiri naturaliter multis modis potuerunt, etiamſi daremus apertas tunc quidem fuiſſe ſupernaturali Chriſti virtute. *Fol. 9. b*

IIII. Chriſtus eo modo ianuis clauſis ingreſſus eſt, qui nulla humana ratione poſsit intelligi, ſed *plenus* (vt tu etiam loqueris) *admirationis* fuerit. Is aũt modus eſt planè in illa penetratione, non aũt in apertione ianuarum per omnipotentem Chriſti virtutẽ. Quis enim non facillimè intelligat, per virtutem omnipotentem ianuas aperiri potuiſſe, qua etiam aperiri & euerti ſolẽt quandoq; à vento? Si tu, Fortunate, qui ferè nihil potes, Neuſtadianas portas aut Ingolſtadienſes (de quibus iocans mihi obieciſti) cùm ſunt benè clauſæ, aperires, inſigne miraculum faceres. Si autem omnia alioqui ſolo nutu voluntatis tuæ poſses, quantulum miráculum in ea re ederes? *Ibidem.* *Fol. 9. b*

V. Adde quod D. Cyrillus, & Chryſoſtomus, & alij Patres in eo maximè miraculum ponũt, quòd cùm Chriſtus poſt reſurrectionem verum habuerit corpus, tamen clauſis ianuis ingreſſus ad diſcipulos fuerit. Nullum autem eſt miraculum per ianuas demùm diuina virtute apertas verum corpus ingredi; *In ca. 20. Ioan.*

gredi; ſed id omninò ſtupendum miraculum eſt, per ianuas adhuc clauſas verum corpus penetrare.

Lib.10. in Luc. cap. 24. VI. Sed audiamus de hac ipſa penetratione nominatim D. Ambroſium & alios Patres loquentes: *Habuit,* inquit Ambroſius, *admirandi cauſſam Thomas, cùm videret clauſis omnibus* PER *inuia ſepta corporibus, inoffenſa compage* CORPVS INSERTVM. *Et ideò mirum quomodo ſe natura corporea* PER IMPENETRABILE CORPVS INFVDERIT, *inuiſibili aditu, viſibili conſpectu, tangi facilis, difficilis æſtimari.* Habéſne ſatis Fortunate?

Homil. 85. in Ioan. Audi etiam Chryſoſtomum: *Mirandum,* inquit, *eſt, quòd diſcipuli phantaſma eum eſſe non ſunt ſuſpicati.* CLAVSIS *enim ianuis & repentè eſt ingreſſus.* Non igitur tantùm vult Chryſoſtomus, eum non prius oſtium pulſaſſe, vt tu callidè citaſti. Audi eundem

Homil. 2. de Symb. Chryſoſtomum rurſus: *Quomodo,* inquit, INTROIVIT *Chriſtus ianuis clauſis ad diſcipulos ſuos? Super mare ambulauit? Imperauit ventis, & facta eſt tranquillitas magna? Quia ergo iſta ſuper nos ſunt, & rationem de talibus miraculis reddere non valemus, fide tenemus.*

Epiſt. 3. ad Voluſianum. Audi D. Auguſtinum: *Ipſa,* inquit, *virtus diuina per inuiolatæ Matris Virgineæ viſcera, membra infantis eduxit, quæ poſtea per* CLAVSA OSTIA *membra iuuenis* INTRODVXIT. Et ſubiungit: *Hîc ſi ratio quæritur, non erit mirabile; ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare.* DEMVS DEVM *aliquid poſſe quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis.*

In Tragœdia de Chriſto patiente. Audi D. Greg. Naz. *Stat ecce Dominus has fores intra; Nouum hoc dignumq́; verò maximo miraculo.* Audi (ne omnes commemorem)

Li. 12. in Ioan. cap. 53. D. Cyrillum: CLAVSIS, inquit, *foribus repentè Dominus* NATVRA RERVM *ſuperata ingreſſus ad diſcipulos eſt. Nullus igitur quærat, quomodo clauſis ianuis* CORPVS *Domini penetrauit, cùm intelligat non de homine nudo, quales nos ſumus, ſed de omnipotenti* DEI *Filio hæc ab Euangeliſta conſcribi.*

Vix mihi perſuadeo, tam impudentem fore Fortunatum, vt eum ſui mendacij non pudeat, quòd ſcripſerit, Cyrillum, Ambroſium, Chryſoſtomum (hos enim nominat) & alios Patres, ingreſſum illum Chriſti ideò ſolum reputaſſe admirabilem, quia Chriſtus omnipotenti virtute ſua ianuas clauſas a-

Fol. 9. b peruerit: *Ingreſſionē,* inquit, *iſtam (quod fatemur) admirationis plenam*

eſſe

eſſe dicunt: Sed negamus eos dicere, Corpus Chriſti ſolidam lignorum aut lapidum materiam penetraſſe. Relegat rurſus Lector teſtimonia quæ recitaui, & vel hoc vno exemplo intelligat, Caluiniſtas nec in doctrina, neque in calamo, neque in ore habere veritatem. At obiicit de Cyrillo:

FORTVNATVS fol. 9. a Dialogo 2. de Trin.

Quo, inquit, *modo ſolidam materiam penetraſſe Domini corpus ſcriberet, qui alibi ſic loquitur:* [*Nam ſi verè*, inquit, *ſectionem & partitionem diuina natura, vt illi dicunt, reciperet, intelligeretur & corpus; ſi autem hoc, & in loco omninò, & in magnitudine, & quantitate, & ſi quanta facta eſſet, non effugeret circumſcriptionem.*]

GREGORIVS.

Hìc ſolùm docet Cyrillus quod naturaliter competere ſoleat naturæ quantæ & partibili, nempe locus & circumſcriptio in loco. Quod veriſsimum eſt. Sed hoc non obſtat quò minus per DEI omnipotentiam *natura rerum ſuperata* (vt in illo alio loco ait Cyrillus) fieri poſsit, vt corpus aliquod exiſtat, aut tranſeat alicubi alio quodam modo quàm illo circumſcriptionis. Id enim minimè eſſe impoſsibile ſuprà oſtendi ſub huius capitis initium.

FORTVNATVS fol. 9. a b Lib. 3. de Trin.

Sed Hilarium, inquis, *de his foribus breuiter audiamus.* [*Diligenter*, inquit, *Euangeliſta expreßit, dicens: Venit* IESVS *ianuis clauſis, & ſtetit in medio diſcipulorum ſuorum. An conſtructa parietum penetrans, & ſolidam lignorum naturam impenetrabilem tranſcurrit? quaſi dicat minimè.*] *Et paulò pòſt:* [*Idcircò ergo vt de Natiuitate fallimur, ita & de ingreſſu Domini mentiamur, dicamus factum non fuiſſe, quia intelligentiam facti non apprehendimus?*]

GREGORIVS.

Certè meritus hoc loco es, Fortunate, vt te inſignem ſycophantam & corruptorem ſanctorum Patrum nominem. Nobis enim, Hilarij loco per fraudem mutilato, perſuadere vis, illum negaſſe, quòd clauſis omninò ianuis per ſolidam parietum & lignorũ naturam Chriſtus penetrauerit. Atqui Hilarius hoc planè Chriſtum feciſſe pro certiſsimo habet, & huius admirabilis facti exemplo in mediũ producto eorum perfidiam exagitat, qui idcircò negant aliquid factum eſſe, quoniam

niam facti modum atq; rationem intelligere nequeunt. Recitemus igitur locum integrum Hilarij, vt teſtis à te productus ſimul condemnet, & perfidiam tuam, qui factum eſſe quod Euangeliſta narrat, non credis, & tuum etiam in eo teſte citando mendacium. Propoſuerat autem ſibi Hilarius eo loco perfidiam Arianorum confutandam, hoc modo: *Quaeris*, inquit, *quomodo ſecundum Spiritum natus ſit Filius? Ego te de corporeis rebus interrogo.* Ac tum inter cetera ſubiungit: *Quaero ergo per quas clauſulæ domus partes ſeſe corporeus intulerit? Diligenter enim Euangeliſta expreſſit, dicens: Venit* IESVS *ianuis clauſis, & ſtetit in medio diſcipulorum ſuorum. An conſtructa parietum penetrans, & ſolidam lignorum naturam impenetrabilem tranſcurrit? Stetit namq; corporeus non ſimulatus aut fallax. Sequatur ergo oculus mentis tuæ* PENETRANTIS *ingreſſu: &* CVM EO CLAVSAM *domũ intelligentiæ tuæ viſus* INTROEAT. INTEGRA *ſunt omnia & obſerata, ſed ecce aſsiſtit medius cui per virtutem ſuam* VNIVERSA (atq; adeò etiam ſolida & obſerata corpora) *ſunt* PERVIA. *Inuiſibilibus calumniaris: ego à te viſibilium expoſco rationẽ. Nihil cedit ex ſolido* (naturaliter) *neq; per* NATVRAM *ſuam* (quaſi dicat, benè aũt ſupernaturaliter per diuinam virtutem) *aliquid tanquam lapſu inſenſibili ligna & lapides admittunt. Corpus Domini à ſe non deficit, vt ſeſe reſumat ex nihilo. Et vnde qui aſsiſtit in medio eſt? Cedit adhæc & ſenſus, & ſermo, & extra rationem humanam eſt* VERITAS FACTI. *Idcircò ergo vt de natiuitate fallimur, ita & de ingreſſu Domini mẽtiamur? Dicamus factum non fuiſſe, quia intelligentiam facti non apprehendimus? Sed mendacium noſtrum* (Fortunati) FACTI FIDES *vincit. Aſsiſtit Dominus* CLAVSA DOMO, *& Filius eſt natus ex Patre.*

Lib. 3. de Trin.

Ioan. 20.

Sentit igitur D. Hilarius idem quod alij ſancti Patres à me prius citati, nempe Chriſtum CLAVSA domo, non autem aperta (vt Caluiniſtæ dicunt) ad diſcipulos penetraſſe, quamuis id per naturam fieri non potuerit, ſed ſit ineffabile miraculum. Quocirca, cùm Hilarius interrogando illud dicit: *An conſtructa parietum? &c.* non debemus nec poſſumus ſubaudire: *Minimè*, vt Fortunatus contra Hilarij ſententiã tot verbis clariſsimè expreſſam fraudulenter interpretatur. Sed ſubaudire debemus: *Omninò* ita factum eſſe, vt ſequẽtia verba Hilarij euidenter oſtendunt. Vſitatũ enim eſt grauiſsimis Scriptoribus,

tum

tum prophanis, tum Eccleſiaſticis, vt quandoq; interrogando affirment: nempe cùm id interrogant quod omninò eſt conſequens ex eo, quod pro certo iam eſt poſitum. Vt in propoſito; ex eo quod Euangeliſta narrat, clauſis ianuis Chriſtum ingreſſum eſſe, conſequens eſt omninò, vt per ſolida parietum & lignorum admirabiliter penetrarit.

Moneo etiam Lectorem hoc loco, quædam verba in libro Fortunati addita eſſe eodem typo ad locum Hilarij, quæ non ſunt Hilarij, vt Lector fortè putare poſſet, ſed ipſius Fortunati corrumpentis Hilarij locum: ſiue hoc iſtius fraude ad decipiendum Lectorem factum ſit; ſiue Typographi errore accipientis alium typum pro alio. Dicit autem eis verbis Fortunatus, Chriſtum, ſententiâ Hilarij, *verè quidem ingreſſum eſſe, ſed non per conſtructa parietum & clauſas ianuas.* Sed hoc etiam Hilarium velle, iam ipſius verbis, quæ iſte mutilauit, oſtenſum eſt. *Fol. 9. b*

Alterum exemplum Scripturæ, quo probaui, duo corpora in eodem loco eſſe poſſe diuina virtute per penetrationem, fuit à me petitum ex Chriſti reſurrectione. Nam ex clauſo ſepulchro ſurrexit, antequam Angelus amoueret lapidem, quod nominatim ex Chryſoſtomi interpretatione confirmaui. Hîc iſte: *Hom. 91. in Matth.*

Licet, inquit, *ſecus Chryſoſtomo viſum fuerit, negamus, Euangelicam hiſtoriam teſtificari, tum demùm amotum lapidem fuiſſe, poſtquã iam reſurrexiſſet Dominus.* ὕστερον πρότερον *Matthaus habet. Terræ motus enim, antequam ad ſepulchrum piæ illæ matronæ veniſſent, contigit, vt perſpicuum eſt ex ceteris Euangeliſtis, qui communi conſenſione ſcribunt, cùm ad ſepulchrum fœminæ veniſſent, eas ſepulchrum apertum offendiſſe, lapidemque iam antè amotum fuiſſe. Non igitur prius ad ſepulchrum, quod dicere Matthaus videtur, venerunt, quàm terræ motus fieret, lapiſque per Angelum reuolueretur, ſed antequam ad ſepulchrum venirent, amotus ab Angelo lapis eſt, tum ſcilicet cùm è ſepulchro Dominus prodiret, vt non lapidem penetrarit, ſed amoto lapide prodierit.* FORTVNATVS *fol. 9. b*

Non antequam venirent, ſed antequam omninò peruenirent piæ illæ mulieres ad ſepulchrum, terræ motus factus eſt, & lapis ab Angelo amotus. Nam cùm *venirent*, dicit Matthæus, *Ecce*, id eſt, tunc, *terræ motus factus eſt magnus, Angelus enim Domini, &c.* Atque hoc tu tantùm probas: nempe priuſquam perueniſſent, lapidem fuiſſe amotum, quandoquidē ſepulchrum apertum viderunt, vt Euangeliſtæ teſtantur. Sed tamen minimè ſequitur, prius etiam lapidem amotum fuiſſe, quàm Chriſtus reſurrexit, ſi prius amotus fuit, quàm mulieres peruenerunt ad ſepulchrum. Hoc non indicant Euangeliſtæ, ſed figmentum eſt veſtrum. Immò ex Euangelica hiſtoria collatis aliis Scripturæ locis, colligitur prius Chriſtum reſurrexiſſe, quàm Angelus amouerit lapidem. Chriſtus enim diluculo ſurrexit, vt patet ex Pſalmo 56. Lapis autem amotus eſt, non multò antè quàm mulieres peruenirent ad ſepulchrum: quod accidit ferè orto iam ſole, id eſt, longè poſt diluculum, vt patet ex Marco.

Matth. 28. *Matth. ibid. Marc. 16. Luc. 24. Ioan. 20.* *Marc. 16.*

Quocirca non ſolùm Chryſoſtomus (quem tamen vnum in Scriptura interpretanda meritò vobis omnibus Caluiniſtis anteponimus) ſed etiam alij Patres hoc idem ſentiunt, nempe Chriſtum antequam lapis amoueretur ſurrexiſſe, atque adeò exiiſſe admirabiliter per ipſum lapidem. Rectiſsimè namque Beda: *Reuoluit Angelus*, inquit, *lapidem, non vt egreſſuro Domino ianuam pandat, ſed vt egreſſus eius iam facti hominibus præſtet indicium. Qui enim mortalis clauſo Virginis vtero potuit naſcendo ingredi mundum, idem ipſe factus immortalis clauſo ſepulchro potuit reſurgendo exire de mundo.* Ita etiam Euthymius, & ante hos D. Gregorius Nazianzenus.

Hom. in Vigil. Paſchat. *In c. 28. Matth.* *Greg. Naz. in Tragædia de Chriſto pati.*

Tuum autem illud ὕϛερον πρότερον, (id eſt, pōſterius, prius) nihil ad inſtitutum facit. Nec enim cùm Matthæus primò dicit, *veniſſe mulieres, vt viderent ſepulchrum*, eas iam perueniſſe (quod accidit poſt terræ motum) ſignificat, ſed in viam ſe quidem dediſſe; quod ante terrę motum & Angeli aduentum contigit. Ita hoc quidem loco non alio ordine Matthæus rem narrat, quàm res ipſæ acciderint, præponendo poſterius aliquid priori.

Sed

Sed eſto, inquis, *lapidem poſt reſurrectionem demùm amotum eſſe, an aditum ſibi facere omnipotente ſua virtute non potuit, qui obſeratas ianuas potuit reſerare? num ita inauditum commentum, ineptumq́ figmentum eſt, ſi quis dicat, imperio & mandato Domini amotum lapidem fuiſſe, & mox tranſitu dato, in locum ſuum, ſiquidem poſt reſurrectionem demùm, quod veriſimile non eſt, Angelus è cœlo lapidem amoturus deſcendit, rediiſſe? An illud vſque adeò etiam ineptum, quod ad occurſum Domini lapidis ſeſe flexerit durities?* FORTVNATVS *fol. 10. a*

Ita prorſus, Fortunate. Omnia hæc veſtra ſomnia ſunt inaudita & inepta commenta. Quis enim hæc dixit pręter Caluinum, quem tu ſolum ad marginem citas, & ego antè in diſputatione mea hoc nomine refutaui? Non enim quærimus, vtrum lapis ad Chriſti imperium cedere, & aditum præbere potuerit, aut vtrum potuerit ſe flectere lapidis durities, ſed vtrum ita factum ſit. Nos dicimus, fieri quidem ita potuiſſe, ſed factum non eſſe: quin potiùs per ipſum lapidem Chriſtum è ſepulchro exiuiſſe, vt ſentiunt etiam Patres. Euangeliſta enim indicat, lapidē, qui fuerat antea poſitus & ſignatus, primùm ab Angelo reuolutum fuiſſe, tanquam illuc vſq; videlicet immotus fuerit. Vos aliud ſine teſtimonio vllo, prætterquam veſtræ perfidiæ, fingitis. Cur vobis potiùs, quàm Patribus in interpretatione hiſtoriæ Euangelicæ credamus? GREGORIVS. *Lib. 4. Inſtit. cap. 17. Pag. 60.* *Matth. 28.*

Tertium exemplum, quo probaui, poſſe duo corpora in vno loco eſſe, fuit à me ſumptū ex admirabili partu Virginis, cùm Chriſtus inuiolatis, ſiue intemeratis (vt Patres loquuntur) illius clauſtris ex ea natus eſt. Hanc integritatem Virginis in partu (quam dixeram non auſum fuiſſe apertè negarę Caluinum) negat Fortunatus. Et perinde quaſi Iudæus aliquis eſſet, vel Ethnicus, qui ne rudimenta quidem Chriſtianę religionis didicerit, ita interrogat: *Pag. 60.*

Ex qua, quæſo, Scriptura, ex quóue antiquo Patre probatis, beatam Virginem non patefacta ſui corporis lege peperiſſe? FORTVNATVS *fol. 10. b*

Miſerum te, cui Beza tuus & Petrus Martyr cum [a] Iouiniano damnato hæretico integritatem Virginis nefariè abnegantes, GREGORIVS. *a Apud Aug. l. de hæreſib. c. 82. & lib. 1. cōtra Iulianum.*

negantes, ſic mentem & oculos excæcarunt, vt neque Scripturæ, neque antiquorum Patrum, immò ne Apoſtolici quidem ſymboli de hac re ſententiam habeas perſpectam.

Iſai. 7. Virginitas Mariæ in partu aſſeritur contra perfidiã Caluiniſtarum. b *Epiſt. 81.* c *Ex ſermonibus variis de Natali Domini.* d *Ezech. 44.* e *Li. de Inſtit. Virginis, c. 7.*

Audi igitur Scripturam. I. *Ecce*, inquit, *VIRGO concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Non enim* (inquit præclarè diuus [b] Ambroſius) *concepturam tantummodò Virginem, ſed & parituram Virginem dixit.* Et diuus [c] Auguſtinus: *Inuiolata*, inquit, *peperit, quia in conceptu libido non fuit.* *VTROBIQVE miraculum: & ſine corruptione grauida, & in partu Virgo puerpera.* II. Item: [d] *Hæc porta clauſa erit, & non aperietur. Quæ eſt hæc porta*, inquit diuus [e] Ambroſius, *niſi Maria? Ideò clauſa quia Virgo. Porta igitur Maria per quam Chriſtus intrauit in hunc mundum, quando virginali fuſus eſt partu & genitalia virginitatis clauſtra* NON SOLVIT, *manſit* INTEMERATVM CLAVSTRVM *pudoris, & inuiolata integritatis* DVRAVERE SIGNACVLA *cùm exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere non poſſet.*

Ibidem cap. 8. Et rurſus idem Ambroſius: *Bona*, inquit, *porta Maria, quæ clauſa erat, & non aperiebatur. Tranſiuit per eam Chriſtus, ſed* NON APERVIT. *Luca 1.* III. Item: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*: Nempe, vt & conciperet, & pareret admirabiliter Virgo, iuxta vaticinium Iſaiæ, quod ibi rurſus confirmat Archangelus. Habes itaq;, Fortunate, primo loco Scripturam.

Ac ne te tuus Beza & Martyr decipiant, moneo te, *Virginem parere*, in his Scripturæ locis planè eſſe, parere integris clauſtris virginitatis; non autem ſolùm eam parere, quæ non cognouerit virũ, licet aperto clauſtro virginali pariat, vt vos dicitis. Obſtant enim argumenta quatuor huic commento

Quid ſit Mariam in partu Virgine fuiſſe. *In Enchirid. cap. 34.*

veſtræ interpretationis. I. Quòd Scriptura propriè & vſitato modo de *Virgine* loquitur: cuius ſcilicet clauſtrum ſit clauſum. Præclarè enim & orthodoxè D. Auguſtinus: *De Virgine*, inquit, *naſci oportebat, quem fides Matris, non libido conceperat. Quod ſi*, inquit, *vel per naſcentem corrumperetur eius integritas, non iam ille de Virgine naſceretur, eumq; falsò, quod abſit, de Virgine Maria natum tota confiteretur Eccleſia; quæ imitans eius matrem, quotidie parit membra eius, & Virgo eſt.* II. Quòd alij etiam Patres eam eſſe Scripturæ vim in hac quæſtione intelligunt; vt partim audiuiſti, partim adhuc

huc audies. III. Quòd iiſdem Patribus interpretibus, Scriptura de eiuſmodi partu Virgineo loquitur, qui ſit per ſe maximum miraculum diſtinctum à miraculo conceptionis Virgineæ. Si autem ruptis clauſtris Virgo peperit, quodnám fuerit miraculum propriè in ipſo Virgineo partu? Nullum omninò. Res enim per ſe naturalis & ordinaria eſt alioqui, vt omnis fœmina, quæ conceperit (quocunq; tandem modo conceperit) pariat denique apertis clauſtris. At Patres paſsim ex Scriptura colligunt, non ſolùm conceptionem Virgineam, ſed etiam partũ Virgineum Deiparæ, fuiſſe rem per ſeipſam admirabilem, quæ ratione comprehendi non poſsit, ſed fide credi debeat. IIII. Denique Patres ex Scriptura talem aſſerunt partum Virgineum, vt eum credere (ſecundum humanam quidem rationem) illis etiam ſit difficile, qui Virgineam conceptionem iam crediderint; & quem idcircò nõnulli hæretici negant, tametſi Virginem concepiſſe fateantur: contra hos enim hæreticos etiam diſputant Patres, vt audiemus. At ſi Virginem peperiſſe nihil aliud eſſet, quàm eam quæ Virgo ſine viro concepit apertis clauſtris peperiſſe; quicunque crederet Virginem concepiſſe, crederet hoc ipſo ſine vlla difficultate, Virginem peperiſſe. Non igitur hæc eſt ratio partus Virginei, ſed ea prorſus, quòd Virgo integris atque intemeratis clauſtris (vt Ambroſius loquitur) peperit. Itaque conſiſtit firma noſtra probatio ex Scriptura, quam primo loco poſtulaſti.

Nunc audi antiquos Patres, quos item requiris; etſi iam fortè habes ex illis ſatis, vel plus certè quàm velles. D. Ambroſius: *De via, inquit, iniquitatis produntur dicere, Virgo concepit, ſed non Virgo generauit. Quæ potuit ergo Virgo concipere, potuit Virgo generare: cùm ſemper conceptus præcedat, partus ſequatur. Sed ſi doctrinis non creditur Sacerdotum, credatur oraculis Chriſti, credatur monitis Angelorum dicentium; Quia non erit impoſsibile apud Deum omne verbum.* Ac Scripturæ teſtimoniis, quæ iam antè citauimus, interpoſitis, ita rurſus dicit: *Quid autem mirum ſi contra vſum originis naturalis peperit Maria, & Virgo permanet; quando contra vſum naturæ; Mare vidit & fugit, atque in fontem ſuum Iordanis fluenta remearunt?* Paulò etiam ſupe-

Epiſt. 81. ad Syricium.

Pſalm. 113.

Lib. de Inſtit. Virginis, ca. 7. & 8.

ſuperiùs alia clariſsima D. Ambroſij teſtimonia citaui. Dicit, Chriſtum *non ſoluiſſe matris clauſtra: Manſiſſe* INTEMERATVM *clauſtrum: Duraſſe inuiolata* SIGNACVLA INTEGRITATIS. *Chriſtum tranſiuiſſe per eam, ſed* NON APERVISSE. Item D. Hieronymus: *Reſpondeant mihi, quando* IESVS *ingreſſus eſt clauſis oſtiis, & ego reſpondebo, quando ſancta Maria ſit & Mater & Virgo.* Item D. Auguſtinus: *Ipſa,* inquit, *virtus diuina per inuiolata Matris Virgineæ viſcera membra infantis eduxit, quæ poſtea per clauſa oſtia membra iuuenis eduxit. Hîc ſi ratio quæritur, non erit mirabile, &c.* Attulimus paulò antè quoque alium inſignem locum Auguſtini: Vbi & ipſe commemorat ſe in hac epiſtola ad Voluſianum perpetuam hanc Mariæ Virginitatẽ propugnauiſſe. Item D. Euſebius Emiſſenus: *Quia,* inquit, *corruptionis iniuria non fuit in conceptu, ideò integritas perſeuerauit in partu. Nemo ex Virgine nato filio calumnietur gloriam tantæ parentis. Quam cæleſtis puer non perrupit dum concipitur, non potuit violare dum naſcitur.* Item D. Maximus Turonenſis: *Miraculum,* inquit, *illud quod Euangeliſta protulit tempore reſurrectionis, dignè mihi vſurpabitur etiam tempore Natiuitatis, cum Ioanne dicendo; Venit* IESVS *ianuis clauſis, & ſtetit in medio. Ecce iam nunc ianuis clauſis proceſſit in mundum, materni pudoris ſignaculo minimè reſignato. Simulq́; illud impletur Propheticum Ezechielis oraculum: Et porta erat clauſa, & non eſt aperta, quia Dominus tranſiuit per eam. Quid hîc rationem quærimus? quid intellectum fatigamus humanum? generationem eius quis enarrabit?* Item D. Leo: *Humano,* inquit, *vſu quod credimus caret, ſed diuina poteſtate ſubnixum eſt, quòd Virgo conceperit, quòd Virgo permanſerit.* Item D. Fulgentius: *Qui diſrupta corporis membra in aliis poterat integrare tangendo, quantò magis in ſua matre, quod inuenit integrum, potuit non violare naſcendo? Creuit enim eius partu integritas potiùs quàm decreuit.* Item D. Iſidorus: *Si Virgini noſtræ integritatem adimis, grandi dedecore* DEO *iniuriam facis. Negas enim valuiſſe incorruptum ſeruare, quem fateris abſque corruptione adire Virginem potuiſſe. Negas* DEVM *quod vellet facere quiuiſſe, quem concedis genitricem integram inueniſſe, & corruptioni deditam reliquiſſe. Vt ergo aſſeris, omnipotentis diuinitas non profuit Virginitati, ſed obfuit. Quia dum Virgineum decus naſcendo violauit, ſummam Virginitatem deſtruxit. Ac per hoc ipſum aſtruis deturpaſſe naſcendo, quam decorauerat ipſe creando.*

In Apologia pro ſuis lib. ad Pammach.

Epiſt. 3. ad Voluſianum.

In Enchirid. cap. 34.

Homil. in illa verba: Ecce quàm bonũ & quàm iucundum, &c.

Homil. 2. de Natali Domini.

Ioan. 20.

Serm. 2. de Natiu. Domini.

Serm. de laud. Maria.

Lib. de Virgin. Maria, cap. 1.

Audi

Audi etiam aliquot antiquos Patres ex Græcis, vt Bedam & alios Latinos recentiores omittam. Origenes: *Virgo,* inquit, *genuit, & Virgo permanſit. Mater filij facta eſt, & caſtitatis ſigillum non perdidit. Quare? Quia non homo iſte tantùm qui videbatur, ſed vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenerat.* Item Gregorius Naz. *Expers laboris & doloris exſtitit integra & incorrupta.* Et rurſus: *Virginis ab aluo pdiit matris ſuæ. Clauſoq; ſepulchro ſurgens exiit, velut antea infracta ſeruās clauſtra quàm caſtiſſimè.* Item D. Gregorius Niſſenus: *Non prius,* inquit, *apertā vuluam Virginalem aperuit,* SIGNACVLA *Virginitatis* ILLÆSA *cōſeruans etiam poſt proceſſum admirabilem.* Item D. Cyrillus Hieroſolymitanus: *Solus,* inquit, *Chriſtus citra vllam Virgineorū clauſtrorum offenſionem in lucem editus eſt.* Item Amphilochius Epiſcopus Iconiēſis: *Ad Virginis,* inquit, *naturā quod ſpectat, porta Virginea nequaquā fuerunt recluſæ: ad nati verò virtutē quod attinet, nihil eſt illi occluſum, nihil quod illum impediat, ſed omnia ſunt illi aperta & obuia.* Item D. Chryſoſtomus: *Credite,* inquit, *in Dominum noſtrū* IESVM *Chriſtum natum de Spiritu ſancto, & Maria Virgine. Sed dicturi vobis ſunt Gentiles deprauantes fidem veſtram: Quomodo potuit Virgo cōcipere, Virgo parere, Virgoq; permanere? Contra naturā eſt hoc, dicturi vobis ſunt; et vos è contrario reſpōdebitis eis: Credulitas noſtra, quod verbis explicare nō poteſt, fide tenet.* Item Theodoretus: *Ingreſſus eſt,* inquit, *clauſis ianuis, quēadmodum & egreſſus eſt ex vtero, cùm clauſtra Virginis obſiſterent, & ſicut in mari ingreſſus eſt.* Itē Theodorus Ancyranus, Galatiæ Epiſcopus, & in Cōcilio Epheſino clarus: *Audiens,* inquit, *Paganus, quòd Saluator clauſa velut ianua ſit in mundū ingreſſus, qui corpus tamē craſſum & loci indigum circumferat; audit id quidem, ſed non credit miraculo huius rei rationē inquirens. Quum verò audit poſtea, quòd Virgo Saluatorem pariens, Virgo perſiſtat, ſermonē hunc ſtultitiæ deputat, ac Deo Deiq; miraculo fidem habere detrectat.* Item Damaſcenus: *Quemadmodū qui conceptus eſt, Virginem cōcipientem ſeruauit illæſam, ſic & natus ipſius Virginitatem ſeruauit illæſam. Solus tranſiuit per eam & clauſam ſeruauit. Manet igitur & poſt partum Virgo & ſemper Virgo.* Item Euthymius: *Quemadmodum,* inquit, *Chriſtus natus eſt ſeruatis integris clauſtris Virginis, ita quoq; reſurrexit ſeruatis integris monumenti ſignaculis.*

Homil. in Vigil. Paſch.
Homil. 1. ex Varius locis.
In Trag. de Chriſto patiente.
Homil. de occurſu Domini.
Orat. de occurſu Chriſti & Simeone.
Oratione de eodem feſto.
Homil. 2. in Symbolum.
Dialogo 2.
Serm. de Natiu. Domini.
Lib. 4. fidei, cap. 15.
In capute 28. Matth.

Habes, Fortunate, & Scripturam, & ſat etiam multos Patres; quæ duo pro Virginis integritate in partu à me poſtulaſti.

laſti. Audi nunc etiam teſtimonium Apoſtolici Symboli, quod non poſtulaſti; Et, ſi eam Virginis integritatem negare pergis, fatere te non eſſe Chriſtianum. Illum enim articulum inter ceteros Chriſtiani omnes credunt & profitentur in Apoſtolico Symbolo: *Natus ex Maria Virgine.* Negas huius articuli eam vim eſſe, vt Maria in partu etiam ipſo integra fuerit? Audi ergo rurſus, vt erubeſcas, ſi vlla tibi frons eſt, D. Auguſtinũ: *Si*, inquit, *per naſcentem corrumperetur eius integritas, nõ iam ille de Virgine naſceretur; eumq́; falsò, quod abſit, de Virgine Maria natum tota confiteretur Eccleſia.* Audi etiam D. Ambroſium, qui hanc Virginis integritatem in partu propugnans, vrget quoq; inter cetera hunc Apoſtolici Symboli articulum: *Si doctrinis*, inquit, *non creditur Sacerdotum, credatur oraculis Chriſti, credatur monitis Angelorũ, dicentium; Quia non eſt impoſsibile apud Deum omne verbũ. Credatur* SYMBOLO APOSTOLORVM, *quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat.* Audi quoq; D. Chryſoſtomum, qui ſimiliter articulum illum Symboli Apoſtolici explicans, integritatẽ Virginis in partu credendam eſſe cõſtanter à Chriſtianis aſſerit, neq; eam niſi à Gentilibus ac hominibus perfidis, ſynceram Eccleſiæ fidem deprauantibus, negari poſſe cenſet, vt ex eius verbis paulò antè à me recitatis cognouiſti.

In Enchirid. cap. 34.

Epiſt. 81.

Homil. 2. in ſymbolum Apoſtol.

Quare pudeat te etiam atque etiam, Fortunate, quòd in re apud Chriſtianos omnes vſq; adeò Scripturæ & ſanctorum Patrum teſtimoniis & ipſo Symbolo Apoſtolico confirmata, ex me ſemel ac iterum quæſiueris, quam Scripturã aut quem antiquum Patrem noſtræ aſſertionis patronum habeamus: *Quos*, inquis, *Patres, patrologi, in cauſſæ veſtræ patrocinium aduocatis?* An vſq; adeò fronte cariturus es, vt hanc tuam inſultationem teſtem impudentiſsimæ inſcitiæ tuæ relegens, audeas comparere coram illo tuo Domino Petro Beutrichtio, cui tui oſtentandi cauſsâ librum dicaſti?

Fol. 10. b & 11. a

Verumenimuerò mihi contra Virginis integritatem, vel ipſi Virgini potiùs, Tertullianũ obiicis. Is enim dicit, Virginem *patefacti corporis lege peperiſſe.* Et eam fuiſſe Virginẽ, *quantum à viro, non quantum à partu.* Reſpõdebo tibi verbis grauiſsimi & maximè Orthodoxi auctoris Vincentij Lyrinenſis: *Si in ipſa*, inquit,

Lib. de carne Chriſti ſub finem.

Lib. aduerſus hæreſ. nouit.

inquit, *vetuſtate lapſus alicuius vel aliquorum Doctorum deprehendatur; Patrum aliorum eadem de re ſententia conſerantur, atq; ex maiore illorum conſenſu propoſita quæſtio iudicetur.*

Intelligis, Fortunate, quid velim dicere: nempe Tertullianum, quia in hac re pugnat eius aſſertio cum cõmuni ſententia aliorum Orthodoxorum Patrum (quorum teſtimonia recitaui) omninò à veritate aberraſſe: quemadmodum etiã in aliis quibuſdã rebus errauit, vt nominatim de ipſo à Vincentio Lyrinenſi notatum eſt. Sanè vbi quæſtio eſt, quid olim in Eccleſiæ antiquæ conſuetudine poſitum fuerit, grauis eſt auctoritas Tertulliani, atque etiam in dogmatibus tum cùm ceteri Patres non contrà ſentiunt. Si autem ceteri Patres contradicant, nihili pendendum eſt illius per ſe teſtimonium, cum cõſtet eum in quibuſdam grauiſsimè erraſſe. Quare ipſe etiam Rhenanus, nomine *Beatus*, recens Tertulliani Scholiaſta, quem tu (quaſi patronum veſtri erroris) commemoras, hanc ſententiam Tertulliani de partu Virginis obſeruaſſe; indicat illum in hac re lapſum fuiſſe, & ei eſſe condonandum hunc errorem in quæſtione non vſq; adeò fusè explicata antiquiſsimis illis temporibus: *Sed hæc*, inquit Rhenanus, *ſunt boni conſulenda, præſertim in tam vetuſto ſcriptore.* Quæ tu verba Rhenani diſsimulaſti. Sed nihil de iſto beato Rhenano apud nos minimè ſancto laboro.

Obiicis deinde D. Ambroſium, cuius hæc verba de Chriſto ſunt: *Hic ſolus aperuit ſibi vuluam. Nec mirum. Qui enim dixerat ad Prophetam; Priuſquam te formarẽ in vtero, noui te, & in vulua matris ſanctificaui te: qui vuluam ſanctificauit alienam, vt naſceretur Propheta, hic eſt qui aperuit matris ſuæ vuluam, vt immaculatus exiret.* Reſpondeo. D. Ambroſius eodẽ ſenſu dicit, Chriſtum aperuiſſe matris vuluam, quo illud ſcriptũ eſt à D. Luca ex libro Exodi: *Omne maſculinum adaperiẽs vuluam, ſanctum Domino vocabitur*; Quod D. Ambroſius maximè à Chriſto *Sancto Sanctorum* in ſui natiuitate factum eſſe dicit, quodq; etiam D. Lucas ad Chriſtum natũ accommodat. In eo autẽ loco Exodi, & apud D. Lucam, *aperire vuluam* non idem eſt, quod rumpere ſigillum ſeu clauſtrũ maternæ Virginitatis, ſed naſci & exire primo ex vtero matris.

Lib. 2. in caput 2. Lucæ.

Lucæ 2. Exodi 13.

Quo ſenſu Chriſtus dicatur aperuiſſe vuluam.

Hæc prima natiuitas,ſeu primus exitus prolis ex vtero,ſignificatur metaphoricè per apertionē vteri,phraſi, præſertim in Hebraico ſermone,vſitata. Quia em̄ tūc res aperiri ſolet cùm aliquid primò ex ea prodit;vt terra,cùm primò fruges erumpunt,& domus cùm qs exit; ideò metaphoricè dicitur vterus aperiri hoc ipſo,quod primò edit ex ſeſe fructum prolis.

Quod autem non niſi hoc ſenſu dicat Ambroſius ſecundū Scripturā, Chriſtum aperuiſſe matris vuluam, his argumentis manifeſtè probo. I. Id in Scriptura, & apud Ambroſium, eſt *aperire* vuluam, quod facit naſcendo omnis homo maſculus primogenitus, immò omne etiam animal maſculum primogenitum. Ait enim Scriptura generatim: OMNE *maſculinum adaperiens, &c.* Et vt eſt in Exodo: OMNE *primogenitum quod aperit vuluam tam de hominibus quàm de iumētis, &c.* nec aliter quàm Scriptura loquitur D. Ambroſius. At non omne primogenitum,immò nullū primogenitum ſolet dum naſcitur rumpere clauſtrum matris, cùm iam hoc in conceptione ruptum ſit, vt etiam notauit Origenes. Igitur non hoc eſt in Scriptura, & apud D. Ambroſium, *aperire* vuluam: ſed primò prodire ex vtero(vt diximus) quod facit omne primogenitum hoc ipſo quod naſcitur. Atq; hoc quidem ſenſu eo cōmodius & verius per metaphoram dici Chriſtus poteſt aperuiſſe matris vuluā, quòd ſolius Virginis vterus inter matres omnes, quę vnquam fuerūt, eſt alioqui omninò clauſus, vt Hieronymus & Origenes annotarunt. II. Apertionem vuluæ metaphoricè dici eo ſenſu, quo expoſui, inde confirmatur, quia nec ſemper aliàs *apertio* vuluæ propriè in Scriptura dicitur, ſed quandoq; etiam conceptio ipſa ſiue facultas quędā concipiendi, apertio vuluæ in Scriptura metaphoricè nominatur. Vt vbi legimus de Lia: *Aperuit Dominus vuluam eius, ſorore ſterili permanente.* Et rurſus: *Recordatus Dominus Rachaelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius.* III. Diuus Ambroſius per *apertionem* vuluæ, quæ ad partum etiam Virginis accommodatur, non id intelligit, ſecundum Scripturam, quod ipſe multis aliis in locis apertiſsimè negat Virgini in partu contigiſſe. At negat euidentiſsimè in pluribus locis ſuperiùs à me recitatis, clauſtrum Virginis fuiſſe in partu

Homil. 14. in Lucam.

Hierony. lib. 2. contra Pelag.
Origen. homil. 14. in Luc.

Geneſ. 29.
Geneſ. 30.

Epiſtol. 81. Et lib. de Inſti. Virginis, cap. 7. & 8.

partu patefactum. Igitur non hoc intelligit per apertionem vuluæ, ſed illud aliud quod explicauimus. Et certè vel hoc vnicum argumentum conuincit, & te, Fortunate, impudenter feciſſe, quòd Ambroſium contra Virginis integritatem opponere auſus fueris, & Rhenanũ illum Tertulliani Scholiaſtam imperitè dixiſſe, Ambroſium Tertulliano in hac re ſubſcribere. IIII. Apertionem vuluæ, quæ ad partum etiam Virginis accõmodatur, non eo modo interpretari debemus, qui pugnet cum ſententia tot illuſtrium Patrum, quot paulò ſuperiùs pro integritate Virginis in partu citauimus. V. Accedit, quod iſtud ipſum tuum argumentum ex apertione vuluæ petitum, Patres etiam, vt occurrant cauillationibus hoſtium integritatis Virginis (qualis es tu miſer Fortunate) ſibi proponunt, & ſoluunt eodem modo quo nos. Sic enim Amphilochius Iconiẽſis Epiſcopus, & Baſilij æqualis, inquit: *Aſt cauillator quiſpiam poſſet hîc obiicere, ſi illud; Omne maſculinum, &c. ad ſolum Dominum propriè ſpectat* (explicauerat ibi quomodo de Chriſto maximè dici poſſit, quod vuluam matris aperuerit) *conſequens ſit, Virginem non manſiſſe Virginem. Verùm audi,* inquit, *& intellige prudenter: ad Virginis quidem naturam quod attinet, eius voluntate, qui ex ea natus eſt, clauſtra illius nequaquam fuère patefacta. Ad nati verò Domini virtutem quod attinet, omnia illi ſunt aperta & obuia.* Quibus verbis hîc Pater explicat, *aperire* vuluam, fuiſſe, exiuiſſe ſupernaturali virtute ex vtero quamtumuis clauſo. Quod profectò ſimiliter D. Hieronymus intellexit, cùm in vno quodam loco, & Chriſtum aperuiſſe vuluam Matris dicit, & tamen clauſtrum Matris non fuiſſe ruptum: *Solus Chriſtus,* inquit, *clauſas portas vulua virginalis aperuit, quæ tamen clauſa iugiter permanſerunt. Hæc eſt porta orientalis clauſa, per quam ſolus Pontifex ingreditur & egreditur, &* NIHILOMINVS SEMPER CLAVSA *eſt.* Ita D. Hieronymus. Tum etiã venerabilis Beda: *Quod ait,* inquit, *adaperiens vuluam, conſuetę natiuitatis more loquitur: non quod Dominus noſter ſacri ventris hoſpitium quod ingreſſus ſanctificaret, egreſſus deuirginaſſe credendus ſit, iuxta hæreticos* (audi Fortunate) *qui dicunt, B. Mariam Virginem fuiſſe vſque ad partum: Sed iuxta* FIDEM CATHOLICAM, *clauſo Virginis vtero, quaſi ſponſo ſuo proceſſiſſe de thalamo.*

Orat. de occurſu Chriſti & Simeone.

Lib. 2. contra Pelag.

In cap. 2. Lucæ.

Niſi igitur, Fortunate, in hac etiam quæſtione hæreticus haberi velis, integritas Virginis in partu, quam docet fides Catholica, in poſterum tibi credenda eſt. Nam quod ad extremum ex Tertulliano obiicis propter patefactum vterum in partu, Apoſtolum ſcripſiſſe, Chriſtum non ex Virgine, ſed *ex muliere factum*, quà homo eſt; omninò nihil habet ponderis. An enim Virgo, ſi fuerit etiam integra in partu, mulier non eſt? Adde quòd ſi *mulier* ibi Apoſtolo eſt fœmina non integra, ne in conceptione quidem Virgo integra fuerit: nam maximè etiam in cõceptione ſignificat Apoſtolus, Chriſtum, quà homo, fuiſſe ex muliere factum, ac proinde eſſe verũ hominem. Sed de errore Tertulliani in hac parte ſuprà dictum eſt. Et hæc hactenus pro aſſerenda Virginis integritate contra veſtram hæreſim ſufficiant.

Fol. 11. a

Galat. 4.

Pag. 59.

P o r r o inſinuaueram quoque in diſputatione mea aliud quoddam exemplum, ex quo intelligi poſſet, plura corpora in vno & eodem loco per penetrationem eſſe poſſe; atque adeò neque videri debere penitus impoſsibile, vt contrà etiam, vnum corpus ſit in pluribus locis; neq; eſſe neceſſarium, vt vnum corpus circumſcribatur ſimpliciter vnico loco, ſicut Sacramentarij imperitè contendunt. Nam cœlos (inquam) incorruptibiles Chriſtus penetrauit. Quanquam non Vrſi quidem hoc exemplum, cùm alia ſufficiant, de quibus hactenus diſputatum eſt. Hic iſte ex me ita quærit:

Fortvnatvs *fol. 11. b* *4. phyſ. text. 76. 8. phyſ. com. 78.*

Nunquámne legiſti, ignẽ, aërem, aquam locum corporibus cedere, ſeu, vt Ariſtoteles loquitur, μετάσχοιν *habere? & hãc cœli, qui, Cõmentatore teſte, ſimplices materiæ ſunt, non habebunt?*

Gregorivs.

Ergóne tibi, Fortunate, cœli aërei, vel aquei, vel ignei, vel certè, rari, & permeabiles ſunt vt poſsint inſtar aëris loco cedere? Vbinám hoc legiſti in Ariſtotele, vel in Commentatore? Non enim hoc idem eſt, atque eſſe ſimplices materias, neq; ex materiæ ſimplicitate hoc ſequitur, immò potius contrarium ſequitur, cùm ſoliditas perfectio non parua ſit corporis, quæ proinde cum perfectione ſimplicis materiæ optimè congruit. quanquam & hæc ipſa opinio Commentatoris, quæ compoſitionem cœlis detrahit, à communi ſchola Philoſo-

loſophorum eſt exploſa. Quantò verius ita philoſophareris: Quæ corpora ſunt permeabilia, ea per aliquã diuiſionem alterari & corrũpi poſſunt, vt videmus in aqua, & in igne, & in aëre. Cœli nullo modo alterabiles & corruptibiles ſunt, teſte Philoſopho. Non igitur ſunt permeabiles, ſed omninò ſolidi.

Sed age, mittamus Ariſtotelem, ex cuius ſententia fortaſse iſta quæſtio non planè euidenter definiri poteſt: conſulamus ſacras literas, num de cœlis tanquam de raris corporibus loquantur, an potius tanquam de ſolidis? In libro Iob ita legimus: *Forſitan cum* DEO *fabricatus es cœlos, qui ſolidiſsimi, quaſi ære fuſi ſunt?* Etſi autem Eliud eſt qui loquitur, tamen hæc eius ſententia neque à Iob, neque à DEO reprehenſa eſt. Quin potius confirmaſſe illam Deus videtur, cùm poſtmodum ipſe ad Iob inquit: *Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?* Non enim eſſe ſonus ſiue concentus poteſt in motu, niſi vbi corpus aliquod eſt ſolidum; neque iuxta cœleſtia corpora ſunt aliqua alia corpora ſolida præter ipſos cœlos. Item dicit Dauid: *Verbo Domini cœli firmati ſunt.* Et Salomon: *Tu exaudies de cœlo firmiſsimo habitaculo tuo.* Et rurſus: *Dominus ſapientia fundauit terram, ſtabiliuit cœlos prudentia.* Et Iſaias: *Cœli ſicut fumus liqueſcent.* Et D. Paulus: *Habentes ergo Pontificem magnum qui penetrauit cœlos,* IESVM *Filium Dei.* An rectè corpus non ſolidum fabricari, firmari, firmiſsimum eſſe, ſtabiliri, liqueſcere, penetrari, diceretur? Vides igitur, Fortunate, te neque Philoſophum eſſe bonum, neq; Theologum ſacrarum literarum peritum. Sed inquis:

Iob c. 37. *Iob 38.* *Pſalm. 32.* *2. Paralyp. 6.* *Prouerb. 3.* *Iſai. 51.* *Hebr. 4.*

Equidem mirari ſatis non poſſum, qui tum cœlos, tum fores obſeratas, ceteraq; id generis ad μετουσίας *patrocinium torqueas: quæ ad* συνουσίαν *potius quadrare videntur.*

FORTVNATVS *fol. 11. b*

Non hoc iam ago his exemplis, vt μετουσίαν, id eſt, tranſubſtantiationem confirmem: ea enim ex vi verborum Chriſti ſatis à me ſuprà confirmata eſt; ſed vt oſtendam, imperitiſſimam eſſe veſtram pertinaciam, quòd exiſtimatis, circumſcriptionem in vno tantùm loco ita neceſſariò conuenire vni corpori, vt nec per potentiam DEI abſolutam, poſsit corpus vnum in pluribus locis præſens eſſe. Neq; eſt verum quod ais; ideò

GREGORIVS. *Lib. 2. c. 2.*

Fol. 11. b ideò à Theologis ſubſtantiam panis in Euchariſtia negari, vt incommodum penetrationis corporum vitetur. Non hæc eſt cauſſa, ſed vt verbis Chriſti ſua conſtet veritas, quæ tollitur planè, ſi cùm Chriſtus orationem illam finiuit; *Hoc eſt corpus me-*

Lib. 2. c. 2. *um*; ibi fuit panis, quemadmodum ſuperiùs demonſtraui. De Guitmundi autem argumento, quod commemoras, non laboramus. Neque enim omnia auctorum argumenta ſuſcepimus defendenda.

III. Tertium argumentum duxi ab auctoritate ſanctorum

Pag. 61. & 62. Patrum, quod malo meis verbis quàm tuis referre. Sancti, inquam, Patres rem quidem maximè admirabilem eſſe agnouerunt, vt corpus vnicum adſit diuerſiſsimis in locis: Sed eiuſmodi tamen rem hanc eſſe confeſsi ſunt, quæ fieri prorſus poſsit, immò quæ ſummo Dei beneficio fiat in Euchariſtiæ celebratione quotidie. In quo genere præclara eſt valdè diui

Lib. 3. de Sacerdotio ſub initium. Chryſoſtomi oratio: O, inquit, *miraculum! O Dei benignitatem! Qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium mani-*

In ſerm. de Paſch. *bus pertractatur.* Tum Gregorius Niſſenus rectiſsimè: *Sicut diuinitas*, inquit, *replet mundum, & tamen vna eſt; ita innumerabilibus locis conſecratur, & tamen vnum corpus eſt.* Hæc ille, qui exemplo certè eſſet vſus minimè accommodato, niſi ſenſiſſet variis locis poni Chriſti corpus per conſecrationem ſubſtantialiter in Sacramento præſens, quemadmodum ſubſtantialiter omninò

In liturgia. replet mundum diuinitas. Item Baſilius, ſic ad Chriſtum precatur: *Veni ad ſanctificandum nos, qui* SVRSVM *Patri conſides, & hic nobis inuiſibiliter coës; & dignare nobis impartiri ſacroſanctum tuum cor-*

In Pſalm. 38. *pus & pretioſum ſanguinem.* Tum Ambroſius: *Chriſtus ipſe offertur,* inquit, IN TERRIS, *quando Chriſti corpus offertur.* Sic Ambroſius, qui procul dubio non ignorauit, Chriſtum tum etiam, cùm

In lib. de ſacrificio Miſſæ, c. 5. in terris offertur, eſſe in cœlis. Et alio loco ſententias eorum Patrum citauimus, qui cùm locum epiſtolæ ad Hebræos de vnica Chriſti oblatione in cruce interpretantur, diſertè fatentur vnum atque eundem Chriſtum eſſe, qui multis in Ec-

Hom. 17. in epiſt. ad Hebr. cleſiæ locis *plenus hic & plenus ibi offeratur*, atque adeò habeatur in tremendis myſteriis præſens: *Vnum eſt*, inquit Chryſoſtomus, *hoc ſacrificium: alioquin hac ratione, quoniam multis in locis offertur,*

tur, multi Chriſti ſunt? Nequaquam. Sed vnus vbiq; eſt Chriſtus. & hîc plenus exiſtens, & ILLIC *plenus: vnum corpus. Sicut enim qui vbiq; offertur, vnum corpus eſt & non multa: ita etiam & vnum ſacrificium.* Auguſtinus etiam, tanquam de re tractans quæ diuinitùs omninò fieri poſsit, quærit in quodam loco, vtrum Sancti vita defuncti, eorum neceſsitatibus, qui ipſos inuocant, ſic opitulentur, vt ad eam rem diuerſiſsimis etiam in locis ſimul adſint ſpiritu ſuo præſentes. Quod certè non videtur eſſe facilius, quàm vt ſubſtantia etiam vnius corporis, modo præſertim ſpirituali atque inuiſibili, vt fit in Sacramento, conſtituatur diuinitùs diuerſis in locis. Ad hæc & alia huius generis teſtimonia Patrum ita reſpondet Fortunatus: *Lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 16.*

Patres, inquit, *his & aliis nihil aliud volunt, quàm Chriſtum vero ſuo corpore ſurſum in cælo eſſe, & nihiloſeciùs etiam hic in terra, manibusq; noſtris pertractari, quia Sacramentum corporis, ſanctus panis & vinum manibus pertractatur.* FORTVNATVS *fol. 12. a*

At Patres rem admirabilem eſſe cenſent, vt corpus Chriſti, quo tempore ſurſum in cœlo eſt, eodem tempore in terra noſtris manibus pertractetur. Nullum autem miraculum eſt, eodem tempore rem aliquam in vno loco eſſe, & eiuſdem rei ſignum eſſe in alio loco. Non igitur tantummodò volunt Patres eodem tempore corpus Chriſti eſſe in cœlo, & eius ſignum ſeu Sacramentum in terra manibus noſtris pertractari (vt vos Sacramentarij dicitis) ſed ipſummet corpus Chriſti quod eſt in cœlo, eſſe ſimul præſens apud nos in Euchariſtia, & manibus noſtris pertractari. Sed inquis: GREGORIVS.

Nónne cùm Patres corpus Chriſti videri, tangi, frangi, in cœna dicunt: cùm dentes carni Chriſti infigi ſcribunt, Sacramentaliter loquuntur? nónne præter alia totum certamen ab anima geri Chryſoſtomus ſcribit? nónne aquilarum, non graculorum hanc menſam eſſe docet: ideoque ad ſupremum vſque thronum nos vult euolare? nónne vnanimi conſenſu omnes, corpus Chriſti cibum mentis non ventris eſſe docent; qui interioris non exterioris hominis eſuriem quæ- FORTVNATVS *fol. 12. a* *Hom. 45. in Ioan. In 1. Cor. hom. 24. hom. 17. ad Hebr.*

rat, qui mente non ventre contingendus, eoque ſpirituali non corporali ratione in cœna præſens ſit?

Gregorivs. Ex his omnibus, Fortunate, duo tantummodò efficiuntur. Alterum eſt, corpus Chriſti in Euchariſtia non ordinario modo & aſpectabili, ſed ſub aliena ſpecie (nempe in Sacramento) eſſe, videri, tangi, & manducari. Alterum eſt, corpus ipſum Chriſti in Sacramento ſumptũ non eſſe quidẽ corporis proprium cibũ, qui ſcilicet in ſubſtantiam corporis cõuertatur & ita corpus alat, ſed animi, quem fide & charitate præparatum, ſpirituali gratia diuinitùs nutrit. Sed tamen hæc minimè impediunt, quò minùs hîc ipſe cibus ſpiritualis animorum præſens in Euchariſtia ſit atque percipiatur, ita ſcilicet, vt Chriſti corpus non eminus è cœlo, ſed in ipſa Euchariſtia exiſtens, eam vim ſpiritualiter animos paſcendi exerceat. Immò cùm Patres dicunt, corpus Chriſti in Sacramento videri, tangi, atteri, & frangi, hoc ipſo manifeſtè ſignificant, ipſum corpus Chriſti reuera præſens adeſſe ſub ſpeciebus Sacramenti. Senſus enim eſt, corpus Chriſti non minus præſens ſubeſſe (excepta tamen inhærentia) illis accidentibus, quæ tanguntur, & atteruntur, & franguntur, quàm ſubeſt aliqua alia ſubſtantia ſuis accidentibus, ſecundum quæ tangitur ipſa, & atteritur, & frangitur. Certum enim alioqui eſt ipſum per ſe corpus Chriſti non atteri, neque frangi. Atque ita etiam forma confeſsionis, quæ Berengario ab Eccleſia ſub huiuſmodi verbis propoſita eſt, intelligi debet, vt rectè etiam diuus Thomas expoſuit, & nos hoc totum ſuprà declarauimus.

Qua ratione Chriſtus ſit cibus non ventris ſed mentis.

3. p. q. 77. ar. 3. ad 3.

Lib. 1. c. 5.

Fortvnatvs. *Verùm audi*, inquis, *vnicum ex Decretis veſtris Emiſſenum: Cùm ad Reuerendum*, inquit, *altare cibis ſpiritualibus ſatiandus, aſcendis, ſacrum* D e i *tui corpus & ſanguinem fide reſpice, honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, & maximè totum hauſtu interioris hominis abſume.*]

fol. 12. 4

De conſ. d. 2.

Gregorivs. Quid hæc Emiſseni ſententia veſtram cauſſam iuuat? Solum enim docet quod iam antè explicaui, corpus ipſum & ſanguinem Chriſti nõ eſſe cibum qui nutriat modo conſueto

ſubſtan-

ſubſtantiam corporis, ſed qui animos ſpiritualiter paſcat. Hoc autem ipſum facit in Sacramento reuera exiſtens, vt ex Chriſti verbis, & ex ſententia totius Eccleſiæ Catholicæ manifeſtè ſuprà oſtendi. Addis: *Lib. 1.*

Quod ex Auguſtino de cura pro mortuis agenda citas, ad rem nihil planè facit, quòd nec conſequentia, quam extruis, firma ſit, nec Authenticus ille liber, quod etiam de Baſilij Liturgia tibi reſpondemus. FORTVNATVS *fol. 12. a*

O Cenſorem librorum egregium! Quis vnquam præter te dubitauit, num ſit Auguſtini ille liber de cura pro mortuis gerenda, qui Auguſtino inſcribitur? Reſpondeat igitur tibi pro libro ſuo ipſemet Auguſtinus, & retundat temeritatem tuam, quòd tam impudenter pronuncies de rebus quas ignoras tam turpiter: *Librum,* inquit Auguſtinus, *de cura pro mortuis gerenda ſcripſi, cùm interrogatus literis fuiſſem, vtrum proſit cuique poſt mortem, quòd corpus eius apud Sancti alicuius memoriam ſepeliatur. Hic liber ſic incipit: Diu ſanctitati tuæ, Coëpiſcope venerande Pauline.* Hactenus Auguſtinus, qui certè hoc teſtimonio ſuo multum tibi auctoritatis apud Patronum illum tuum Petrum Beuchtricium meritò detrahet. Baſilium quoque Liturgiam ſcripſiſſe teſtantur ducenti & viginti ſeptem Patres in Synodo Trullana, & eius atq; aliarum Liturgiarũ auctoritatem aſſerit Claudius de Sainctes in præfatione ſua ad Græcorum Liturgias. Ais autem: GREGORIVS. *Lib. 2. Retract. cap. 64.* *In ſexta Synodo, can. 32. in Trull.*

Interim nec illa quæ ex Auguſtino, nec illa quæ ex Liturgia, Baſilij verba, citas, nos quidquam lædunt: Veni, ait, ex Liturgia, ad ſanctificandum nos, qui ſurſum Patri conſides, & nobis inuiſibiliter coës: & dignare nobis impartiri ſacroſanctum tuum corpus & pretioſum ſanguinem.] Qui ſurſum ſedet, quà homo eſt, is nobis inuiſibiliter adeſt, quà Deus eſt. Quòd ſi de corporis non aſpectabili illa veſtra præſentia id accipias, Baſilium, quæſo, cum Chryſoſtomo concilia, qui corpus Chriſti videri & tangi ſcribit. FORTVNATVS.

Nihil facilius conciliari poteſt. Eſt enim corpus Chriſti in Sacramento inuiſibile ſecundum ſe, iuxta Baſilium; & tamen tangitur & videtur iuxta Chryſoſtomum non ſecundum ſe, GREGORIVS.

ſed ſecundum id cum quo eſt reipſa intimè cõiunctum, nempe ſecundum ſpecies ipſas Sacramenti. Ineptum aũt eſt quod exponis, Baſilium de Chriſto non ſecundum humanitatem loqui, cùm ait, illum nobis inuiſibiliter coniungi: Loquitur enim de illo ea ratione, qua in cœlo etiam ſedet, nempe ſecundum humanitatem, vt patet. At inquis:

FORTVNATVS *fol.* 12. *b*

Præſens Chriſtus ſuo corpore eſt in tremendo cœnæ myſterio duobus modis: Sacramentaliter & κοινωνικῶς.

GREGORIVS.

Quid autem eſt, Fortunate, *Sacramentaliter* eſſe Chriſtum præſentem in Euchariſtia ſeu ſacra cœna? Nos Patribus aſſentimur, qui cenſent, non id eſſe, abeſſe illum ab Euchariſtia, vt vos præſentiæ vocabulo abutentes fingitis, ſed eſſe illum reipſa in Euchariſtia, tametſi non in propria, ſed in aliena ſpecie Sacramenti. Imperitè autem & illud ex me interrogas:

FORTVNATVS.

Quomodo, inquis, *Gregori, illud Chryſoſtomi vobis placet, hic plenus exiſtens, & illic plenus? aduerbia iſta, hic, illic, locum denotant. Eſtné igitur arcanum illud & Sacramentale veſtrum corpus in loco?*

GREGORIVS.

Omninò, Fortunate. At non per ſe, ſed per accidens ſeu ratione Sacramenti cui præſens reipſa ſubeſt. Atque hoc ſignificat ibi diuus Chryſoſtomus, condemnans hæreſin veſtram.

Hom. 17. *ad Hebr.*

IIII. Quartum argumentum meum conſtabat ratione, qua oſtendi non implicare contradictionem, ac proinde fieri poſſe, vt vnum corpus in diuerſis locis ſimul præſens ſit. Quod argumentum meum miſerabiliter ſanè Fortunatus intellexit, & idcircò etiam perturbatè ac infideliter retulit. Summa, vt breuius rem complectar, hæc fuit. Omne accidens rei, quod ſit nimirum extra rei eſſentiam, & ipſa re naturâ poſterius, poteſt ſine contradictione diuinitùs in re multiplicari ſalua rei vnitate. Præſentia corporis in loco eſt accidens corporis extra eſſentiam illius & eo poſterius. Ergo præſentia corporis in loco poteſt ſine contradictione diuinitùs multiplicari in corpore ſalua corporis vnitate, ita ſcilicet vt vnum & idem corpus ſit præſens in multis locis. Maior propoſitio patet.

Fol. 12. & 13.

Quare ſine contractione vnum corpus poſsit eſſe in pluribus locis.

Nam

Nam cùm id quod eſt prius & id quod eſt poſterius, non ſint eſſentialiter idem; non hoc ipſo quòd multiplicatur poſterius multiplicatur prius; ac proinde non eſt contradictionis implicatio, poſterius multiplicari priori non multiplicato. Minor propoſitio inde etiã patet, quòd poteſt Deus aliquod corpus condere ſine omni præſentia & circumſcriptione in loco: Vt ſi vnicum tantummodò lapidẽ creaſſet, aut iam crearet vnum lapidem extra mundi orbem: ſicut etiam creauit ipſum orbem mundi abſq; loco, in quo circumſcriberetur, & abſque præſentia in aliqua alia re corporali, quæ ſit extra ipſum. Eſt igitur præſentia & circumſcriptio in loco corporeo accidens extrinſecum eſſentiæ corporis & naturâ poſterius corpore.

Ad hoc argumentum reſpondet inprimis extra propoſitum Fortunatus, circumſcriptionem ac præſentiam in loco non eſſe accidens COMMVNE corporis: *Eſt enim*, inquit, *circumſcriptio eſſentiale corporis accidens, quod illi per ſe conuenit ſecundo modo. eſſentiam quidem corporis non conſtituit, quã corpus à trina dimenſione habet, ſed hanc trinam dimenſionem & formã corporis circumſcriptio ex neceſſitate ſequitur, ſimulq́; cum illa tempore eſt.* FORTVNATVS *fol. 12. b*

Ego verò in argumento meo non ſumpſi, præſentiam aut circumſcriptionem corporis in loco eſſe accidens commune corporis, vt mihi mendaciter, & ſimul miſerabiliter affinxit Fortunatus, quò aliquid haberet ad quod reſpondere poſſet. Sed ſumpſi abſolutè, præſentiam corporis in loco eſſe accidens corporis extra illius eſſentiam, & eo naturâ, non tempore poſterius. Hoc veriſſimum eſt, quantumuis ſit etiam accidens corporis (quod quidem in orbe contineatur) proprium, ex eſſentia illius fluens, atque eatenus *eſſentiale*, vt iſte ineptus nomenclator vocat. Id autem mihi ſatis fuit vt concluderem, poſſe id accidens, quandoquidem extra eſſentiam corporis, & corpore poſterius eſt, ſine contradictione multiplicari non multiplicato corpore. Quamuis enim accidens proprium ſiue propria rei paſſio nequeat naturaliter multi- GREGORIVS. *Ibidem.*

 plicari

plicari re non multiplicata, nihil tamen obſtat, quò minus poſsit hoc fieri per potentiam Dei abſolutam. Nec verò cùm iſtud in propoſito fit, ſeparatur circumſcriptio in vno tãtùm loco, à corpore, qua ratione eſt corporis propria paſsio, hoc eſt, quantum eſt ex vi naturali corporis, vt initio huius capitis oſtendi: nõ enim ex natura ſui corporis eſt iam Chriſtus amplius quàm in vno loco, ſed planè ſupra naturam; ſicut eſt etiam impaſsibilis, licet pati & corrumpi poſſe, ſit alioqui propria paſsio ſublunaris corporis, quale Chriſtus habet. Quanquam etiam ſuprà initio huius capitis oſtendimus, poſſe ſine contradictione actu ſeparari à ſubiecto propriam paſsionem, tametſi nequeat ab eo ſeparari potẽtia ſeu aptitudo ad illam,
Fol. 13. a vt quæ nihil aliud eſt, quàm ipſa ſubiecti eſſentia. Quocirca
Lib. 4. Phyſ. textu 23. fruſtrà & præter rem iſte ex Ariſtotele & Tertulliano nobis
Lib. contra Hermogenem. hoc loco probare nititur, præſentiam & circumſcriptionem in loco eſſe proprium accidens corporis, quod proinde coniunctum ſit cum trina dimenſione, ſicut viſibile cum forma hominis. Nihil enim argumento meo id obſtat. Auguſtinus
Epiſtol. 57. ad Dardanum. autem cùm dicit: *Si nuſquam erunt corpora; neq; erunt;* non ſecundum Dei potentiam abſolutam, ſed ſecundum ipſius rei quaſi naturalem legem, loquitur, vt in diſputatione mea ex ipſa
Pag. 65. diſputatione Auguſtini probaui, & iſte paulò inferiùs repetet.

Deinde ad id, quod in confirmatione argumenti mei ſumpſi, potuiſſe Deum corpus aliquod ſolum creare, puta vnicum lapidem aut lignum, ſine omni loco, ac proinde præſentiam in loco quiddam extra eſſentiam corporis & corpore poſterius eſſe. Reſpondet Fortunatus verbis Græcis, ſine alio myſterio prorſus quàm quod voluit, vt ij ſaltem, qui neſcirent Græcè, neſcirent etiam nihil ipſum habuiſſe planè quod re-
FORTVNATVS *fol. 13. a* ſponderet: *Reſpondemus,* inquit, τῇ νοήσει πιστεύειν ἄτοπον. οὐ γὰρ ἐπὶ τοῦ πράγματος τούτου. Id eſt: *Huic cogitationi credere, abſurdum. Non enim ad rem hoc.*

GREGORIVS. Quid igitur? Non vis credere, Deum potuiſſe vnicum tantùm lapidem, aut vnicum lignum creare, ſicut creare potuit vniuer-

vniuerſum mundum? Hoc certè non credere, perfidia manifeſta eſt;& dicere Græcè, ſicut tu dicis, abſurdum eſſe id credere, manifeſta eſt etiam blaſphemia Græca. Extra rem autem illa ſubiungis:

Immutabilis igitur Dei ordo nobis ſeruandus, non conuellendus eſt, qui etiam conuelli ſine contradictione non poteſt. Quod ſi conditum eiuſmodi Gregorianum, vel potiùs Meliſſianum (à Meliſſo enim & Parmenide, id mutuatus eſt Gregorius) corpus fuiſſet, trina dimenſione ſiquidem corpus fuiſſet, præditum fuiſſet: eoq́ terminatum, circumſcriptum, & in loco neceſſario, cùm dimenſiones ſine loco & circumſcriptione nec conſiſtere nec intelligi queant. FORTVNATVS fol. 13. a

Ego verò non à Meliſſo vel à Parmenide, ſed à Gabriele Archãgelo, immò à Chriſto didici, *Non eſſe impoßibile apud Deum omne verbum*; id eſt, nihil non poſſe Deum facere, quod ſine contradictione poſsit intelligi ac mente concipi. Tale autem eſſe, vt vnum aliquod corpus ſolum fuerit conditum, aut nũc extra orbem condatur, abſque omni reali & vero loco, cui præſens ſit; quis præter te, Fortunate, qui intellectu carere videris, non intelligit? Mirificè verò cæcus es, qui non aduertas, te ſine fundamento, immò ſine mente dicere: *Si conditum eſſet aliquod eiuſmodi corpus Gregorianum,* quale nimirum ego dico, nempe vnicum & ſolitarium, illud neceſſariò futurum fuiſſe in loco circumſcriptum. Vbinám eſſet locus circumſcribẽs, ſi vnicum tantummodò corpus conditum eſſet? Nónne locus circumſcribens definitur eſſe ſuperficies corporis continentis? Quomodo igitur eſſet locus circumſcribens aliquod corpus, ſi non eſſent duo ſaltem corpora, quorum alterum contineret, & alterum contineretur? Aut quæ ratio Deum cogeret, vt ſi vnicum corpus condere vellet, conderet etiam alterum ab eo diuerſum & planè extra eſſentiam eius? GREGORIVS. *Matth. 19. Luca 1.*

Quod autem ais, Dei ordinem immutabilem eſſe, neque conuelli poſſe; nihil aut te iuuat, aut meæ hypotheſi obſtat, qua pono, potuiſſe Deum vnicum ſolum corpus creare. Nam immutabilitas ordinis diuini efficit quidem, vt quod Deus decreuit Quomodo intelligi debeat, ordinem Dei eſſe immutabilem.

decreuit facere, certò faciat, & quod decreuit non facere, certò etiam non faciat; ſed nihilominus tamen, cùm Deus ſit infinitè potens, & in agendo liber, poteſt abſoluta potentiâ ſua multa non facere quæ facit, aut ſecus facere quàm facit, & multa etiam facere quæ non facit; ex quorum numero eſt etiam, vt vnicum tantummodò corpus cōditum eſſet. Quod ſi in aliqua re ſingulari aliquid abſoluta potentiâ faciat, præter modum ordinarium rerum aliarum eiuſdem generis, minimè id quidem facit contra decretum ſuum immutabile. Intelligendum enim tunc erit, eum iam inde ex æterno decreuiſſe in ea re ſingulari ſecus, quàm in aliis facere, ac proinde eam excepiſſe à lege ordinaria aliarum ſui generis. Quo fit, vt nihil Deus in ſuo decreto mutet propterea quod aliquid extraordinariè faciat. Ita igitur & corpus Chriſti præter legem naturalem aliorum corporum ſiſtit Deus admirabiliter diuerſis in locis in Euchariſtia, ſalua prorſus decreti ſui diuini immutabilitate.

Pag. 64. & 65. V. Id etiam vt fieri poſſe probarem, ex iſtis poſtulabam, vt mihi demonſtrarent quamobrem, vel, vt preſsiùs vrgeam, quam ob rationem propriè nequeat corpus vnum in pluribus locis adeſſe ſimul? An quia vnum? At Deus (quod eſt ad hanc ipſam rem exemplum D. Gregorij Niſſeni) multò magis vnum quiddam eſt; & eſt tamen totus diuerſiſsimis in locis. An quia eſt vnum aliquid, quod eſt finitum atque creatum? At ſubſtantia rerum finitarum non loco propriè, ſed ſuo genere atque differentia finitur, vt ſuam ita tantùm non aliarum rerum omnium perfectionem contineat. Ex qua re fit, vt ſi corpus vnum ſit totum in pluribus locis, nihilominus ſit finitum. Nam & anima vnum quiddam finitum atq; creatum eſt, & eſt tamē tota diuerſiſsimis in partibus. Angelus etiam, cùm ſit creatura, differētibus tamen in rebus ſiſtere ſeſe præſentem poteſt, in vnaquaq; totum. Sed hìc dicetur, neq; Angelum, neq; animam adeſſe partibus aut rebus ſic inter ſe diſſitis, quomodo diſtant loca, in quibus affirmamus nos adeſſe ſimul Chriſti corpus. Certè nihil obſtat, quò minus in diuulſis etiam à ſe inuicem partibus, & alibi, atque alibi collocatis,

Sermone de Paſch.

poſsit diuina virtute anima pręſens(vt erat in iiſdem partibus coniunctis prius)retineri,ſublata tantùm informatione. Sic etiam Angelus,qui in duabus rebus coniunctis,& in vnaquaque earum totus exiſtit,perſiſtere diuinitus in iiſdem tunc etiam poſſet,cùm altera ab altera procul remoueretur. Hoc ſi abſq; repugnantia conuenire poteſt vni ſpiritui, cur nō etiam vni corpori eadem Dei virtute poſsit accidere,pręſertim pręſentiæ modo neq; locali prorſus, neque viſibili?

Reſpondet ad hæc Fortunatus,ideò vnū corpus non poſſe eſſe in pluribus locis ſimul,quia ſequeretur,eſſe vnum,& non eſſe vnum: *Cauſſa eſt*,inquit,*quia in loco eſſe,eſſentiale corporis, vt dixi, accidens eſt,quod illi ineſt ſecundo modo per ſe. Huius eſſentialis accidentis (ſic enim à Commentatore appellatur, eò quòd eſſentiam cōſequitur)ea ratio eſt,vt multiplicari nequeat, niſi multiplicata forma,cuius indiuiduus comes eſt.* FORTVNATVS *fol.* 13. *b*

Eſt ita quidem ſecundum rei naturam & legem ordinariam. At ſecundum potentiam Dei abſolutam,& ſupra rei naturam ſecùs fieri poteſt, hoc ipſo quod eiuſmodi accidentia omnia ſunt extra rei eſſentiam quantumcunq; manent ex eſſentia,vt iam antè oſtendi aliquoties. Sed inquis: GREGORIVS.

Finge, Gregori,corpus tuum in duobus ſimul locis reuera eſſe, in auditorio,& domi in Muſæo; aliquem præterea eſſe, qui te in auditorio conſpicatus,etiam domi videat,certusq́; ſit, te verè vtroq; in loco eſſe; quid putas Gregori, hunc de te pronunciaturū? vnúmne vtrobiq; corpus eſſe? nequaquam. dicet quidem: hic eſt Gregorius,iſte quoq; eſt Gregorius; ſed non eſt vnicum Gregorij corpus. quid igitur? Gregorium duo corpora habere dicet: ſic vnus quidem Chriſtus erit,ſed diuerſa corpora habens, ſi diuerſis ſimul præſtò ſit in locis; vnum autem & multa, ſeu non vnum, contradictionem implicant. FORTVNATVS *fol.* 14. *a*

Oſtendit hîc tuus in me iocus,Fortunate, quàm diſputes imperitè & ſine probatione. Quomodo enī probas,eum,qui me ipſum in Muſæo & in auditorio ſimul videret, dicturū, habere me duo corpora, ac ſimiliter Chriſtum, ſi in diuerſis ſit GREGORIVS.

Z locis?

locis? Equidem nullam aliam probationem huius rei à te adferri video, niſi quod dicis, NEQVAQVAM dicturum, habere me vtrobiq; vnicum corpus. Ego autem & dico & probo, illũ, niſi fortè Fortunatus aliquis eſſet, qui non mentis, ſed oculorum tantùm iudicio vtatur, planè dicturum, nõ duo corpora, ſed vnicum vtrobiq; me habere. Nam diceret (vt tu ipſe concedis, & ipſa hypotheſis caſus ponit) vtrobiq; eſſe vnũ illum Gregorium, quem antè cognouiſſet. At hic ipſe vnus Gregorius vno tantùm ex corpore conſtat. Ergo diceret vtrobique Gregorium habere vnũ corpus. Eodem igitur modo: Si vnus Chriſtus (vt tu etiam loqueris) in diuerſis locis ſit, non niſi vnum corpus in diuerſis locis habebit. Addis porrò:

FORTVNATVS *fol. 14. a* *Aequalitatis, quam huc arceſſis, relatio nimis etiam vana eſt. primò enim totum ſubiectum non occupat, vt tu ipſe ſentire videris; dein' ſi maximè occuparet, alia tamen relationis, quæ infirmum accidens eſt, quàm præſentiæ in loco ratio eſt, cùm illa accidens commune ſit, hæc eſſentiale.*

GREGORIVS. Obſecro verò, quid tibi fecit ipſa relatio æqualitatis, vt *eam* appelles *vanam?* Vis autem dicere, vanam fuiſſe accõmodationem eius exempli ad propoſitum. Eſt autem ſimilitudo appoſita. Primùm enim, ſicut præſentia in loco, ita etiã ęqualitas totum ſubiectum occupat, neq; ego viſus ſum id negare, *Pag. 64.* vt tu cauillari videris, ſed id affirmaui diſertis verbis. Deinde æqualitas hoc ipſo quod eſt accidens, atq; adeò extrinſecum quiddã ęſſentię corporis, poteſt multiplicari in corpore, non multiplicato corpore. Quare cùm pręſentia etiam in loco cõueniat cum æqualitate in ratione accidentis; eo ipſo quoque multiplicari poterit ſine contradictione in corpore, nõ multiplicato corpore; quantumuis differat alioqui ab æqualitate, quòd ipſa ſit accidens proprium corporis trina dimenſione præditi, non autem æqualitas. Mitto, te ineptè & præter morem communem Philoſophorum cum tuo Cõmentatore dicere *accidens eſſentiale.* Non eñ volo de verbis pugnare. Ad rationem deinde meam, qua ex ſimilitudine Dei & Angeli, ac animæ, confirmaui, non ideò corpus vnum in pluribus locis

eſſe

eſſe non poſſe, quia vel ſit vnum, vel quiddam finitum & creatum: quandoquidem Deus, qui vnus eſt, eſt totus in pluribus locis, & anima etiam tota in pluribus corporis partibus, licet ſit finita & creata; ita reſpondes:

Deus, inquis, *infinitus eſt, & ὂν ſimpliciſſimum, quod nullam planè compoſitionem admittit; Subſtantia finita ſimplex ſuâ naturâ finitur, ſed corpus finitum naturâ & loco. nec Deus igitur, nec Angelus, aut anima, ad præſentem de corpore pertinet diſputationem, quia non quæuis vnitas & terminatio, ſed corporata huic tuæ officit præſentiæ.* FORTVNATVS *fol. 14. b*

Concedis igitur, neſciens quid concedas, concluſionem rationis meæ: nempe, non ideò corpus in pluribus locis præſens eſſe non poſſe, quia ſit vnum, vel quia ſit finitum, ſiue terminatum. Quod autem neq; ideò non poſſit, quia eſt corpus; inde etiã patet, quòd poteſt præſentia in loco, quamuis proprium accidens corporis ſit, multiplicari in corpore nõ multiplicato corpore, ſicut etiam actu quidem à corpore ſeparari per potentiam Dei abſolutam, vt hactenus defendi. Imperitè autẽ ac falsò ais, Corpus finitum finiri à loco. Quamuis enim ſecundum modum quidem exiſtendi in loco terminetur ſiue finiatur à loco, in quo includitur, tamen ſimpliciter & abſolutè nõ niſi ſuæ ſubſtantiæ ratione, vt eſt in genere ſubſtantię, & ſuis dimẽſionibus, vt eſt in genere quantitatis, finitur. An enim ſupremus mundi orbis, quia nullo loco circumſcribitur, finitum corpus non eſt? GREGORIVS.

Addis, inquis, *& animam, & Angelum in diuerſis partibus atq; rebus totum eſſe, & ſicut in partibus cohærentibus, ita quoq; in partibus & rebus longè diſſitis adeſſe poſſe. Sed nos, iſtud, puta poſterius, tantiſper negamus, dum ex Scriptura illud euiceris.* FORTVNATVS *fol. 14. b*

En Scripturam: *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum:* quod ſcilicet intellectu concipi poſſit abſq; contradictione. Tale autem id eſſe, de quo agimus, ratio ipſa oſtẽdit. Nec poteſt in quæſtionibus de potẽtia Dei abſoluta aliter poſci Scri- GREGORIVS. *Luca 1.* Aliquid poſſe fieri, quomodo ex Scriptura probandum ſit.

 ptura,

ptura, niſi valdè ineptè. Non enim agit Scriptura nominatim, vtrum hoc aut illud in ſpecie poſsit Deus facere. Nihil igitur adfers, cur nō etiam vni corpori diuina virtute poſsit accidere, vt ſit ſimul præſens in diuerſis locis, præſertim modo non locali, vt ipſi aſſerimus, Chriſtum adeſſe in Euchariſtia.

Epiſt. 57. *Pag. 65.* Vrges autem hîc rurſus contra modum iſtum præſentiæ non localis dictum Auguſtini: *Spatia locorum tolle à corporibus, & nuſquam erunt; & quia nuſquam erunt, neq; erunt.* Sed hanc Auguſtini ſentētiam in diſputatione mea explicaui. Auguſtinus enim minimè hîc negat, corpus per potentiam abſolutam Dei, alicubi eſſe poſſe modo non locali: ac multò minus præſentem eſſe poſſe per eandem Dei virtutem multis in locis. Tantùm enim diſputat, non poſſe corpora naturali modo ſine locis, quibus contineantur, exiſtere. Id apparet ex antitheſi quam ibi inſtituit. Nam Deum comparat cum corporibus. Illum affirmat, *in ſeipſo* præſentem eſſe, *quia non continetur*, inquit, *ab eis, quibus eſt præſens, tanquam ſine eis eſſe non poſsit.* Tum ſubiungit verba illa, quæ ſunt antè recitata, docetque aliam rationem eſſe corporum; quòd niſi in locis, quibus contineantur, eſſe non poſsint. Ita illud profectò docet, quod naturaliter competit corporibus. Quemadmodum etiam perfectionē ibi naturalem Dei cōmemorat, cùm contrà dicit, illum ſine locis, à quibus contineatur, eſſe poſſe. Hanc confirmationē explicationis meę, ex Auguſtino ipſo petitam & certè euidentem, miſerabiliter ſanè Fortunatus exiſtimauit ſe poſſe refutare. Quare totus hallucinans, iſtud contra illam opponit:

FORTVNATVS *fol. 15. a* O, inquit, *egregiam probationem! naturaliter, inquit, Gregorius, corporibus competit, vt non ſine loco ſubſiſtant, quemadmodum etiā naturalis Dei perfectio eſt, quod ſine locis, à quibus contineatur, eſſe poſſit. Ergóne Gregori, ſicut hyperphyſico illo & qui extra ordinem eſt modo, in pluribus locis præſtò corpus eſt; ita eodem illo modo immenſa Dei maieſtas loco comprehenditur?*

GREGORIVS. Minimè verò. Nam natura Dei ea eſt, vt quod Deo non competit naturaliter, nequeat ipſi ſupernaturaliter, aut vllo

alio

alio modo competere. Nihil enim eſt in DEO extra vel ſupra naturam, cùm ipſe ſit res ſumma & ſimplicißima. Natura verò rei creatæ, atque adeò etiam corporis, poteſt aliquid ſuper naturam ſuam aliena virtute admittere, quod ipſi naturaliter non competit. Ita quamuis ſecundum Auguſtinum in hoc ſit ſimilitudo, quòd naturaliter quidem competit corpori circumſcriptio in loco, ſicut naturaliter competit DEO, vt nullo loco contineatur: tamen aliunde manet ſaluum diſcrimen inter corpus & Deum, quòd poteſt ſupernaturaliter conuenire corpori, vt in re aliqua (puta in Euchariſtia) ſit loco non circumſcriptum; non poteſt autem ſupernaturaliter competere DEO, vt aliquo in loco contineatur.

Sed obiicis illa etiam verba Auguſtini: *Noli*, inquit Auguſtinus, *dubitare, ibi nunc eſſe hominem Chriſtum Ieſum, vnde venturus eſt, &c. & ſic venturus eſt, illa Angelica voce teſtante, quemadmodum viſus eſt ire in cælum, id eſt, in eadem carnis forma atque ſubſtantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abſtulit. Secundum hanc formam non eſt putandus vbique diffuſus. Cauendum eſt enim, ne ita diuinitatem aſtruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus.*] FORTVNATVS *fol. 15. a In eadem epiſtola 57.*

Sed primùm, non dicit Auguſtinus, non eſſe putandum Chriſti corpus nullo modo eſſe in pluribus locis, ſed non eſſe VBIQVE diffuſum. Deinde (vt in diſputatione mea explicaui) neque voluit hoc loco Auguſtinus negare, nullo prorſus modo potuiſſe Chriſti corpus per DEI potentiam poni ſupra naturæ ſuæ conditionem vbique. Sed cùm nequeat vel ex incarnationis myſterio (vt ibi Auguſtinus ex inſtituto oſtendit) vel alio modo confirmari, quòd ſupra naturam & conditionem ſuam diuinitùs collocatum ſit vbique; ſi quis illud corpus vbique iam eſſe temerè contendat; videre is debet, ne ipſum faciat Phantaſticum, minimeque verum corpus humanum; quaſi in eam nimirum conditionem & qualitatem iam euaſerit, vt per ſe *diffundatur* (vt Auguſtinus in eo loco loquitur) vbique, ac omnia loca occupet. GREGORIVS. *Pag. 40. & 41. Vide etiam in defenſione eiuſdem diſput. pag. 173. & 174.*

Alibi quoque, inquis, *idem Auguſtinus ſcripſit*: *Cor-* FORTVNATVS *fol. 15. a*

pus in quo reſurrexit (puta Dominus) *in vno loco eſſe oportet*. Reſpondeo. Ex antecedentibus Auguſtini verbis perſpicuum eſt, eum de illo modo viſibili exiſtentiæ Chriſti in loco agere quo Chriſtus erat præſens cùm audiebatur & videbatur à diſcipulis & à Iudæis: *Veritatem*, inquit, *loquentem audiebant & veraces & mendaces, charitatem loquentem audiebant & amici & inimici, bonum loquentem audiebant & boni & mali.* Et poſt pauca: *Nos itaque ſic audiamus Euangelium quaſi præſentem Dominum, nec dicamus; O illi felices qui eum videre potuerunt!* Et paucis interpoſitis: *Corpus in quo reſurrexit, in vno loco eſſe poteſt*, nempe illo modo aſpectabili; & ſecundum legem ordinariam Dei, qua decretum eſt, vt *donec ſeculum finiatur* (ſicut ibidem ait Auguſtinus) *ſurſum in cœlo ſit Dominus* eo modo. Quare non negat hîc Auguſtinus præſentiam Chriſti Sacramentalem in pluribus locis, quam idem Auguſtinus ſæpe aliàs aſſerit, vt ſuperiùs vidimus,

Tract. 30. in Ioan.

Lib. 1. cap. 5.

FORTVNATVS *fol. 15. a* *Lib. de reſur. carnis.*

Obiicis quoq; Tertullianum: *Ego*, inquit Tertullianus, *corpus hominis non aliud intelligam, quàm omnem iſtam ſtruem carnis, quoquo genere materiarum concinnatur, atque variatur, quod videtur, quod tenetur, quod denique ab hominibus occiditur. Sic & parietis corpus non aliud admittam, quàm cæmenta, quàm ſaxa, quàm lateres. Si quis arcanum aliquod corpus inducit, oſtendat, reuelet, probet, ipſum eſſe etiam quod occidatur ab homine, & de illo erit dictum.*]

GREGORIVS.

Quid, obſecro, minus opportunum ad cauſſam veſtram iuuandam afferri potuit? Docet enim Tertullianus, Corpus Chriſti, verum & reale corpus humanum eſſe, quandoquidem natura ſua videri, teneri, occidi potuit: ſed minimè propterea vult, hoc ipſum corpus nullo modo & nuſquam ita eſſe poſſe, vt nequeat ipſum per ſe tangi & videri. Quid enim? annôn verum corpus Chriſtus retinebat, quando finito ſermone cum diſcipulis ſubitò *euanuit ab oculis eorum*? Nônne etiam D. Ambroſius de vero Chriſti corpore loquitur, cùm de Chriſto ingreſſo per clauſas ianuas inquit: *Mirum, quomodo ſe natura corporea per inpenetrabile corpus infuderit*, INVISIBILI *aditu*? Proculdubio de vero corpore loquitur. Subiungit enim paulò pòſt:

Luca 24. *In illud cap. Luca.*

Non

Non ergo per incorpoream naturam, ſed per reſurrectionis corporeæ qualitatem inperuia vſu clauſa penetrauit.

Opponis denique verba illa Chriſti: *Palpate & videte; quia ſpiritus carnem & oſſa non habent.* Sed hinc aliud non ſequitur, quàm corpus Chriſti natura ſua potuiſſe & poſſe tangi ac palpari ſicut alia, ac ideò verum corpus eſſe, vt Chriſtus ipſe diſcipulis probauit. Hoc autem minimè obſtat, quò minus poſsit idipſum corpus eſſe alicubi modo inuiſibili ſupernaturaliter, atque etiam ſimul pluribus in locis, vt hactenus defenſum eſt. *Fol. 15. b* *Lucæ 24.*

CAPVT TERTIVM.

Non ideò corpus Chriſti in vno tantùm loco eſſe præſens, quia præſentia in vno loco ſit corporis proprietas, vt Sacramentarij argumentantur.

DIxi, iſtos hoc etiam modo ratiocinari: Omnes proprietates naturales corporis confitēdum eſt ineſſe in Chriſti corpore; cùm naturam Verbum diuinum ſumpſerit, naturæ noſtræ per omnia, excepto peccato, ſimilem. Confitendum eſt igitur, CHRISTI corpus itidem præſens eſſe in vno tantū loco. Hìc Fortunatus: *Nos verò,* inquit, *Gregori, non ita ratiocinamur.* Non te pudet hominem Caluiniſtam neſcire quomodo argumentetur Caluinus tuus, quem appellas ſanctæ memoriæ? Audi igitur illum: *Placuit,* inquit, *Chriſtum fratribus per omnia ſimilem fieri, excepto peccato. Qualis eſt autem noſtra caro? nónne quæ certa ſua dimenſione conſtat, quæ loco continetur?* Et infrà: *Ea verò eſt carnis conditio, vt vno certoq́; loco, vt ſua dimenſione, vt ſua forma conſtet: Ea conditione carnem induit Chriſtus.* Et inferiùs: *Dei Verbum,* inquit, *ſic in gloriam regni cæleſtis receptum fuiſſe Chriſtum docet, vt eum ſupra omnem mundi conditionem euehat; nec minus diligenter in humana eius natura commendat quæ* PROPRIA *ſunt veræ humanitatis.* *Pag. 67.* *Fol. 15. a* *Lib. 4. Inſtit. ſect. 24.* *Ibidem.* *Sect. 32.*

Sed nimirum animaduertit Fortunatus, argumentum iſtud, quod à proprietatibus humanæ naturæ à Chriſto ſuſceptæ Caluinus petiuit, nimis apertè fuiſſe à me confutatum, ideoque fateri erubuit, ſuorum id eſſe argumentum.

Nam

Nam contineri vno loco, non ita proprietas corporis eſt, vt nequeat ſupernaturaliter corpori cõuenire præſentia in pluribus locis, ſed ita vt ex natura ſua quidẽ nequeat corpus eſſe amplius quã in vno loco. Quam ob rem, licet Chriſti corpus ſupernaturaliter iam habeat, vt ſit in pluribus locis Sacramẽtali modo, tamen in hoc reliquis corporibus ſimile eſt quod ex natura ſua quidem non eſt amplius, quàm in vno loco. Quemadmodum etiam proprietas corporis ſublunaris eſt, vt ex natura ſua quidem pati & corrumpi poſsit; vt locum alio corpore repletum occupare nequeat; vt ſi viuum eſt alimonia indigeat; ſi terrenum, adeò ſit graue, vt cõſiſtere atque exſtare vel ingredi, niſi ſuper corpus aliud ſolidum, non poſsit: & tamen nihil hoc obſtat, quò minus Chriſti corpus ſupernaturaliter nunc abſque alimento conſiſtat; & locũ olim alio corpore repletum permeauerit, cùm clauſis ianuis ad diſcipulos *Ioan. 20.* ingrederetur, vel naſceretur ex Virgine; atque etiam ſuper aquas exſtiterit, & ambulauerit.

Fol. 16. a Quæ verò hîc rurſus repetit Fortunatus, proprietatem fluentem ex eſſentia corporis eſſe, vt ſit tantũ in vno loco, iam ſuprà expediuimus. Poteſt enim ſine contradictione per potentiam Dei abſolutam conuenire rei aliquid ſupra naturam *Lib. 4. Phyſ. tex. n 76.* proprietatis rei eiuſdem. Ariſtoteles autem cùm dicit, corpus, etiam ſi ab eo ſepararetur grauitas vel leuitas, vel aliæ eiuſmodi qualitates, tamen ſua quantitate nihilominus locum ſibi æqualem occupaturum; ſecundum naturam rei, vt Philoſophus naturalis, loquitur; vel proferat locũ Fortunatus vbi Ariſtoteles dicat, planè implicare contradictionem vt corpus ſit abſque loco.

Quòd ſi rectè ſequitur, Corpus Chriſti ideò non poſſe, ne ſupernaturaliter quidem, eſſe in pluribus locis, quia eſſe tantùm in vno loco naturalis proprietas corporis eſt (vt iſti argumentantur) pari modo ſequetur, neq; ambulaſſe vnquam Chriſtum ſupernaturaliter ſuper aquas, neq; locum alio corpore repletum permeaſſe, neq; etiam iam viuere ſine alimento; & denique poſſe illum pati iam & corrumpi; quandoquidem naturalis etiam proprietas corporis ſublunaris (quale Chriſtus

Chriſtus habet) eſt, vt pati & corrumpi poſsit,& vt non permeet per locum alio corpore plenum, neque etiam exſtet omninò ſuper aquas ſi eſt ſolidum & graue, neque conſiſtat ſine alimento ſi eſt viuum. Hæc ſi minimè ſequuntur (vt antè in diſputatione mea obieceram) fateantur etiam iſti neceſſe eſt, ſimilem ſui argumenti conſequentiam, à proprietate corporis ductam, nihil prorſus valere aduerſus præſentiam in multis locis, quæ competit corpori Chriſti ſupernaturaliter.

Hoc enim eſt iſtorum argumentum, vt antè ex Caluino audiuimus: Naturalis corporis proprietas eſt, vt in vno tantùm ſit loco: Sed Chriſtus omnes corporis proprietates naturales ſuſcepit ſeu induit: Ergo ne ſupernaturaliter quidem iam cõpetit Chriſti corpori, vt ſit in pluribus locis. Huic argumento ſimile eſt hoc: Naturalis proprietas corporis eſt, vt corrumpi poſsit, & cetera quæ diximus. Sed Chriſtus omnes corporis proprietates naturales induit. Ergo ne ſupernaturaliter quidem iam ei competit vt pati nõ poſsit, &c. Vtriuſq; autem argumẽti vitium eſt quod plus in cõſequentia colligitur, quàm debeat ex vi præmiſſarum; eò quòd quidam terminus in conſequentia additur, qui nõ fuit in præmiſsis, nempe cùm concluditur, ne *ſupernaturaliter* quidem Chriſto poſſe conuenire aliquid diuerſum à proprietate naturali. Tantum enim deberet ex illis præmiſsis cõcludi, Chriſtum, quantum eſt quidem ex natura ſui corporis, non habere illam impatibilitatem & præſentiam in pluribus locis, & cetera quæ fidei doctrina illi tribuit.

Sed inquit Fortunatus: *Vaniſſimum hoc tuum argumentum eſt, nihilq́; cum noſtro commune habet, idq́; tum quia plus in concluſione quam in præmiſſis eſt, tum quia noſtrum non à naturali, ſed eſſentiali ſumptum eſt proprietate.* FORTVNATVS *fol. 16. b*

Mihi certum eſt, Fortunate, non intelligere te quæ loqueris. Primùm, eſtné aliquod diſcrimẽ inter proprietatem *naturalem*, & *eſſentialem*, vt tu vocas? Non magis profectò quàm inter rei *naturam* & rei *eſſentiam*, quæ appellatione tantùm differunt. Proprietas enim naturalis nominatur, quia ſequitur neceſſariò ex natura; & eſſentialem tu ideò vocas, quia ſequitur GREGORIVS.

Fol. 13. a initio & fol. 16. a initio. neceſſariò ex eſsētia, vt ſuperiùs ipſe explicaſti. Nō igitur ideò differt conſequentia, quam ego vobis obieci, à conſequentia veſtri argumenti, quia illa ex proprietate *naturali*, hæc ex *eſſentiali* petitur. Deinde cùm dicis, plus eſſe in conſequentia illius argumenti à me vobis obiecti, quàm in præmiſsis; Caluino etiam hoc vitium obiicias, cuius planè argumentum ad hanc formā reuocatur, vt patet ex eius verbis quæ recitaui. Planè igitur argumentum illud à me vobis obiectum, quo falſum in conſequentia concluditur, ſimile eſt veſtro, ac proinde veſtrum etiam eſt fallax.

Fortvnatvs fol. 15. b Nihilo etiam magis firmū eſt argumentum quod tu inculcas, & hoc modo formas: *Nulla proprietas eſſentialis auferri à re aliqua poteſt, quin res illa ſimul auferatur & deſtruatur. In vno tantùm loco vno tempore eſſe, proprietas corporis eſt eſſentialis. Auferri igitur à corpore non poteſt, quin corpus ſimul auferatur & deſtruatur.*

Gregorivs. Dico, maiorem & minorem, ita poſitas abſolutè ſicut in hoc argumento ponuntur, eſſe ſimpliciter falſas. In maiori enim addendus fuit vnus terminus, nempe, *naturaliter*. Nam ſupernaturaliter per abſolutā Dei potentiam nihil impedit, quò minus proprietas ex eſſentia fluens actu quidem ab eſſentia ſeparari poſsit, tametſi nequeat ſeparari aptitudo ad proprietatem, vt ſuprà aliquoties explicauimus. In minore quoq; fuit addēdum, *quantum eſt quidem ex ipſa corporis natura*. Sic enim proprietas corporis eſt vt non ſit amplius quā in vno loco. Et hac quidem ratione minimè nos defendimus ſeparari hanc proprietatem à corpore Chriſti. Nam veriſsimum eſt, illū ex ſua quidem natura non amplius quàm in vno eſſe loco. Quod aūt ſit etiam præſens in pluribus locis, id quidem ſupra naturam eius proprietatis habet. Sicut ſuprà naturam quoq; proprietatis corporis habet, vt pati nequeat, & vt per locum alio corpore plenum in natiuitate, & reſurrectione & ingreſſu ad diſcipulos permeauerit, & vt ingreſſus fuerit ſuper aquas. Sed inquis:

Fortvnatvs fol. 16. b *De ſepulchri lapide, & ceteris, quæ hic repetis, antè ſatis dictū eſt. ambulatio quoq; ſuper mari natura veri corporis non aduerſatur,*

ſatur, quia hyperphyſica quippe eſt, ſed non antiphyſica, & alia grauitatis & leuitatis, alia localitatis ratio eſt, vt modo ex Ariſtotele audiuiſti.

Ex Ariſtotele illud ſolum, quod paulò ſuperùs cõmemoraui, tu citaſti; nempe corpus, quamuis ab eo ſepararetur leuitas aut grauitas, tamen locum occupaturum (puta naturaliter) ſua quantitate. Hinc minimè ſequitur, conuenire nón poſſe Chriſti corpori ſupra naturam proprietatis illius, quæ eſt circumſcriptio in vno loco, vt in pluribus ſimul locis ſit. Quare enim hoc illi hyperphyſicôs (vt tu etiam loqueris) conuenire non poſsit, ſicut ſupra naturã ſuæ proprietatis naturalis viuit abſq; alimento, & nequit corrumpi, & per locum plenũ penetrauit? Nam quod dicis de penetratione per ſepulchrũ, & per ianuas, & per clauſtra Virginis ſupra ſatis te dixiſſe; credo te iam tui pudet, poſtquam animaduertiſti, quàm multis & firmis teſtimoniis atque argumentis fides eiuſmodi miraculorum à me ſuprà confirmata ſit. Ais quoq; ſanè miſerabiliter ad extremum: — GREGORIVS. *Cap. praceden.*

Manet igitur firmum noſtrum argumentum, quia alia eſſentialis illius proprietatis, circumſcriptionis, alia naturalium & communium accidentium ratio eſt. — FORTVNATVS *fol. 16. b*

Quid? Indigere nutrimento eſt accidens commune, & non propriũ corporis viui? Nónne naturaliter id cõpetit ſemper, & omni, & ſoli corpori viuo? Nónne ſimiliter omne & ſolum corpus ſublunare corrumpi & pati poteſt? Nónne ſolum & omne corpus penetrare locum alio corpore repletũ nequit? Et quare tu circũſcriptionem in vno loco proprietatem *eſſentialẽ* vocas, niſi quia cõuenit omni & ſoli corpori in orbe cõtento? Si igitur hæc etiam quæ cõmemoraui *ſoli* etiam & *omni* competunt, certè proprietates etiam eſſentiales à te dici debent. Quamobrem, vt ſupra naturam harum proprietatum, poteſt corpori Chriſti competere impatibilitas & vita ſine alimento, & penetratio; ita etiam præſentia in pluribus locis ſupra naturam eius proprietatis, quæ eſt circumſcriptio in vno loco. Quod cùm ita ſit, manet omnibus modis infirmiſsimum, vel potiùs omninò nullum veſtrum argumentum, quòd à — GREGORIVS.

proprietatibus corporeæ Chriſti naturæ contra illius pręſentiam in Sacramento imperitiſsimè ducitis.

CAPVT QVARTVM.

Defenduntur argumenta, quibus realis præſentia Chriſti in Sacramento abſolutè demonſtratur.

NVLLVM omninò argumentum ex his, quæ hoc in loco propoſui, fideliter retulit Fortunatus: tantum abeſt, vt illorum aliquod benè confutauerit. Cogor igitur argumenta mea meis verbis referre, vt clariùs conſtet nihil iſtũ ad illa rectè reſpondere.

Matth. 26. Igitur, quòd Chriſtus verbis illis: *Hoc eſt corpus meũ*, Et: *Hic meus eſt ſanguis*, corpus & ſanguinem ſuũ reipſa ſub ſpeciebus panis & vini, vero ac proprio ſermone demonſtrauerit, ſequentibus argumentis probaui.

Citati ſuprà lib. 1. cap. 4. I. Cùm prius apud Ioannem de carne ſua in hoc Sacramento (vt Veteres intellexerunt) ad conſequendam vitæ immortalitatẽ, edenda, & ſanguine ſuo bibendo concionaretur; adeò nõ exiſtimatus eſt ab auditoribus figuram tantùm ſui corporis polliceri, aut tantummodò fidem de ſalutifera ipſius virtute, (quam illi iam multi non inuiti accõmodauerant) requirere; *Ioã. 1. 2. 3. & 4. Tract. 27. in Ioan. & in Pſalm. 98.* vt conſueto etiam more ſibi CHRISTI carnem, tanquam aliam in macello (vt Auguſtinus inquit) conciſam, edendam eſſe putarent. Et falſa quidem ex parte, & à CHRISTO ibi refutata fuit hæc illorum exiſtimatio; quoniam circa mãducationis certè ac potionis modum errabant. Sed non falsò eos tamen intellexiſſe velle Chriſtum aliquo tandem modo verè ac realiter ſuam carnem edi & bibi ſuum ſanguinem, inde perſpicuum eſt, quòd propter eius rei difficultatem, quæ in myſterio reſtabat, non obſtante explicatione, quam circa modũ adhibuit Chriſtus, *multi diſcipulorum eius abierunt retrò*, ſicut iam faciunt Sacramentarij. *Ioan. 6.* Neque eſt profectò vlla ratione credibile, adeò ſalutem diſcipulorum neglexiſſe DEI Filium, vt in viam eos non reuocaſſet, ſi hoc facere potuiſſet præterea exponendo, neque conſueto more, neque vllo alio modo verè ac realiter, ſed (quod erat ad credendum perfacile) in ſui

figura

figura ac ſigno tantùm ab ipſis manducari velle. An verò ita dixit? Minimè. Nam affirmauerat perſpicuè prius: *Caro mea verè eſt cibus, et ſanguis meus verè eſt potus.* Itaq; dolet tantùm eorum diſcipulorum vicem, quòd adhibita recta explicatione de mãducandi modo; credere tamen myſterium id, quód de vera manducatione erat reliquum, in eaque re ipſi fidem habere recuſarent. *Et ſunt,* inquit mœrens, *quidam ex vobis, qui non credunt.* Tum ad duodecim: *Nunquid & vos,* inquit, *vultis abire?* Quaſi diceret; an vos etiam, vt ceteri, carnem meam verè cibum eſſe poſſe dubitatis; nec arbitramini, me facturum, vt verè quidem, ſed longè aliter quàm aliis vti cibis conſueuiſtis, meo corpore veſcamini? Cui Petrus, fide tanti myſterij plenus: *Domine,* inquit, *ad quem ibimus: verba vitæ æternæ habes.* Vbi Auguſtinus: *Videte,* inquit, *quemadmodum Petrus dante Deo, recreante Spiritu ſancto intellexit; Vnde, niſi quia credidit? verba vitæ æternæ habes. Vitam enim æternam habes* IN MINISTRATIONE CORPORIS ET SANGVINIS TVI. Quis hîc ſanus putet, infidelitatem eorũ, qui miſerabiliter à Chriſto deſciuerant, aut fidem Petri, tam magnificis verbis, & ab ipſo expoſitam, & ab Auguſtino hîc prædicatam, non alia de quæſtione fuiſſe, niſi an Chriſti corpus in pane tanquam in figura viuificæ virtutis eius edi poſſit? Annón prius quoq; ſe vitam atque ſalutem afferre mundo luculentis verbis profeſſus erat? Aut verò id myſterium, quod quaſi alphabetum primum Chriſti doctrinæ erat, nondum crediderant ipſius diſcipuli? Reſpondet Fortunatus:

Ioan. 6. *Tract. 27. in Ioan.* *Ioan. 3.*

Verè ac realiter, immò veriſſimè & realiſſimè: verius & realius quàm panis & vinum percipiuntur, verum Chriſti corpus, & verus illius ſanguis, percipitur; ſed palato cordis fidelis, non ore corporis; quia mentis non ventris cibus & potus, quæ cauſſa eſt, cur nec in vel ſub pane & vino, nec ſub ſpeciebus illorum lateant.

FORTVNATVS *fol. 17. a*

At ego ex Chriſti ſermone apud Ioannem, & loci circumſtantiis oſtendi, Chriſti corpus non quomodocunq; verè ac realiter edi, ſed in ipſo Euchariſtiæ Sacramento. In hoc enim myſterio pollicitus eſt futurum ſe verum cibum fide-

GREGORIVS.

 lium,

lium, cùm cœpit in illo ſermone dicere; Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mũdi vita, & quæ ſequuntur. Nam ita D. Chryſoſtomus & alij cõmuniter Patres interpretãtur. Quomodo autem in ipſa Euchariſtia Chriſtus verè & realiter ſumitur, ſi in ipſa Euchariſtia Chriſtus verè & realiter præſens non eſt, vt in ipſa ſumatur? Et tamen omninò confitendum eſt, eum mentis non ventris eſſe cibum: non quia ore corporis non ſumatur, ſed quia mentem ipſe per ſe nutrit non ventrem, vt ſuprà quoque expoſuimus. Sed inquis:

Homil. 45. in Ioan. & alij ſuprà lib. 1. c. 4. citati.

FORTVNATVS *fol. 17. a Ioan. 6.*

Audi quid inter cetera diuinus Præceptor pronunciet: Ego, inquit, *ſum panis ille vitæ; qui ad me venit, non eſuriet: & qui in me credit, nõ ſitiet vnquam.*] *Credere igitur & ad Chriſtum venire, quod ſine fide fieri nequit, eſt verum illum & cæleſtem panem edere potumq́; bibere: qui cibus cùm caro Domini ſit, caro, inquam, pro nobis in mortem tradita, dicente Domino, panis verò quem ego dabo, caro mea eſt, quam pro mundi vita dabo.*] *Perſpicuum eſt, eam non ventris ſed mentis cibum eſſe, nec exterioris, ſed interioris hominis eſuriem quærere: id quod vno ore omnes Orthodoxi Patres docuerunt. Audi Auguſtinum: Vt quid paras dentes & ventrem? crede & manducaſti.*] *Et poſtea: Panis quippe iſte interioris hominis quærit eſuriem.*] *& rurſus: Qui manducat intus non foris: qui manducat in corde non qui premit dente.*

Tract. 25. in Ioan.

Tract. 26.

GREGORIVS.

Duo tantùm his teſtimoniis probantur, quæ nihil obſtant reali præſentiæ Chriſti in ipſa Euchariſtia. Alterum eſt, Chriſti carnem viuificam poſſe quoque extra Sacramentum ſpiritualiter manducari per fidem caritate perfectam. Id enim patet ex priori parte illius Chriſti ſermonis apud Ioannem, quæ de eiuſmodi ſpirituali manducatione Chriſti extra Sacramentum intelligitur; vbi ſunt illa verba quæ primò citas: *Ego ſum panis vitæ, &c.* Alterum eſt, non ita in ipſo Sacramento ſumi carnem Chriſti, vt ſit cibus nutriens vẽtrem ſed mentem: quod ſæpe concedimus. Nihilominus tamen hic mentis cibus ore corporis ſumitur. Quod D. Auguſtinus teſtatur

Ioan. 6.

ſtatur illis etiam verbis quæ citas. Significat enim apertè illud ipſum quod in corde manducandum eſt (hoc eſt Chriſti corpus) premi etiam dente. Quod certè ineptè diceretur ab Auguſtino, niſi corpus Chriſti cõiunctum reipſa ſit cum Euchariſtia, atque adeò dentibus reuera accipiatur ſecundum illam.

II. Sum etiam ea ratione argumentatus, quòd panem cœleſtem, quem ibidem Chriſtus daturum ſe in Euchariſtia pollicetur, atque adeò carnem ſuam in Euchariſtia cum manna comparat, ipſique præfert non modò, quia vitam æternam vtcunque præbeat, ſed quoniam eſt eiuſmodi, vt id quaſi virtute ac dignitate ſua ꝓpria prę̃ſtare poſsit, videlicet ſua ipſius caro. Hæc autem comparatio nequaquam apta fuiſſet, ſi carnem ſuam non etiam intellexiſſet omninò à nobis reipſa edendam eſſe, ſicut manna edebatur. Nam ſi cibum pollicitus eſſet tantùm, qui ſola ſignificatione exiſteret ipſius caro, non vtique cibum eiuſmodi promiſiſſet, qui per ſe viuificare poſſet, quique aliter quàm manna ſit ipſe Chriſtus. Fuit enim manna etiam Chriſti figura. Vnde Auguſtinus de hoc cœleſti pane, qui CHRISTVS eſt verba faciens: *De cœlo*, inquit, *deſcendit & mãna: Sed manna vmbra erat: iſte veritas eſt.* Sicut Apoſtolus, propter eiuſdem mannę ſignificationem dicit, priſcos Patres omnes eandem eſcam ſpiritualem, hoc eſt, Chriſtum manducaiſſe in manna tanquam in ſigno. Argum. II. *Tract. 26. in Ioan.* 1. *Cor.* 10.

Ad hoc iſte primò extra propoſitum dicit, non probari hoc argumento tranſubſtantiationem. Satis enim mihi nunc eſt eo argumento probari præſentiam realem carnis Chriſti in ipſa Euchariſtia: Siquidem Chriſtus ita manducandã fuiſſe ſuam carnem in ipſa Euchariſtia ſignificat, vt manna cum qua carnem ſuam comparat à Patribus manducabatur, nempe verè & realiter præſens in ipſo Euchariſtiæ myſterio; De quo ibi Chriſtus loquitur, vt Patres omnes intelligunt. Tranſubſtantiationem autem ſuo loco etiam ex verbis Chriſti probauimus. Inquis: *Fol.* 17. *a* *Lib.* 2. *cap.* 2.

Conſequentiam argumenti, non antecedens inficiamur; ſiquidem illud tuum, ſicut manna, pro eo accipis, quod eſt verè & reipſa FORTVNATVS *fol.* 17. *b*

reipſa edere, carnem ſcilicet Chriſti, reipſa & verè à nobis edi, ſicut verè manna à Patribus edebatur, non autem eodem modo, eam ore, quo manna edebatur, manducari; hoc enim ratio tua non euincit.

GREGORIVS. Non intellexiſti vim meæ rationis. Cùm enim in illa ſumo, carnem Chriſti ita verè & realiter edi, ſicut manna edebatur; idque confirmo ex comparatione à Chriſto inſtituta inter vtrumque cibum; non qualicunque modo edi carnem Chriſti intelligo; ſed in ipſo Euchariſtiæ myſterio, de quo ibi nimirum loquitur. Quapropter hæc eſt vis & conſequentia mei argumenti: Chriſti caro ita verè & realiter in Euchariſtiæ myſterio editur, ſicut manna à Patribus edebatur: Ergo verè & realiter præſens in Euchariſtia continetur. Conſequentia eſt euidens. Nam quomodo poteſt aliquid in re aliqua edi verè ac realiter, quod in eadem re verè ac realiter nō contineatur? Antecedens patet ex comparatione quam Chriſtus fecit, & ex communi ſententia Patrum, qui eum Chriſti ſermonem de ipſo Euchariſtiæ myſterio intelligunt.

Vt ſuprà lib. 1. cap. 4.

FORTVNATVS *fol. 17. b* *Tract. 26. in Ioan.* Porrò dicis me abuti auctoritate Auguſtini: *Is enim*, inquis, *vt ex illis, quæ de manna diſſeruit, perſpicuum eſt, veteres nobis æquiparat, veterumq́ Sacramenta noſtris, quod ad rem ſignificatam, per quam carnem Verbi, quæ Sacramenti res eſt, intelligit, paria eſſe pronunciat: idq́ facit ex & cum Apoſtolo, qui id diſertè tradidit. Niſi enim præter externum elementum, remq́ terrenam, cetera omnia Patribus nobiſcum communia fuerint, ruit ſcopus Apoſtoli.*

1. Cor. 10.

GREGORIVS. Sit ita ſanè: non differant Sacramentum noſtrum Euchariſtiæ ab illis veteribus Sacramentis in re ſignificata, quæ eſt Chriſtus. Differunt tamen in modo Chriſtum ſignificandi: idque non ſolùm quia Euchariſtia eſt diuerſum Chriſti ſignū, ſed quia eſt ſignum Chriſti, quem præſentem continet. Hoc diſcrimen patet primùm ex Apoſtolo in illo ipſo loco: *Hæc autem omnia*, inquit, *in figura cōtingebant illis*. Quaſi dicat; nos autem etiam habemus ipſam rei ſignificatæ veritatem. Et rurſus:

Euchariſtia quomodo differat a Sacramentis veteris legis.

1. Cor. 10.

Panis,

Panis, quem frangimus, nónne communicatio corporis Chriſti eſt? Et rurſus: *Non poteſtis menſæ Domini participes fieri, & menſæ Dæmoniorum.* Deinde probo id diſcrimen ex Auguſtino. Dicit enim in illo ipſo loco, eum non moriturum: *Qui manducat,* inquit, *panem cæleſtem intus, non foris, qui manducat in corde, non qui premit dente.* Sunt igitur qui Chriſtum dente tantummodò premũt, hoc eſt, qui ore ſolùm edũt Chriſtum ipſum in Euchariſtia. Item: *De cælo,* inquit, *deſcendit & manna. Sed manna vmbra erat. Iſte* (nempe Chriſtus in Sacramento, de quo ibi agit) *veritas eſt.*

1. Cor. 10.

Tract. 26. in Ioan.

III. Præterea ſum vſus hoc argumento. Cùm Chriſtus affirmauit: *Hoc eſt corpus meum, &c.* colloquium ei erat, non cum aliis, quibus ferè in parabolis loquebatur, ſed cum diſcipulis ſuis, quibus regni Dei myſteria proponebat perſpicuè; & in ſecreto atque à turbis remoto loco; & tunc cùm teſtamentum conderet, quo vnum è Sacramentis Eccleſiæ inſtituebat atque legabat; & in extremo vitæ ſuæ tempore, iis tanquam vltimo valedicens, quos *cùm ante dilexiſſet, in finem* tamen, vt eſt apud Ioannem, ſummoperè *dilexit.* Indicant verò omnes iſtæ ac ſingulæ circumſtantiæ ſermonem illum Chriſti fuiſſe ſanè planiſsimum, idque ſignificauiſſe propriè, quod verba ſonant. Nam ſi aliàs vnquam, certè amiciſsimis, & in loco priuato, & in teſtamento condendo, & in diſceſſu ab iis, qui chariſsimi ſunt, maximè ſolent apertè animorum ſenſa declarari. Ad hoc Fortunatus:

Argum. III.

Ioan. 13.

Hinc, inquit, *ſequitur potiùs, &* μετουσίαν *matrem, & filiam illius* ἐνουσίαν *adulteram eſſe: quarum neutra* τὸ ῥητὸν *verborúmque retinet proprietatem. Verba propria, & quàm maximè propria ſunt. Hoc, hoc, id quod Dominus de menſa accepit, fregit, dedit; eſt, eſt: corpus, corpus, verum & traditum pro nobis corpus; ſignificat. quid hoc vel ad* μετουσίαν *vel* συνουσίαν*? diſparatorum prædicatio eſt, qua mater cum filia iugulatur.*

FORTONATVS *fol. 17. b*

Vtinam verò, Fortunate, verba illa omnia eſſe propria tam fideliter crederes, quàm liberaliter das. Si enim *Hoc,* hoc, quod in manibus Chriſti erat; *Eſt,* eſt; *Corpus* corpus ſignificat.

GREGORIVS. Renũciat Fortunatus ſentẽtiæ Sacramentariæ, neſciens quid dicat.

ficat. Igitur corpus Chriſti fuit illud quod in manibus Chriſtus ea verba dicens tenuit, itemque illud quod nunc in manibus tenet legitimus miniſter, cùm eadem verba in perſona Chriſti ſimiliter & eodem ſenſu verè pronunciat. Quod ſi id propriè corpus Chriſti eſt, non eſt igitur panis ſubſtantia, ſed in huius locum, ſubſtantia corporis Chriſti ſub panis accidentibus, quæ videntur, admirabiliter ſuccedit. Maneas igitur in hac confeſsione conſtans, qua confiteris, omnia illa Chriſti verba propria eſſe, & nō tibi poſthac exprobrabo Sacramentarium errorem contra præſentiam corporis Chriſti realem in Sacramento, & contra panis μετουσίαν, ſiue tranſubſtantiationem.

Sed vereor, minimè te conſtantem futurum, ſi à tuis Collegis increperis, quòd tam multum nobis conceſſeris; atque ita rurſus nobis te negaturum, omnia illa verba eſſe propria. Dicent enim alij Sacramentarij, ſi id concedas, repugnare te, & tibi ipſi, & Caluino, atque adeò euertere penitus fundamentum Caluiniani dogmatis, quod ſuſcepiſti defendendum. Caluinus enim figurata & non propria eſſe illa

Lib. 4. Inſtit. c. 17. ſect. 21. Chriſti verba his verbis aſſeuerat: *Reſtat*, inquit, *vt propter affinitatem, quam habent cum ſuis ſymbolis res ſignatæ, nomen ipſum rei fateamur attributum fuiſſe ſymbolo, figuratè id quidem, ſed non ſine aptiſsima analogia.* Et poſt pauca: *Dico*, inquit, *metonymicum eſſe hunc ſermonem.* Eſt autem metonymia cùm vocabulum rei ſignificatæ tribuitur ſigno. Docet igitur Caluinus, *Corpus* in illa Chriſti oratione non ſignificare propriè Chriſti corpus, ſed ſignum corporis Chriſti: atque ita panem dici figuratè corpus, eò quod eſt corporis Chriſti ſignum, vt pluribus verbis ibi explicat. Tua etiam, Fortunate, ſunt hæc verba:

Fol. 21. a *Pro nomine*, inquis, *Hoc*, *panem demonſtrauit*, *quem corpus ſuum appellauit, quia Sacramentum*, *ſignum*, *ſigillum*, *figura*, *typus*, *antitypon corpo-*

Fol. 18. a *ris eſt.* Et hîc etiam paulò inferiùs dicis, *in tota attributione illius orationis* C H R I S T I, *eſſe tropum*; nempe, quia verbum E S T, in illa accipitur pro *ſignificat*, quod tantundem eſt ac verbum *corpus* accipi, pro *ſigno* corporis. Repugnas igitur tibi & Caluino, & renuncias Caluiniano errori, cùm hîc nobis à veritate

com-

compulſus fateris, omnia verba illius orationis Chriſti eſſe propria. Sed nullum habet meritum hæc tua confeſsio, quia vt video ipſemet non intelligis, quæ vel pro ſententia tua, vel contra noſtram ſententiam loqueris.

Quod autem ais, diſparatorum eſſe prædicationem illam, *Hoc eſt corpus meum*, in qua nimirum corpus Chriſti prædicetur de pane, vt eſt panis (ex quo rurſus contra veritatem & fictam tuam confeſsionem ſequeretur, verba non eſſe propria) ſuprà docui falſum eſſe. Non enim ibi corpus Chriſti prædicatur, niſi de communiſsima ratione ſubſtantiæ contentæ illis accidentibus, quæ ratio ſubſtantiæ non ſolùm eſt in pane, ſed etiam ſubeſt accidentibus panis in fine totius orationis; atque ita propriè etiam ac verè de illa ratione ſubſtantiæ dici potuit, quod eſſet corpus Chriſti, ſicut veriſsimè fuit in eius orationis termino; in quo, & pro quo ſatis eſt orationem verificari. *Lib.1.cap.9.ad arg.I.*

IIII. Item ea ratione ſum argumentatus, quòd commemorant eam Chriſti ſententiam ſimpliciter abſque vlla tropi ſignificatione Matthæus, & Marcus, & Lucas. Neq; ij tantummodò, ſed longè etiam pòſt Apoſtolus Paulus, qui & ipſe, quod *à Domino accepit* hac de re, fideliſsimè *tradidit* nobis. Res autem magna eſt, & prorſus talis, de qua verum ſentire plurimum intereſt Eccleſiæ. Verba etiam Chriſti eiuſmodi certè fuerunt, & ita ſonant, vt ſi error ſit, ea propriè intelligere, facillimè accidere potuerit hic error. Quod & antiquiſsima tot ſeculorum populorumque ſententia, quæ ſic ea verba intelligit (vt ſuprà probatum eſt) & ratio ipſa confirmat. Nam cùm Chriſtus carnem ſuam ad manducandum dare nobis in Sacramento, citra repugnantiam vllam, vt antè defenſum eſt, poſsit; velle ſe certè id facere, nullis aliis verbis planioribus ſignificare debuit aut potuit, quàm illis, quæ vſurpauit, inquiens: *Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*. Hoc cùm ita ſit, ſi maximè Chriſtus ipſe Berengarianam aut Caluinianam explicationem ſuis verbis, ne orbis in eam ſententiam induceretur, quæ (fremant licet iſti) ſententia totius orbis eſt, & fuit ſemper, adhi- Argum. IIII. *Matth.26.* *Marc. 14.* *Luca 22.* *1. Cor. 11.* *Lib. 1.*

bere non debuerit: Si non debuerit id facere Matthæus, non Marcus, non Lucas; certè ad Gentium Doctorem eximium D. Paulum cùm nobis id myſterium longè poſt enarrauit ac tradidit, attinebat, aliquam eius doctrinæ & interpretationis ſignificationē dare, ne ſi fallimur, cùm verba Chriſti propriè intelligimus, vſque adeò veriſimiliter in re tanta deciperemur. An verò ita fecit? Nihil minus. Quin potiùs præſentiam realem corporis & ſanguinis Domini grauiſsimis, & potentiſsimis, & omninò eiuſmodi verbis, quæ ſuo pondere leuiſsimas interpretatiunculas iſtorum omnes tanquam obruunt & opprimunt, vbiq; nobis cōmendauit. Nam quæ poteſt eſſe maior vis & auctoritas orationis, quàm cùm per interrogationem aſſeuerat, inquiens: *Panis, quem frangimus, nónne communicatio* CORPORIS *Chriſti eſt? Et calix, cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Tum illud grauiſsimè: *Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non* DIIVDICANS CORPVS *Domini.* Fide profectò caret & excors eſt planè is, cui vel pauor ipſe, atque horror, quem habet hæc Apoſtoli ſententia, fidem non facit de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in hoc ſanctiſsimo Sacramento. Reſpondet Fortunatus:

1. *Cor.* 10. 1. *Cor.* 11.

FORTVNATVS *fol.* 18. *a*

Primò, inquit, *conſecutionem nego, etiam illa verba; Ego ſum via, vitis, oſtium, Dominus primùm, dein longè poſt Euangeliſta ſine omni prorſus tropi ſignificatione profert: non tamen ſequitur, nullum ibi tropum eſſe.*

GREGORIVS.

Primùm, non tantùm ego illam circumſtantiam in argumento vrgeo, quòd ſcilicet ſine tropi ſignificatione verba illa à pluribus ſcriptoribus Canonicis commemorata ſint, ſed alias ſimul circumſtantias, quas iſte præteriuit. Deinde alia ratio eſt aliorum Chriſti ſermonum, quando ferè in parabolis loquebatur, cuiuſmodi fuit ille: *Ego ſum oſtium, via, &c.* Alia verò eius ſermonis quem habuit propriè ad diſcipulos cultū quendam externum inſtituens, vt fuit ille: *Hoc eſt corpus meum,* qui proinde planus & proprius eſſe debuit, vt ſuprà quoque ſumus argumentati. Sed inquit præterea Fortunatus:

Lib. 1. *cap.* 1.

Totum

Totum argumentum concedo, verba enim, vt iam dictum eſt, propriiſſima ſunt, in tota attributione tropus eſt, quia diſparatum diſparato attribuitur. FORTVNATVS *fol.* 18. *a*

Oſtendis, quod paulò antè dixeram, te neq; illa quæ contra nos, neque illa quæ pro vobis dicis, intelligere. Quomodo enim in tota orationis attributione poteſt eſſe tropus ſeu figura, ſi omnia verba orationis ſunt propria? Dixiſti enim paulò antè, verbum illud, *Hoc* & *Eſt*; & *Corpus meum*, eſſe propria, quæ videlicet ſunt omnia, ex quibus oratio illa, Hoc eſt corpus meum, conſtat. Vt autem eſſet in attributione tropus, oporteret tropum ſaltem eſſe in verbo EST, vt accipiatur pro *ſignificat*. Sed nimirum hæc eſt natura mendacij, vt qui illud ſuſceperint defendendum, non à veritate modò, ſed etiam à ſeipſis quandoque turpiter diſsideant. Tale eſt etiam illud quod tibi ipſi repugnans ſubiungis. GREGORIVS.

Verè igitur præſentia in hoc tremendo myſterio ſunt corpus & ſanguis Chriſti, vereq́ in eo percipiuntur, ſed vt crebrius iam diximus, ore fidei & interioris hominis, cuius alimentum ſunt, non corporis & hominis exterioris. FORTVNATVS *fol.* 18. *a*

Obſecro, quomodo verè præſentia ſunt in hoc tremendo myſterio corpus & ſanguis Chriſti, ſi in hoc tremendo myſterio non ſunt, ſed diſtant ab eo tantum, quantum cœlum (in quo Chriſtum vos includitis) diſtat à terra? Quomodo in hoc myſterio verè percipiuntur, ſi in hoc myſterio non continentur? Nónne hoc eſt, quod vos contra nos pugnatis, abeſſe nimirum corpus & ſanguinem Chriſti, ſecundum ſuam ſubſtantiam à Sacramento tantum, quantum cœlum à terra? Id igitur cùm ſentiatis, profectò mentimini, cùm nihilominus ad fallendos animos ſimpliciorum dicitis, ea verè eſſe in Sacramento præſentia. Dices, ſunt efficacia in vſu Sacramenti. At hoc niſi in ipſo quoque Sacramento reuera ſint, non eſt ſatis vt in Sacramẽto verè præſentia eſſe dicantur. Nam & in omnī loco, vbicunque aliquis per fidem charitate perfectam iuſtificatur, efficax eſt corpus & ſanguis Chriſti, cuius nimirum energia iuſtificamur; neque tamen idcircò in omni tali loco eſt

GREGORIVS. Non aſſeri verè ſed mendaciter veram Chriſti præſentiam à Caluiniſtis.

Ita Caluinus in prima defenſione doctrinæ de Sacram.

verè præſens corpus & ſanguis Chriſti, niſi vultis fortè in gratiam redire cum Vbiquetariis. Cùm ſit igitur verè præſens in Sacramento corpus & ſanguis Chriſti, vt proprietas verborum eiuſdem Chriſti fateri te, Fortunate, cogit; fatearis etiam neceſſe eſt, Chriſti corpus & ſanguinem eſſe & contineri reipſa in Sacramento, & non tantùm in illo operari efficaciter.

Hanc præſentiam veram & realem Chriſti in Sacramento, non autem illam veſtram verbalem, quæ reuera eſt abſentia, intelligit Apoſtolus, dicẽs: *Panis, quem frangimus, nónne communicatio corporis Chriſti eſt? & calix cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?*

FORTVNATVS *fol. 18. a* Sed dicis, ideò hæc ab Apoſtolo ſcribi: *Quia panis & vinum medium ſunt, quo ipſius crucifixi corporis & fuſi ſanguinis Chriſti participes, eoq́; caro de carne ipſius, & oſſa de oſſibus, vnumq́; adeò cum ipſo corpus ſimus, quæ noſtri cum Chriſto coniunctio, cùm non corporis, ſed ſpiritus vinculo fiat: planum eſt; corpus etiam & ſanguinem illius non corporis, ſed fidei palato, vi Spiritus ſancti, à nobis edi & bibi.*

GREGORIVS. At iſta duo minimè pugnant; nempe vt & fidei palato corpus & ſanguis Chriſti edi & bibi debeant, & ſimul etiam in Sacramento panis & vini ſumantur palato corporis. Immò id fieri verba Chriſti, quæ propriè intelligenda ſunt, planè conuincunt. Neque verò Apoſtolus, cùm participationem panis & vini Euchariſtici communicationem corporis & ſanguinis Chriſti eſſe dicit, communicationem tantùm intelligit, qua per gratiam & fidem efficimur mẽbra ipſius, & in vnum corpus cum illo coaleſcimus, ſed realem etiam & corporalem coniunctionem cum ipſo in hoc Sacramento, vt ſanctos Patres ſuprà interpretantes audiuimus. *Lib. 1. cap. 5.* Etenim communicatio corporis & ſanguinis Chriſti, quæ per coniunctionẽ cum illo in eodẽ myſtico corpore per gratiam fit, etiam contingit in vſu aliorum mediorum noſtræ ſalutis; de quibus tamen nuſquam Apoſtolus, perinde ac de participatione huius Sacramenti dixit, quòd ſint communicatio corporis & ſanguinis Chriſti. Cùm autem Euchariſtiam *panem* nominat, non vult

ſignificare

ſignificare ſubſtantiam panis in Euchariſtia remanere, ſed vſitata phraſi in Scriptura panem vocat, quia panis ſecundum ſpeciem externam videtur, & quia vt panis reficit, & quia ex pane conficitur, vt ſuprà ſuo loco docuimus. Quare nullam *Lib. 2.* vim habet illud quod præterea adiungis.

Nónne verò, inquis, *Gregori, ſi panis κοινωνία corporis eſt,* FORTVNATVS *qui nos κοινωνοὺς corporis facit, ſeu vt ſcholia Græca loquuntur,* *fol. 18. a* *ὃς εἰς κοινωνίαν ἡμᾶς τοῦ σώματος συνάγει τοῦ Χριστοῦ, non eſt ipſummet Chriſti corpus ſubſtantialiter? profectò ſi in corporis ſubſtantiam panis conuerſa ſubſtantia eſt, non κοινωνία eſt, ſed ipſummet ſubſtantiale Chriſti corpus; quo enim modo panis κοινωνία eſſet, ſi omninò panis non ſit?*

Nempe, Fortunate, quia eſt ibi nihilominus ſpecies panis, GREGORIVS. quæ non eſt ipſum corpus, ſed communicatur per eam corpus, quatenus corpus ipſum reuera continet. Et quamuis ibi non ſit ſubſtantia panis, tamen rectè ipſa ſpecies panis ſecundum vſitatam Scripturæ phraſim panis appellatur, vt paulò antè explicaui.

Vbi autem, inquis præterea, *illa panis fractio; cuius hîc* FORTVNATVS *Apoſtolus meminit? num conſiſtere fractio iſta cum corporea* *fol. 18. b* *illa, vel ſub pane, vel ſub ſpeciebus præſentia poteſt? nónne ſimul etiam frangetur corpus?*

Minimè. Quia non in illo inhærent, nec illud afficiunt GREGORIVS. quantitatis illæ dimenſiones quæ franguntur, ſed ſubeſt illis alio quodam modo admirabili & impaſsibili. Quàm verò perperam vos iſto loco D. Pauli abutamini ad perſuadēdum, diuinum exſtare præceptum de communione ſub vtraq; ſpecie (quod hîc tu attingis) in alio loco demonſtratum à me eſt. *In diſputat. de legitimo vſu* Neque enim hîc aut vſquam aliàs Apoſtolus dicit, poculum *Euch. in altera* eſſe etiam neceſſariò omnibus diſtribuendum, ſed vos id fin- *tantùm ſpecie,* gitis ex veſtro capite. Porrò addis: *cap. 3.*

Nec quidquam illa quoque Apoſtoli verba te iuuant, non FORTVNATVS *diſcernens corpus Domini, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου;* *fol. 18. b* *per corpus enim vel ſanctus panis, Sacramentum corporis intelligitur;*

ligitur; vel ipſummet Chriſti corpus. ſi illud diſcernere corpus erit, ſanctum hunc panem non vt communem ſumere, ſed à communi quouis diſcernere; ſin hoc quòd magis placet, diſcernere erit, corpus Domini à pane ſancto diſcernere, quod fit, cùm primùm, ſicut oculis corporis fractum panem intuemur, ſic mentis aciem Hieroſolymam in crucem, in ipſum fractum & crucifixum corpus, intendimus, idq́ ita contemplamur, ac ſi ante oculos noſtros crucifigeretur; dein cùm ſicut fractum panem ore corporis, ſic crucifixum corpus ore mentis, quæ ſola illud & videt & apprehendit, percipimus; ac denique cùm fractum panem hic in terra è manu miniſtri accipimus, crucifixum autem corpus ſurſum in cœlo; vbi verè agnus iſte apponitur, & quo nobis, velut aquilis euolandum eſt, è manu ſummi Pontificis.

GREGORIVS. Summa tuæ interpretationis eſt, *non diiudicare* corpus Domini, ſeu (quod idem eſt, vt tu paulò pòſt fateris) *indignè manducare*, aliud non eſſe, quàm inter vtendum Euchariſtia non cogitare Chriſtum crucifixum, nec illum, in cœlo licet exiſtentem, ſpiritualiter manducare per fidem. At non hoc propriè eſt; ſed impura conſcientia hunc cibum cœleſtẽ, qui corpus ipſum Chriſti continet, comedere, perinde ac ſi duntaxat panis & non corpus Chriſti eſſet.

Quid ſit non diiudicare corpus Domini.

1. *Cor.* 11.

Hoc patet primùm ex illis verbis Apoſtoli: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c.* id eſt, videat qua conſcientia accedit, vt edat. Deinde etiam ex verbis illis: *Quicunque manducauerit panem* HVNC, *vel biberit calicem* DOMINI *indignè, reus erit, &c.* Qualis enim eſt panis HIC? & qualis iſte calix DOMINI? Nempe continet corpus ipſum, & ſanguinem Domini. Talem enim hunc panem & hunc calicem eſſe, Apoſtolus ipſe illis verbis eſt interpretatus: *Panis,* QVEM *frangimus, nónne communicatio* CORPORIS CHRISTI *eſt? Et calix benedictionis,* CVI *benedicimus, nónne communicatio* SANGVINIS CHRISTI *eſt?* Cũ ergo poſtea dicit idem Apoſtolus, reum eſſe corporis & ſanguinis Domini illum, qui manducat HVNC panem, vel bibit hunc calicẽ DOMINI indignè; eum planè intelligit, qui indignè ac impura conſcientia comedit corpus ipſum Chriſti, aut

ſanguinem

ſanguinem eius bibit,& eatenus fit reus corporis & ſanguinis Domini.

Tertiò ita ſancti Patres interpretantur: *Valdè terribiliter*, inquit Chryſoſtomus, *Apoſtolus loquutus eſt, bonorum indicando caput, vt pura cum conſcientia accedamus.* Et paulò pòſt: *Nam ſi ſenſibili non communicaremus menſa, ſi febre laboramus, & malis humoribus abundamus, ne perderemur; longè magis hanc menſam tangere nefas eſt, abſurdis cupiditatibus impediti, quæ febribus grauiores ſunt.* Item D. Auguſtinus: *Iudicium*, inquit, *ſibi manducat & bibit, quia immundus præſumpſit accedere ad Chriſti Sacramenta.* Item: *Sicut Iudas*, inquit, *cui bucellam Dominus dedit, non malum accipiendo, ſed malè accipiendo, locum in ſe Diabolo præbuit, ſic indignè quiſque ſumens Dominicum Sacramentum, non efficit, vt quia ipſe* MALVS *eſt, malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit*, NIHIL *acceperit*, CORPVS *enim Domini &* SANGVIS *Domini nihilominus erat etiam* ILLIS, *quibus dicebat Apoſtolus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.*

Hom. 28. in 1. Cor.

Tract. 26. in Ioan.

Lib. 5. de Bapt. contra Donat. cap. 8.

Vides, quid ſit manducare indignè? Nempe, non, ſicut tu ais, accipere nudum ſignum, & ab eo non diſcernere corpus Chriſti; ſed mala & immunda mente corpus ipſum Chriſti in Sacramento accipere, perinde ac ſi res tam diuina ibi minimè eſſet. Hoc nimirum eſt, *reum eſſe corporis & ſanguinis Domini*, &, *iudicium ſibi manducare*, non autem id propriè, quod tu dicis. Etenim ſi quis alioqui pura conſcientia accederet, neque inter accipiendum Sacramentum illas tuas ſpeculationes omnes haberet, ſed abſolutè de magnitudine charitatis Chriſti erga nos, aut quid ſimile, cogitaret, non propterea indignè acciperet. Verè enim D. Chryſoſtomus: *Solennitas*, inquit, *ad ſuſcipiendum hoc Sacramentum eſt bonorum operum demonſtratio, & animæ puritas, quæ ſi habueris, ſemper celebrare poteris ſolennitatem, & ſemper accedere.*

Hom. 28. in 1. Cor.

V. Sum itē hoc modo ratiocinatus. Myſterium id fidei, quod à Chriſto nobis in hoc Sacramento cōmendatum eſt, quodque ab Eccleſia ſemper quaſi antonomaſticῶs, myſterium eſt appellatum, dubitari non poteſt, quin & à ceteris myſteriis ſiue articulis fidei, propria ſua quadam ratione differat, & ſingularem

Argumentum V.

gularem aliquam atque magnam difficultatem contineat, ſecundum eam ipſam propriam rationem ſuam, qua differt à reliquis. Id cùm per ſe clarum ſit, ex multis etiam intelligi poteſt. Nam primùm ob inſignem rei difficultatem, antequam eius myſterij promiſsionē faceret ipſe Chriſtus, ſtupendo miraculo, cum paucis panibus infinitam propè multitudinem ſatiauit, animos auditorum dociles & faciles ad id myſterium credendum reddere ſtuduit, vt ſanctus Chryſoſtomus annotauit. Deinde rem grandem & ſingularem, atque admodum arduam ſe proponere, ſatis ipſe Chriſtus indicauit, grauiſsima illa aſſeueratione vtens: AMEN, AMEN *dico vobis, niſi quis, &c.* Tum argumento ex myſterio aſcenſionis (vt Cyrillus interpretatur) ducto rem eam quantumuis admirabilem, fide non eſſe indignam demonſtrauit: *Hoc*, inquit, *vos ſcandalizat? Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem, vbi erat prius?* Id eſt, ſi præter naturam, caro mea in cœlum aſcendet, quid mirum, ſi præter naturam vos etiam ſuſtentet atque viuificet, inquit Cyrillus. Sic etiam Apoſtolus, non ſine grauiſsimo quoque proœmio, quo ſibi primùm auditorum fidem in re tanta conciliaret, de hoc myſterio dicere aggreſſus eſt: *Ego*, inquit, ACCEPI *à Domino, quod & tradidi vobis.* Quaſi diceret, Rem maximam ſum dicturus, ſed quæ credi tamen, quamuis difficillima, à vobis debeat; quoniam non à me excogitata; ſed à Domino, id eſt, à veritate ipſa, mihi teſtata atque tradita eſt.

Hom. 45. in Ioan. — *Ioan. 6.* — *Lib. 4. in Ioan. cap. 22.* — *Ioan. 6.* — *1. Cor. 11.*

Hoc verò cùm ita ſit, non vident tamen Zvvingliani & Caluiniani noſtri, eam ſe, negata reali præſentia, rationem ſtatuere huius myſterij, quæ vel nihil reipſa differt ab articulis aliis noſtræ fidei, vel ſi quidquam differt, nullam tamen propriam habet difficultatem alicuius ponderis, præter illam, quam continent alia myſteria. Qui enim iam credit, Chriſtum etiam vt hominem, *vitam* eſſe noſtram, id eſt, per ipſum gratiam ſpiritualem nos obtinere, atque eam *abundantiùs* etiam per gratiæ incrementum habere, tum *in ipſo, & per ipſum* nos, vt Apoſtolus diſputat, *omni benedictione ſpirituali* benedi-

Ioan. 14. — *Ioan. 10.* — *Ad Epheſ. 1.*

benedici, omnibusq; donis affici: hoc, inquam, qui iam credit, quid, obſecro, magnum atque difficile præterea credet, ſi crediderit panem, quia vitam fouet atq; alit, figuram & ſymbolum eſſe illius ſalutiferæ virtutis, humanitatis atque corporis Chriſti? At mirabile eſt, inquiunt, quod corpus illud Chriſti tanto locorum interuallo à nobis diſsitum; è cœlo tamen ad nos vſque tranſmittere poſsit ſpiritualis gratiæ robur atque virtutem. Primùm, ſi in ea re tantummodò myſterium hoc ponunt, non iam nobis magis, quàm ſibi obiicere debebunt illud; Caro non prodeſt quidquam. Hîc enim diſertè aſſerunt, prodeſſe carnem Chriſti ad ſalutem, & prodeſſe è cœlo. Itaque coguntur nobiſcum illud interpretari, vt ſit ſenſus; Non ſolam carnem ſine fide & rectis animi motibus prodeſſe; aut certè nihil ad rem attinere carnalem illum comedendi modum, quem intellexerant Capharnaitæ. Deinde, Corpus & Humanitas Chriſti, è cœlo non ſuapte virtute, vt cauſſa principalis (id enim proprium DEI eſt) ſed tantùm vt inſtrumentum gratiam efficit. Neque certa atque indubitata fide compertum adhuc eſt, quanám illud ratione ſit gratiæ inſtrumentum. An quaſi phyſicè, vti diſputant, an duntaxat moraliter? Quocunque autem modo Chriſti corpus inſtrumentum eſſe gratiæ dicatur: primò cùm cauſſa inſtrumentalis tantùm eſſe ponatur, non eſt in ea re tanta difficultas atque admirabilitas, quantam ineſſe in hoc myſterio indicāt illa quæ commemorauimus. Deinde qualiſcunque ea difficultas ſit, ea tamen non eſt huius myſterij propria. Tum quod fides de ſanctificatione noſtra requirit, vt id humanitati Chriſti tribuamus, atque adeò corpori etiam Chriſti, quo ille pro nobis patiendo ſalutem noſtram operatus eſt. Tum etiam quia certum eſt, humanitatem ac viuificam carnem Chriſti, cauſſam in vniuerſum eſſe inſtrumentalem cuiuſcunque gratiæ, quæ citra vſum etiam iſtius Sacramenti quandoque datur. Planum itaque eſt, Aduerſarios cùm præſentiam Chriſti in ſanctiſsimo Sacramento negant, nihil admirabilitatis ei myſterio relinquere, quod ſit ipſi proprium; ſicut eſt, verbi gratia, Baptiſmi propria ſpiritualis regeneratio ac ſanctifica-

tio per aquam, & alia id genus, quæ in ſingulis noſtræ fidei myſteriis propriè ſunt mirabilia.

Fol. 19. a

Huic argumento quod ex admirabilitate huius myſterij ſecundum rationem ipſius propriam, hunc in modum propoſui, primò reſpondet Fortunatus, *concedere ſe totum*, nempe myſterium iſtud ſingularem quandam admirabilitatem habere ſecundum ſuam propriam rationem, qua differt à myſteriis ceteris. Tum è veſtigio ſubiungit:

FORTVNATVS

Admirabilitati iſti & proprietati ſufficit, ſi κοινωνίᾳ, & menti fideli præſentia ſint corpus & ſanguis IESV *Chriſti. ſed & in verbo, inquies, hoc modo præſens eſt corpus Chriſti. ſanè, Gregori: nec alia in hoc Sacramento corporis præſentia eſt, quàm præſentia miniſterij, & quæ in verbo eſt, cùm quoque verbum quoddam ſit, verbum, inquam, ſub aſpectum cadens.*

GREGORIVS.

Nullam igitur huic myſterio aſsignas propriam admirabilitatem, quæ non ſit ei communis cum verbi miniſterio, & aliis mediis, in quorum vſu, per fidem caritate perfectam, Chriſto ſpiritualiter incorporamur. At eſſe quendam modum participandi corpus Chriſti, huius Sacramenti proprium, & maximè admirabilem argumentum meum conuincit, & tu etiam mihi das, cùm dicis, te *totum concedere*. Vacillas igitur, & neſcis quid dicas. Nec te ad argumentum meum diluendum iuuat illud quod addis.

FORTVNATVS fol. 19. Tract. 80. in Ioan.

Quidquid in Euchariſtia præter rem terrenam ſeu externa ſymbola offertur & percipitur, id, teſte Auguſtino, in verbo potiſsimùm offertur & percipitur: quemadmodum cordis ablutio in verbo, non in aqua eſt, quam aqua à verbo habet, non à vi verbi ſuper aqua prolati, ſed fide apprehenſi, ſiue, vt Auguſtinus loquitur, non quia dicitur, ſed quia creditur.

Non colligitur ex hac Auguſtini doctrina, quod nullo modo ipſa res exeterna in Sacramẽto exhibeat Sacramenti effectum, ſed quod eam vim habeat res externa non naturâ ſua, ſed

ſed vt ſubeſt verbo, ex quo etiam tanquam ex forma conſtat Sacramentum: idq́ue non ita quaſi verbum per ſe, atque natura ſua præſtet id rei externæ, hoc ipſo quòd profertur, ſed quia per illud, ex fide Eccleſiæ à miniſtro adhibitum, Sacramentum perficitur, & quia etiam à ſuſcipiente Sacramentum (ſi ſit adultus) credi debet id verbum, vt in eo Sacramento ſit fructuoſum. Itaque Auguſtinus non negat, quin res ipſa externa vniuſcuiuſq; Sacramenti propriam quandam ſuam vim, eandemq́; mirabilem habeat præſtandi ſupernaturalem Sacramenti effectum: Sed oſtendit tantùm, vnde res externa eam vim habeat, nempe à verbo tanquam à forma, eo modo quo dictum eſt. Fatetur enim ibidem Auguſtinus aquã ipſam in Baptiſmo habere vim regenerandi ſpiritualiter, tametſi à verbo: *Vnde,* inquit, *eſt tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur* (id eſt, non naturâ ſua, vt eſt *ſonus quidam tranſiens,* ſicut ibi Auguſtinus loquitur) *ſed quia creditur.* Quin etiam ipſe Chriſtus hanc vim tribuit aquæ illis verbis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* Nónne particula *Ex*, rationem quandam cauſſæ ſignificat? Si concedis, crede teſtimonio Chriſti. Si negas, conſequens eſt, vt pari impietate neges, à Chriſto ibi tribui Spiritui ſancto vim regenerandi, non enim aliter eam illi tribuit hoc loco, niſi hoc ipſo, quòd dicit, oportere vt homo renaſcatur, *Ex Spiritu ſancto,* id quod ſimiliter & vno contextu orationis pronunciat de aqua. Etſi verum eſt quidem, aquam non eſſe cauſſam principalẽ, ſicut Spiritus ſanctus eſt, ſed tamen eſt verè cauſſa, nempe inſtrumentalis. *Tract. 80. in Ioan.*

Ex hac igitur Auguſtini doctrina de virtute Sacramentorum confirmo rurſus argumentum meum pro Chriſti præſentia in Euchariſtia hoc modo: Niſi res externa huius Sacramenti exhibeat nobis corpus Chriſti realiter præſens, & eatenus vim habeat animos noſtros per energiam præſentis corporis Chriſti ſpiritualiter nutriendi; non ipſa exhibebit ratione quadam ſua propria & maximè admirabili effectum ſuum proprium, qui eſt (vt vos etiam fatemini) cõiunctio ſeu communicatio corporis Chriſti nobiſcum, vt eius energia Argumentum pro Chriſti præſentia in Euchariſtia, ex propria Euchariſtiæ ratione ductum.

ſpiritualiter paſcamur. At omninò fatendum eſt, rem ipſam externam Euchariſtiæ eum effectum propria quadam & maximè mirabili ratione ſua exhibere. Confitendum eſt igitur in re iſtius Sacramenti externa, corpus ipſum Chriſti realiter præſens exhiberi. Maior propoſitio ſatis patet ex argumento meo. Nam vt Chriſto abſenti in cœlo per gratiam incorporemur, nō propriè per ſolam Euchariſtiam, ſed aliis etiam mediis noſtræ ſalutis efficitur; neque etiam eſt res maximè mirabilis, vt Chriſtus abſens, eatenus nos ſpiritualiter paſcere dicatur, quatenus per gratiam, quam ipſe nobis largitur, mens noſtra confortatur: neque hoc propriè & ſingulariter in Euchariſtia fit, ſed etiam extra Euchariſtiam, cùm merè ſpiritualiter Chriſtum manducamus. Minor autem propoſitio patet quoq; ex doctrina D. Auguſtini iam explicata. Quare falſum illud eſt, quod adiungis:

FORTVNATVS fol. 19. a

Sicut igitur regenerationē in Baptiſmo non aqua, ſed verbum fide apprehenſum præſtat, ita quoq; cibum illum cæleſtem, carnem verbi, ſeu crucifixum Chriſti corpus, non panis aut ſpecies panis, ſed verbum, hoc eſt corpus illud meum, hoc facite in mei recordationem, propriè nobis exhibet; verbum, inquam, nō ſuper panem prolatum, ſed fide apprehenſum.

GREGORIVS.

Immò verò ſicut ipſa regeneratio fit quoq; per aquā, vt ex Auguſtino ipſo oſtendi: ita quoq; oportet corpus Chriſti exhiberi nobis realiter per ipſam ſpeciem panis. Alioqui nō exhibebit nobis Euchariſtia modo quodam ſuo proprio & maximè mirabili Chriſti corpus, vt probaui. Sed inquis:

FORTVNATVS fol. 19. b

Sicut regeneratio per aquam in verbo, Baptiſmi, ſic paſtio & potatio, quæ ſancto pane & vino in verbo fiunt, Euchariſtiæ propria ſunt.

GREGORIVS.

At hæc paſtio & potatio noſtri ſpiritus, niſi fiat energia corporis Chriſti præſentis in Euchariſtia, nihil habet ſingularis admirabilitatis, quæ ſit propria Euchariſtiæ; quandoquidem etiam extra illam ſpiritualiter per gratiā Chriſti abſentis reficimur & potamur; ſicut & Patribus etiam veteris Teſtamenti fuit Chriſtus *eſca ſpiritualis & potus*. Sed neque propria

pria ſunt Euchariſtiæ illa myſteria, quæ exponis, cùm adiungis:

In Euchariſtia præterea perennis illa victima, vt Emiſſenus loquitur, in memoria viuit, & denuò quaſi occiditur & cruci affigitur, vnio fit membrorũ omnium, omnium Sanctorum, tam Angelorum, quàm hominum, tam eorum qui in cælo, quàm eorũ qui in terra ſunt, tum inter ſe, tum cum capite ſuo Chriſto, cum vera illius carne, vt omnes caro ſint de carne eius, & oſſa de oſsibus eius. Ac quia cum vera Chriſti carne omnia illius membra coniunguntur, caro autem verbo ſiue τῷ λόγῳ *hypoſtaticè eſt vnita; idcircò non ſolùm cum carne & humanitate, ſed etiã cum diuinitate illius coniunguntur, & ex conſequenti cum Patre, vt pulchrè Hilarius docuit, & Spiritu ſancto, quibus cum idem Deus eſt, atq; adeò cum tota Trinitate. Hæc agni mactatio & ſtuporis plena vnio in cœnæ myſterio propriè fit, illiq; propria eſt.* FORTVNATVS *fol. 19. b* *Lib. 8. de Trin.*

Falſiſsimum eſt, eam vnionem eſſe propriam Euchariſtiæ, ſi non fit per energiam corporis Chriſti in ipſa Euchariſtia præſentis. Quid enim? Annón etiam quotieſcunque aliàs Chriſti gratiam percipimus, cum Chriſto capite, & cum toto eius corpore myſtico, & cum Patre quoq; ac Spiritu ſancto vnimur? Nónne etiam extra vſum Euchariſtiæ perennis illa victima, id eſt, Chriſtus crucifixus, in memoria piorum viuit? Perſpicuum eſt igitur, vos dum realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia negatis, nullam cauſſam reddere, cur Euchariſtia κατ' ἐξοχὴν myſterium, cur tremendum & ſtuporis plenum, & maximè admirabile Sacramentum ſit, vt Patres (quod tu etiam fateris) appellant, & ego argumento meo probaui. GREGORIVS.

VI. Item confirmaui aſſertionem Catholicam hoc modo: Cùm Chriſtus poſsit omninò, vt antè oſtenſum eſt, nobis in Sacramento adeſſe ſub aliena ſpecie præſens; cumque ipſum voluiſſe ita facere, verba ipſius planiſsimè ſignificent: duplex adhuc ratio, & vtraque ſanè magna, accedit, cur illum ita in Argum. VI.

Sacramento adeſſe perſuadere nobis prorſus poſsimus. quarum altera, ex infinita illius erga nos charitate; altera ex commodo noſtro ſpirituali, cuius ille ſtudioſiſsimus fuit, deducitur. Nam quis, cùm à ſibi chariſsimis neceſſariò diſcedit, non item manere vellet cum illis, ſi in ipſius eſſet arbitrio & poteſtate poſitum, diſcedentem etiam manere? Effigiem autem ſui aut munus quodcunq; abeuntes ad memoriam relinquunt iis, quos præcipuo amore diligunt. Quid facturi eſſent ſi reſtare ipſi & abire ſimul poſſent? At potuit Chriſtus, & nos ſumma charitate dilexit, cuius certè virtutis ea vis eſt, vt amantem non modò præſentem amato ſiſtat, ſed quàm arctiſſimè fieri poſsit, vtrumque coniungat. Quod expendens hoc

Homil. 45. in Ioan. in loco diuus Chryſoſtomus: *Cùm ſuum, inquit, Chriſtus in nos amorem indicare vellet, per corpus ſuum ſe nobis commiſcuit, & in vnum nobiſcum redegit, vt corpus cum capite vniatur. Hoc enim amantium maximè eſt. Hoc Iob ſignificabat de ſeruis, à quibus maximè amabatur, qui*

Iob 31. *ſuum amorem præ ſe ferentes, dicebant: Quis daret nobis, vt eius carnibus impleremur? Quod Chriſtus fecit, vt maiori nos charitate aſtringeret, & vt ſuum in nos oſtenderet deſiderium, non ſe tantùm videri permittens deſiderantibus, ſed & tangi, & manducari, & dentes carni ſuæ infigi, & deſiderio ſuo omnes impleri. Ab illa igitur Chriſti menſa, tanquam leones ignem ſpirantes, ſurgamus, diabolo formidoloſi, & caput noſtrum intelligamus, & quam in nos præſtiterit charitatem.* Hæc & alia præclarè in eandem ſententiam ibi Chryſoſtomus, vt ex natura charitatis confirmet præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Sacramēto. Iam verò ſi ex commodo noſtro, vt dicebam, rem etiam æſtimemus, iudicio profectò & ſenſu de rebus diuinis caret omni, qui non ſentit, quantum momenti ad charitatis, & ſpei, & fidei, & religionis, & ceterarum virtutum omnium ſtudium in nobis accendendum, ea Chriſti præſentia & fides, atque perſuaſio de illa erat habitura. Nam (vt ſuperiùs etiam diximus) qui non ferreus eſt, huius certè animus vehementiſsimè commouetur, cùm cogitat illum ipſum præſentē ſe tenere, & ſumere, & illius carnibus impleri, cui tam multum debet, à quo tam multum & ſperare & timere poteſt. Hîc mens perfunditur & pcellitur eiuſmodi religione, quæ ne ab illis quidem,

dem, quibus eam probè ſentire donatum eſt, vllis verbis explicari poteſt. Ad hoc argumentum ita reſpondet Fortunatus.

Primùm, inquit, *falſum eſt, quod dicis, te iam antè monſtraſſe, Chriſtum ſub aliena ſpecie præſentem adeſſe poſſe. Vbi enim id monſtraſti? monſtrare quidem primo capite conatus es, corpus Chriſti pluribus in locis præſtò eſſe poſſe, ſub aliena autem illud ſpecie eſſe, id nuſquam monſtraſti. neque enim idem ſunt, ſubſtantiam corporatam duobus in locis eſſe ſua quantitate & qualitate, accidentibusq́; præditam; & accidentibus propriis exutam, alienis quorum ſubſtantia euaneſcat, ſicut alterius ſubſtantiæ accidentia, veſtiri.* FORTVNATVS *fol. 20. a*

Nos, Fortunate, nihil dicimus minus, quàm Chriſti corpus, cùm in Sacramento ſiſtitur, accidentibus exui propriis & alienis accidentibus veſtiri. Nam nec afficitur ipſum accidentibus panis, quæ in Sacramento remanent, & omninò retinet ibi ſuam propriam quantitatem ac ſuas qualitates proprias. Tantùm cum illis panis accidentibus intimè coniungitur, vt antè coniungebatur ſubſtantia panis, quæ non ſimpliciter euaneſcit, ſed in Chriſti corpus conuertitur, vt ſuo loco oſtendimus. Hoc modo poſſe Chriſtum ſub aliena ſpecie nobis adeſſe præſentem in Sacramento, non perperam dixi, me ſuprà oſtendiſſe illis argumentis, quibus cõfirmaui poſſe vnum corpus adeſſe præſens, ſecundum ſubſtantiam ſuam in multis ſimul locis. Nam cur vos Chriſtum adeſſe nobis poſſe ſub aliena ſpecie in Sacramento negatis? Nónne ideò potiſsimùm, quia poſſe vnũ corpus ſimul adeſſe in pluribus locis negatis? Si igitur hoc fieri poſſe oſtẽdi; illud etiam eſſe poſsibile aduerſus vos quidem oſtendi. Adde quod argumentum meum quartum ex auctoritate Patrum ad id petitum, directò probat adeſſe Chriſtum in pluribus locis ſub aliena ſpecie. Ita enim ſentiunt Patres adeſſe Chriſtum in Sacramento, ratione cuius nimirum dicũt, Chriſtum admirabiliter adeſſe ſimul in multis locis. Adde etiam, quod nec eſt vllo modo impoſsibilis modus ipſe per ſe, quo Chriſtus ſub GREGORIVS. *Lib. 1.*

ſpecie aliena exiſtit in Sacramento, vt capite tertio initiò defendi. Reſpondes præterea ad argumentum meum iſtis verbis:

FORTVNATVS *fol. 20. a*

Immenſum, inquis, *ſuum amorem, quo nos Chriſtus proſequitur, non tranſubſtantiatione aut cõſubſtantiatione erga nos declarat, ſed declarauit, & declarat, dum nos, mundum ſuo corpore relicturus, Patri commendauit, paracletum miſit, dum pro nobis intercedit, dum nos contra diabolum & mundum tutatur, dum famem & ſitim interioris hominis, vera ſua carne verè reſtinguit, noſq́; crucifixo ſuo corpore, & fuſo ſanguine ad vitam æternam paſcit & potat, dum ſe nobis, vt Chryſoſtomus loquitur, commiſcet, & in vnum nobiſcum redigit, vt corpus cum capite vniatur, vtq́ue caro de carne ipſius, oſſa de oſſibus ſimus.*

Ioan. 16. & 17.

GREGORIVS.

Dicis, non pertinere ad Chriſti in nos amorem, vt eum etiam declaret manẽdo nobiſcum perpetuò in Sacramento. Quomodo ꝓbas? Nullo prorſus modo. Tantùm affers quædam alia, quibus nemo negat, quin etiam oſtendat Chriſtus ſuum erga nos amorem. Ego verò quod Chriſti charitatem ergo nos decuerit, vt nobiſcum etiam in Sacramento manere vellet, ſiquidem manere potuit; probaui ex natura ipſius charitatis, & luculẽto etiam teſtimonio diui Chryſoſtomi. Nam quod is Chriſtum præſentem in Sacramento nobiſcum coniungi reipſa intelligat, nimis cæcus es, Fortunate, ſi ex eius oratione non animaduertis. Quî enim alioqui haberet locum quod Chryſoſtomus tam grauibus verbis affirmat, voluiſſe Chriſtum præ amore erga nos *tangi* etiam à nobis & *manducari, & dentes carni ſuæ infigi?* Quorſum etiam ibi è veſtigio Chriſtum ita loquentem induceret: *Parentes ſæpenumerò liberos ſuos aliis alendos dederunt; ego autem mea carne alo, me vobis exhibeo.* Hæc & alia, quæ ſimiliter Chryſoſtomus illo loco ſcribit, appoſitè ſanè & grauiter dicuntur, ſi Chriſtus reuera coniunctus eſt cum illo externo cibo Euchariſtico, quem ſumimus, & quem tangimus, & cui dẽtes infigimus: Sin autem ab hoc cibo tantum Chriſtus abeſt, quantum cœlum à terra, vt vos vultis; nec aliud

Homil. 45. in Ioan.

aliud ſit manducare Chriſtum in Sacramento, quàm ab illo abſente refectionem ſpiritualem gratiæ percipere; profectò non niſi admodum frigidè & ineptè à diuo Chryſoſtomo illa dicerentur. Sed obiicis ex illo loco Chryſoſtomi hoc modo:

Vnio, inquis, *membrorum cum capite, vt hic docet Chryſoſtomus, cùm ait; [vt autem non ſolùm per dilectionem, ſed re ipſa in illam carnem cõuertamur, per cibum id efficitur,] manducationem conſequitur: cuius conſectarium eſt, corpus Chriſti à membris tantùm Chriſti, ſeu, vt Auguſtinus loquitur, ab illis tantùm, qui in corpore Chriſti ſunt, edi; ſiue, quod eodem redit, vnionem manducationem corporis ſemper conſequi, deinde manducationem non aliam, quàm vnionem eſſe; quæ cùm ſpiritualis ſit, non corporalis, vt paſſim tum Scripturæ tradunt, tum Chryſoſtomus, qui eam in Baptiſmo quoque fieri ſcribit, ſpiritualem quoque, non corporalem manducationem eſſe; qua verum quidem Chriſti corpus percipimus, ſed cordis, non corporis palato.*

FORTVNATVS *fol. 20. a b* · *Tract. 26. in Ioan.* · *Serm. 20. ad Epheſ.*

Enumerabo illa, quæ falsò colligis. Primùm, inepta eſt illa tua conſequentia: Vnio membrorum cum capite Chriſto manducationem Chriſti in hoc Sacramento conſequitur: Igitur corpus Chriſti à ſolis membris Chriſti, atque adeò ſolo fidei palato, non autẽ ore corporis, editur. Hoc dico non rectè colligi. Nam vnio cum Chriſto per gratiam non ita ex manducatione Sacramentali conſequitur, vt ſemper contingat; ſed vt contingat certè quantũ eſt ex vi ipſius Sacramenti, niſi conſcientiæ impuritas impediat. Neq; aliter intelligi debent verba Chriſti aut ſanctorum Patrum, quibus ea vnio Sacramentali manducationi aſſcribitur. Nam & Sacramẽto Baptiſmi ſpiritualem regenerationem ſimiliter aſſcribũt Chriſtus & Patres; & tamen non ſemper ſequitur ex Baptiſmo, ſed quantum eſt quidem ex vi Sacramenti; ſi non obſtet impœnitentia ſuſcipientis. Item morti Chriſti tribuitur hominis iuſtificatio: non ita ſanè, quaſi omnes homines per mortem Chriſti iuſtificentur, ſed quia quantum eſt ex vi illius, omnes

GREGORIVS. · Vnio cũ Chriſto, quomodo ſit effectus Euchariſtiæ. · *Ioan. 3.*

poſſunt iuſtificari, ſi beneficio mortis Chriſti rectè vtantur. Ita igitur per manducationem Chriſti in Sacramēto Euchariſtiæ vnitur homo cum Chriſto, non ita vt ſemper vniatur, qui manducat, ſed quantum eſt ex vi Sacramēti, ſi homo ipſe ſua improbitate non illi obſtet. Quo fit, vt quandoque Chriſtus in hoc Sacramento Euchariſtiæ manducetur ab eo, qui non vnitur cum Chriſto tanquam viuum eius membrum, atque adeò vt manducetur ſolùm ore corporis: Tum videlicet cùm eius qui Sacramentū ſuſcipit non eſt animus purus. Hoc teſtantur manifeſtè Chryſoſtomus & Auguſtinus, quorum tu auctoritate abuteris. Verba enim D. Chryſoſtomi ſunt: *Qui manducat*, inquit, *& bibit indignè ſanguinem Domini, iudicium ſibi mādücat et bibit. Nam ſi qui regiam purpuram coinquinant, haud ſecùs, quàm qui ſcindunt, puniuntur; quid mirum, ſi qui immunda conſcientia Chriſti corpus accipiunt, idem ſupplicium ſubeant, quod qui eum clauis cruci affixerunt?* Potuítne clarius dicere ipſum Chriſti corpus ſolùm ore corporis ab iis etiam percipi, qui immunda ſunt conſcientia, quique non vniuntur cum Chriſto? Item Auguſtinus: *Indignè*, inquit, *ſumens Dominicum Sacramentum, non efficit, vt quia ipſe malus eſt, malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini & ſanguis Domini nihilominus erat etiam illis, quibus dicebat Apoſtolus; Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Certè eſt euidentiſsimum ex Auguſtini & aliorum Patrum, quos ſuprà citaui, ſententia, à malis quoque manducari corpus Chriſti Sacramentali quidem manducatione atq; adeò ore corporis. Quocirca cùm aliàs diuus Auguſtinus ait: *Non manducari corpus Chriſti ab eo, qui non manet in Chriſto*, neceſſariò intelligi debet de fructuoſa, & ſpirituali duntaxat manducatione, qua ſcilicet animus ipſe ſpiritualiter etiam nutriatur.

Homil. 45. in Ioan.

Lib. 5. de Bapt. contra Don. cap. 8.

Lib. 1. cap. 5.

Tract. 26. in Ioan.

Secundò. Non minus inepta conſequentia eſt, cùm colligis, idcircò mādücationem Chriſti in Sacramento nō aliam eſſe, quàm vnionem cum Chriſto, quia ex manducatione hæc vnio conſequitur. Immò verò ſequitur euidenter, aliud eſſe vnionem, & aliud manducationem, ſi vnio ex manducatione ſequitur. Nihil enim ſequitur ex ſeipſo.

Tertiò.

Tertiò. Denique nihilo plus illa tua conſequentia valet: Vnio, quæ ex manducatione ſequitur, eſt ſpiritualis, qualis fit etiam, teſte Chyſoſtomo & aliis Patribus, in Baptiſmo: Igitur etiam manducatio Chriſti in Sacramento, debet eſſe duntaxat ſpiritualis, non corporalis. Quaſi verò Chriſtus corporalibus rebus non vtatur ad effectus ſpirituales. Vſque adeò cæcus es, vt non videas funditùs euerti à vobis iſto veſtro modo argumentandi totam Chriſtianam religionem? Colligam enim ſimiliter hoc modo: Regeneratio & vnio cum Chriſto, quæ fit in Baptiſmo, eſt ſpiritualis, non corporalis: Ergo etiam ablutio ipſa Baptiſmi, debet eſſe ſolùm ſpiritualis, non corporalis. Item: Salus hominum, cuius cauſsâ Verbũ diuinum eſt incarnatum, eſt ſpiritualis, non corporalis: Ergo incarnatio etiam Verbi diuini debuit eſſe ſpiritualis & myſtica, non corporalis. Item: Iuſtificatio hominum, cuius cauſsâ Chriſtus paſſus & mortuus eſt, & reſurrexit, eſt ſpiritualis, non corporalis: Ergo Chriſtus ſpiritualiter tantùm paſſus & mortuus eſt, & reſurrexit, non corporaliter. En, miſerrime Fortunate, niſi reuoces pedem, quò te deducit ſuis argumentis ſecta Caluiniſtica, nempe vt nihil credas de ſumma Chriſtianæ religionis. Sed inquis adhuc de D. Chryſoſtomo:

Argumentandi forma Caluiniana totam Chriſtianam religionem euerti.

Videri Chriſtum in Sacramento ſcribit; & non ſolùm videri, ſed & tangi, & manducari, adeóque dentes carni eius infigi. Num verò hæc Chriſti corpori competunt?

FORTVNATVS *fol. 20. b*

Omninò, Fortunate, hæc competunt Chriſti corpori, nõ quidem ſecundum ſe, ſe ſecundum ſpecies Euchariſtiæ, quibus reipſa ſubeſt. Nam quemadmodum ſuprà expoſui, eatenus Chriſti corpori dentes infigi dicuntur, quatenus illi rei infiguntur, cum qua Chriſti corpus non minùs verè & intimè coniunctum eſt, quàm ſolet eſſe cum ſuis accidentibus ſubſtantia eius rei, quæ dentibus configitur & laceratur. Quod ſi non ita eſſet, ineptiſsimè profectò Chryſoſtomus ad myſterium commendandum diceret corpori Chriſti dentes infigi in Sacramento. Quantula namque res eſſet, nudo ſigno corporis Chriſti, à quo Chriſti corpus tantum, quantum cœlum à

GREGORIVS.

terra abſit, dentes infigi? Nimis profectò inſenſibilis es, ſi non percipis quàm letaliter hæc verba D. Chryſoſtomi vos vulnerent. Fruſtrà verò illa ſubiungis:

FORTVNATVS *fol.* 20.*b*

Nobiſcum igitur Chriſtus eſt Sacramentaliter; quia Sacramentum nobis commendauit: nobiſcum eſt κοινωνήσει*; quia verè vera ipſius caro à nobis editur, nobiſq́ vnitur: nobiſcum eſt ſua Deitate, qua cælum & terram implet. His modis qui à nobis diſceſſit, nobiſcum manſit. vt autem vero ſuo corpore, & corporaliter diſceſſerit ſimul & manſerit, id ſine contradictione dici non poteſt: cùm nulla planè deſit conditio contradictionis.*

GREGORIVS. Chriſtum diſceſsiſſe ex mũdo, & manere in Sacramento, quomodo contradictionem non implicet.

Atqui contradictio, affirmatio & negatio eſt eiuſdem de eodem ſecundum idem. Nos autem minimè dicimus, Chriſtum diſceſsiſſe ſeu non manſiſſe nobiſcum ſecundum illa loca, in quibus eſt nobiſcum in Sacramento; ſed ſecundum alia in quibus antea verſatus eſt viſibiliter, & quæ ſimpliciter reliquit tum cùm abiit in cœlum. Quòd ſi de illis ipſis locis quęras, in quibus nobiſcum eſt ratione Sacramenti: nequaquam dicimus abſolutè, illum ſecundum ea loca abeſſe à nobis, ſed tantùm non quidem eſſe ibi eum viſibiliter; eſſe autem inuiſibili & Sacramentali modo. Ita nulla eſt hîc contradictio. Sed neque eſt in eo, quod aſſerimus illum ſimul in pluribus locis eſſe, nempe in cœlo & in terra, vbicunque eſt Sacramentum, vt ſuo loco ſuperiùs defendi.

Cap. 2.

Quod autem ais, nobiſcum eſſe Chriſtum Sacramentaliter, quia Sacramentum nobis commendauit, præſtigiæ ſunt veſtræ. Quis enim ferret ita loquentem: Nobis adeſt præſens Imperator legaliter, hoc ipſo quòd nobis (abſens licet) leges ſuas commendauit? Vnionem autem illam noſtri cum Chriſto abſente, iam ſuprà docui, non eſſe huius Sacramenti propriam. Neque etiam ſatis eſt præſentiam Chriſti ſecundum Deitatem confiteri, ſed oportet etiam veram præſentiam illius ſecundum humanitatem in hoc Sacramento agnoſcere, vt probaui, quam vos minimè quidem retinetis, tametſi hoc inanibus verbis ſimulatis, ne veſtræ ſententiæ impietas, ſi nudè

& apertè

& apertè proponatur, clariſsimè ab omnibus conſpici poſsit. Poſtremò ad id etiam quod in argumento meo confirmabam, præſentiam realem Chriſti in hoc Sacramento coniunctam eſſe cum ſummo noſtro commodo ſpirituali. ſic reſpõdet vel potius ſic non reſpondet Fortunatus.

Verum, inquit, *commodum & ſolatium eſt, quod in Scripturis fundatum eſt; quod autem Scripturis aduerſatur, id non commodum, ſed incommodum, non ſolatio eſt, ſed ad deſperationem adigit: ac quantum, quæſo, illud eſt, quod mihi cum impio & ſcelerato quouis commune eſt? Spiritualis Chriſti manducatio, quæ facit, vt Chriſtus in me maneat, & ego in eo, verum ſolatium eſt & commodum, quippe ſine qua corporea illa, vobiſmet teſtibus, nihil planè prodeſt, ſed potius plurimum obeſt, vtpotè cum æterno exitio coniuncta.* FORTVNATVS fol. 20. b

Rurſus argumentum profers, Fortunate, quod euertit fundamentum Chriſtianæ religionis. Hæc eſt enim tua conſequentia: Præſentem habere Chriſtum in Sacramento, commune mihi cum quouis impio & ſcelerato eſt; ac exitium æternum id affert, niſi ſpiritualiter Chriſtus manducetur: Ergo non in ea præſentia, ſed in hac ſpirituali manducatione verum commodum & ſolatium eſt. Perſpice nunc impietatem iſtius argumenti, in hoc argumento perſimili. Habere Chriſtum redemptorem, & mediatorem, & pontificem, & hoſtiam in ſanguine ſuo, commune mihi cum quouis impio & ſcelerato eſt; ac exitium æternum affert, niſi quis per fidem legitimã eo beneficio rectè vtatur, vt patet ex Apoſtolo Paulo: Ergo non in Chriſto ipſo redemptore, & mediatore, & pontifice, & hoſtia, neque in Chriſti ſanguine, ſed ſolùm in legitima fide verum commodum & ſolatium eſt. GREGORIVS. Totam religionem Chriſtianam ruere, ſi fundamenta ſtent Caluinianæ doctrinæ. *Hebr.* 10.

Quin etiam ſi hæc veſtra forma argumenti valet, Deum quoque, & ſolem, & orbem ipſum afferre nobis aliquod commodum deberetis negare. Annõn enim habere Deum, commune quiddam eſt bonis cum impiis & ſceleratis? Nónne etiam Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos? Quid igitur, Fortunate? Ideóne *Matth.* 5.

dices,

dices, nec Deum, nec ſolem, nec pluuiam, nec reliquas creaturas eſſe nobis commodo atque ſolatio? Si hoc dicis, non modò non Chriſtianus, ſed atheus quoque, immò ſtultus es, qui ſolem etiam de mundo velis tollere. Si non dicis, ne dicas etiam, ideò præſentiam realem Chriſti in Sacramento parùm commodam nobis eſſe, quia communis ſit etiam ſceleratis: nihilominùs enim hoc ipſo nobis commodiſsima eſt, quòd ſaluberrima eſſe ipſa poteſt iis omnibus, qui ea rectè vtuntur, ſicut & mors, & ſanguis Chriſti, quamuis ſit fuſus pro omnibus, tam impiis, quàm bonis. Quod autem aſſertionem huius præſentiæ, atq; adeò commoditatem illius, teſtimonio Scripturæ niti negas, facis hoc ex perfidia Caluiniſtica. Nulla enim aſſertio fidei planiori Scripturæ teſtimonio confirmata
Lib. 1. eſt, vt ſuperiùs abundè probatum eſt.

Argumentum VII. *Lib.* 1. *c.* 5. VII. Poſtremum argumentum pro Chriſti præſentia in Sacramento, ex luculẽtis Patrum teſtimoniis collegeram: quod quia ſuprà, & quidem aliquantò etiam vberius expoſitum habet Lector, non exiſtimaui hoc loco repetendum eſſe. Accedit quòd euidentius id argumentum eſt, quàm vt eludi poſsit vllis Caluiniſticis cauillationibus. Quò fit, vt neque aliquid ad rem hìc reſponderit Fortunatus.

Ac primò quidem obſcurare nititur illa teſtimonia, quibus non tantùm ſignum corporis Chriſti, ſed ipſum corpus Chriſti in Sacramento eſſe, æquè clarè aſſeritur, ac nos iam id dicimus cum diſputamus contra Caluiniſtas ipſos. Quo ex genere teſtimoniorum alterum locum hìc recitaueram ex D. Ioanne Damaſceno, alterum ex Theophylacto, qui ex ſententia quoque aliorum Orthodoxorum Patrum, id clariſsi-
Lib. 4. *c.* 14. mè affirmant: *Nec verò*, inquit Damaſcenus, *panis & vinum corporis Chriſti figura ſunt (abſit enim hoc) verùm ipſummet Domini corpus diuinitate affectum. Quippè cùm ipſemet Dominus dixerit: Hoc eſt, non corporis ſignum, ſed corpus; nec ſanguinis ſignum, ſed ſanguis.* Vt autem hanc fidem myſterij Damaſcenus perſuaderet, ſic etiam paulò ſuperiùs dixerat: *Si ipſemet Deus verbum ex immaculatis ſanctæ ac ſemper Virginis ſanguinibus carnem ſibiipſi ſine ſemine condidit: quid tandem afferri poteſt, quin ex pane corpus ſuum, & vino, & aqua ſanguinem*

ſuum efficere queat? Dixit antiquitus, producat terra herbam virentem; atque ea etiam num orto imbre fœtus ſuos producit diuino præcepto impulſa ac roborata. Dixit Deus: Hoc eſt corpus meum, & : Hic ſanguis meus, & : Hoc facite in meam commemorationem. Atque omnipotenti DEI *præcepto, donec ipſe veniat, hoc efficitur (his enim verbis, donec veniat, vſus eſt) ac pluuia huic nouæ ſegeti per conſecrationem exiſtit ſancti Spiritus vis inumbrans. Quemadmodum enim, quidquid Deus fecit, id ſancti Spiritus opera fecit: eodem modo nunc quoque Spiritus operatio ea, quæ naturam ſuperant, efficit, quæque niſi ſola fide capi atque intelligi nequeunt. Quomodo mihi fiet iſtud? aiebat ſancta Virgo. Reſpondet Gabriel: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Tu quoque nunc quæris, quomodo panis fiat corpus Chriſti, & vinum aquæ coniunctum ſanguis Chriſti fiat? Tibi item reſpondeo: Spiritus ſanctus ſuperuenit, eaque efficit, quæ orationis facultatem, ac mentis intelligentiam excedunt. Panis porrò & vinum ob eam cauſſam adhibentur, quia* DEO *nota eſt humana imbecillitas: quippe quæ vt plurimùm ea quæ vſu & conſuetudine minimè trita ſunt auerſetur.*

Tum Theophylactus explicans illud apud Marcum: *Hoc eſt corpus meum: Hoc,* inquit, *quod ſumitis. Non enim tantùm figura & exemplar eſt corporis Dominici panis, ſed in illum conuertitur corpus Chriſti. Dominus enim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea eſt. Non dixit, figura eſt carnis meæ, ſed caro mea eſt. Et iterum: Niſi ederitis carnem Filij hominis. Et quomodo, inquis, caro non videtur? Noſtram ob infirmitatem iſtud fit. Quia enim panis & vinum ex his ſunt, quibus aſſueuimus, ea non abhorremus: Sanguinem verò propoſitum & carnem videntes non ferremus, ſed abhorreremus. Idcirco miſericors Deus noſtræ infirmitati condeſcendens* SPECIEM *quidem panis & vini ſeruat, in virtutem autem carnis & ſanguinis tranſelementat.* *In ca.14. Marc.*

Ac rurſus in Matthæum: *Porrò,* inquis, *dicens: Hoc eſt corpus meum, oſtendit quòd ipſum corpus Domini eſt panis qui ſanctificatur in altari, & non reſpondens figura. Non enim dixit: Hoc eſt figura, ſed: Hoc eſt corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamſi nobis* VIDEATVR *panis. Quoniam infirmi ſumus & abhorremus crudas carnes comedere, maximè hominis carnem. Et ideò* PANIS QVIDEM VIDETVR, SED CARO EST. *In c.26. Matth.*

Volui horum auctorum duorum teſtimonia paulò fuſiùs referre, vt eò magis pertinaciam Fortunati Lector miretur, quòd huiuſmodi etiam teſtimonia clariſsima ſuis tenebris Caluiniſticis obſcurare conatur.

Fol. 21. a Primò dicit auctores iſtos *eſſe recentiores*. Sed nónne Caluiniſtæ longè recentiſsimi ſunt? Floruit enim Damaſcenus ante octingentos annos, & Theophylactus ante ſeptingentos. Caluini autem & Caluiniſtarum nomen vix ab annis circiter quadraginta innotuit. Nec ſanè Damaſcenus & Theophylactus eam doctrinam de Chriſti præſentia in Euchariſtia primi excogitarunt, ſed ab antiquioribus Patribus acceperunt, quandoquidem propter illam apud nullos vnquam Orthodoxos malè audierunt, ſicut nunc Caluiniſtæ propter nouatam doctrinam antiquam de Euchariſtia, apud omnes alios præter ipſos in orbe vniuerſo peſsimè audiunt, immò hæretici palàm proclamati ſunt. Deinde inquit iſte de Damaſceno & Theophylacto:

FORTVNATVS *fol. 21. a* *Lubens do, eos, ad rem ipſam quod attinet, nihil antiquorum Patrum doctrinæ aduerſarium de hoc Sacramento tradidiſſe. Quid in illorum ſcriptis inueniſti?*

GREGORIVS. Nempe, Fortunate, clariſsima teſtimonia pro Chriſti præſentia in Euchariſtia, quæ iam ipſorum verbis recitaui. Sed ais de Damaſceno:

FORTVNATVS *fol. 21. a* *Tuum verò, Gregori, etiam erat oſtendere, vbi diceret, Chriſtum corpus ſuum & ſanguinem ſub pane & vino, ſiue ſub ſpeciebus demonſtrauiſſe: deinde Patres omnes à figuræ nomine abhorruiſſe. Conſtat enim, qui & quot figuræ, ſigni, typi, antitypi nomine vſi ſint.*

GREGORIVS. Potuítne Damaſcenus clarius dicere, Chriſtum ſub ſpecie panis & vini ſuum corpus & ſanguinem demonſtrauiſſe, quàm cùm toties repetit (vt audiuimus) Chriſtum non dixiſſe; Hoc eſt figura, ſed; Hoc eſt corpus meum; &; Hic eſt, non figura, ſed ſanguis meus? At, inquis, alij Patres vocant ſignum & figuram. Omninò, Fortunate, res ipſa externa & viſibilis Euchariſtiæ de ſententia Patrum eſt ſignum & figura corporis

corporis & ſanguinis Chriſti,ſed non ſignum nudùm aut nuda figura, quæ ſcilicet non in ſe contineat rem ipſam ſignificatam,de qua verè & propriè dictum ſit: Hoc eſt corpus meum,&:Hic eſt ſanguis meus. Ita minimè aliis Patribus repugnat Damaſcenus. Nam is non omninò negare vult ipſam Euchariſtiam eſſe ſignum corporis Chriſti, ſed negat quidem eſſe nudum ſignum,id eſt,ab ipſa re ſignificata vacuum. Adde quòd nonnunquam Patres panem & vinum vocant figuram corporis & ſanguinis Chriſti, non poſt conſecrationem, ſed ante,vt Damaſcenus ad finem illius capitis notat de D. Baſilio in eius Liturgia. *Lib.4.cap.14.*

Deinde Fortunatus eludere multis verbis & ambagibus ſententiam Damaſceni conatur, quorũ vis & ſumma hæc eſt; Damaſcenum cùm dicit, panem & vinum non eſſe ſignum corporis Chriſti,ſed ipſum corpus,nõ ideò hoc dicere, quòd panis ſubſtantiam abolitam, eumq; nullo modo figuram eſſe cenſeat,ſed quòd non meram talemque figuram eſſe cenſeat, quæ cum veritate non ſit coniuncta: ac proinde tantummodò velle dicere, quòd non panis nudus in hoc Sacramẽto nobis diſpenſetur,ſed ipſum Chriſti corpus:licet abſens in cœlo, vt iſti intelligunt: remanere autem nihilominus ibi ſubſtantiam ipſam panis ex ſententia Damaſceni. *Fol. 21. 22.23.*

Quod iſte probat his rationibus. I. Quia dicit Damaſcenus, nos, *ſicut ex duplici natura conſtamus,ita etiam duplici cibo paſci in hoc Sacramento,ſcilicet ipſo Domino* IESV CHRISTO,*qui eſt verus panis de cœlo deſcẽdens,& alit ſpiritum;& pane ipſo Euchariſtiæ ſanctificato,qui nutrit etiam corpus; quemadmodum in Baptiſmo ex duplici re naſcimur,ſcilicet,ex Spiritu ſancto,quo velut irrigatur animus,vt loquitur Chryſoſtomus; & ex aqua,quæ corpus abluit.* II. Quia hoc ideò factum eſſe dicit Damaſcenus, *vt per vſitata*, inquit, *naturæq́, conſentanea,ad ea,quæ ſupra naturam ſunt, aſſurgamus*;id eſt, vt diſcamus, ſicut conſueto more panis & vinum corporis famem & ſitim reſtinguunt,ita corpus & ſanguinem Chriſti animę ſitim & famem reſtinguere:& vt ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas doceatur:& vt creatura illa nota & ſolenni,cuius vim & effectum naturalem ſenſimus, anima ſpiritualiter ſaginetur, vt *Hom. 45. in Ioan.*

Lib. 4. c. 3. ait D. Ambroſius: Manet ergo ibi vſitata ſubſtantia panis. 3. In Baptiſmo ſecundum Damaſcenum non eſt neceſſaria conuerſio ſubſtantiæ aquæ: Ergo neque in hoc Sacramento conuertitur ſubſtantia panis. 4. Quia ſecundum Damaſcenum *cum pane* DEITAS *coniungitur*: Ergo incolumis & ſalua panis ſubſtantia eſt, cùm coniungi nequeant niſi quæ actu ſunt. 5. Quia, *quemadmodum*, inquit, *ſimplex lignum non carbo eſt, ſed lignum igni vnitum; ita quoque panis communionis non ſimplex panis eſt, ſed vnitus Deitati*: Manet igitur ibi panis. 6. Quia dicit, *nos omnes vnum panem participare:* quòd cùm dicit, panem incolumem manere ſcribit. 7. Quia poſtea panem *ἀντίτυπον* corporis eſſe concedit: Ergo ibi manet panis. 8. Quia contra eos dixit, panem non eſſe figuram corporis, ſed corpus, qui nihil niſi figuram & virtutem quandam carnis, vt ex Paſchaſio liquet, in hoc tremendo myſterio diſpenſari docebant. 9. Quia ad id probandum verba illa Saluatoris arceſsit: *Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, &c.* quæ non niſi de ſpirituali manducatione loquuntur. 10. Denique quia non dicit, in, vel ſub pane, aut ſpecie panis, corpus Chriſti eſſe, ſed panem ipſum (verum ſcilicet panem, cuius ſubſtantia vnà cum effectu ſuo naturali permaneat, & non euaneſcat) verum Chriſti corpus eſſe.

Vindicatur Damaſceni locus à Fortunati corruptela.

Reſpondeo. Quantam vim iſte inferat clariſsimæ ſententiæ Damaſceni, facilè Lector intelliget, ſi rurſus verba Damaſceni à me recitata ſecum reputet, & conferat cum iſtius tum interpretatione commentitia, tum argumentis. Sic enim ego contra iſtam Caluiniſticam interpretationem, vel potius deprauationem ex verbis D. Damaſceni euidentiſsimè argumentor: Si illud quod Chriſtus pronominibus illis; *Hoc*, &, *Hic*, in manibus ſuis præſens demonſtrauit, non eſt tantùm figura corporis & ſanguinis Chriſti, ſed verè & propriè ipſum corpus & ſanguis Chriſti: manifeſtum eſt, non eſſe id ſubſtantiam panis & vini, ſed ſolùm ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti. At ex Damaſceni ſententia, quod Chriſtus illis pronominibus demonſtrauit, non eſt tantùm figura, ſed verè &

propriè

propriè ipſum corpus & ſanguis. Igitur ex Damaſceni ſententia, manifeſtum eſt, id non eſſe ſubſtantiam panis & vini, ſed ſolùm ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti. Maior propoſitio patet. Nam ipſi quoque Caluiniſtæ paſsim fatentur, ſubſtantiam panis non poſſe eſſe verè & propriè corpus Chriſti, cùm hæc duo ſint diſparata: atque ideò dicũt, id quod Chriſtus demonſtrauit, metonymicè tantùm eſſe corpus & ſanguinem Chriſti, id eſt, non eſſe verè ac propriè ipſum corpus & ſanguinem, ſed ſignum duntaxat corporis & ſanguinis, atque eatenus corpus & ſanguinẽ nominari. Minor quoque propoſitio patet euidentiſsimè ex verbis Damaſceni: Affirmat enim id quod Chriſtus demonſtrauit, non eſſe tantùm ſignum corporis, ſed verè ipſum corpus: in quo è diametro contradicit Caluiniſtis aſſerentibus ideò ſolùm appellari corpus, quia eſt ſignum corporis, quod in cœlo abſens nobis diſpenſetur. Porrò conſequentia mei argumenti ex ſententia Damaſceni exſtructi, etiam eſt euidens. Quare ſequitur euidenter, iſtius interpretationem non eſſe interpretationem, ſed manifeſtam deprauationem ſententiæ diui Damaſceni. Quo conſtituto, facilè diluuntur omnia iſtius argumenta.

Ad 1. reſpondeo. Quamuis in Euchariſtia non ſit ſubſtantia panis, tamen duplex eſt in ea cibus, iuxta illam Damaſceni ſententiam. Alter eſt ipſummet Chriſti corpus. Alter continetur ipſis ſpeciebus, ſiue accidentibus panis. Nam cùm in his etiam ſit virtus nutriendi, verè cibus dici poſſunt. Neq; hoc Fortunatus ſatis refutat, cùm ſolùm hîc dicit: *Merum figmentum hoc eſſe, & ex Scripturis non haberi.* Primùm enim, qualis eſt modus argumentandi, inficiari tantummodò? Hoc quidem nobis, qui pro Eccleſia Catholica reſpondemus, quandoq; ſufficere poſſet: iſtis verò minimè, quippe cùm ſint in cauſſa fidei accuſatores improbi Eccleſiæ, & idcircò ſemper eis onus incumbat probandi. Deinde eam doctrinã partim habemus ex Scriptura, partim ex euidenti experientia. Nam ex Scriptura habemus non eſſe in Euchariſtia ſubſtantiam panis, vt ſuo loco ſuperiùs demonſtrauimus; & experientia

Fol. 12. b *Lib. 1. cap. 1.*

rientia oſtendit, nihilominus refici atque nutriri corpus ſpeciebus Euchariſtiæ. Vnde perſpicuum eſt in Euchariſtia eſſe quoq; cibum externum ſine ſubſtantia panis, hoc eſt, eſſe ibi rem in qua vis inſit reficiendi corpus.

Ad 2. iam patet reſponſio ex reſponſione ad 1. Nam hîc etiam vſurpatur nihilominus conſuetus cibus, quod attinet ad vim nutriendi, quæ propriè ſpectatur in cibo. Hîc etiam eſt effectus cibi, nimirum corporis refectio. Quæ duo ſatis ſunt, vt ea re confirmetur in nobis fides de refectione animæ per ipſum corpus Chriſti, iuxta ſententiam Damaſceni & aliorum Patrum.

Ad 3. reſpondeo. Nihil valet conſequentia. Nam de conuerſione aquæ in Baptiſmo nihil habemus ex Scriptura: benè autem de conuerſione panis in Euchariſtia; vt ipſemet Damaſcenus verbis, quæ ſuprà recitaui, luculenter aſſerit ex illo ſermone Chriſti: *Hoc eſt corpus meum.* Quod ſi locum proferre poſsit Fortunatus, in quo Chriſtus de aqua Baptiſmi dixerit; Hoc eſt corpus meum, vel ſanguis meus, ſine mora concedemus illi etiam tranſubſtantiationem aquæ.

Ad 4. reſpondeo. Nego conſequentiam. Nam dupliciter intelligere poſſumus vniri diuinitatem cum pane. Vno modo ſecundum agendi virtutē: quatenus videlicet illum in corpus Chriſti mirabiliter cōuertit: ſicut dicimus ignē, verbi gratia, vniri cum ligno, vt illud in ignem tranſmutet. Altero modo Sacramentaliter, quatenus videlicet coniuncta eſt hypoſtaticè corpori Chriſti, quod pani Euchariſtico ſubeſt, ex quo fit, vt Euchariſtia ſit cibus viuificus. Iam ſententia Damaſceni cùm dicit, diuinitatem vniri pani, de vtroque modo vnionis verè accipi poteſt. Sed tamen neutro modo ſequitur, remanere in Euchariſtiæ ſubſtantiam panis. Nam iuxta priorem modum non eſt opus, vt etiam in termino operationis res actu maneat, ſed ſatis eſt, vt prius actu fuerit: Lignum enim, cui ſecundum operationem vnitur ignis, non manet actu lignum in termino operationis ignis, ſed conuertitur in ignem. Iuxta poſteriorem autem vnionis modum, actu quidem manet panis Euchariſticus: ſed is non idcircò à Dama-

ſceno

ſceno vocatur panis, quia ſubſtantiam etiam ſuam retineat, ſed quia panis videtur, & vt panis reficit, & ex pane conficitur; ſicut ſuprà docuimus ex vſitata phraſi Scripturæ & ſanctorum Patrum. Porrò ad hanc ſententiam Damaſceni reſpondit etiam in ſua ſumma D. Thomas iuxta priorem vnionis modum, cuius reſponſionem cauillatus eſt Fortunatus, qui tamen ab eo argumentum ipſum accepit. Primò autem contra eam reſponſionem obiicit, quod Damaſcenus de poſteriori modo vnionis loquitur. Sed hoc non negat D. Thomas: quamuis reſpōdet etiam iuxta modum priorem, de quo poteſt item intelligi Damaſcenus. Deinde quærit: *Quando coniungitur Diuinitas cum pane illo modo priori, ſcilicet ſecundum virtutem?* Reſpondeo. Illo tempore, quo durat prolatio verborum conſecrationis, per quæ tanquam per inſtrumentum efficit Diuinitas conuerſionem panis, quæ ſequitur in vltimo termino prolationis eiuſmodi verborum. Poſtremò ait iſte ex inſcitia: *Si vi adiunctæ Deitatis panis tranſubſtantiatur, vbi verbum operatorium? Vi enim verborum virtus tantùm iſta diuina cum pane coniungetur.* Reſpōdeo. Non hæc eſt verborum vis, vt Deitatem cum pane ad operandam conuerſionem coniungant, ſed vt per illa, tanquam per inſtrumenta quædam, mirabiliter Deitas conuerſionem panis in corpus Chriſti efficiat. Atque ita ſcire deinceps poteris, Fortunate, quomodo non ſolùm Diuinitas ſit operatoria conuerſionis, tanquam cauſſa principalis, ſed etiam Verbum, vt inſtrumentum quo Deitas ad eum effectum mirabiliter vtitur.

3. p. q. 75. art. 2.

Fol. 22. b

Ad 5. reſpondeo. Ex illa ſimilitudine carbonis, contrà potiùs euidenter ſequitur, non eſſe ſubſtantiam panis in pane Euchariſtico. Nam neque eſt verè ſubſtantia ligni in carbone ignito, licet lignum ignitum vocetur, propter æquales vel eaſdem dimenſiones, quæ remanent in carbone. Ita in propoſito, panis Euchariſticus panis dicitur, quia retinet eadem accidentia & dimenſiones panis, non quia ſecundum ſubſtantiam panis ſit. Quam rem ipſe Damaſcenus exponit,

cùm ibi aſsignat diſcrimen, quod eſt inter vnionem panis cũ corpore Chriſti Deificato, & vnionem Deitatis cum ipſo corpore Chriſti: Nempe quòd corpus & Deitas, quæ vniuntur, *non vna natura ſunt, ſed duæ, vna quidem corporis, altera autem diuinitatis. Panis autem & corpus Chriſti vna natura ſunt*, nempe natura ipſa vnica corporis Chriſti; ſicut antea quoq; affirmauerat, hunc panem (ſecundum naturam videlicet & ſubſtantiam ſuam) *eſſe ipſum corpus Chriſti, & non figuram eius.* Quare non reſtat etiam in pane Euchariſtico ſubſtantialis natura panis. Quod paulò etiam ſuperiùs euidentiſsimè his verbis Damaſcenus teſtatus erat: *Quin,* inquit, *neq; hoc alienum fuerit dicere, quod quemadmodum naturaliter panis per cibum, & vinum, & aqua per potum, in comedentis ac bibentis corpus & ſanguinem immutantur, corpusq;* ALTERVM *fiunt, atq; à priori ipſius corpore* DIVERSVM: *ſic propoſitionis panis, ac vinum & aqua per ſancti Spiritus inuocationem, & aduentum mirabili modo in Chriſti corpus & ſanguinem vertuntur, nec ſunt* DVO, *ſed vnum & idem.* Nónne igitur ſumma impudentia Fortunati eſt, quòd perſuadere nobis velit, ſubſtantiam ipſam panis remanere in pane Euchariſtico ex ſententia Damaſceni?

Ad 6. reſpondeo. Ex dictis manifeſtè conſtare, panem illum, quem omnes participamus ſententiâ Damaſceni, atque adeò etiam Apoſtoli, non eſſe talem panem, qui ſecundum ſubſtantiam ſit panis, ſed qui ſubſtantia ſit ipſum corpus Chriſti: atque idcircò ſolum panem vocari, quia panis videtur, & vt panis reficit, & ex pane conficitur, vt ſæpe diximus.

Ad 7. reſpondeo. Panem ſecundum accidentia, ac præcipuè ſecundum vim nutriendi, eſſe figuram ſiue ἀντίτυπον corporis Chriſti, quo ſpiritualiter paſcimur. Adde quod ipſemet Damaſcenus explicat, quomodo panem & vinum conſecratum nominet figuras Chriſti, quatenus eo in futura beatitudine (hoc enim ibi quidem intelligit Damaſcenus) fruemur: *Figuræ,* inquit, *rerum futurarum idcircò dicuntur, non quòd non verè* (audi Fortunate) *corpus & ſanguis Chriſti ſint, ſed quòd nunc quidem diuinitatis Chriſti per ea participes efficiamur: tunc autem intellectuali modo, & per ſolum aſpectum.*

Ad 8. reſpondeo. Veriſsimum eſt, contra eos Damaſcenum

num diſputare, qui nihil niſi figuram corporis Chriſti, & eius virtutem ſiue energiam in ipſo quidem myſterio diſpenſari cenſebant. Hos autem vt confutaret, luculenter aſſeruit (vt vidimus) hunc panem Euchariſtiæ non eſſe aliud ſecundum ſubſtantialem naturam, quàm ipſum corpus Chriſti, quod proinde in ipſo Sacramento realiter exiſtens diſpenſatur. Quid autem vos Caluiniſtæ? Nónne prorſus idem in re ſentitis, quod illi, aduerſus quos iſta diſputat Damaſcenus? Nam neque vos conceditis, in hoc Sacramento diſpenſari corpus Chriſti, quod quidem in hoc Sacramento realiter exiſtat. Quod verò dicitis, ipſum nihilominus corpus Chriſti abſens in cœlo, nobis in vſu iſtius Sacramenti ſpiritualiter vniri; hoc quidem neque illi, quos Damaſcenus refutat, neque vlli vnquam, qui Chriſtiani videri vellent, negarunt. Omnes enim, qui Scripturas vnquam receperunt, profeſsi ſunt, vſum iſtius Sacramenti ad animi ſalutem conferre, quæ nobis minimè contingere poteſt, niſi cum Chriſto ſpiritualiter vniamur. Et tamen vlterius ex doctrina Orthodoxa confirmat Damaſcenus in ipſo quoque Sacramento nobis porrigi corpus Chriſti, ita vt panis, qui nobis hîc datur, aliud nihil ſecundum ſubſtantiam ſit, quàm corpus ipſum Chriſti: quod vos æquè pertinaciter negatis, ac veſtri maiores hæretici, quos refellit Damaſcenus.

Ad 9. reſpondeo. Verba illa Chriſti ad Sacramentalem quoq; manducationem pertinere, vt ex ſententia Patrum ſuprà confirmauimus. *Lib. 1. cap. 4.*

Ad 10. dico, ſatis multa verba Damaſceni nos retuliſſe, quibus luculenter ille aſſeruit, panem Euchariſticum eſſe ſecundum ſubſtantiam nihil aliud, quàm corpus Chriſti; quod ipſum eſt corpus Chriſti ſub ſpecie panis eſſe. Quare manet ex Damaſceni ſententia, quam Fortunatus faſſus eſt, non diſcrepare à ſententia aliorum Orthodoxorum Patrum, corpus Chriſti realiter eſſe in Sacramento, neq; ibi manere ſubſtantiam panis. *Fol. 21. a*

Id autem ipſum affirmat æquè luculentis verbis Theophylactus, vt ſuprà vidimus: cuius etiam ſententiã non repugnare *Loco citato.*

f ſenten-

Fol. 23. b ſententiæ aliorum Patrum concedit Fortunatus. Sed inquit, neq; præſentiam corporalẽ Chriſti in Sacramento, neq; tranſubſtantiationem panis in illud, à Theophylacto aſſeri. Relegat, obſecro, Lector, quę paulò ſuperiùs recitaui ex Theophylacto, & ſatis mirari non poterit impudentiã Fortunati, quòd id neget de Theophylacto. Annón enim illa verba Theophylacti (inter cetera) luce meridiana clariora ſunt? *Speciem quidem panis & vini ſeruat: in virtutem tamen carnis et ſanguinis tranſelementat.* Et rurſus: *Panis quidem videtur, ſed caro eſt.*

In cap. 14. Marci. *In cap. 26. Matth.*

Fol. 23. b *In cap. 26. Matth.* At obiicit iſte primùm ex Theophylacto, quòd *panem ſanctificatum* dicit *eſſe corpus Domini:* Manet igitur panis. Nego conſequentiam. Contrarium enim euidẽter ſequitur. Si enim hic panis eſt ipſum corpus Domini, & non tantùm figura corporis Domini, vt Theophylactus teſtatur: Igitur ſecundum ſubſtantiam ſuam quidem non eſt panis: panis enim non eſt corpus Chriſti. Panem igitur Theophylactus vocat, ſicut Damaſcenus & alij Patres, nempe, quia panis videtur, & vt panis reficit, & ex pane confectus eſt.

FORTVNATVS *fol. 23. b* *In cap. 6. Ioan.* Deinde obiicit iſte illa etiam verba Theophylacti: *Quis,* inquit, *ſi carnalis ſit, poteſt accipere ſpiritualẽ cibum, & panem qui è cœlo deſcendit, et carnem qua comeditur?*] Et mox ibidem: *Nos verò, inquit, qui ſpiritualiter intelligimus, nequaquã σαρκοφάγοι ſumus: ſed magis ſanctificamur per hanc alimoniam.*] *Ac rurſus ibidem: Animalis, inquit, homo, hoc eſt, qui cogitationes humanas & animales ſiue naturales ſequitur, non percipit, quæ ſuper naturam & ſpiritualia ſunt, quamobrem etiã ſpiritualem cibum carnis Domini non intelligit; quam qui non accipiunt, extorres erũt à vita æterna; & qui non receperunt* IESVM, *qui eſt vita æterna; non enim nudi hominis caro eſt, quæ comeditur, ſed Dei & deificare potens, vtpotè coniuncta Deitati.*] *Quocirca ſubiicit: Quicunq; carnis iſtius participes fiũt, eos membra Chriſti fieri, & ad æternam vitam paſci.*]

GREGORIVS. Reſpondeo, nihil aliud his ſentẽtiis vult Theophylactus, quàm quod ſpiritualiter quidem non manducatur corpus ipſum

ipſum Chriſti, niſi à ſpirituali: itemq; minimè corpus Chriſti ſic manducari, quomodo carnes aliȩ ad nutrimentum corporis manducantur, quæ ſcilicet lacerantur in propria ſpecie, & deſinunt eſſe, & tranſeunt in comedentis ſubſtantiam. Nihilominus tamen verè ipſum corpus Chriſti ſumitur ſub aliena ſpecie in Sacramento, vt, ſi ſuſcipiens dignus ſit, paſcatur eius animus à Chriſto ſpiritualiter, ſine vlla Chriſti corporis corruptione, aut conuerſione in alienam ſpeciem. Hoc ſentire Theophylactum euidentiſsimum eſt ex eius verbis, quæ recitaui: cuius & Damaſceni ſententia cùm (Fortunato etiam cōcedente) ſit ſententia omnium Orthodoxorum Patrum; vel ex hoc ipſo ſequitur, nos contra Caluiniſticum errorem patronos habere omnes Patres, id quod aliis multis argumentis ſuprà planum feci. *Fol. 21. a* *Lib. 1. cap. 5.*

Porrò pleraq; argumenta eiuſmodi conſtructa ex Patrum teſtimoniis, propoſuerā etiam in priori mea diſputatione, vt oſtenderem, ab illis aſſeri realem illam Chriſti præſentiam in Sacramento, quam Caluiniſtæ negant. Sed nullum argumentum ex illis fideliter retulit Fortunatus, tantùm attingit quȩdam, quæ breuiter percurremus. Obiicit quòd diuus Auguſtinus figuratam loquutionem eſſe affirmat, cùm dicitur manducari caro Filij hominis. Sed hunc Auguſtini locum nihil planè patrocinari Caluiniſtico errori, ſuperiùs conuicimus. *Pag. 77.* *Fol. 24. b* *Lib. 3. de doctr. Chriſt. c. 13.* *Lib. 1. cap. 10.*

Deinde dicit, Auguſtinum cùm ait, Chriſtum *ſe portaſſe in manibus ſuis*, tantummodò velle, quòd portauerit panem ſanctum, qui non niſi metonymicè dicatur corpus Chriſti, quatenus eſt illius ſignum, vt iſti interpretantur. At callidè diſſimulat Fortunatus quemadmodum ego hanc iſtorum interpretationem confutauerim. Auguſtinus enim, rem valdè ſingularem eſſe cenſet, quòd Chriſtus portauerit ſe manibus ſuis; vt patet euidenter ex eius verbis, quæ ſuprà recitaui. Suum igitur corpus reuera portauit, & non ſolùm ſui corporis ſignum. Quantulum enim eſt, ſi quis tantum ſui ſignum, aut imaginem ſuis in manibus portet? Nónne hoc ſæpe fit? Neque iuuat Caluiniſtas, quod Auguſtinus ait, Chri- *Fol. 24. b* *In Pſalm. 33.* *Pag. 79.* *Lib. 1. cap. 5.*

ſtum ſe ſuis manibus *quodammodo* portaſſe. Nam primùm, abſolutè quoque dicit, *ſe portaſſe*. Deinde quodammodo illum ſe portaſſe dicit, quia non ſe portauit in propria ſpecie, ſed in aliena, nempe, vt in Sacramento continebatur, ſed reipſa tamen.

Fol. 14. a *Homil. 45. in Ioan.* Præterea dicit, Chryſoſtomum, cùm ait, *carni Chriſti dentes infigi*, Sacramentaliter loqui, hoc eſt ita, vt ſit ſenſus, ſolùm ſigno Chriſti, à quo tantum abſit Chriſtus, quantum cœlum à terra, dentes infigi. At hoc nõ oportebat tantoperè à Chryſoſtomo nobis commendari, ſi nullum aliud in ea re eſt myſterium. Aut nihil igitur dicit Chryſoſtomus, aut certè eiuſmodi loquutione myſteriũ illud admirabile ſignificat, quod Orthodoxi confitentur, nempe ſic intimè Chriſtum coniunctum eſſe ipſis accidentibus panis, quibus dentes infiguntur, vt ſolet eſſe coniuncta ſuis accidentibus ea ſubſtantia, quæ dentibus laceratur; quemadmodum ſuprà expoſuimus. Atque hoc demùm modo verè loquutus eſt Sacramentaliter
Fol. 14. b D. Chryſoſtomus. Falſiſsimum autem eſt, quod ait Fortunatus, hunc Ioannem Chryſoſtomum ſcripſiſſe, manere poſt conſecrationem naturam panis. Hoc enim non ſcripſit, niſi quidam alius Ioannes Cõſtãtinopolitanus, vt ſuprà notaui, ſuo loco, vbi & eam ſententiam Ioannis Conſtantinopolitani & nonnullas ſimiles quorundam aliorum, quos hîc comme-
Lib. 2. cap. 7. morat Fortunatus, interpretatus ſum.

Fol. 25. a Item dicit, Patres cùm aiunt, Chriſtum in cœna ſuum ipſius corpus & ſanguinem in Sacramento ediſſe & bibiſſe, aliud non velle, quàm quod ſignum ac Sacramentum ſui corporis & ſanguinis acceperit. At eſſe hanc interpretationem alieniſsimam à mente Patrum manifeſtè patet ex fine, ob quem Patres dicunt id Chriſtum feciſſe; *Ne turbarentur diſcipuli*
Homil. 83. in Matth. (inquit Chryſoſtomus) *ipſe primus ſuum ſanguinem bibit.* Certè, ſi Chriſtus volebat ſignum tantummodò ſui corporis & ſanguinis à diſcipulis ſumi, timendum non erat, ne diſcipuli ſumendo turbarentur, ſi Chriſtus primus non ſumpſiſſet. An enim res ardua eſt, ſignum corporis & ſanguinis accipere?

Præ-

Præterea inquit, Sacramentaliter Patres loqui, cùm Chri- *Fol.25.a*
ſtum ſemetipſum in hoc Sacramento ſacrificauiſſe incruentè
& obtuliſſe ſuo Patri, ſcribunt; quia panem ſanctum primiti-
as creaturæ Dei obtulit, vt explicat Irenæus. At nos modum *Lib.4.c.34.*
illum Sacramentalem, quo Patres aſſerunt, Chriſtum ſe Patri
obtuliſſe, talem eſſe probamus, vt reuera Chriſtus ſe in ipſo
Sacramento exiſtentem obtulerit. Alioqui ineptè dicerent
Patres, eum ſe in Sacramento ſacrificaſſe, cùm oporteat victi-
mam & ſacrificium eſſe rem aliquam præſentem, quæ offera-
tur. Sic etiam ſanctus ille panis, quem tanquam primitias ob-
tulit, iuxta Irenæum, aliud ſecundum ſubſtantiam quidem ſu-
am non eſt, quàm ipſum Chriſti corpus, vt ſubeſt accidenti- *Lib.1.& 2.*
bus panis, vt ſuprà ex Patrum ſententia demonſtratum eſt.
Alioqui, ſi in eo pane Chriſtus nō eſt, abſurdè diceretur, Chri-
ſtus in eo pane ſacrificari; nam ſacrificium debet eſſe res ali-
qua præſens. Itaque veriſsimè diuus Ambroſius: *Ipſe Chriſtus,* *In Pſalm.38.*
inquit, *offertur in terris, quando eius corpus offertur.*

Poſtremò negat, vllos Patres dicere, quòd Euchariſtia, *Fol.25.a*
quatenus Chriſtum continet, ſeu (quod idem eſt) Chriſtus
vt exiſtens in Euchariſtia, adorari debeat. At ego quatuor
illuſtres Patres antiquos citaui, qui id aſſerunt, nempe Augu-
ſtinum, Ambroſium, Chryſoſtomum, Cyrillum Hieroſoly-
mitanum, quorum teſtimonia vnà cum aliis ſuprà recitaui- *Lib.1.c.6.*
mus. Quin etiam ipſemet Fortunatus teſtimonium Theodo- *Fol.25.b*
reti ad eandem rem imprudens commemorauit. Diſertè e-
nim is affirmat, ipſa ſymbola ſeu ſigna myſtica adorari: *In-
telliguntur ſigna*, inquit, *ea eſſe, quæ facta ſunt, & creduntur, & ado-
rantur, vt quæ ea ſunt quæ creduntur, nimirum caro Chriſti & ſanguis.*
Ex quo etiam apparet, rectè nos ſuprà expoſuiſſe ſententiam *Lib.2.c.7.*
Theodoreti, qui ibidem dicere alioqui videtur, panem Eu-
chariſticum manere ſubſtantiâ ſua panem.

Sed inquit Fortunatus: *Adorauit vetus Eccleſia Chri-* FORTVNATVS
ſtum in myſteriis & Sacramentis, ſed non ad ædiculas illas, vt *fol.25.b*
*vos facitis, fulgentes; & adorauit non arcanum aliquod & hæ-
reticum ſub ſpeciebus corpus, ſed externis & ſub ſenſum caden-*

 tibus

tibus ſymbolis menteſ fidelium excitabantur ad crucifixam carnem Verbi, & in cœlis ad dextram Patris præſidentem. ſicut apprehendendam, ita quoque adorandam, quod cùm Auguſtinus teſtatur, tùm Theodoretus.

In Pſalm. 98. Dialogo. 2.

Gregorivs lib. 1. c. 6.

Atqui, Fortunate, ex teſtimoniis Patrum, quæ ſuprà recitaui, manifeſtum eſt, corpus Chriſti non tantùm vt quiddam exiſtens in cœlo, ſed vt exiſtens in ipſo Sacramento Euchariſtiæ adorari debere. Quòd niſi verum ſit, ne vos quidem abſolutè deberetis dicere, Chriſtum in his ſacris ſymbolis à veteri Eccleſia adoratum eſſe, ſed tantùm inter vtendum ſymbolis fuiſſe adoratum, quo pacto etiam in cœnis vulgaribus, cum gratiarum actione adorari ſolet. Sed non adorabat, inquis, vetus Eccleſia, ad ædiculas fulgentes. Quomodo noſti? An cùm in ædiculis ſiue fulgentibus, ſiue non fulgentibus, Sacramentum iſtud, atque adeò Chriſti corpus in Sacramento, Eccleſia vetus aſſeruabat; deſpectui illud ibi habebat? Minimè certè. Nam Patres abſolutè affirmant, Chriſtum in Sacramento (vbicunque tandem Sacramentum ſit) eſſe adorandum. At fuiſſe olim Sacramentum iſtud aſſeruari ſolitum, ex multis [a] teſtimoniis antiquitatis patet. Inſpice marginem, & crede nobiſcum, veterem etiam Eccleſiam corpus Chriſti in Sacramento aſſeruato in ædiculis ſiue fulgentibus, ſiue non fulgentibus (quid enim hoc intereſt?) adoraſſe. Neque enim ſeruabatur, & non adorabatur; nec ſub dio ſine vlla cuſtodia ſeruabatur.

a Con. Niſſ. can. 12. & 14. Euſeb. libr. 6. cap. 35. Greg. Nazian. orat. de Gorgonia ſorore. Amphiloch. in Vita Baſilij. Beda li. 4. hiſt. Anglica. c. 24. Gratian. de conſ. d. 2. can. Peruenit, & can. Presbyter, &c.

Quod autem ais, veterem Eccleſiam non adoraſſe ſub ſpeciebus corpus aliquod hæreticum; veriſsimè dicis, nec nos id facimus, ſed ſanctum Chriſti corpus, quod ipſe ſub panis ſpeciebus oſtendit, ibi veneramur. Vos autem veriſsimè mihi videmini corpus hæreticum adorare, cùm ſuſpicitis & adoratis Caluinum hæretica ſua ſomnia de hoc myſterio docentem.

In Pſalm. 98.

Auguſtinus vel maximè vobis in illo ipſo loco, quem citas, refragatur. Ibi enim de hoc Sacramento diſſerens, ita dicit: *Nemo illam Chriſti carnem manducat, niſi prius adoret:* nempe

ea

ea ratione, qua manducat, hoc eſt, in Sacramento. Item: *Etſi neceſſe*, inquit, *eſt, hoc Sacramentum viſibiliter celebrari, oportet tamen inuiſibiliter intelligi.*

Dicit autem, *oportere intelligi*, non quia tantùm in cœlo corpus Chriſti cogitandum ſit, vt ibi ſolùm adoretur, ſed quia non ſentitur & videtur in hoc Sacramento, vbi eſt viſibiliter celebrandus & adorandus, ſed fide tantùm ibi creditur & intelligitur. Diſputat enim hæc Auguſtinus contra Capharnaitas illos, *qui* (vt ibi Auguſtinus inquit) *carnaliter myſterium cogitauerunt, & putarunt, quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis.* Atque idem quod Auguſtinus vult etiam Theodoretus, cùm inquit, *adorari hæc ſymbola, quatenus intelliguntur eſſe quæ ſunt.* Nempe quia intelligi per fidem, non autem ſentiri oportet, quòd ſunt caro & ſanguis Chriſti. *Dialogo 2.*

Poſt hæc responderam in fine diſputationis meæ ad obiectionem iſtorum, quam contra præſentiam Chriſti in Sacramento fruſtrà petunt ex locis, vbi Chriſtus dixit, ſe relicturum fuiſſe hunc mundum. Sed reſponſionem meam neque confutauit Fortunatus, neque etiam ita commemorauit, vt poſsit ſaltem intelligi à Lectore. Tantum inculcat ſuum errorem, & neſcio quæ nugatur de Petro Cameracenſi, quaſi is primus præſentiam Chriſti in Sacramento & tranſubſtantiationem excogitarit. Bene autem habet, quòd abundè hactenus demonſtratum eſt, Chriſtum ipſum & ſanctos Patres eſſe iſtorum dogmatum auctores. Quare cùm ſuprà quoque ad illam iſtorum obiectionem petitam ex diſceſſu Chriſti ex hoc mundo, ſufficienter reſponderimus, ſupereſt tantùm, vt vltimum caput diſceptationis Fortunati expediamus. *Lib.1.cap.9.*

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

Confutantur argumenta, quibus oppugnat Fortunatus, Chriſti præſentiam realem in Sacramento.

NON eſſe in Sacramento Chriſtum reipſa & σωματικῶς, id eſt, corporaliter, præſentem, quinque argumentis probare nititur Fortunatus. Primum colligit ex verbis, quibus in Euangelio narratur inſtitutio huius Sacramenti, ex quibus format argumentum hoc modo:

FORTVNATVS *fol. 26. a & b* *Si de vero pane verum Chriſti corpus prædicatur (ſanguinis & vini eadem ratio eſt) actum eſt de tranſubſtantiatione & conſubſtantiatione; ſed verum prius, verum igitur & poſterius. Connexum planum eſt; verus enim panis & verum hominis corpus diſparata ſunt, quæ inuicem ſibi attribui non poſſunt, niſi per aliquam figuram, quæ nec cum tranſubſtantiatione, nec cum conſubſtantiatione, vt ſic monſtroſè de monſtris loquamur, conſiſtit.* Minorem probat ex verbis inſtitutionis: *Hoc, inquit Dominus, eſt corpus illud meum. Quid hoc? Hoc quod de menſa accepi, quod fregi, quod diſcipulis manducandum dedi. Quid verò iſtud fuit? Nonne panis? Euangeliſta dicente: Accepit* IESVS *panem.*

Reſpondeo. Minor eſt falſa. Falſum, inquam, eſt, Chriſtum prædicaſſe corpus ſuum de pane (quemadmodum vos intelligitis) id eſt, de pane ſecundum rationem aliquam panis, quæ non poſsit eſſe ipſi communis cum corpore Chriſti, & de qua proinde nō potuerit verè ac propriè corpus Chriſti prædicari. In pane enim illo, quē Chriſtus accepit, non tantū cōſiderare licet rationem indiuiduā determinatam illius panis & illius ſubſtantiæ; neque etiam ſolam rationem eius ſpecificam, aut rationes aliquas genericas, quæ in Chriſti corpus non conueniunt (cuiuſmodi eſt ratio corporalis cibi, & corporis non viui, &c.) ſed etiam licet in eo conſiderare rationem communem ſubſtantiæ, itemque rationem ſubſtantiæ indiuiduam vagè & indeterminatè, quæ nimirum conſiſtebat

Quid Chriſtus demonſtrauerit per pronomen, Hoc, dicens; Hoc eſt corpus meum.

in

in habitudine quadam ſubſtantiali ad illa panis accidentia, quibus ſubſtantia illa continebatur & intimè coniuncta erat. Iam verò cùm Chriſtus accipiens & diſtribuens panem dixit; *Hoc eſt corpus meum*, minimè neceſſe eſt, vt illo pronomine *Hoc* demonſtrauerit id quod accepit, ſecundum quamlibet rationem eius, ſed ſatis eſt, vt illud demonſtrauerit ſecundum rationem eius aliquam, quæ ipſa etiam eſſet ſubſtantialis, & ad ſenſum pateret. Hanc autem rationem, qua id demonſtrauit, eſſe dicimus non rationem aliquam propriam panis, ſed rationem ſubſtantiæ tum communem, tùm etiam indiuiduam vagè & indeterminatè per habitudinem coniunctionis intimæ ad illa accidentia ſenſibilia panis. Quapropter cùm duæ iſtæ rationes ſubſtantiæ, non ſolùm pani, ſed etiam corpori Chriſti conuenire poſsint: verè ac propriè Chriſtus prædicauit ſuum corpus de ea re, quam iuxta eas præcisè rationes illo pronomine *Hoc*, demonſtrauit. Subſtantia namque ſub illis panis accidentibus contenta, & cum eis intimè coniuncta, in termino orationis Chriſti veriſsimè fuit Chriſti corpus, & quidem ſecundum eandem illam rationem ſubſtantiæ communem & indiuiduam vagè, qua antè fuerat panis: ſecundum eandem, inquam, non vnitate aliqua reali, ſed vnitate rationis & conuenientiæ cuiuſdam.

Ac ne cauilletur ſuo more Fortunatus, notare debet, cùm hîc, & ſuprà, lib. 1. cap. 9. & lib. 2. cap. 2. dico, demonſtratam à Chriſto fuiſſe per pronomen *Hoc* ſubſtãtiam panis, ſecundum rationem indiuiduam vagè, nequaquam à me cogitari eiuſmodi vagum aliquod indiuiduum, quod nuſquam fuerit reipſa, ſed ſolùm in voce aut conceptu mentis; vt cùm quis planè indeterminatè dicit, *aliquis* homo, vel *quidam* homo. Non ita iam loquor de indiuiduo vagè: Siquidem aio, rem illam omninò, quæ continebatur in præſentia ſenſibilibus accidentibus panis, fuiſſe à Chriſto monſtratã. Sed quia res illa ſeu ſubſtantia, ea præcisè ratione, qua ſub illis accidentibus continebatur, ſic fuit ſingularis & indiuidua, vt tamen indifferenter potuerit eſſe tum panis (ſicut initio Chriſti verborum fuit) tum etiam corpus Chriſti (ſicut fuit in fine) ideò rem illam ſeu

ſubſtantiam hac ratione præciſè conſideratam voco indiuiduam vagè. Indiuiduum enim vagè ſeu vagum appellamus quidquid eſt ita ſingulare, vt tamen non penitus ſit determinatum ad vnicum aliquid, ſed indifferenter poſsit eſſe aliud & aliud, & quaſi per plura vagari.

Porrò verba inſtitutionis nequaquam huic interpretationi obſtare, ſed ſuffragari potius, probo tripliciter. I. Nam non ideò debuit Chriſtus illo pronomine *Hoc*, demonſtrare panem ſecundum propriam & determinatam rationem panis, quia panem accipiens dixit, *Hoc eſt, &c.* ſed ſatis eſt vt aliquam ſanè rationem in re accepta demonſtrârit ad ſenſum, quemadmodum dixi. Quod euidenter patet ex vſitato & quotidiano loquendi more. Verè enim & propriè is loquitur, qui in alieno horto (verbi gratia) cum amico inambulans, & herbam aliquam inde accipiens, dicit: Hoc naſcitur etiam in horto meo. Et tamen illo pronomine *Hoc*, non demonſtrat herbam illam ſecundum rationem etiam eius propriam & indiuiduam determinatè (ſic enim falſum diceret, cùm vna & eadem determinatè herba non naſcatur in duobus hortis) ſed demonſtrat tantùm id, quod accipit, ſecundum rationem communem alteri etiam herbæ quæ in ſuo horto naſcitur, nempe ſecundum rationem ſpecificam & indiuiduam vagè per habitudinem ad accidentia ſenſibilia, quibus ſubeſſe poteſt, & ſolet illa ſpecies herbæ. Item verè & propriè is loquitur, qui, oſtendens corpus aliquod, dicit: Hoc corpus conuenit eſſentialiter in genere quodã cum Angelo, nempe in genere ſubſtantiæ: & tamen illo pronomine Hoc, non demonſtrat corpus ſecundum propriam rationem, ſed ſecundum communem rationem ſubſtantiæ, qua duntaxat eſt eiuſdem generis cum Angelo.

Item potuit Moyſes de virga, quam Aaron tenebat in manu, cùm eſſet in colubrum conuertenda, dicere: Hoc erit coluber. Neque tamen illo pronomine *Hoc*, virgam ſecundum propriam aliquam rationem virgæ demonſtraſſet (nunquam enim virga, vt virga, futura fuit coluber) ſed ſolùm ſecundum rationem communem ſubſtantiæ in manu Aaronis contentam.

tam. Item Chriſtus in Chana Galileæ conuerſurus aquam in vinum, ſimili demonſtrandi modo potuit dicere, Hoc erit vinum. Immò potuiſſet dicere de præſenti, Hoc eſt vinum; modò hanc enunciationem in ipſo inſtanti conuerſionis aquæ in vinum finiuiſſet. Quanquam iam quidem non agimus de verbo futuri aut præſentis temporis, ſed de demonſtratione, quam poſsit facere pronomen Hoc.

II. Deinde confirmatur illa interpretatio ex ipſo loquendi modo, quo Chriſtus vſus eſt. Nam vt indicaret clariùs, ſe non panem vt panem, ſed vt ſubſtantiam ſub illis accidentibus cõtentam demonſtrare, ideò dixit, *Hoc* eſt corpus meum; & non, *Hic* panis eſt corpus meum. Quanquam etiamſi dixiſſet, Hic panis, intelligi potuiſſet de pane præcisè vt ſubſtantia, non de pane vt pane, loqui. Sicut qui dicit, Hoc corpus cum Angelo conuenit, de corpore vt de ſubſtantia, non de corpore vt de corpore loquitur. Sed tamen eſt aptius illud pronomen *Hoc*, ad rem oſtendendam ſub communi & vaga ſubſtantiæ ratione.

III. Poſtremò pro eadẽ interpretatione hunc in modum ex ipſis verbis interpretationis argumentor. Si Chriſtus corpus ſuum verum, verè ac propriè dẽ illa re prædicauit, quam accepit & diſtribuit diſcipulis; minimè panem vt panem, ſed vt ſubſtantiam ſub accidentibus panis cõtentam, demonſtrauit illo pronomine *Hoc*. Sed verum prius. Verum igitur & poſterius; & vi conſequentis efficitur, noſtram interpretationem cum inſtitutionis verbis planè congruentẽ eſſe, ac neceſſariò admitti debere. Maior propoſitio ſiue connexum (vt Fortunatus loqui mauult) probatur. Nam, vt iſte etiã agnoſcit, corpus Chriſti & panis vt panis, diſparata ſunt, quorum alterum de altero nequit verè & propriè prædicari, id quod nobis vltro concedentibus teſtimonio quoq; D. Thomæ & aliorum Theologorum Orthodoxorum confirmat. Minor aũt patet omnibus illis argumentis, quibus ſuprà certiſsimè probauimus, ſermonem illum Chriſti propriè eſſe intelligendum, id eſt, prædicaſſe illum de re quam demonſtrauit, non figurã aut ſignũ ſui corporis, ſed ipſum planè ſuũ corpus, *quod pro nobis eſt traditum*;

Formula probandi, non affirmaſſe Chriſtum de pane vt de pane ſuũ corpus.

3. p. q. 75. ar. 4.

Fol. 26. b

Lib. 1.

Luca 22. *Lib. 4. c. 14.* *Cap. praeced.* traditum; vt D. Lucas habet, & nominatim D. Damaſcenus ex ſententia Orthodoxorum Patrum cõfirmat, ſicut ſuprà contra Fortunati cauillationes planiſsimum fecimus. Atq; ita patet quomodo Fortunatus perperam ex verbis inſtitutionis formauerit ſuum connexum. Debuit enim potius illud ſic formare, vt nos pro ſententia Orthodoxa iam fecimus. Quare explicata, facilis etiam explicatio eſt illorum Scripturæ teſtimoniorum, quæ præterea Fortunatus hoc loco obiicit.

FORTVNATVS *fol. 26. b* *Quid*, inquit, *clarius illis Domini apud Lucam & Apoſtolum verbis, cùm ait: Hoc poculum nouũ Teſtamentum eſt.*] *nónne de poculo nouum Teſtamẽtum prædicatur? quid itidem clarius illis* *1. Cor. 10.* *Apoſtoli verbis: Panis, quem frangimus, nónne* κοινωνία *corporis Chriſti eſt?*] *nónne de vero pane* κοινωνία *prædicatur?*

GREGORIVS. Minimè. Sed explicat his verbis Apoſtolus, cuiuſmodi ſit ille panis quẽ ſumimus: ac indicat eiuſmodi eſſe, vt ſecundum ſubſtantiam quidem ſuam aliud non ſit, quàm corpus Chriſti ſub accidentibus fracti panis: ac proinde ipſo corpore Chriſti nos cõmunicare, cùm de eiuſmodi pane participamus. Nouũ aũt Teſtamẽtum in Chriſti ſanguine, ſeu (quod idem eſt) ſanguis Chriſti nouo quodam fœdere ac teſtamento nobis attributus, non de ipſo poculo, vt in eo erat vinũ quà vinum, ſed vt in eo erat ſubſtantia contenta ſub accidentibus vini, prædicatur, ſicut antè diximus de pane. Neq; vllus etiam eorum omnium Patrum, quos deinde hîc citas, aſſerit Chriſtum de pane vt de pane ſuum corpus, aut de vino vt de vino ſuũ ſanguinem prædicaſſe: Immò hoc ipſo quòd abſolutè aſſerunt, illum de pane ſuum corpus, aut de vino ſuũ ſanguinem verè prædicaſſe, oportet intelligere loqui eos de pane & vino non vt de pane & de vino, ſed vt de ſubſtantiis contentis ſub panis & vini accidẽtibus. Alioqui falſa prędicatio eſſet, vt iam probatũ eſt.

FORTVNATVS *fol. 27. a* *In Apolog.* *Sed Patres*, inquis, *audiamus. Iuſtinus: Ad eundẽ, inquit, modũ, etiam eam, quæ per precationẽ verbi ab ipſo profecti, gratiarum actione ſignificata eſt, alimoniam, incarnati illius* IESV *carnem & ſanguinem eſſe, edocti ſumus.*] *alimonia ſeu panis, caro* *Lib. 5.* *ſiue corpus Chriſti eſt Irenæus,* σύγχρονος, *Iuſtini, diſcipulus Papiæ & Polycarpi, quæ de calice, inquit, qui eſt ſanguis eius, nutritur;*

tritur; & de pane, qui eſt corpus eius, augetur.] Tertullianus: Chriſtus panem corpus ſuum appellauit.] Origenes: Panis iſte, quem Deus verbum corpus ſuum eſſe fatetur, &c.] Cyprianus: Qua in parte inuenimus, calicem myſticum fuiſſe, quem Dominus obtulit, & vinum fuiſſe quod ſanguinem ſuum dixit.] Cyrillus Alexandrinus: Fractum enim panem diſtribuebat, dicens; Hoc eſt corpus meum.] Cyrillus Hieroſolymitanus: Quemadmodum enim panis Euchariſtiæ poſt Spiritus ſancti inuocationem non amplius eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti, &c.] Ambroſius: Quomodo poteſt, qui panis eſt, eſſe corpus Chriſti?] Auguſtinus: Quod ergo vidiſtis, panis eſt & calix, quod vobis etiam oculi veſtri renuntiant; quod autem fides veſtra poſtulat inſtruenda, panis eſt corpus Chriſti, calix ſanguis.] Hieronymus: Nos autem audiamus, panem, quem fregit Dominus, deditq́ discipulis ſuis, eſſe corpus Domini Saluatoris.] Damaſcenus: Panis & vinum non eſt figura corporis & ſanguinis, ſed eſt ipſum corpus Domini Deificatum.] Theophylactus: Dicens Chriſtus; Hoc eſt corpus meum, oſtendit panem eſſe ipſum corpus Domini.] Beda: Quomodo eſt panis corpus eius, & calix, vel quod habet calix, quomodo eſt ſanguis eius?] Rabanus Bedæ diſcipulus: Ergo quia panis corpus confirmat, ideò ille corpus Chriſti congruenter nuncupatur.]

Lib.4. contra Marcion. *In c.15. Matth.* *Lib.2. epiſt.3.* *Lib.4. in Ioan. cap.14.* *Cath. Myſtagog.3.* *Lib.4. de Sacram. cap.4.* *Serm. ad Infan.* *Ad Hedib. q.2.* *Lib.4. cap.14.* *In c.26. Matth.* *In cap.6. Ioan. & in cap.14. Marci.* *In 1. Cor. 10.* *De Inſtit. Cleric.*

GREGORIVS.

Mirum eſt, tam cæcos vos eſſe, vt non perſpiciatis, huiuſmodi teſtimonia nobis omninò contra veſtrũ errorem apertiſsimè ſuffragari. Nam illud confirmant, quod ſuprà pro fide quoq; tranſubſtantiationis docuimus, nempe panem Euchariſticum ſecundum ſubſtantiam quidem ſuam aliud non eſſe, quàm corpus Chriſti, etiamſi iudicio quidẽ ſenſus panis ſecũdum ſubſtantiam videatur. Id patet maximè ex teſtimoniis Iuſtini, Irenæi, Cyrilli Hieroſolymitani, Ambroſij, Auguſtini, Hieronymi, Damaſceni, Theophylacti, Bedæ, iam recitatis. Tertullianus autem, & Cyprianus, & Cyrillus Alexandrinus, ſignificãt quidem Chriſtum de pane & vino dixiſſe, quòd

eſſent ſuum corpus & ſanguis, at non de pane & vino, vt erant determinatè panis & vinum, ſed vt erant illæ ſubſtantiæ contentæ ſub accidentibus panis & vini; ſicut paulò antè docuimus, verba Chriſti & Patrum neceſſariò intelligi oportere. Atque ita Fortunatus teſtes partim contra ſe, partim minimè contra nos producit. Interim verò diſsimulandum non eſt, quòd quædam teſtimonia ex iſtis non ſine aliqua fraude Fortunatus recitauit. Vt quod ex Ambroſio, & ex Beda recitat tantùm per interrogationem: *Quomodo ille panis ſit corpus Chriſti?* omiſsis verbis, quibus hi Patres in eiſdem locis luculenter aſſerunt, corpus Chriſti eſſe. Item quòd ſola illa verba citat ex Rabano: *Ergo quia panis corpus confirmat, ideò ille corpus Chriſti congruenter nuncupatur.* Reticet autem verba, quibus continenter Rabanus indicat, quo ſenſu id dixerit. Addit enim: *Vinum autem, quia ſanguinem operatur in carne, ideò ad ſanguinem Chriſti refertur. Hæc autem,* inquit, *dum ſunt viſibilia, ſanctificata tamen per Spiritum ſanctum in Sacramentum diuini corporis tranſeunt.* Ac paulò ſuperiùs in hoc Sacramento ipſum Chriſti corpus eſſe, ita expreſſerat: *Tunc,* inquit, *verè & ſalubriter corpus & ſanguinem Chriſti percipimus, ſi non tantùm volumus, vt in Sacramento carnem & ſanguinem Chriſti edamus, ſed vſque ad Spiritus participationem manducemus & bibamus.* Ex quibus liquet, Rabanum prioribus illis verbis, nequaquam velle ſignificare, quòd ideò panis Euchariſticus dicatur corpus Chriſti, quia propter vim nutriendi ſit tantummodò figura corporis Chriſti: ſed ſignificat, congruenter panem, ſecundum communem ſubſtantiæ rationem in eo contentam, dictum & factũ eſſe corpus ipſum Chriſti, quandoquidem panis alioqui propter vim nutriendi habet analogiam cum corpore Chriſti, quo reficiuntur ſpiritualiter animi.

Lib. 1. de inſtit. Cleric. c. 31.

FORTVNATVS fol. 27. b

II. Alterum argumentum Fortunati eſt huiuſmodi: *Corpus,* inquit, *Chriſti cibus mentis, & interioris hominis eſt, non ventris & exterioris: ergo nec in pane, nec ſub illius ſpecie eſt. Conſecutio plana eſt. Si enim fidei tantùm & interioris hominis palato Chriſti corpus ſuſcipitur; vtique non ſub aſpectabili ſpecie eſt: ſub qua ſi eſſet, ore quoque exciperetur.*

Nobis

Nobis verò, Fortunate, conſequutio iſta tui argumenti minimè eſt plana, ſed prorſus vana. Quid enim impedit, quò minus cibus mentis, non ventris, hoc eſt, qui per ſe non corpus, ſed ſpiritum nutrit, ſub ſpecie panis realiter exiſtat, atq; adeò etiam ore corporis ſumatur? Nónne etiam Baptiſmus, quamuis ad expurgationem animæ, non corporis, inſtitutus ſit, tamen ipſo corpore ſuſcipitur? Confundis autem imperitè hoc, quod eſt Chriſti corpus eſſe tantùm cibum mentis, cum eo, quod vos dicitis Chriſti corpus fidei tantùm & interioris hominis palato ſumi. Non hæc idem ſunt; ſed, vt ſuprà tibi explicaui, hoc ipſo corpus Chriſti cibus mentis, & non ventris eſt, quòd non in hominis corpus conuertitur, neque per ſe nutrit ipſum, ſed animum duntaxat reficit ſpiritualiter: etſi ad hanc ipſam rem ore etiam corporis in Sacramẽto ſuſcipitur. Ac ſanè, ſi tu, Fortunate, cùm ſumis in antecedenti, corpus Chriſti eſſe tantùm cibum mentis, idem hoc eſſe intelligis, ac non ſuſcipi illud ore etiam corporis; præterquam quòd falsò intelligis, petis etiã principium. Hoc enim ipſum quod ſumis tibi probandum eſt, nempe nõ ſuſcipi Chriſtum in Sacramento ore etiam corporis. Neque verò valent quidquam illa, quæ ad probandum id antecedens ita intellectum adfers: GREGORIVS.

Antecedens, inquis, *probatur: quia corpus Chriſti in cœna non viuum, ſed mortuum, & quaſi in cruce apprehenſum editur, & ſanguis quaſi de latere fluens bibitur; quod alio fieri ore nequit, quàm ore mentis fidelis. Mortuum autem & exangue corpus in cœna edi docent verba Inſtitutionis, hoc eſt corpus illud meum, quod pro vobis traditur: hoc facite in mei recordationem. Quod igitur diſcipulis Dominus dedit, quodq́ illos edere iuſſit, non ſimpliciter illius corpus eſt, ſed traditum & crucifixum corpus, quà traditum eſt, quia in recordationem mortis editur.* FORTVNATVS *fol. 27. b*

Ego verò, Fortunate, nec viuum, nec mortuum corpus Chriſti à vobis edi in veſtra cœna, facilè dedero, quia nullum corpus Chriſti, ſed merum panem Caluiniſticum editis. Quin autem GREGORIVS.

Quale Chriſti corpus edatur in Euchariſtia.

autem edatur viuum Chriſti corpus ab his, qui verum participant Sacramentum Euchariſtiæ, certo certius eſt. Illud enim corpus Chriſti ab his iam editur, quod iam eſt; ſiue illud edant Sacramentaliter tantùm, ſiue Sacramentaliter & ſpiritualiter ſimul. At iam corpus Chriſti non eſt niſi viuum. Ergo viuum corpus Chriſti ab his editur; & vi conſequentis efficitur, planè blaſphemare Fortunatum, cùm dicit, non edi corpus Chriſti viuum.

Fol. 18. b

Lib. 4. Inſtit. cap. 17. præſertim ſect. 31.

Hebr. 7.

Rom. 6.

Quin etiam ſibi iſte, & Caluino ſuo repugnat. Suprà enim dixit, Chriſti corpus ſurſum in cœlo, *vbi*, inquit, *verè agnus iſte apponitur, & quo nobis velut aquilis euolandum eſt, è manu ſummi Pontificis accipi.* Caluinus etiam ſæpe repetit, eatenus edi Chriſti corpus, quatenus vi ſpiritus efficitur, vt cum illo, quantumuis à nobis diſsito, in cœlo vniamur. An verò in cœlo Chriſti corpus non viuit? Omninò. Eſt enim ad dexteram Dei *ſemper viuens, ad interpellandum pro nobis, neq; amplius moritur.*

Quomodo corpus Chriſti crucifixũ edatur in Sacramento.

Sed inquis, Corpus Chriſti crucifixum & traditum pro nobis, atque adeò mortuum edi. Reſpondeo, dupliciter hoc intelligi poſſe. Vno modo, vt ſenſus ſit, illud corpus Chriſti à nobis edi, quod licet nunc viuum ſit, & viuum proinde edatur, tamen fuit aliquando crucifixum & mortuum, ac ideò nobis iam in Euchariſtia fructuoſum eſt, ſi hoc etiam ipſum, quemadmodum oportet, credamus. Hoc modo veriſsimum eſt, corpus Chriſti mortuum & crucifixum edi, idque ſolùm probant verba inſtitutionis, quæ commemoraſti. Sed ſic etiam ore corporis poteſt in Sacramento edi corpus Chriſti mortuum & crucifixum, vt patet. Altero modo id poteſt intelligi, vt ſit ſenſus, Corpus Chriſti non alia ratione nunc edi, niſi quatenus fuit crucifixum & mortuum, atq; adeò non edi vt iam eſt viuum. Et, ſi hoc modo corpus Chriſti mortuum & crucifixum ederetur, non poſſet quidem verè ac realiter ore corporis edi, ſed fide & recordatione tantùm apprehendi. Nam ſic corpus Chriſti non eſt aliquid præſens, ſed præteritum; quod autem non præſens, ſed præteritum eſt; id non poteſt ore corporis apprehẽdi, ſed ſola cogitatione quæ omnes temporis differentias percipit. At putare, quòd iſto modo

Chriſti

Chriſti corpus mortuum,& non viuum edatur,ſicut tu, Fortunate putaſti,manifeſta blaſphemia eſt, pugnans cum inſtitutione,& Sacramenti natura,& teſtimoniis omnium Patrũ, qui tale Chriſti corpus edi, quale iam Chriſtus in cœlo habet, aſſeuerant; immò etiam veſtram doctrinam Caluiniſticam euertit, vt oſtenſum eſt.

Idem, inquis, *ex eo perſpicuè cernitur, quòd ſeorſum panem & quidem fractum panem; ſeorſum vinum Dominus porrexit, quo docere voluit, corpus mortuum & exangue, & ſanguinem è corpore profluentem apprehendendum eſſe.* FORTVNATVS fol. 27. b

GREGORIVS. At ea re minimè Chriſtus docere voluit, non eſſe etiam edendum ſuum corpus viuum, vt iam eſt; aut in altera ſpecie corpus tantùm, in altera ſanguinem tantùm exhiberi: ſunt enim corpus & ſanguis vtrobiq; reipſa inſeparabiliter cõiuncta, cùm Chriſtus *iam non moriatur.* Sed cùm nihilominus tamẽ Rom. 6. in ſpecie panis ſolum corpus ſit per ſe primò, & ſanguis non niſi conſequenter; (propter naturalem vtriuſq; coniunctionem) & cõtrà in ſpecie vini ſolus ſanguis per ſe primò, & corpus non niſi cõſequenter; voluit Chriſtus hac ratione repræſentari fidei ac memoriæ noſtræ mortẽ ipſius, quæ exſtitit ex ſeparatione ſanguinis à corpore. Non autẽ idem eſt, debere à nobis Chriſti mortem credi & cõmemorari in vſu iſtius Sacramenti; & corpus Chriſti in hoc Sacramento nõ vt viuum, ſed tantummodò, vt mortuum debere edi. At inquis:

Auguſtinus enim pauperem Chriſtum & corpus humilitatis edi ait: Nyſſenus, Chriſtum in prima cœna corpus ſuum, quaſi ab anima ſeparatum obtuliſſe, quod alioquin corpus victimæ animatum non fuerit idoneum ad comedendum. FORTVNATVS Epiſt. 120.

GREGORIVS. Verum quidem eſt, ſecundum repræſentationem quandam Chriſtum in cœna obtuliſſe ſuũ corpus, quaſi ab anima, & à ſanguine ſeparatum, vt iam dictum eſt. Reipſa tamẽ, ſicut viuum fuit Chriſti corpus in cœna, ita viuum oblatum in cœna eſt. Interim notet in hoc Auguſtini teſtimonio & credat Fortunatus Chriſti corpus *oblatum* fuiſſe modo incruento in cœna; quod hactenus non credidit. Porrò Auguſtinus nihil aliud vult, quàm edi in Sacramento ipſum Chriſtum, qui

fuit pauper & humilis, & proinde illius humilitatem ab his, qui illud edunt imitandam eſſe. Adde, quòd licet Auguſtinus vellet non edi Chriſtum, vt iam in cœlo regnat, ſed vt fuit in terra pauper & humilis, tamen nihil minus ſequeretur, quàm quod Fortunatus vult, nempe Chriſtum tantummodò edi, vt mortuum. An enim Chriſtus vt pauper & humilis non viuebat?

FORTVNATVS *fol.* 28. *a*

Confirmatur, inquis, *idem antecedens ex ſexto capite Ioannis, cum Dominus famis & ſitis reſtinctionem, quod manducationis & potationis effectum eſt, fidei aſſcribit, cùm quæ de carnis & ſanguinis ſui manducatione & potatione dixit, ſpiritualiter accipienda eſſe docet; cùm carnem ſuam (de hac enim ſermonem eſſe, ſcopus & antitheſis illa ſpiritus & carnis euincunt, Patres teſtificantur) nihil prodeſſe ait, corporis, ſcilicet, ore manducatam: cùm Apoſtolus corpus à pane diſcernendum eſſe monet; cùm nos omnes in vnum ſpiritum potatos eſſe; cùm veteres, qui per mare tranſierunt, & manna comederunt, baptizatos & cœnam noſtram participaſſe; hoc eſt, idem planè ad rem ſignificatam quod attinet, habuiſſe ſcribit, quod nos hodie in noſtris habemus.*

Tertul. de carne Chriſti. Cyrillus et Auguſtinus. 1. *Cor.* 11. 2. *Cor.* 12. 1. *Cor.* 10.

GREGORIVS.

Nihil adfers quo probes, corpus Chriſti ſola fide, & non ore etiam corporis edi. Nam primùm Chriſtus Ioannis 6. nō ſoli fidei aſſcribit famis & ſitis reſtinctionem, ſed etiam manducationi ſuæ carnis in hoc Sacramento, vt Patres, quos ſuprà citaui, interpretantur. Cùm autem is docet, ſpiritualiter accipienda eſſe, quæ diſſeruit de manducatione ſuæ carnis, non excludit modum eam manducandi in Sacramento, qui maximè etiam ſpiritualis & inuiſibilis eſt, ſed modum carnalem, quo putabant Capharnaitæ illam edi debere, ſicut D. Auguſtinus hoc exponit. *Carnaliter*, inquit Auguſtinus, *cogitauerunt, & putauerunt, quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis.*

Lib. 1. *cap.* 4. & 5.

In Pſalm. 98.

Eodem etiam ſenſu accipi debet, quod ait: *Caro non prodeſt quidquam. Caro*, inquit Auguſtinus, *non prodeſt quidquam: ſed quo modo illi intellexerunt. Carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadauere*

Tract. 27. *in Ioan.*

dauere dilaniatur, aut in macello venditur. Cùm autem Apoſtolus vult diſcerni, & diiudicari in hoc Sacramento corpus Domini à nudo pane, & ceteris cibis, Caluiniſtas lætaliter vulnerat. Hoc enim ipſo vult credi, & intelligi corpus ipſum Chriſti in hoc Sacramento contineri & ſumi, ac proinde ſanctè ad illud accedendum eſſe. Ex eo verò quod ait: *Nos omnes in eundem ſpiritum potari,* minimè ſequitur, non potari nos ipſo ſanguine Chriſti in Sacramento: Hic enim realis potus ſanguinis Chriſti ad ſpiritus inprimis refectionem valet. Denique licet Apoſtolus affirmet, Patres veteris Teſtamenti, ab eodem Chriſto, à quo nos, gratiam participaſſe; tamen certum eſt, aliter nos à Chriſto gratiam participare quàm illos; Nobis enim iam eſt exhibitus Chriſtus; illis tantùm erat promiſſus: Nobis adeſt in Sacramento reuera; illis aderat tantùm in figura & ſigno, vt ſuprà etiam diſputaui. Patres, quos deinde citas, nihilo magis errori veſtro ſuffragantur.

Audiatur, inquis, *Athanaſius: Non eſt, inquit, à verè Catholicis exiſtimandum, aliquid ex carne & ſanguine Chriſti in mundo inueniri poſſe, niſi illud quod in ara altaris per manus Sacerdotum quotidie ſpiritualiter efficitur.*] FORTVNATVS *fol. 28. a De imagine Chriſti, c. Vlt.*

Quid hîc pro te habes? Immò quid non contra te habes? Nónne audis *carnem Chriſti in ara altaris per manus Sacerdotum effici?* Vbínam niſi in Sacramento? Quid ni igitur in Sacramento ſumatur etiam ore corporis? Quod autem dicit *ſpiritualiter* effici, veriſsimè dicit: quia non viſibiliter, ſed arcana vi ſpiritus ex pane corpus Chriſti conficitur. Et vbínam, Fortunate, vos habetis aram & altare, & Sacerdotes, & Sacerdotales manus, cum nullum habeatis ſacrificium, neq; fateamini vllam eſſe, efficaciam in miniſterio Eccleſiaſtico ad conficiendum ex pane corpus Chriſti? GREGORIVS.

Audiatur, inquis, *Origenes: Panis iſte, quem Deus verbum corpus ſuum eſſe fatetur, verbũ eſt nutritorium animorũ.*] FORTVNATVS *in c. 15. Matth.*

Origenes hoc loco iuxta ſenſum myſticum vocat verbum diuinum panem, vt ſuprà expoſui. Dato etiã quod propriè panem ipſum Euchariſticũ vocaret nutritorium animorum, nihil inde haberes. Vt enim animus ipſe nutriatur, ſu- GREGORIVS. *Lib. 1. cap. 10.*

 mitur

mitur ore etiam corporis ipſa Chriſti caro: ſicut corpus lauatur in Baptiſmo, vt animus ſpiritualiter abluatur, vt ſuprà notaui, cùm ex his tuis argumentis oſtenderem te non eſſe Chriſtianum.

FORTVNATVS. *De cæna Domini. Tract. 25. in Ioan. De iis, qui initi. cap. 9.*

Audiatur, inquis, *Cyprianus: Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncera panem ſanctum frangimus & partimur.*] *Quod idem cum illo Auguſtini eſt, Quid paras dentes & ventrẽ? crede & manducaſti.*] *Audiatur Ambroſius: In illo Sacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti, non ergo corporalis eſca, ſed ſpiritualis eſt.*]

GREGORIVS.

Iam ſæpe diximus, Chriſtum ſpiritualem non corporalem eſcam idcirco rectè dici, quia non per ſe nutrit corpus, ſed ſpiritum: tamen ad hoc ipſum ore etiam corporis in Sacramento ſumitur. Huc ſpectat, quod Cyprianus & Auguſtinus dicunt: *Non eſſe ventrem & dentes parandos*, quaſi nimirum corpus Chriſti talis cibus eſſet, qui ſecundum ſe dentibus eſſet conficiendus, & conuertendus in ſubſtantiam corporis, vt alia alimenta. Volunt igitur hi Patres, corpus Chriſti fructuosè quidem, & vt eſt nutrimentum animæ, fide eſſe edendum. Quod etſi fieri poſsit etiam extra oralem ſumptionem corporis Chriſti in Sacramento, vt Auguſtinus ibi indicat, tamen ipſa etiam oralis manducatio in Sacramento inſtituta ad id eſt, & plurimum ipſa etiam ex ſe ad ſpiritualem refectionem valet, ſi animus non ſit immundus, vt ſuprà declarauimus.

FORTVNATVS. *Serm. 44. de Verb. Domini. In Pſalm. 98.*

Audiatur, inquis, *Auguſtinus: Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quidquam. intellexiſti ſpiritualiter, ſpiritus & vita ſunt: intellexiſti carnaliter, etiam ſic illa ſpiritus & vita ſunt; ſed tibi non ſunt ſpiritus & vita, qui ſpiritualiter non intelligis. Spiritualiter intelligite quæ locutus ſum, non hoc corpus quod videtis manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem effuſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendaui; ſpiritualiter intellectum viuificabit vos.*]

Ipſemet

Ipſemet Auguſtinus ibidem declarat, quid ſit ſpiritualiter & Sacramentaliter intelligere verba Chriſti: Nempe non ita intelligere, quomodo illa Capharnaitæ carnaliter intellexerunt, *qui ſtultè putabant*, inquit ibi Auguſtinus, *quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis*. Atq; eodem ſenſu illud eiuſdem Auguſtini intelligi debet: *Nō hoc corpus quod videtis manducari eſtis, &c.* id eſt, non viſibili & carnali illo modo. Bene autem inuiſibili, atque adeò ſpirituali modo in Sacramento, vt ſuprà quoque ad hunc Auguſtini locum reſpondimus. Ac ſimiliter intelligere licet, quod etiam Hieronymus ſpiritualem carnem hîc edi, & Clemens Alexandrinus ſpiritualem ſanguinem potari, affirmat. *In Pſalm. 98.* *Ibidem.* *Lib. 1. c. 10.* *De conſ. d. 2.* *Lib. 2. pædag.*

Audiatur, inquis, *Macharius: In Eccleſia offeruntur panis & vinum, antitypon carnis & ſanguinis Chriſti; ſumentesq́; de viſibili illo pane, ſpiritualiter carnem Domini comedunt.*] FORTVNATVS *Hom. 27.*

Quid hîc eſt vel contra nos, vel non contra vos? Offerri dicit in Eccleſia panem & vinū, quæ ideò viſibilia vocat, quia duntaxat ſecundum accidētia ſenſibilia ſunt panis & vinum; ſecundum ſubſtantiam autem reuera corpus & ſanguis Chriſti, quorum ſunt Sacramentum & antitypon, quæq́; per ſe ac principaliter offeruntur. Vos aūt nihil offertis. Dicit etiam, ab iis qui comedunt hunc viſibilem panem, ſpiritualiter carnem Domini comedi, tum quia panis hîc ſecundum ſubſtantiam ſuam quidem inuiſibilem, atque adeò ſpiritualiter, aliud nihil eſt, quàm caro ipſa Domini, quæ proinde ore corporis ſumitur in illo pane viſibili: tum quia ab eo, cuius eſt mundus animus, ſanctè etiam comeditur tanquam cibus ſpiritualis atque adeò ſanctè ab omnibus ſumi poteſt, quantum eſt ex vi ipſius Sacramenti. GREGORIVS.

Audiatur, inquis, *Iſidorus Hiſpalenſis: Panis & vinum ideò corpori & ſanguini Domini comparantur: quia ſicut viſibilis huius panis ſubſtantia exteriorem nutrit & inebriat hominem, ita Verbum Dei, qui eſt panis viuus, participatione ſui, fidelium mentes recreat.*] FORTVNATVS. *Apud Bertramum lib. de corpore & ſanguine Domini.*

Ego in ipſo Iſidori loco, quem citat Bertramus, hæc non inuenio. Sed ita dicit Iſidorus: *Sacrificium*, inquit, *dictum, quaſi* GREGORIVS. *Li. 6. etymol. non longè à fine.*

 ſacrum

ſacrum factum, quia prece myſtica conſecratur in memoriam pro nobis Dominicæ paßionis. Vnde hoc eo iubente corpus Chriſti & ſanguinem dicimus. Quod dum fit, ex fructibus terræ ſanctificatur, & fit Sacramentum, operante inuiſibiliter ſpiritu DEI. *Cuius panis & vini Sacramentum Græci Euchariſtiam dicunt: quod Latinè bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore & ſanguine Chriſti.* Hæc tantùm dicit ibi Iſidorus, quæ Bertramus etiam recitat, & tu callidè omiſiſti, quoniam veſtro errori clarè aduerſantur. Quæ autem præterea recitat Bertramus, quæque tu obiicis, non inuenio in Iſidoro, neque habet auctoritatem liber ille Bertrami, quem conſtat multis in locis eſſe reſperſum fermento Berengariano, licet non pauca etiam doceat Catholicè. Sed quamuis ea quoque Iſidori eſſent, quæ hic liber recitat, tamen nihil vos iuuant; ipſe enim Bertramus exponit, Iſidorum eiuſmodi etiam verbis & præſentiam corporis Chriſti in Sacramento, & tranſubſtantiationem panis in illud, agnoſcere. *Panis*, inquit ibi Bertramus, Iſidori locum exponens, *qui offertur ex fructibus terræ, cùm ſit aſſumptus, in Chriſti corpus dum ſanctificatur, tranſponitur; ſicut & vinum, cùm ex vite defluxerit, diuini tamen ſanctificatione myſterij efficitur ſanguis Chriſti, non quidem viſibiliter, ſed ſicut ait præſens Doctor Iſidorus, operante inuiſibiliter Spiritu ſancto. Vnde & corpus & ſanguis Chriſti dicuntur, quia non quod exterius videntur, ſed quod interius diuino ſpiritu operante facta ſunt, accipiuntur. Et quòd longè aliud per potentiam inuiſibilem exiſtant, quàm viſibiliter appareant, diſcernit* (*Iſidorus*) *dum dicit: Panem & vinum ideò corpori & ſanguini Domini comparari, quia ſicut viſibilis panis & vini ſubſtantia exteriorem nutrit & inebriat hominem, ita Verbum Dei, qui eſt panis viuus participatione ſui, fidelium recreat mentes. Iſta dicendo planiſſimè confitetur, quòd in Sacramento corporis & ſanguinis Domini, quidquid exterius ſumitur, ad corporis refectionem aptatur. Verbum autem* DEI (*caro factum*) *qui eſt panis inuiſibilis, inuiſibiliter in illo* EXISTENS *Sacramento, inuiſibili participatione fidelium mentes viuificando paſcit.* Hactenus de loco Iſidori Bertramus. Cuius interpretationis ſumma hęc eſt: panem & vinũ viſibile (id eſt quod ſecundum accidentia viſibilia, panis & vinum eſt, inuiſibiliter autem eſt corpus & ſanguis Chriſti) ideò corpori & ſanguini Chriſti cõparari, (id eſt, ſignum & Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, in eiuſmodi pane & vino exiſtẽtis eſſe) quia ſicut

ſicut ſubſtantia alioqui huius viſibilis panis (non tamen quæ adhuc in hoc pane poſt ſanctificationem maneat) exteriorem nutrit & inebriat hominem, (id quod etiam facit ſanctificatus panis, per virtutem ſubſtantiæ, quæ in illo manet) ita etiam Verbũ Dei incarnatum in hoc ſanctificato pane exiſtẽs, fidelium mentes recreat. Eſt aũt hic locus, in illo Bertrami libro, vnus ex his, qui Catholicam ſentẽtiam cõtinent. Vt cùm inter cetera affirmat, *nefas eſſe non ſolùm dicere, ſed etiam cogitare, panem & vinum ſanctificatum, non eſſe inuiſibiliter corpus ipſum & ſanguinem Chriſti.* Quamuis aliàs etiam ille idẽ liber aſſerit (vt antè diximus) errorem Berengarij. Quæ cauſſa eſt, cur hic liber in indice Concilij Tridentini meritò fuerit damnatus.

Audiatur, inquit poſtremò iſte, *Paſchaſius Abbas: Panis quippè & vini ſpecies in exteriori ſunt ſenſu; per quæ corpus & ſanguis Chriſti ſpiritualiter ſumũtur in myſterio: ſicq́; precio ſalutis noſtræ interius ſaginamur.*] *Audiatur Fulbertus Epiſcopus: Exere, inquit, palatum fidei: dilata fauces ſpei; viſcera caritatis extende; & ſume panem vitæ, interioris hominis alimentum.*] Fortvnatvs *De corpore & ſanguine Domini.* *Ad Deo datũ.*

Nihil aliud ex his efficitur, quàm quòd Chriſtus in hoc Sacramento non ineſt nec ſumitur ſenſibiliter, vt cibus ventris, ſed inuiſibiliter, vt cibus mentis, qui proinde non ſolùm ore corporis inuiſibiliter, ſed etiam palato fidei, & faucibus ſpei, & viſceribus caritatis, ſit ipſe per ſe comedendus. Ceterùm ad hoc ipſum ſumitur quoque realiter ore corporis in Sacramento, vt iam ſæpe explicuimus. Gregorivs.

III. Tertium argumentum Fortunati eſt huiuſmodi: *Impij, inquit, & fide deſtituti, ipſum Chriſti corpus non accipiunt; non igitur eſt ſub ſpecie aſpectabili. Ratio conſecutionis eadem eſt, quæ in priori argumento.* Fortvnatvs *fol. 28. b*

Reſpondeo. Falſum eſt antecedens. Suprà enim ex D. Paulo & ex Patribus euidenter probauimus, ipſum corpus Chriſti in Sacramento manducari ab impiis, qui indignè ad Euchariſtiam accedunt: quamuis non etiam hi manducant fructuosè & ſpiritualiter, ſed tantùm Sacramentaliter, verè tamẽ & realiter. Veriſsimè namque & Orthodoxè D. Auguſtinus: *Indignè*, inquit, *ſumens Dominicum Sacramentum non efficit, vt quia ipſe* Gregorivs. *Lib. 1. c. 5.* *Lib. 5. de Bapt. contra Donat. c. 8.*

malus

malus eſt, malum accipiat, aut quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit: Corpus enim Domini, & ſanguis Domini nihilominus erat etiam illis, quibus dicebat Apoſtolus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit; vt alia teſtimonia ſuprà citata nunc omittam.

FORTVNATVS *fol. 29. a*

Sed, probatur antecedens, inquit iſte, *ex ſexto Ioannis: Quicunq́, inquit Dominus, carnem meam manducat (loquitur autem de vera ſua carne, quam pro mundi vita tradidit, hoc eſt, de crucifixo ſuo corpore: non de vnitate membrorum inter ſe, & cum capite, quippè quam effectum illius eſſe docet.) & ſanguinem meum bibit, is in me manet, & ego in eo. Cùm igitur nec impij in Chriſto, nec Chriſtus in illis maneat (qui enim ſpiritum Chriſti non habet, is ipſius non eſt) perſpicuum eſt: eos veram ipſius carnem, quæ comeditur, crucifixumq́ corpus, nec recipere, nec manducare.*

Rom. 8.

GREGORIVS.

Ex his ſolùm efficitur, impios non manducare quidem corpus Chriſti fructuosè etiam, & ſpiritualiter: de qua manducatione loquitur ibi Chriſtus. Manducant tamen nihilominus illud Sacramentaliter tantùm, atq; adeò ore corporis. Sic etiam & Patres, quos deinde citas, cùm negant, Chriſtum ab impiis manducari, de ſpirituali manducatione loquuntur; qua ſcilicet ipſe etiam Chriſtus ſecundum ſe, vt eſt cibus animæ palato mentis comedatur, & non tantùm edatur realiter, vt eſt in ipſo Sacramento. Hoc modo ſumptum corpus Chriſti, nempe etiam ſpiritualiter, aſſerũt Patres eſſe pharmacum immortalitatis & antidoton non moriendi, quo qui participes fiant ab æterna morte vindicentur. Ita [a] Ignatius, [b] Iuſtinus, [c] Irenæus, [d] Tertullianus, [e] Niſſenus, [f] Ambroſius, [g] Cyrillus, [h] Auguſtinus, & alij. De eadem quoque ſpirituali manducatione intelliguntur ferè illa alia teſtimonia quæ recitas.

a *Epi. 11. & 12.*
b *In Apolog.*
c *Lib. 4. & 5.*
d *Lib. 3. contra Marc.*
e *In orat. catech. c. 37.*
f *De iis qui init. c. 9.*
g *Lib. 10. c. 13.*
h *Tract. 26.*
i *In c. 15. Mat.*

[i] *Origenes in Matth. Et hæc quidem, inquit, de typico ſymbolicoq́ corpore. Multa porrò & de ipſo verbo dici poſſent, quod factum eſt caro, verusq́ cibus, quem, qui comederit, omninò viuet in æternum: quem nullus malus poteſt edere. Etenim ſi fieri poſſit, vt qui malus adhuc perſeuerat, edat Verbum factum carnem, cùm ſit verbum & panis viuus, nequaquam ſcriptum fuiſſet:*

FORTVNATVS

ſet:quiſquis ederit panem hunc, viuet in æternum.] *Cum Origene*[k] *Tertullianus conſentit. Quidam, inquiens, ſic opinantur, quaſi Deus neceſſe habeat, præſtare etiam indignis, quod ſpopondit; & liberalitatem eius faciunt ſeruitutem.*] *Et ibidem paulò antè: Sed Deus, inquit, theſauro ſuo prouidet, nec ſinit obrepere indignos.*] *Item*[l] *Cyprianus, cùm inter cetera ſic ſcribit: Vna eſt domus Eccleſiæ, in qua agnus editur, nullus ei cõmunicat, quem Iſraelitici nominis generoſitas non commendat.*] *Item*[m] *Auguſtinus, cùm ait: Ad altare* DEI *inuiſibile, quò non accedit iniuſtus, ille peruenit, qui ad hoc præſens iuſtificatus accedit.*] *& alibi:*[n] *Non dicendum eum manducare corpus Chriſti, qui in corpore non eſt Chriſti.*] *Et apud*[o] *Proſperum: Eſcam vitæ accipit, & æternitatis poculum bibit, qui in Chriſto manet, & cuius Chriſtus habitator eſt. nam qui diſcordat à Chriſto; nec carnem eius manducat, nec ſanguinem bibit, etiamſi tantæ rei Sacramentum ad iudicium ſuæ præſumptionis quotidie indifferenter accipiat.*]

k *Lib. de pæn.*
l *De can.*
m *De conſ. d. 2.*
n *Lib. 21. de ciu. c. 25.*
o *Lib. Sententiarũ. Proſp.*

GREGORIVS. Certè eſt perſpicuum, Cyprianum, Auguſtinum, & Proſperum, non niſi de ſpirituali manducatione loqui, quæ ſcilicet afferat ſalutem, & liberet à damnatione æterna, vt ipſe Auguſtinus docet, vbi ait: non manducare corpus Chriſti, qui in corpore non eſt Chriſti, ſicut ſuprà etiam notaui. Nam alioqui exitium etiam & venenum impiis eſſe corpus Chriſti, cum illud in myſteriis Sacramentaliter tantùm accipiunt ad iudiciũ, aiunt Auguſtinus, & Cyprianus, & alij Patres, vt ſuprà ſuo loco oſtendimus. Origenes aũt in ea ſententia, quam Fortunatus citat, non loquitur de corpore Domini, vt in Sacramento accipitur, quo pacto illud ibi ſymbolicum vocat, propter ſymbola Sacramentalia quibus continetur; ſed loquitur de eo vt extra Sacramentum quoque ſpiritualiter percipitur; vt ipſemet Origenes ſatis ſignificat. Tertullianus etiã in loco, quem iſte citat, minimè agit de vſu Euchariſtiæ, ſed Pœnitentiæ & Baptiſmi, in quibus negat donũ gratię præberi indignis.

Lib. 21. de ciu. cap. 25.
Lib. 1. c. 10.
Lib. 1. c. 5.
Argumento II.

IIII. Quarto loco argumentatur Fortunatus ex teſtimoniis quorundam veterum, qui affirmare videntur, ipſam ſub- *Fol. 29. b*

ſtantiam panis remanere in Euchariſtia, vt Ambroſius, Gelaſius, Ioannes Conſtantinopolitanus (quem iſte falsò Chryſoſtomum eſſe putat) & Theodoretus. Sed ad hæc ipſa teſtimonia nominatim ſuprà reſpondimus, cùm aſſeruimus ex Scriptura & ex Patribus tranſubſtantiationem. Vbi etiam confutauimus vaniſsimam illam Sectariorum interpretationem, quam iſte hîc repetit: nempe Patres, cùm dicunt, panem tranſmutari & conuerti in corpus Chriſti, non de ſubſtantiali aliqua conuerſione loqui, ſed de accidentali, qua panis fiat Sacramentum & ſignum corporis Chriſti, cùm antea eſſet tantùm panis communis. Euidēs enim ex verbis Patrum eſt, eos de mutatione ipſius naturæ & ſubſtantiæ loqui, vt iam non ſit in pane quod *natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit*, ſicut ait Ambroſius & alij. Lector relegat ſuperiora, ne repetamus.

Lib. 2. c. 7.
Ibidem c. 3.
Fol. 30. 4

V. Poſtremò obiicit, quòd prius dedit Chriſtus diſcipulis ſuis panem & vinum, in Euchariſtiam conſecratum per benedictionem & gratiarum actionem, quàm proferret illa verba; *Hoc eſt corpus meum*, &; *Hic eſt ſanguis meus*. Vnde conſequi videtur, neque nunc eſſe eam vim & energiam in his verbis, vt per illa panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti conuertantur, atque adeò vt corpus & ſanguis Chriſti ſiſtantur præſentia ſub ſpeciebus panis & vini, quemadmodum nos aſſerimus.

FORTVNATVS *folio vltimo in fine.*

Illa, inquit, *verba, hoc eſt corpus, hoc eſt ſanguis, nequaquā conſecrationis verba ſunt: quippè quæ tum demum, teſtibus Apoſtolo & omnibus Euangeliſtis, prolata à Domino ſunt, cùm iam antè diſcipuli fractum & traditum panem acceperunt; immò quod amplius eſt, poſtquam iam, vt Marcus ſcribit, ex poculo biberunt, eoq́ panem comederunt. Certè, dum manibus panem Dominus tenebat, ſolennem illam gratiarum actionem, benedictionemq́ perſecutus eſt. Vbi nunc vis & ἐνέργεια illorum verborum, qua vel panis ſubſtantia excluditur; vel pani corpus includitur?*

GREGORIVS. Quibus verbis facta ſit à Chriſto cōſecratio, & nunc fiat.

Reſpondeo. Nego non conſecraſſe Chriſtum Euchariſtiam illis verbis: Hoc eſt corpus meum, &: Hic eſt ſanguis meus. Nego etiam, vel Apoſtolum, vel Euangeliſtas omnes, vel etiam

am aliquem illorum teſtari, quòd tum demũ Chriſtus ea verba protulerit, cùm iam antè diſcipuli panem & vinum accepiſſent. Immò contrariũ teſtantur Matthęus, & Lucas, & Paulus, nempe Chriſtum illa verba dixiſſe, non poſtquam panem & vinum dediſſet, ſed tum cùm ipſe acciperet in manus & gratias ageret, & diſcipulis porrigeret, quo ipſo tempore Euchariſtiam per ea verba conſecrauit. Sic enim narrat Matthæus: *Accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Hic eſt enim ſanguis meus.* Item Lucas hoc modo: *Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis,* DICENS: *Hoc eſt corpus meum, &c. Similiter & calicem, poſtquam cœnauit,* DICENS: *Hic eſt calix nouum Teſtamentum in ſanguine meo.* Item D. Paulus ſic: *Accepit panem, & gratias* AGENS, *fregit, &* DIXIT: *Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum, &c. Similiter & calicem* (puta accepit) DICENS: *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine.* Opinor, Fortunate, non te etiam ignorare Grammaticam, atque adeò ſcire, eam vim eſſe participij præſentis temporis (cuiuſmodi eſt illud, *Dicens, gratias agens, &c.*) vt ſignificatum ſuum referat ad illud idem tempus, quo eadem perſona vel res, aliquid aliud egiſſe, eodem contextu orationis ſignificatur. Quocirca ex verbis Matthæi, & Lucæ, & Pauli perſpicuum eſt, tunc illa verba, Hoc eſt, &c. & Hic eſt, &c. à Chriſto eſſe dicta, cùm panem & vinum in manus ipſe acciperet, & gratias ageret, & diſcipulis porrigeret, non autem poſtquam diſcipuli acceperant. Atque hinc rurſus conſequitur, diuum Marcum, cùm vltimo commemorat illa verba Chriſti, non eundem ordinem in narrando tenuiſſe, qui fuit in ipſa re geſta, ſed vt ſępe ab hiſtoricis fit, id quod prius fuit, cõmemoraſſe poſterius: ſicut etiam fecit Matthæus narrans conſecrationem panis.

Matth. 26. Luca 22. 1. Cor. 11.

Porrò, ſic ſe rem habere, vti dicimus, probatur teſtimonio Patrum Latinorum & Græcorum, qui magno conſenſu tradunt, Euchariſtiam à Chriſto conſecratam eſſe, & nunc etiam conſecrari illis verbis: Hoc eſt corpus meum; Et: Hic eſt ſanguis meus. Tertullianus: *Panem,* inquit, *acceptum, fecit corpus ſuum, dicendo; Hoc eſt corpus meum.* Cyprianus: *Summus,* inquit, *Sacerdos panem profert & vinum, dicendo; Hoc eſt corpus meũ. Ante illa verba cibus erat communis. At poſtquam à Domino id dictum eſt, & quotieſ-*

Lib. 4. contra Marc. Serm. de cœna Domini.

cunque his verbis & hac fide agitur; panis ſubſtantialis iſte ſolenni benedictione ſacratus, ad totius hominis vitam atque ſalutem proficit. Ambroſius: *Conſecrationem,* inquit, *diuinam ipſa verba Saluatoris operantur. Sermone enim Chriſti hoc conficitur Sacramentum. Clamat enim Dominus: Hoc eſt corpus meum. Et ante benedictionem verborum cœleſtium, alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus Chriſti eſt.* In eandem ſententiam loquuntur etiã alij Patres Latini, vt [a] Auguſtinus, [b] Hieronymus, [c] Gregorius, [d] Paſchaſius, [e] Rabanus, [f] Bernardus. Idem teſtantur Patres Græci. [g] Gregorius Niſſenus: *Non quia comeditur panis, corpus Chriſti euadit; ſed ſtatim per verbum in corpus mutatur: & à verbo quidem hoc; Hoc eſt corpus meum.* [h] Chryſoſtomus: *Hoc eſt, ait Chriſtus, corpus meum; Hoc verbo propoſita dona conſecrantur.* [i] Damaſcenus: *Dixit Dominus: Hoc eſt corpus meum; Hoc facite; & omnipotenti eius verbo efficitur, donec veniat.* [k] Germanus Conſtantinopolitanus: *Ipſe dixit: Hoc eſt corpus meum, &, Hoc facite, quod non dixiſſet, niſi vim inditurus fuiſſet, vt id aliis etiam facere liceret.* In eandem ſententiam loquitur [l] Origenes & [m] Cyrillus Hieroſolymitanus. Quare faceſſat cum impietate ſua Caluiniſtica Fortunatus, & credat aliquando tandem Chriſto dicenti: *Hoc eſt corpus meum;* Et: *Hic eſt ſanguis meus.*

Lib. de iis qui init. c. 9.
a *Serm. 28. de Verb. Domini.*
b *In epiſt. ad Euagrium. & in cap. 14. Marc.*
c *Lib. 4. Dial. cap. 36.*
d *Lib. de corpore & ſanguine Domini, cap. 12.*
e *Lib. de corp. & ſang. Dom. c. 34.*
f *De cœna Domini.*
g *In orat. Catech.*
h *Hom. de proditione Iudæ.*
i *Lib. 4. c. 14.*
k *Lib. de Theoria Eccleſiaſt.*
l *Homil. 9. in Leuit.*
m *Catech. 4. & 5. Myſtag.*

APPENDIX,

DE COLLOQVIO MOMPELGARTI

Habito à

THEODORO BEZA ET IACOBO SCHMIDELINO.

CVM HÆC Typis excuderentur, venit ad manus meas liber, in quo acta continebantur eius Colloquij, quod de nõnullis fidei quęſtionibus, inter Lutheranos & Sacramentarios hoſtiliter controuerſis, habitum eſt anno ſupiore Mompelgarti à Iacobo Schmidelino & Theodoro Beza. In eo Colloquio, ſanè futili & imperito (neque enim certo ordine, alter reſpondentis, alter obiicientis perſonam viciſsim egit, vt cum lenitate alioqui, & modeſtia fieri par erat, ſed vterq; quidquid libitum fuit, & quamdiu libuit verboſa oratione effutiuit; vterq; ſua identidem repetẽs, ſiue reſpondere, ſiue obiicere, & confirmare oportuit, æquo iure vel negauit vel aſſeruit) quæſtio inprimis de reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, ab iſtis tractata eſt. Sed antequam in Colloquio ipſo cõgrederentur, & quaſi pedem conferrent, viſum ipſis fuit, velut eminus diſploſis tormentis, pugnare. Itaq; viciſsim vnaqueq; Colloquutorum pars ſententiam ſuam paucis theſibus comprehenſam, & ſuis fundamentis confirmatam, alteri parti ſcripto communicauit. Ac ſcriptum quidem partis Sacramentariæ Theodorus Beza & eius ſocij, qui cum eo ad illud Colloquium aduenerant, adornarunt, illiq; hoc ordine & his titulis (vt eſt in actis)

 ſubſcripſe-

ſubſcripſerunt: Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ miniſter. Abrahamus Muſculus, Bernenſis Eccleſiæ miniſter. Antonius Faius, Eccleſiæ Geneuenſis miniſter. Petrus Huebnerus, Græcæ linguæ in Gymnaſio Bernenſi profeſſor. Claudius Alberius, D. & Profeſſor Philoſophiæ in Academia Lauſanenſi. Hoc ſcriptum cùm nactus eſſem, antequam liber meus abſolueretur, confutandum hîc ad extremum exiſtimaui, tum quia ad inſtitutum libri mei hoc pertinet, tum quia illud plerumque ineptè confutauit Schmidelinus; tum etiam, vt Lector intelligat, quàm ſint exhauſtæ Sacramentariorum copiæ, cùm vanitatem argumentorum Bezæ & ſociorum eius perpenderit. Nihil enim ferè ad illud Colloquium iſti attulerunt, quod non iam his libris expeditum ſit. Itaque tantummodò ferè indicandi erunt loci mei libri, in quibus argumenta eiuſmodi à me diluta ſunt.

Principio autem Beza cum ſociis Sacramentariam ſententiam in illo ſcripto ponit, cuius ſunt duo pronuntiata, pugnantia cum vera fide, quibus Sacramentarij à Eccleſia Catholica diſsident, vt hactenus vidimus. Alterum pronuntiatum eſt; Cum ſignis ſeu ſpeciebus illis viſibilibus panis & vini, quibus Euchariſtiæ ſignificatio continetur, non eſſe realiter coniunctas res ipſas ſignificatas, id eſt, corpus & ſanguinem Chriſti, ſed ſola relatione ſeu habitudine, quatenus nimirum per hæc ſigna, ex ordinatione diuina, repræſentantur & exhibentur. Alterum pronuntiatum, ex priori conſequens, eſt; Res iſtas per ea ſigna repræſentatas, puta, Chriſti corpus & ſanguinem, non ore corporis, ſed ſola mente per fidem percipi. Hæc duo pronuntiata, quæ nos his libris ſatis ſuperque refutauimus, atque hæretica eſſe conuicimus, Beza cum ſociis probare conatus eſt ſequentibus argumentis, ad quæ breuiter reſpondendum eſt, vti propoſuimus.

In actis Colloquij, pag. 22.

Pag. 24

REFVTA-

REFVTATIO ARGVMENTORVM, QVÆ CONTRA REALEM CONIVNCTIONEM CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI cum Euchariſtia, Beza & ſocij propoſuerunt in Colloquio Mompelgartenſi.

PRIMVM, inquiunt, *fundamentum noſtrum eſt, veritas corporis Chriſti, verè circumſcripti & localis, tum ante, tum poſt glorificationem; qua veritas ſtare non poteſt, ſi alia ratione dicatur adeſſe pani Chriſti corpus, quàm illa relatiua habitudine. Itaq; quot teſtimoniis illa veritas corporis Chriſti confirmatur (ſunt autem penè innumerabilia) totidem teſtimoniis realis conſubſtantiatio conuellitur.* BEZA *In actis, pag.* 22.

RESPONDEO. Sunt quidem penè innumerabilia Scripturæ teſtimonia, quibus probetur veritas corporis Chriſti natura ſua circumſcripti. Sed ne vnum quidem Scripturæ teſtimonium Sacramentarij numerarunt vnquam, aut numerare poſſunt, quo monſtrent, eam Chriſti corporis veritatem ſtare non poſſe, vt contendunt, cum ſupernaturali ipſius in Sacramento præſentia, quam Eccleſia Catholica nō per conſubſtantiationem (nihil enim nobis commune eſt cum Confeſsioniſtis, Paniſtis) ſed per tranſubſtantiationem aſſerit ex certiſsima Chriſti ſententia, vt ſuprà lib. 1. cap. 3. 4. 5. 6. & lib. 2. cap. 2. 3. & 4. planum fecimus. Aut numeret nobis adhuc Beza vnum aliquod Scripturæ teſtimonium tale. Hoc dum non facit, minimè ille quidem contra realem Chriſti præſentiam in Sacramento ex innumerabilibus, vt inquit, Scripturæ teſtimoniis argumentatur (niſi innumerabilia vocat ea, quæ cùm ſint nulla, numerari non poſſunt) ſed ex mero ſuo Bezano capite, quod ſiue ob imperitiam, ſiue ob incredulitatem, GREGORIVS.

ſiue

ſiue potiùs propter vtrumque capere non poteſt, quemadmodum nulla, neq; Scriptura, neque euidens ratio repugnet, quò minus veritas Chriſti corporis cum eius præſentia ſupernaturali in ſanctiſsimo Sacramento conſiſtat. Id autem à nobis explicatum ſatis atque defenſum eſt ſuprà lib. 1. cap. 11. & lib. 3. cap. 2. 3. & 4. Audiamus igitur reliqua fundamenta Bezæ:

BEZA pag. 23. *Secundum; Quot locis confirmatur vera & phyſica corporis Chriſti diſceſsio à terris in cœlos, & eiuſdem de cœlis reuerſio, extremo demùm illo die futura: tot locis refutatur illud ipſum dogma, his ex diametro repugnans.*

GREGORIVS. Rurſus deficit Bezam probatio ex Scriptura pro iſto *diametro*, quo malus Mathematicus, nec Theologus melior, cōminiſcitur, pugnare cum Sacramentali Chriſti præſentia diſceſſum præteritum eiuſdem ex mundo, & futurum aduentum in mundum. Nos enim neque ex diametro, nec ex vllo latere iſta inter ſe pugnare perſpicuè defendimus ſuprà lib. 3. cap. 4. pag. 206. Non enim Chriſtus ſubſtantiâ ſuâ diſceſsit ex mundo ſecūdum omnem omninò locum mundi (ſic enim non eſſet in cœlo) neq; etiam ſecundum locum eundem, vbi in Sacramento fuerit: item neq; veniet propriè ad locum, vbi in Sacramento erit; ſed diſceſsit ex mundo ſecundum eos locos, vbi nullo modo manſit (vt ex monte Olіueti) & veniet ad locum, vbi nullo modo illo tempore iudicij erit, vt homo, antequam veniat. Præterea diſceſsit etiam omninò à terris, ſecundum modum quidem ordinarium, quo viſibiliter cum hominibus verſabatur. Quaproptcr ſua veritas conſtat illis Scripturæ teſtimoniis, quæ ſunt de Chriſti diſceſſu ex hoc mundo, & aduentu futuro, etiam ſi Chriſtus Sacramentali, & inuiſibili modo reuera præſens apud nos in Euchariſtia, quibuſdam in locis contineatur.

BEZA pag. 23. *Tertium; Expreſſè dicit Paulus 2. Cor. 5. Nos nunc peregrè abeſſe à Domino; Et, vt ſit cum Chriſto, cupit diſſolui; iubensq́, nos ſuperna quærere, non temerè addit, vbi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens; quod ſuperuacaneum eſſet, ſi adhuc in terris nobiſcum verſaretur.* Si li-

Si licet ex hac obiectione coniecturam facere, non magno tenetur deſiderio Beza Chriſtum in cœlo videndi. Nam ſi felicitatem eſſe duceret, in cœlo ipſum, vbi ſpectabili modo exiſtit, conſpicere; non iudicaret ſuperuacaneum fore, illum ibi quęrere, ſi apud nos inuiſibili ratione in Sacramento continetur. Hinc iam luceſcit, quid ſibi Paulus velit, cùm ait, nos, dum ſumus in corpore, peregrinari à Domino, ſeu peregrè abeſſe à Chriſto. Nempe ſignificat, nos minimè ibi eſſe, vbi Chriſti conſpectu frui liceat, in cœlo nimirum, vbi duntaxat eſt Chriſtus viſibilis. Quod veriſſimum eſt, etiamſi nobiſcum in terris ſit Chriſtus inuiſibiliter, tum ſecundum diuinitatem vbique, tum etiam ſecundum humanitatem in Sacramento, vt ex eiuſdem Chriſti verbis ac promiſsionibus planum fecimus in his libris. Hanc eſſe mentem Apoſtoli Pauli, ex ipſo potuit Beza diſcere niſi errore excæcatus fuiſſet. In eodem ſiquidem loco Apoſtolus diſertè interpretatur, quidnám ſit, peregrè nos iam abeſſe à Domino: *Per fidem enim*, inquit, *ambulamus, non per ſpeciem.* Adde quod nemo Catholicorum dicit abſolutè, Chriſtum in terris nobiſcum verſari, vt Beza hîc loquitur. Non enim adeſt nobis ordinario modo, quē verbum *verſari* indicat, ſed planè ſupernaturali & diuino. GREGORIVS.

Itidē (vt alia innumera teſtimonia prætereamus) teſtatur Chriſtus expreſſis verbis; ſe ire ad parandum locum, vbi ſuos eſt recepturus. Ex quo efficiuntur duo: Vnum, abiiſſe ipſum in certum locum, cùm hunc mundum deſereret. Alterum, qui ſunt in mundo, non eſſe cum Chriſto, id eſt, non eſſe eo in loco, vbi nunc eſt caro Chriſti; ſed exeuntes è mundo, in eum locum recipi, vbi iam Chriſtus eſt, id eſt, in paradiſum; ſicut ipſe explicat, latronem illum compellans, Lucæ 23. BEZA pag. 23.

Fruſtra Beza in eo confirmando, quod nemo Catholicorum negat, ſeſe fatigat, vel potiùs Lectorem decipit. Scilicet Beza nobis Doctore opus erat, vt ſciremus, nos dum ſumus in hoc mundo, nondum eſſe in cœlo cum Chriſto, ſed exeuntes è mundo in eum locum recipi. Quis hoc non plus ſatis experitur? Illud autem eſt, quod Beza neque Scripturæ vllo teſtimonio, neque ratione euidenti probare vnquam poterit: GREGORIVS.

Nempe,ſi Chriſtus iam in cœlo ſit;nec ibi nos iam ſimus cum illo;conſequens eſſe,vt non etiam ſit in Sacramēto nobiſcum in terra. Hæc conſequentia nullo Scripturæ teſtimonio,aut rationis prꝗſidio nititur,ſed à Sacramentariis fingitur imperitè,vt ſuprà lib.1.c.11.& lib.3.c.2.& 3.perſpicuè oſtendimus.

Beza pag. 23. *Quartum; Affirmamus perpetuum hunc fuiſſe veteris Eccleſiæ conſenſum,de vera eſſentia carnis Chriſti, ex quo in cœlos aſcendit, à nobis abſentia: Et perpetua eiuſdem eſſentiæ carnis Chriſti,nunc in cœlis,non in terris poſitæ,circumſcriptione organica & localitate; quæ cum alia Sacramentali coniunctione, quàm cum illa σχετικῇ & relatiua cohærere non magis poſſunt, quàm ſimul ſtare contradictoria.*

Gregorivs. Contradictionis ratio (ſi meminit Beza) in affirmatione & negatione poſita eſt. Cùm autem dico: Chriſtus in cœlo eſt ſecundum ſubſtantiam ſuam: Et;Chriſtus ſecundum ſubſtantiam ſuam in terris eſt, per coniunctionem cum Sacramento,non ſolùm relatiuam, ſiue σχετικὴν, ſed planè realem ac veram;nihil nego,ſed tantùm affirmo. Quare minimè pono contradicentia. Quod verò, ne ſequatur quidem ex tali affirmatione vlla contradictio,explicaui ſuprà lib.1.cap.11. & lib.3.cap.2.& 3.ad quos locos remitto Lectorem ne repetam. Conſenſus igitur Eccleſiæ veteris de Chriſti exiſtentia in cœlo non aſtipulatur Bezę oppugnanti eiuſdem Chriſti exiſtentiam in Sacramento; præſertim cùm non minus euidenter hanc etiam exiſtentiam Chriſti realem in Sacramento teſtificetur conſenſus veteris Eccleſiæ, vt abundè ſuprà lib. 1. cap. 5. & 6. monſtratum eſt.

REFVTATIO ARGVMENTORVM, QVÆ CONTRA VERAM ET ORALEM PERCEPTIONEM CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI,Beza & ſocij propoſuerunt in Colloquio Mompelgartenſi.

Beza in actis, pag. 24. PRIMO; *Etſi corpus Chriſti,quod in cœna ſumendum præbetur, eſt verum corpus organicum: tamen analogia poſcit, vt qualis eſt alimonia, & eius finis,*

finis, talis ſit illius alimoniæ percipiendæ modus. Atqui, rei Sacramentaliter ſignificatæ, id eſt, carnis & ſanguinis ipſius Chriſti, alimonia & finis ſunt ſpirituales, id eſt, ad ſpiritualem coniunctionem cum Chriſto, & vitam æternam ex illo hauriendam ſpectant: Spiritualem ergo earundem rerum percipiendarum modum eſſe neceſſe eſt, & animæ inſtrumento proprio, id eſt, fide, tam in verbo ſimplici, quàm in Sacramentis peragi.

IN HOC argumento, quod video paſsim maximi fieri à Sacramentariis, quatuor vitia ſunt. Primum vitium eſt, quòd vt maximè totum argumentum cõcederemus, tamen non id probat, quod per illud probare inſtituunt Sacramẽtarij contra nos; ſcilicet carnem & ſanguinem Chriſti TANTVM ſpirituali modo, & non etiam corporali percipi in Sacramento debere; ſed ſolùm probat id, quod ſine controuerſia verum eſt, & nos etiam fatemur, nempe debere ſanè percipi ſpirituali modo per fidem perfectam charitate. Hæc directò eſt concluſio illius argumenti, ſicut à Beza hîc propoſitum eſt, & nõ alia, vt conſideranti argumenti propoſitiones facilè patebit. Nihilominus tamen ſua quædam alia conſiſtet analogia inter hunc cibum & modum percipiendi ipſum, ſi ſimul etiam ſumatur modo corporali; ea videlicet, quòd cùm ex corpore conſtemus, & corporalibus rebus aſſueti ſimus, aptiſsimè per res corporales ſalus ſpiritualis noſtra diuinitus procuratur, vt à diuo Chryſoſtomo, & Damaſceno, & ab aliis Patribus notatum eſt.

GREGORIVS. Quatuor vitia in potiſſimo argumento Bezæ.

Chryſoſt. hom. 83. in Matth. Damaſcenus lib. 4. cap. 13.

Secundum argumenti vitium eſt, quòd ita exſtructum eſt, vt non modò non probet ſententiam Sacramentariorum, ſed etiam poſsit à nobis contra illam pro noſtra commodiſsimè retorqueri; nimirum hoc modo: Analogia poſtulat, vt qualis eſt alimonia & eius finis, talis ſit illius alimoniæ percipiendæ modus: Atqui res Sacramẽtaliter hîc ſignificatę, id eſt, caro & ſanguis Chriſti, ſunt alimonia, non modò ſpiritualis ſecundum ſuum effectum & modum, quo mentem nutriunt, ſed etiam ſecundum ſe corporalis; verum enim & organicum corpus Chriſti in Sacramento præbetur, vt ipſe Beza agnoſcit; Item finis etiam huius alimoniæ non ſolùm eſt ſpiritualis, ſed

etiam corporalis,nempe futura corporis immortalitas, vt ex ſententia Christi diuus Irenæus disertè confirmat. Corporalem ergo modum earundem rerum percipiendarum eſſe, neceſſe eſt; atque adeò corporis item inſtrumento propriè, id eſt, ore peragi oportet.

Lib.5 cap.2.

Tertium vitium eſt,quòd ex eiuſmodi quadam Sacramétariorum imaginatione argumentum iſtud proficiſcitur,quæ poſsit ſimiliter illos in ethniciſmum planè & abnegationem totius Chriſtianæ religionis impellere. Cogitant enim non debere corporali modo ſeu inſtrumento corporis, aut per corpus geri, quod ad ſpirituale mentis commodum eſt inſtitutum. Id ſi ita eſt, non debebit igitur Baptiſmus, qui ad ſpiritualem animæ regenerationem inſtitutus eſt, per aquam,& in corpore adminiſtrari; immò nec debuiſſet verbum diuinum veram carnem aſſumere,neque verè in carne pati,neque in carne reſurgere, neque in carne aſcendere in cœlum,neq; in carne venire ad iudicium, quandoquidem hæc omnia ad hominum ſpiritualem ſalutem inſtituta ſunt, vt ſuprà lib.3. cap.4.contra Fortunatum, iſto Bezæ argumento vtétem,ratiocinabar,vt ipſi ponerem ob oculos barathrum impietatis, in quod præcipitabitur niſi reſiliat ab iſtis fundamentis Bezanis & Caluiniſticis. Nos in eo fundamento firmiter conſiſtimus,quod à Chriſto poſitum eſt,cui placuit nimirum,vt ex ipſius corpore & ſanguine in Euchariſtia vitam ſpiritualem, inſtrumento etiam corporis, id eſt, ORE,hauriremus: Nam *accipite*,inquit,*& manducate* (ORE videlicet) *Hoc eſt corpus meum.* Ac præclarè Tertullianus iſtud Chriſti conſilium,ſpiritualia commoda per corporis inſtrumentum cõmunicandi,& nominatim ſpirituale alimentum animi per oralem manducationem Chriſti carnis, his verbis declarat: *Caro,* inquit, *abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima conſecretur. Caro ſignatur, vt & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur.* CARO *corpore & ſanguine Chriſti* VESCITVR, *vt &* ANIMA *Deo ſaginetur.*

Lib. de reſur. carnis, cap.8.

Quartum argumenti vitium eſt,quòd ex vocabulis ambiguis procedit; quorum ambiguitas, ſi per diſtinctionem tollatur, illicò apparet nihil minus per eam argumenti formam

Sacramen-

Sacramentarios concludere, quàm id quod inſtituunt. Cùm enim in prima argumēti propoſitione ait Beza, talem eſſe debere modum percipiendæ alimoniæ, qualis eſt alimonia & finis eius; vel intelligit debere eſſe planè ſimilem, per conuenientiam nimirum in aliquo prædicato, quod ſit cōmune tum alimoniæ & eius fini, tum etiam modo illam percipiendi; vel ſolùm intelligit debere eſſe modū qualicunq; tādem ratione aptum, & proportionatum alimoniæ, & eius fini, ita videlicet, vt aptè & commodè ad effectum & finem alimoniæ conferat. Si priori modo intelligit; vt intelligere ſe indicat, cùm deinde aſſumit, alimoniam & finem eſſe *ſpiritualem*, ac proinde idem prædicatum (nempe *ſpirituale*) debere conuenire percipiendi modo, vt ſcilicet is quoque ſit ſpiritualis duntaxat; ſi ita, inquam, intelligit, propoſitio eſt planè falſa. Nam neceſſaria analogia alimoniæ, & modi percipiendæ alimoniæ, non requirit talem ſimilitudinem, ſed ſolùm proportionem aliquam. Exempli cauſſa: Inter carnes quæ ſunt alimonia Bezæ in die ſancto Paraſceues, & modum quo Beza percipit hanc alimoniam ore, analogia ſufficiens eſt, hoc ipſo, quòd aptè confert hic modus ad effectum & finem eius alimoniæ, nempe vt ſubſtantia Bezæ nutriatur; quāuis minimè hic modus percipiēdi ſit etiā aliqua ſubſtantia, ſicut ipſa alimonia eſt ſubſtantia, & etiam finis eius, nempe ſubſtantia Bezæ per nutritionem acquiſita: non enim eſt illa comeſtio carnium, niſi quidam motus & operatio, qua peccat alioqui Beza contra præceptum Eccleſiæ mortaliter. Si autem Beza poſteriori modo propoſitionem argumenti ſuam intelligit; vera quidem eſt; ſed ex illa non deberet in eo argumento determinatè concludere, quòd oporteat modum percipiendæ ſpiritualis alimoniæ eſſe ſpiritualem, ſed tantummodò licebit concludere, neceſſe eſſe, vt is modus ſit talis, qui aptè conferat ad effectū & finem ſpiritualis alimoniæ. Talis autem modus eſſe poteſt, non ſolùm ille ſpiritualis per fidem, ſed etiam alter corporalis, vt antè confirmauimus, tum ex Chriſti ſententia & inſtitutione, tum præclaro teſtimonio Tertulliani. Poſſem pluribus aliis modis vanitatem oſtendere iſtius argumenti, in quo Sacramentarij perfidiæ ſuæ quaſi arcem conſtituunt; ſed hæc ſuffi-

cient, vt Lector perſpiciat, quàm ſit Beza egregius argumentator.

BEZA pag. 24. *Deinde terrena ſignorum terrenorum ſumptio, pignus eſt alterius, nempe ſpiritualis illius; ac proinde voces comedendi & bibendi ſicuti propriè de ſignorum ſumptione, ſic* FIGVRATE *de rebus ſignificatis dicuntur, Sacramentali* METONYMIA, *qua quod ſignis competit, rei ſignificatæ attribuitur.*

GREGORIVS. Si modus quidem ordinarius comedendi & bibendi cogitetur, quem etiam *comedendi* & *bibendi* voces ſignificant; non inuiti fatemur, figuratè has voces vſurpari, cùm his ſignificatur ipſarum rerum ſignificatarum perceptio, vt ſuprà lib. 1. c. 10. docuimus ex Auguſtino. Non enim corpus ipſum & ſanguis Chriſti in hoc Sacramento percipiuntur illo modo ordinario, quo ſolet aliquid comedi aut bibi, nempe in propria ſpecie, & ad nutritionem corporis. Si autem cogitetur ipſa veritas per ſe realis ſumptionis, quam præcipuè & directò ſignificant voces *comedendi* & *bibendi*; negamus omninò figuratè vſurpari iſtas voces, cùm his ſignificamus perceptionem ipſarum rerum ſignificatarum, nempe corporis & ſanguinis Chriſti. Veriſsimè enim hæ res ore corporis percipiuntur, non minùs quàm ſpecies ipſæ panis & vini, aut alius cibus & potus, vt ex ſententia & inſtitutione Chriſti, & teſtimonio totius antiquitatis conuicimus in primo libro.

Ac ſanè inepta & præter rem eſt conſequentia illa, qua hîc vtitur Beza pro ſua figura metonymiæ, quoad ipſarum rerum ſignificatarum perceptionem. Terrena, inquit, ſignorum terrenorum ſumptio, pignus eſt alterius ſumptionis, nempe ſpiritualis illius, puta, qua corpus ipſum & ſanguis Chriſti ab anima per gratiam recipitur. Ergo corpus & ſanguis Chriſti non etiam ſumitur propriè ore corporis, ſed tantùm figuratè ſumi ore dicitur; ſiue (vt ſtatim Beza rurſus concludit) Ergo vtraque ſumptio ore peragi nec poteſt, nec debet. Quid hoc argumenti eſt? Primùm enim, terrenorum ſignorum ſumptio non tam pignus eſt ſumptionis ſpiritualis corporis & ſanguinis Chriſti (quæ in ipſo vſu Sacramenti ſimul peragitur) quàm futuræ vitæ æternæ, ad quam ius adoptionis quoddam accipitur per Sacramentum, beneficio promiſsionis, & Teſtamēti Chriſti:

ti Chriſti: iuxta illud: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum,* *Ioan. 6.*
Et: *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine.* Et illud Augu- *Lucæ 22.*
ſtini: *Eos, à quibus hic cibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit* *1. Cor. 11.*
in ſocietate Sanctorum, vbi pax erit, et vnitas plena, atque perfecta. Quod *Tract. 26. in Ioan.*
D. Irenæus & alij Patres ſimiliter aſſerunt. *Lib. 5. cap. 2.*

Deinde, vt concedam etiam, ſumptionem externorum ſignorum, quatenus confirmat fiduciam noſtram, de percipienda gratia, eſſe quoque quaſi pignus ſpiritualis ſumptionis corporis & ſanguinis Chriſti per gratiam; ineptè tamen, & præter controuerſiæ ſcopum inde Beza colligit, hanc ſumptionem ſpiritualem corporis & ſanguinis Chriſti non fieri etiam ore corporis. Nos enim minimè aſſerimus, ſumptionem eam metaphoricam corporis Chriſti, quæ fit ſpiritualiter per gratiam, ore corporis peragi, ſed actu fidei, caritate perfectæ, quo tanquam palato ſuo quodam mens ſola (non corpus) gratiæ donum percipit. Ore autem corporis etiam peragi dicimus ſumptionem veram, licet inuiſibilem, ipſiuſmet Chriſti corporis, tanquam cauſſæ, vnde illa gratia promanat, & cuius energiâ perficitur alia illa ſumptio ſpiritualis per gratiæ donum. Itaque propriè quidem, non duas tantùm (vt Beza facit, rem confundens) ſed tres in propoſito ſumptiones diſtinguimus: vnam viſibilem ipſorum ſignorum; alteram inuiſibilem, ſed veram tamen & realem rerum ſignificatarum, puta corporis & ſanguinis Chriſti; tertiam metaphoricam & merè ſpiritualem earundem rerum, non ſecundum ſe, ſed duntaxat ſecundum earum effectum, puta ſecundum donum gratiæ. Primam & ſecũdam affirmamus, vel potius affirmauit Chriſtus, ore corporis peragi; non autem tertiam.

Adde, quòd neque ob eam cauſſam tertia illa ſumptio ſpiritualis, ore corporis non peragitur, quia ſumptio altera externorum ſignorum, quæ ore perficitur, fit aliquo modo illius pignus, vt ineptè Beza concludit: ſed quia peragitur ſecundum gratiæ donum, cuius os corporis nequaquam eſt capax. Alioqui nihil impediret, quò minus vno & eodem inſtrumento pignus rei, & res ipſa perciperentur. Vt pignus, quod datur pro pecunia ſoluenda, & ipſa pecunia cùm ſoluitur, eâdem

dem manu capi ſolent. Quamobrem, licet præterea Bezæ concederemus, ſumptionem externorum ſignorum non modò ſumptionis ſpiritualis per gratiam, ſed etiam ſumptionis veræ ipſius corporis Chriſti eſſe quoddam pignus; tamen non rectè inde concluderet, hanc veram ſumptionem corporis Chriſti minimè fieri eodem ore corporis. Poteſt enim, vt dictum eſt, pignus rei & res vno & eodem inſtrumento percipi, quando vtrumq; tale eſt, vt vtriuſque ſit capax idem inſtrumentum; ſicut in propoſito os corporis non modò ſignorum externorum, ſed etiam ipſius corporis Chriſti inuiſibiliter in ſignis contenti, particeps eſſe poteſt. At probat rurſus Beza fieri non poſſe, vt vtraque res, nempe ſignum externum, & corpus Chriſti, ore corporis ſumatur.

BEZA *pag.* 25. *Quia*, inquit, *aut vtraq; res eſſet hac ratione pignus tertiæ alicuius rei, toto genere diuerſæ; aut earum altera eſſet ſuiipſius ſignum & pignus; ſiue ſimul ſignum & res ſignificata; ſiue pignus & res ipſa, cuius pignus eſſet; quod vtrumq; eſt abſurdiſſimum. Quamobrem etiam in hoc ipſo argumento, ab Irenæo res illa cæleſtis appellatur, & à terrena diſtinguitur.*

GREGORIVS Sed quomodo, quæſo, Irenæus cœleſtem illam rem (hoc eſt, Filium Dei incarnatum, qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit de cœlis) à re terrena in Euchariſtia diſtinguit? Nempe ita, vt ſimul aſſeueret, Euchariſtiam ipſam, quę certè non in cœlo, ſed in terra eſt, non ſolùm ex

Lib.4.cap.34. re terrena, ſed etiã ex re illa cœleſti CONSTARE. *Qui eſt*, inquit, *à terra panis percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia, duabus rebus* CONSTANS, *terrena et* COELESTI. Continetur igitur in Euchariſtia, atque adeò in Euchariſtia percipitur ore corporis res quoq; illa cœleſtis. Sicut etiam ibidem paulò antè diſertis verbis Irenæus affirmauerat, *eum panẽ, in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe Domini.* Quare miror, quid in illa ſententia Irenæi Beza ſomniauerit errori ſuo Sacramentario patrocinari. Niſi fortè putauit, Filium Dei incarnatum, ex quo conſtat Euchariſtia, cœleſtem rem ab Irenæo idcircò vocari, quoniam tantummodò ſit in cœlo, ac proinde ore corporis non percipiatur. Atqui Irenæus ex hac re cœleſti dicit conſtare Euchariſtiam,

riſtiam, quæ eſt in terra: Vnde ſequitur, eam rem cœleſtem eſſe quoque in terra. Deinde rem cœleſtem Irenæus appellat nō ideò propriè, quia ſit in cœlo, & multò minus quia ſit tantùm in cœlo, ſed quia, vt antè dictum eſt, de cœlo deſcendit per incarnationis myſterium. Quemadmodum ea ratione Chriſtus antè etiam, quàm in cœlum aſcenderet, erat *de cœlo cœleſtis*, vt Apoſtolus loquitur. *1. Cor. 15.*

Sed illud prætereа videamus, quod hîc Beza, minimè vel rem, vel ſeipſum intelligens, obiicit de pignoribus. Si vtraq; res, nempe ſignum & corpus Chriſti, percipitur ore corporis; aut vtraque res (aiebat) eſſet hac ratione pignus tertiæ alicuius rei toto genere diuerſæ; aut earum altera eſſet ſuiipſius ſignum & pignus; ſiue ſimul ſignum & res ſignificata; ſiue pignus & res ipſa, cuius pignus eſſet; quod vtrumque eſt abſurdiſsimum. Reſpondeo, nihil iſtorum eſſe abſurdum, nedum abſurdiſsimum, modò rectè omnia intelligantur. Nam primò poſſunt ſignum externum & corpus Chriſti, vt percipitur in eo ſigno, pignus eſſe alicuius rei tertiæ diuerſæ, nempe futuræ vitæ æternæ, vt ſuprà ex Irenæi & Auguſtini, immò ipſius Chriſti ſententiâ, dictum eſt. Quid enim impedit? Secundò poteſt etiam res altera ex illis duabus, nempe Chriſti corpus, quatenus quidem Sacramento ſenſibili ſubeſt, & in eo accipitur, eſſe ſignum & pignus ſuiipſius ſub alia ratione, nempe quatenus percipitur ab anima ſpiritualiter per donum gratiæ. Quod tantundem eſt, atque vſum quendam vnius rei, puta corporis Chriſti, eſſe ſignum & pignus alterius cuiuſdam vſus eiuſdem rei: vt ſi quis, verbi gratia, accommodato daret vſum fructum alicuius rei, pro pignore, quo confirmare vellet, ſe poſtmodum collaturum eiuſdem rei dominium, atque adeò plenum vſum.

Et quidem quòd Chriſti corpus, quatenus ſpeciebus ſenſibilibus Sacramenti ſubeſt, & in eis percipitur, dici poſsit quaſi pignus & ſignum ſuiipſius abſolutè, & vt percipitur ſpiritualiter per donum gratiæ, aut etiam vitæ æternæ, difficile ad intelligendum non eſt. Nam vt Lantfrancus ad hoc ipſum propoſitum rectè argumentatur: *Non iuſtè quiſquam mouebitur, ſi eadem caro Chriſti, idemq; ſanguis, ſuiipſorum Sacramenta exiſtant ſe-* *Lib. de Sacramento, circa medium.*

 cundum

cundum aliud ac aliud accepta, cùm ipſe Dominus IESVS *poſt reſurrectionem ſuam ſuiipſius diuerſa temporum ratione typum geſſerit & figuram. Apparens enim duobus diſcipulis, locutusq́; eis, quantum ſatis eſſe iudicauit, dum finxit ſe longiùs ire, ſicut beatus Auguſtinus dicit, ſignificauit, ſe poſt paucos dies in cœlum aſcenſurum eſſe; quod iter longè remotiſſimum eſt à communi hominum vita.* Ac paſsim ſancti Patres docent, ſacrificio corporis Chriſti incruento, quod in Euchariſtia fit, immolationem Chriſti factam in cruce repræſentari. Quod tantundem eſt, ac eundem Chriſtum, vt in Euchariſtia ſacrificatur, eſſe ſui ſignum, vt eſt immolatus in cruce. Præclarè enim diuus Gregorius Magnus: *Licet Chriſtus reſurgens à mortuis iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur: tamen in ſeipſo immortaliter atque incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in hoc myſterio ſacræ oblationis immolatur. Eius quippè ibi corpus ſumitur, eius caro in populi ſalutem partitur, eius ſanguis non iam in manus infidelium, ſed in ora fidelium funditur. Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra paßionem vnigeniti Filij ſemper* IMITATVR. Sic etiam D. Damaſcenus affirmat, carnē ipſam & ſanguinem Chriſti, vt in Sacramento percipiuntur, *eſſe figuras rerum futurarum*, hoc eſt, vitæ æternæ, qua Chriſti conſpectu fruemur.

Luca 24. *Lib. 4. dialog. cap. 58.* *Rom. 6.* *Lib. 4. cap. 14.*

Accedit præterea huc ratio. Nam etſi Chriſtus, vt in Sacramento exiſtit, & percipitur, minimè cognitioni ſenſus per ſe pateat; cognoſcitur tamen ibi certiſsimè ab intellectu per fidem, clariſsimis Chriſti verbis & teſtamento confirmatam: atque eatenus ſignum & quaſi pignus eſſe poteſt, tum vitæ æternæ futuræ, tum ſuiipſius, vt per donum etiam gratiæ ſpiritualiter ab anima nunc percipitur. Nihil igitur hactenus, quod ſit alicuius ponderis, Beza attulit. Nunc reliqua perpendamus.

BEZA pag. 25.

Secundò; Si ſubſtantia ipſius corporis Chriſti ore perciperetur, maneret quoque ipſa ſaltem in piis & fidelibus; qui proinde fierent ſubſtantialia membra Chriſti; vnde conſequeretur aliud abſurdiſſimum, Eccleſiam videlicet non eſſe myſticum corpus Chriſti, ſed corpus quoddam ex ſubſtantia ipſius corporis Chriſti, & piorum omnium corporibus reipſa & eſſentialiter conflatum.

Equidem

Equidem vix poſſum vllis verbis explicare ſatis, quanta GREGORIVS. me iſtud argumentum Bezæ, propter ſummam rationis leuitatem, admiratione affecerit. Siccine Geneuenſium ille magiſter, & Bernenſium aduocatus, in Colloquio de religione argumentatur? Sed reſpondeamus vno verbo: Manet omninò ſubſtantia corporis Chriſti, non modò in piis ad ſalutem, ſed etiam in impiis ad iudicium, tamdiu ſolùm, quamdiu in illis ſpecies panis incorrupta manet; quia non diutius in ipſis manet Sacramentum Euchariſtiæ, in quo percipitur ore corporis Chriſtus. Hinc verò nihil minus ſequitur, quàm id, quod Beza planè Caluiniſticè, hoc eſt, leuiſsimè infert, nempe fidelium corpora, in quibus ita Chriſtus manet, fieri ſubſtantialia membra Chriſti. Non enim ſubſtantia corporis Chriſti aliter nobiſcum in Sacramento vnitur, quàm ſecundum indiſtantiam localem (licet minimè locali, ſed alio admirabili modo) & ſecundum operationem, qua in mentibus noſtris gratiam præſens efficit, ſi conſcientia non ſit impura. Res autem, quæ iſto vnionis modo alteri rei coniugitur, nequaquam fit propterea ſubſtantiale membrum illius, ſed quæ vnitur in vna natura, & hypoſtaſi. Alioqui Deus & Angelus, qui loco adſunt homini, & in eo quippiam operantur, membra eſſent ipſius; Itemq; Chriſtus, cùm ægrotos præſens tangebat, & in eis ſanitatem corporis & mentis operabatur, mẽbrum ſubſtantiale fuiſſet illorum; id quod nemo, niſi delirus, ac ne delirus quidem aliquis, concedet.

Sed fortaſſe cogitauit hîc hallucinans Beza, conuerti corpus Chriſti in ſubſtantiam pij hominis Euchariſtiam ſuſcipientis, ſi illud ore corporis ſuſcipitur, atq; idcircò fieri per eam cõuerſionem ſubſtantiale membrum hominis, non ſecus, quàm alium cibum. At quis non videt, hanc phantaſiam eſſe inſaniſsimam? Primùm enim, non eo conſilio præbet ſe nobis Chriſtus ore percipiendum, vt nutriat, inſtar aliorum ciborum, corpus; ſed vt animam, fide & caritate, & ardentiori affectu erga ipſum præſentem, atque adeò tanti myſterij admiratione præparatam, paſcat ſpiritualiter per donum vberioris gratiæ. Itaque non in corpus ſuſcipientis, vt alij cibi, conuertitur, ſed integer & incorruptus gratiam in animo o-

 peratur,

peratur, atque eatenus eſt cibus non ventris, ſed mentis, vt lib.3.cap.3.4.& 5.Fortunato explicauimus. Deinde,ſi Chriſti ſubſtantia eodem modo in ſubſtantiam piorum conuerteretur, non deberet Beza ad extremum colligere (vt hîc facit) Eccleſiam tunc eſſe corpus quoddam ex ſubſtãtia ipſius corporis Chriſti, & piorum omnium corporibus reipſa & eſſentialiter conflatum;ſed,nullũ omninò amplius ſupereſſe Chriſtum, poſtquam vel ſemel ab aliquo pio in Euchariſtia perceptus eſt. Quomodo enim ſupereſſet,ſi iam eſt in alterius ſubſtantiam conuerſus?

Perſpicuum eſt igitur,eſſe vaniſsimum totum iſtud argumentum Bezæ,neque habere vllum exitum. Etſi enim Chriſti ſubſtantia nobiſcum in Sacramento coniungatur;tamen quia & integra manet,& à noſtra ſubſtantia,naturæ ſuæ,atque hypoſtaſis vnitate diſtinguitur; nequaquam communicatione Euchariſtiæ,efficimur corpus Chriſti naturale,ſed myſticum, qua ratione nimirum à Chriſto influxum vitæ ſpiritualis participamus, ſimiliter atq; membra à capite. Quæ cùm ita ſint, nullo negotio à nobis etiam refelletur illud alterum æquè ſtupendum,vel potius dicam,æquè ſtupidum Bezæ argumentum,quod ſequitur.

BEZA pag. 25. *Tertiò; Cùm caro illa Chriſti vinculũ ſit,quo pij omnes in vnicum corpus myſticum coaleſcunt;neceſſariò efficeretur,non eſſe ſeparatas ſubſtantias ſeu perſonas piorum: ſed ſicut cum capite Chriſto,ita inter ſe ſuis reipſa eſſentiis, & perſonis cohærere. Cõtrà verò cùm ſpiritualis ſit,& tamen veriſsima & arctiſsima,illa fidelium membrorum inter ſe connexio,adeò quidẽ, vt vnum cor,& vna anima eſſe dicantur; conſequitur, ſpiritualiter quoq; illa, & per fidem cum ſuo capite coniungi. Qui cum propterea, ſicut vnum corpus,nempe myſticum;ita etiam vnus ſpiritus eſſe dicuntur, & per ſpiritum Chriſtus in eis habitare.*

GREGORIVS. Miror tam tenue ac fragile filum argumenti non potuiſſe ab illo ſaltem muſculo Bernenſi ita corrodi & infringi, vt priuſquam Mompelgarti à Beza & reliquis ſociis proponeretur, illius iſtos puderet. Conſtat enim argumentũ hoc totum duabus conſequentiis, quibus nihil eſſe poteſt debilius ad Sacramentariam

mentariam ſententiam confirmandam. Altera conſequentia eſt huiuſmodi: Pij ſuſcipientes Euchariſtiam, ſuis re ipſa perſonis & eſſentiis cum capite Chriſto cohærēt, ſi corpus Chriſti percipitur ore corporis: Ergo etiam inter ſe ſuis eſſentiis coaleſcunt, nec ſunt ſeparatæ ſubſtantiæ ac perſonæ. Conſequētiam probat Beza, quia caro Chriſti eſt vinculum, quo pij omnes in vnicū corpus Chriſti coaleſcunt. Quo fit, vt eâdem ratione coaleſcant inter ſe, & cum Chriſto.

Reſpondemus vno verbo, falſum, immò etiam delirum eſſe huius conſequentiæ antecedens, vt planiſsimum fecimus in reſponſione ad præcedens argumentum. Quare inſanum eſt etiam conſequens. Vt enim pij, quamuis Chriſti corpus ore ſumant, non vniuntur cum Chriſto vnitate alicuius naturę vel hypoſtaſis, ita neq; inter ſe, ſed ſolùm myſticè per communionem fidei, & charitatis, & gratiæ, & Sacramentorum, & officiorum, quæ ſibi tanquam membra viciſsim in Eccleſia præſtant, vt ab Apoſtolo explicatum eſt. *Rom.* 12. *1. Cor.* 12.

Altera Bezæ cōſequentia huiuſmodi eſt: Fidelium membrorum inter ſe connexio ſpiritualis eſt: Ergo etiam coniunctio illorum cum ſuo capite Chriſto. Reſpondeo. Nihil hîc concluditur contra nos, aut pro Sacramentaria ſententia. Nam controuerſia non eſt, vtrum fideles coniungantur cum Chriſto ſpiritualiter per donum fidei, charitatis, & gratiæ, tanquam membra cum capite; id quod ſolum hoc argumento concluditur. Hanc enim coniunctionem omnes ſine controuerſia concedimus. Sed quæſtio eſt, vtrum non hæc coniunctio efficiatur etiam, vel perficiatur per talem Euchariſtiæ vſum, quo ſumatur ipſum corpus Chriſti ore corporis, & eatenus etiam reipſa nobiſcum Chriſtus coniungatur ſecundum indiſtantiam loci, Sacramentali modo. Sacramentarij negant. Nos affirmamus, & probamus multis modis ex teſtimoniis diuinis, & totius antiquitatis, vt videre eſt ſuprà lib. 1. Siue enim ad figuras reſpiciamus, quæ in Scriptura exſtant, huius Sacramenti, vt ad manna, & agnum Paſchalem, & panes propoſitionis; quas oportuit eſſe lōgè inferiores, cùm fuerint *vmbra* tantùm; ſiue ad eiuſdem Sacramenti promiſſiones, quæ exſtant apud Ioan. cap. 6. ſiue ad eius inſtitutio- *Hebr.* 11.

nem, quæ exſtat Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. 1. Cor. 11. ſiue ad eius vſum, quem deſcribit Apoſtolus 1. Cor. 10. & 11. ſiue ad eius vim & effectum, qui conſtat ex eiſdem locis; omnia planè clamāt, ipſum Chriſtum reuera in Euchariſtia ore corporis percipi ad eum finem, vt, quemadmodum dictum eſt, vnio illa ſpiritualis noſtri cum Chriſto, tanquam membrorum cum capite, perficiatur, per vberiorem gratiam à Chriſto præſente in animos noſtros manantem. Neque contra hoc quidquam à Beza hîc concluditur. Audiamus igitur poſtremum eius argumentum.

BEZA pag. 25.

Quartò; Merè ſpiritualem eſſe, & fidei inſtrumento peragi Chriſti Dei & hominis coniunctionem cum Eccleſia ſponſa ſua; liquet ex eius coniugij quaſi liberis, qui fructus iuſtitiæ appellantur. Qualis enim eſt prolis conditio, talem etiam oportet eſſe, tum conceptionem, tum generationem, tum etiam ipſum coniugij modum.

GREGORIVS.

Primùm, iam antè docuimus, euerti omnia Chriſtianæ religionis myſteria per Sacramentarium hunc argumentandi modum, quo iſti inferũt, oportere rem eſſe ſpiritualem duntaxat, & non corporalem, ſi effectus, ſeu fructus, ac finis illius ſint ſpirituales. Omnium enim earum rerum, quas Filius Dei homo factus vel geſsit, vel inſtituit; effectus, fructus, & finis eſt ſpiritualis, nempe ſalus noſtra. Et tamen illa omnia geſsit, & inſtituit in corpore; immò ad eam rem ipſemet etiam induere corpus humanum dignatus eſt. Cùm enim non ex ſpiritu tantùm, ſed etiam ex corpore conſtemus; hæc ratio per res corporales nobis ſubueniendi, commodiſsima noſtrę naturæ eſt. Rectè enim diuus Chryſoſtomus: *Si tu,* inquit, *incorporeus eſſes, nuda ipſa dona incorporea tradidiſſet tibi: Quoniam verò corpori coniuncta eſt anima tua; in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur.* Quãuis igitur effectus & fructus vnionis Sacramentalis Chriſti nobiſcum, ſpiritualis ſit, tamen nihil hoc impedit, quò minus ea inſtrumento corporis peragatur, & verè etiam fiat reipſa ſecundum coniunctionem realem carnis noſtræ cum Chriſti carne, vt ſuprà lib. 1. cap. 5. argumento 10. ſanctos Patres affirmantes audiuimus.

Homil. 83. in Matth.

Deinde

Deinde reſpondeo, argumentum hoc Bezæ ex ratione coniugij ſpiritualis, quod intercedit Chriſto cum Eccleſia, petitum, non pertinere ad rem inter nos & Sacramentarios controuerſam. Nos enim non docemus peragi ore corporis coniunctionem eam Chriſti nobiſcum, ſecundum quam ſpiritualiter ille dicitur ſponſus noſter, atque adeò Eccleſiæ; immò ne illam quidem, ſecundum quam ſpiritualiter dicimur Chriſti membra, & ille noſtrum caput. Hæ namque duæ coniunctiones, vel potiùs hæ duæ rationes coniunctionis Chriſti nobiſcum, non fiunt niſi ſecundum dona gratuita, quibus à Chriſto mentes noſtræ afficiuntur; quæ dona ab ipſo animo noſtro immediatè, non aũt ore corporis percipiuntur. Sponſus enim noſter ideò Chriſtus per metaphorã dicitur, quia inſtar ſponſi, ſeu mariti, diligit nos, atq; adeò dono gratiæ afficit. Caput aũt noſtrum per metaphorã ideò etiam appellatur, quia donũ fidei, aut etiam gratię, & charitatis infundit in nos, non ſecùs, quàm ſolet caput in membra vigorem diffundere.

Nihil igitur Beza probat cõtra nos, cùm propterea quòd fructus immediati, ſeu proximi huiuſmodi coniunctionum ſunt ſpirituales, concludit, eiuſmodi etiã coniunctiones eſſe ſpirituales, & non fieri ore corporis. Hoc enim nos etiam fatemur. Sed aſſerimus præterea, coniungi etiam nobiſcum Chriſtum in Euchariſtia quodam alio modo coniunctionis, qui licet ad ſpirituales illas alias coniunctiones, vel efficiendas, vel perficiendas, atque adeò ad earum immediatum fructum inſtitutus ſit, tamen ſit corporalis, & idcircò ore corporis peragatur, & omnibus, qui ſuſcipiunt Euchariſtiam, contingat, etiamſi ſua culpa non eouſq; pertingãt, vt & Chriſtus ſit illorum ſponſus, & ipſi eius membra. Quemadmodum præter illos duos coniunctionis ſpiritualis modos, ad eos tantùm ſpectantes, qui aliquorum ſpiritualium donorum participes fiunt; alio etiã quodam reali & corporali modo cum omnibus hominibus Dei Filius coniunctus eſt, hoc ipſo, quòd corpus humanũ induit eiuſdem naturæ ſpecificæ, cuius noſtrum eſt. Vt enim hunc modum cõiunctionis teſtatum diuinitus in ſacris literis habemus, ita etiã & illũ Sacra-

Atque hactenus ad illa argumenta reſponſum eſt, quibus Beza cum ſociis realem Chriſti præſentiam & ſumptionem in Euchariſtia, Mompelgarti, vt initiò dixi, oppugnare conati ſunt. Reliqua verò, quæ aut non ſunt in hac quæſtione cõtrouerſa, aut citra ſcriptum Beza cum Schmidelino de eadẽ ipſa quæſtione collocutus eſt, prætereunda eſſe putaui; tum quia non ſatis ſcio, vtrum meliori fide à Tubingenſibus acta iſtius Colloquij edita ſint, quàm edita aliquando fuiſſe acta Colloquij Maulbrunenſis aduerſaria pars fuit conqueſta; tum quia ipſimet collocutores noluerũt adhiberi certam fidem huiuſmodi actis, ſi quæ ederẽtur; quemadmodum in fine libri pag. 564. ipſimet Tubingenſes, quò fidem libro ipſi ſuo derogarent, teſtati ſunt, vt ſunt ſcilicet circumſpecti & ſapiẽtes; tum denique quia reliqua, quæ Beza fertur de ea re loquutus, eiuſdem ſunt farinæ cum his, quæ iam à nobis confutata ſunt, neq; ab eis differunt. Dominus & Sacramentariis, & Lutheranis omnibus det cor & mentem ad credendum, vt ſciant ſaltem aliquando vbínam ſit

CHRISTVS.

Laus DEO, *& beatiſſimæ* VIRGINI, *ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ.*

Libros hos tres de reali Chriſti præſentia in Euchariſtia, & de tranſubſtantiatione, &c. tanquam eos, qui Catholicam veritatem hac in parte fortiſſimè & clariſſimè adſtruunt, hæreticam falſitatem fortiſſimè & clariſſimè deſtruunt, typis & lectione plurimorum digniſſimos iudico,

ALBERTVS HVNGERVS, Profeſſor Theologus, & Procancellarius ACADEMIAE Ingolſtadienſis.

INDEX

INDEX

RERVM PRAECIPVARVM QVÆ IN HIS LIBRIS CONTINENTVR.

Apoſtoli.

VERBA *Inſtitutionis ſimpliciter dicta, ſimpliciter acceperunt. pagina. 17. Metaphorarum præſertim difficilium petebant explicationem. ibidem. Ab illorum perſonis ſumitur etiam argumentum pro præſentia Chriſti in Sacramento. pag. 17.*

Argumenta hæreticorum contra præſentiam realem.

ARGVMENTA *ex Scriptura petita ſoluuntur. pag. 59. & ſeq. Argumẽta ex Patribus ſoluuntur. 67. & ſeq. Argumenta petita ex ratione. 77. Argumenta Fortunati ſoluuntur. 224. vſque ad finem libri, & paßim toto libro* III.

Argumenta hæreticorum contra tranſubſtantiationem.

DVCTA *ex Scripturis ſoluuntur. pag. 102. Ducta ex Patribus. 104. Ducta ex ratione. 112. Argumenta Fortunati contra eandem expediuntur. pag. 224. & ſeq.*

D. Auguſtinus.

DOCET, *vnde proprietas ſermonis in Scriptura ſit cognoſcenda. pag. 12.*

Beza.

NEGAT *Virginitatem D.Virginis in partu.* 149. *Soluuntur eius argumẽta, quæ propoſuit in Colloquio Mompelgartenſi.* 247.*& ſeq. Et quale illud Colloquium fuerit.* 245. *&* 246.

Berengarius.

CVR *auctor dicatur hæreticorum Sacramentariorum. pag.* 8. *Quater fuit damnatus & conuictus.* 9. *D. Fulberti de Berengario adhuc puero vaticinium.* 8. *Moritur piè.* 9.

Caluinus.

NON *cõſtat ſibi in doctrina de præſentia Chriſti in Euchariſtia.* 50.52. *Vnio Sacramentalis quam fingit, vana eſt.* 49. *Præſentia Chriſti in Euchariſtia quam comminiſcitur aut nulla eſt, aut ſecundum ſolum effectum eſt, aut ſecundum indiſtãtiam localem.* 49.*& toto cap. ſeptimo. Fatetur ſe ſequi Berengarium.* 11. *Mendacium eius de tranſubſtantiatione.* 99. *Malè citat Scripturam.* 61. *Fuco verborum præſtinguit ſimplicium oculos.* 52. *Argumentatur contra Euchariſtiam ex modo vnionis hypoſtatica.* 123. *Negat Chriſtum clauſis foribus ad diſcipulos ingreſſum.* 142. *Negat Chriſtum clauſo ſepulchro egreſſum.* 149. *Caluiniana argumentandi forma totam Chriſtianam religionem euertit.* 205. 207.

Capharnaitæ.

FVERVNT *ex primis Sacramentariis. pag.* 3. *& alibi. Putabant Chriſti carnem inſtar aliarum carnium eſſe edendam.* 24. *Illorum interrogatio; Quomodo, fuit cum execratione.* 126. *&* 127. *Ac ſimiliter nunc Sacramentarios cum execratione interrogare de hoc myſterio, & eſſe Capharnaitas.* 125. *vſq. ad* 128.

Chriſtus.

TVLIT *ſe manibus ſuis.* 30. *Carne ſua alit ſuos. ibid. Sacrificauit ſeipſum.* 35. *Comedit ſuummet corpus.* 34. *&* 35. *Fuit in vltima cœna cibus & conuiua.* 23. *Apparuit D.Paulo in via.* 133. *In templo.* 139. *In carcere.* 134. *&* 139. *Nunquam deſeruit cœlum poſtquam corpore illuc aſcendit.* 132. *& ſeq. Eodem tamen tempore duobus in locis fuit.* 133. *& alibi paſſim. Aſſeritur modus, quo Chriſtus eſt in Euchariſtia.* 129. *Habet ibi ſuam*

ſuam quantitatem & accidentia. 131. 201. Penetrauit ianuas clauſas. 142. & ſeq. Reſurrexit clauſo ſepulchro. 147. & ſeq. Natus eſt inuiolatis. D. Matris clauſtris. 149. & ſeq. Quo ſenſu Chriſtus dicatur aperuiſſe vuluam. 155. & ſeq. Qua ratione ſit cibus non ventris, ſed mentis. 162. Chriſtum diſceßiſſe ex mundo, & manere in Sacramento, quomodo contradictionem non implicet. 206. Vnio cum Chriſto, quomodo ſit effectus Euchariſtiæ. 203.

Conſecratio.

QVIBVS verbis facta fuerit à Chriſto, & nunc etiam fiat. pag. 242. & ſequentibus.

Corpus.

VNVM corpus poſſe eſſe in pluribus locis, probatur contra Caluiniſtas, primùm ex Scriptura. à pag. 132. vſq; 160. Deinde ex Patribus. à 160. vſque 164. Tertiò ratione. à pag. 164. vſq; 180. vbi ratio redditur, quare ſine contradictione vnum corpus poßit eſſe in pluribus locis. Quomodo ſit præſens Chriſti corpus in pluribus locis. 128. & ſeq. Vnitas corporis non tollitur multiplicata præſentia in loco. 164. Corpori naturaliter competit, vt ſit vno in loco, & quidem commenſuratiuè; ſupernaturaliter autem eidem conuenire poteſt, vt ſit in pluribus ſine commenſuratione. ibidem, & ſeq. Quale Chriſti corpus edatur in Euchariſtia. 232. Quomodo corpus Chriſti crucifixum edatur in Sacramento. ibidem.

Deus.

QVÆNAM poßint fieri per Dei omnipotentiam. 132. Quomodo intelligi debeat, Dei ordinem eſſe immutabilem. 167. 168.

Euchariſtia.

CONSTAT ex duabus rebus, quarum altera eſt cœleſtis iuxta Irenæum; & quid hinc efficiatur. 256. Antiquitùs deferebatur domum. 22. Po-

am vaſa ſacra religioſè tractabantur, & ex pretioſa materia conficiebantur. 40. & 41. Ob Euchariſtiam religioſiùs tractabatur etiam panis communis. 42. Adhibebatur ad ſpectra pellenda. ibidem. Cur Euchariſtia vocetur panis. 62. 63. 102. & ſeq. & alibi. Quomodo Euchariſtia differat à Sacramentis veteris legis. 184.

Fortunatus.

NESCIT *quæ dicatur media, inter duas extremas, ſententia. pag. 120. & 121. Neſcit fundamentum doctrinæ Sacramentariæ. 122. Neſcit modum argumentandi. 124. Pugnantia loquitur. 126. Quærit cum Capharnaitis, Quomodo? ibid. Neſcit prædicamenta* quantitatis, ſitus *&* vbi. *129. Negat Chriſtum in terra à Paulo viſum. 135. Malus eſt Philoſophus. 140. 129. 136. 137. 158. 165. 166. & alibi. Malus Theologus. 142. 159. & paſſim alibi. Peſſimus Chriſtianus. 149. vbi Virginitatem D. Virginis in partu in dubium vocat, ac negat. Corrumpit diui Hilarij locum. 145. Impudenter affirmat, quod ignorat. 163. Neſcit quid ſit locus, & quid ſit eſſe in loco. 167. Iraſcitur relationi æqualitatis. 170. Ipſe ſe non intelligit. 177. Renunciat ſententiæ Sacramentariæ, neſciens quid dicat. 185. Repugnat ſibi & Caluino. 186. 232. Eludere conatur clariſſimum D. Damaſceni teſtimonium. 211. Item Theophylacti. 218. Abutitur ad ſuum errorem teſtimoniis Patrum. 228. & ſequentibus.*

Iudas Iſcariotes.

EST *parens & dux Sacramentariorum, ſicut eorum qui Ieſum comprehenderunt. pag. 4. & 11.*

Kemnitius.

INEPTE *exponit verba Inſtitutionis. 86. & ſequent. Deprauat inſignem locum D. Ambroſij. 94. Quomodo explicet teſtimonia Patrum pro tranſubſtantiatione. 92. Mendacia illius. 101. Magiſtrum ſent. mala fide citat. 104. Refutatur etiam. pag. 87. 88. 90. 91. 95. 103. 104. 107. & ſequentibus.*

Patres.

PROBATVR *præſentia Chriſti in Euchariſtia ſeptendecim argumentis, ex Patribus exſtructis. pag. 21. & ſequent. Verba Inſtitutionis accepe-*

runt Patres ſine tropo.ibidem. Affirmant, Chriſtum ore ſumi.23.24.33. 34.193. Quidam conceptis verbis explodunt interpretationem Sacramentariam.25. Vtuntur magna dicendi vi ad perſuadendum, Chriſtum eſſe in Euchariſtia. 27. Ex præſentia Chriſti in Euchariſtia refutarunt ſæpe hæreticos. 31. & 32. Mali ſecundum Patres verè ſumunt corpus Chriſti. 33.34.204. Valdè reuerenter loquuntur de Euchariſtia. 36. Proponuntur ſeptem obſeruationes, quibus obſcuriores Patrum ſententiæ commodè explicari poſſunt. 67. & ſequent. Patres tranſubſtantiationem agnoſcunt.92.& ſequent. Docent, Chriſtum per clauſas ianuas ingreſſum. 144. & ſequent. Docent, D. Virginem peperiſſe Chriſtum integra virginitate.150.& ſequent. Confitentur fieri poſſe, vt corpus ſit in pluribus locis. 160. & ſequent. Reſpondetur ad ea illorum teſtimonia, quibus abutuntur Caluiniſtæ contra præſentiam.67.vſque ad 77 .Item ad ea, quibus & Caluiniſtæ,& Pauiſtæ abutuntur contra tranſubſtantiationem. 104. vſque ad 112. Item ad alia quibus abutitur Fortunatus. 172.173.212.& ſequent. & 229.230.235.236.237.238.239. 241.

Realis præſentia Chriſti in Euchariſtia.

PROBATVR *ex variis erroribus hac ipſa de re ortis. pag. 3. vſque ad 11. Ex verbis Inſtitutionis.11. & ſequent. & 185. Ex aliis Scripturæ locis.18. & 180.& ſequent. Ex Patribus.21.& ſequentibus.& 208.vſq; ad 224. Ex praxi Eccleſiæ. 37. Ex illis quæ Caluinus cum ſuis concedit. 43. & ſequent. Ex miraculis. 50. Ex propria vi huius myſterij, eiuſq; difficultate. 193.& ſequent. Ex propria ratione Euchariſtiæ. 197. 204. Ex infinito Dei erga nos amore. 200. & ſequent.*

Proprietas.

PRAESENTIA *vno in loco qualis ſit proprietas corporis. 176. Quid ſit proprietas naturalis. 177. Proprietas ex eſſentiæ fluens, actu ſeparari*

Sacramentarij noui.

QVOS maiores habuerint. pag. 3. vſque ad 11. & 128. Explicatur Sacrament. ſententia, 10. & 11. Scandalizantur ob Aſcenſionem Chriſti, ſicut Capharnaitæ. 66. Sunt veri Capharnaitæ. 127. Non aſſeruut verè, ſed mendaciter veram Chriſti præſentiam. 189. Quàm impiè negent, verum corpus alicui eſſe poſſe, vbi non ſit viſibile. 65.

Tranſubſtantiatio.

QVID ſit tranſubſtantiatio. 80. Qui eam negent. ibid. & 81. Lutheranorũ inconſtantia circa tranſubſtantiationem. 82. Probatur ex verbis Inſtitutionis. 83. & ſequent. Ex Patribus. 92. & ſequent. Ex Euchariſtiæ figuris & fine. 99. Ex definitione Eccleſiæ. 100. & ſequent. Abſurda doctrina Lutheranæ de modo quo Chriſti corpus affirmatur de pane. 89.

Verba Inſtitutionis.

QVAM variè explicentur à Sacramentariis. 10. Lutherus faſſus eſt verba Inſtitutionis eſſe clara. 16. Probatur propriè & ſine tropo ea eſſe accipienda. 12. vſque ad 19. & 187. & ſequent. Explicantur verba illa; Hic calix nouum Teſtamentum eſt, &c. 60. Quid demonſtretur per pronomina Hoc & Hic. 14. 19. 60. 84. 224. & ſequent. Quâ formula ex verbis Inſtitutionis demonſtretur, non affirmaſſe Chriſtum de pane vt de pane ſuum corpus. 227. Quomodo etiam ex verbis Inſtitutionis probetur modus quo Chriſtus eſt in Sacramento. 129.

D. Virgo.

VIRGINITAS eius in partu aſſeritur ex Scriptura & ex Patribus contra Caluiniſtas. 150. & ſequent. Quid ſit Mariam in partu Virginem fuiſſe.

FINIS.

Errata ſic corrigenda.

Pagina 8.linea vltima,lege;In Cōcilio Romano & Vercellenſi. 10.23.lege. 1524. 15. 2. deleantur illa verba; Et apud Lucam Græcè habetur. Subſtituantur autem hæc; Quod perinde eſt atq; ſi dixiſſet. 20. 27. participes. 27. 19. addatur in margine locus Auguſtini, lib. 3. de Trin. cap. 4. 33. 15. alij. 53. 27. Si ſolem. 97. lin. penult. efficit. 101. 33. expreſſè. 107. 9. Eurycheten. 137. 1. vt maximè. 143. 26. quæ. 145. 12. quid. 146. 8. clauſæ. 162. 21. aliqua. 187. 11. contenta. 188. in margine in fine, lib. 1. c. 3 196. 33. externa. 202. 20. erga. 205. 26. ſed. 209. 29. inquit. 214. 30. Euchariſtia. 227. 20. pro, interpretationis, lege, inſtitutionis. 241. in margine coniunge illa verba (lib. 1. cap. 5.) cum illis (Argumento II.) 250. 7. eſſentiæ. 252. 4. proprio. 260. 3. eo.